

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

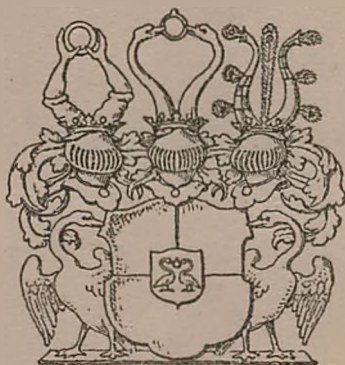
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HUGO MATTHIESSEN

EN GREVE

JØRGEN SCHEEL TIL GREVSKABET SCHEEL
STAMHUSET GL. ESTRUP
SAMT ULSTRUP (1768–1825)

G. E. C. GADS FORLAG

EN GREVE

HUGO MATTHIESSEN

- BØDEL OG GALGEFUGL.** Et kulturhistorisk Forsøg. 1910.
- FREDERICIA 1650-1760.** Studier og Omrids. 1911.
- NAITEN.** Studier i gammelt Byliv. 1914.
- GAMLE GADER.** Studier i Navnens Kulturhistorie. 1917.
- DE KAGSTRØGNE.** Et Blad af Prostitutionsens Historie i Danmark. 1919.
- TORV OG HÆRSTRÆDE.** Studier i Danmarks Byer. 1922.
- KØBENHAVNSKE GADER 1728-95.** Kulturhistoriske Studier. 1924.
- MIDDELALDERLIGE BYER.** Beliggenhed og Baggrund. 1927.
- HÆRVEJEN.** En tusindaarig Vej fra Viborg til Danevirke. 1930. 4. Udg. 1951.
- VIBORG-VEJE.** Studier og Vandringer. 1933.
- LIMFJORDEN.** Fortøninger og Strejflys. 1936. 2. Udg. 1941.
- DEN SORTE JYDE.** Tværsnit af Hedens Kulturhistorie. 1939.
- DET GAMLE LAND.** Billeder fra Tiden før Udskiftningen. 1942.
- SNAPSTINGET.** Jydsk Termin, Marked og Mennesker. 1946.
- FÆSTNING OG FRISTED.** Fredericia-Interiører med Figurer 1760-1820. 1950.

HUGO MATTHIESSEN

EN GREVE

JØRGEN SCHEEL TIL GREVSKABET SCHEEL
STAMHUSET GL. ESTRUP
SAMT ULSTRUP (1768-1825)

G. E. C. GADS FORLAG
KØBENHAVN 1954

*For den mig til Studier tildelte Understøttelse bringer
jeg herved Carlsbergfondets Direktion min ærbødigste Tak.*

København, Juni 1954.

Hugo Matthiessen.

INDHOLD

Indledning: Slægten	7-17
Første Kapitel: Stamherren	18-41
Andet Kapitel: Lensgreven	42-70
Tredie Kapitel: Den store Rejse	71-110
Fjerde Kapitel: Mellemspil.	111-133
Femte Kapitel: Sammenbrudet	134-171
Efterskrift: Juliane Marie Scheel	172-181
Kilder og Bevissteder	183-199
Personregister	201-207

12 Plancher

INDLEDNING

Slægten

„Og hvo Skeelers Navn først har baaren,
det kan ikke vides tilfuld,
det er for mange Aar lagt i Muld.“

De Skeelers Stamtavle i Aalum Kirke.

Navnet *Skeel* er som et Sværdhug, der bider til Bunds. Vilje, Pligttroskab og Kraft var de Egenskaber, som førte „de haarde Skeeler“ frem i forreste Række, hvor de vidste at gøre sig gældende saavel i Styrelsen af Riget som paa Slagmarken og i Kappelstriden om Jordegods. Et Stykke Danmarkshistorie er knyttet til den ældgamle Æt, men som Introduktion til det her foreliggende Emne vil det dog kun være nødvendigt i Korthed at følge den Linje, som i Kraft af sin Godsmængde havnede i Grevestanden og ændrede Navnet til *Scheel*.¹

— „Ærlig og velbyrdig Mand og strenge Ridder“, Hr. Jørgen Skeel, Rigens Marsk, blev Grundlæggeren af det jyske Jordvælde og den Gren af Stamtræet, om hvis senere Skæbne der i denne Bog skal berettes.

Som yngste Søn af Christen Skeel til Hegnet og Fussingø havde han 1595 arvet den af Faderen oprettede Herregaard Ulstrup, omtrent midtvejs mellem Randers og Viborg. Først efter Moderens Død 1614 tiltraadte han dog Ejendommen næsten samtidig med, at han ved sit Giftermaal med Rigsraaden Eske Brocks Datter Jytte blev Herre til Gl. Estrup. Allerede i Aarene umiddelbart forud havde han dog tilkøbt sig Sostrup og Skærvad i Djurslands nordøstlige Hjørne, som kom til at udgøre

Hovedstammen i et storslaaet, siden yderligere udbygget Gods-kompleks.

Folkesagnet fortæller om ham, at da han en Dag vandrede om paa Marken ved Gl. Estrup, blev han tilfældigvis Vidne til et forrygende Slagsmaal mellem to Underjordiske, af hvilke den ene var i Færd med at bukke under. Kriger som han var, kastede Skeel sig derfor ind i Kampen og vendte hurtigt dens Gang. Forbittret spaaede den Mandsling, som først havde haft Overtaget, ham da, at der fremtidig i hans Slægt aldrig skulde være mere end *én Søn*, — en Forbandelse, den anden dog skyndte sig at bide Brodden af ved at tilføje, at Slægten desuagtet ingensinde skulde komme til at savne hverken Sønner eller Rigdomme.²

I henved 200 Aar slog Spaadommen til. I lige Linje fulgte der vel uafbrudt en *Christen* paa en *Jørgen*, de to Navne afløste hinanden regelmæssigt og traditionsbundet som i en Kongerække, — men, saa længe Godsmassen holdt sammen, vedblev der dog stadig gennem 5 Generationer kun at være *én Søn* til at hæve den rige Arv.

I de nærmest følgende Slægtled voksede denne betydeligt; thi Hungeren efter Jord stak dybt i de gamle Skeeler, og i den Christen, som 1631 efterfulgte sin Fader, havde den saa fast et Greb, at han — tilmed i en Tid, da den gamle, danske Adels Godsherredømme brød sammen, — vandt Navn som en af Landets mægtigste Jorddrotter. Med Rette gav Samtiden ham Tilnavnet „den Rige“; thi til sit Fædrengods, Sostrup, Skærvad, Ørbækgaard, Gl. Estrup og Ulstrup, kunde han føje baade Ravnholt paa Fyn og Tølløse paa Sjælland, og med sin Hustru Birgitte Rosenkrantz fik han Part i de laalandske Godser Krænkerup, Rosenlund og Nørregaard. Saa grundfæstet hans Rigdom end var, vil Sagnet dog paastaa, at han ogsaa gav sig af med at lave Guld, og Troværdigheden af denne Tradition har man ment støttet ved Fundet af Digler, Flasker og deslige i et med Smelte-

ovn udstyret Kælderrum under et af Hjørnetaarnene paa Gl. Estrup.

Christen Skeel var en brav, dansk Mand, gavmild og skaansom mod sine Bønder. Han havde Sæde i den Kommission, som skulde dømme Griffenfeldt, og da han nægtede at underskrive dennes Dødsdom som stridende mod hans Samvittighed, skal Christian den Femte have klappet ham paa Skulderen med de Ord: „Give Gud, vi havde mange Skeeler; Du er en ærlig Mand“.

Han døde 1688 som Gehejmeraad og Stiftsbefalingsmand i Viborg Stift. Skønt Ravnholt og Tølløse nu som Datterarv gled ud af Slægtens Besiddelse, kulminerede dens Godsrigdom under hans Søn, Kammerjunker Jørgen Skeel, der ikke blot udkøbte Parthaverne i de 3 laalandske Ejendomme, men yderligere afrundede sine jyske Godser ved Erhvervelsen af 3 tilgrænsende Herregaarde, Himmestrup i Middelsom Herred, Viskum i Sønderlyngs Herred og Østergaard i Nr. Djursland. Dermed var ialt 6394 Tdr. Hartkorn samlet paa hans Haand, nok, om saa skulde være, til Oprettelsen af hele 2 komplette Grevskaber, 1 Baroni, ja ovenikøbet et lille Stamhus i Tilgift.

Stolt af sit Stamtræ og dets Traditioner foretrak han dog at bevare sine Ejendommers Frihed og vægrede sig derfor ved at efterabe den indkaldte, fremmede Adel, der med Grevskaber og Baronier dannede Æresvagt om den enevældige Konge. I sin Fremtræden var han en fornem og pragtglad Mand, øvet i ridderlig Idræt. I et Vædderidt fra Helsingør til København skal han saaledes 1694 overlegent have vundet over en Englænder ved at tilbagelægge Strækningen paa halvanden Time.³ Men allerede Aaret efter blev han reven bort i sin bedste Alder og gravsat i det nye, for Slægten indrettede Kapel i Auning Kirke ved Gl. Estrup, hvis Bagvæg smykkes af et pragtfuldt Marmormonument, uden Tvivl Thomas Quellinus' ypperste Værk.

Oberst og Kammerherre Christen Skeel, der som eneste Barn fødtes over 7 Maaneder efter Faderens Død, — saa nær ved at briste havde Slægtens Livstraad da været, — maatte ogsaa tidligt, kun 36 Aar gammel, 1731 sige sine jordiske Rigdomme Farvel. I hans Barndom var de 3 laalandske Herregaarde i Aaret 1700 gaaet tabt for Familien ved Moderen Benedicte Brockdorffs andet Ægteskab, men til Gengæld havde Sønnen ved Købet af Skern og Karmark i Middelsom Herred forøget sine, nu udelukkende jyske Besiddelser.

Gl. Estrup var i Moderens Enketid 1697 blevet gjort til Stamhus, men først 1725 bekvemmede Sønnen sig endelig til at følge Tidens Skik ved med 2523 Tdr. af Hartkornsmassen at oprette Grevskabet Skeel, bestaaende af Sostrup, Debildhede, Stensmark, Skærvad, Ørbækgaard, Skern og Karmark. Sammen med Stamhuset Gl. Estrup og de frie Ejendomme Ulstrup, Himmestrup, Viskum og Østergaard raadede han saaledes over et bredt, næsten sammenhængende Bælte, der strakte sig fra Midtjylland til Kattegat, saa der ikke var megen Overdrivelse i, hvad man da sagde, at Grev Skeel kunde ride paa egen Jord fra Viborg lige til Grenaa.⁴

I 9 Aar overlevedes han af sin Hustru Augusta Winterfeldt, hvorpaa deres eneste Søn Jørgen, den tredje i Rækken af dette Navn, blev Herre over samtlige Gaarde med al deres Herlighed. Men medens hans Forgængere, Slægtled efter Slægtled, stadig havde sørget for Jordegodsets Forøgelse, gik dette dog i Staa med den nye Ejer, idet han slog sig til Taals med det stærke Fundament, som var lagt, for med Sindsro at tære paa Kapitalen. Som elegant Verdensmand var han velegnet til at færdes i Hofsets glimrende Omgivelser; omstraalet af Rokotidens Forfinelse følte han sig her vel placeret, undgik klogeligt at blande sig for dybt i Kabalerne og naaede ved kongelig Gunst Toppunktet som Gehejmekonferensraad og Ridder af Elefanten. Det haarde og stærke i hans gamle Slægtnavn trivedes dog kun daarligt i de Omgangssprog, Fransk og Tysk, som da regerede ved

Hove, og det var velsagtens af den Grund, han omskrev det til Fordel for det mere glatflydende *Scheel*, som Grevelinjen siden har fastholdt.

Selvom Jørgen Scheel ogsaa varetog Hverv som Medlem af Højesteret og Overskattedirektionen, viede han dog fortrinsvis selve Kongehuset sin Tjeneste, først som Kæmmerer hos Arveprins Frederik og 1774—84 som Overstaldmester hos Majestæten, en glansfuld Hofstilling, hvortil han medbragte særlige Betingelser.

Paafaldende glad for sit Ydre lod han sig fra sine yngre Aar ofte portrættere; baade Louis Silvestre i Dresden, Nattier i Paris og Gang paa Gang vore egne Malere med Pilo og Juel i Spidsen har saaledes paa Lærred forherliget hans Fremtoning, og her stiller han sig til Skue med megen Bravour. Fysiognomiet forekommer ganske vist noget tomt, men Figurens Rejsning, det overlegne Kast med Hovedet og den lidt opad stræbende Næse giver i hvert Fald Indtrykket af en fejende Kavalier, vant til Luksus og som skabt til at tumle en Hest.

Ridning og Hesteopdræt var da ogsaa i Virkeligheden en af hans fornemste Passioner. I hans Dage blev der Travlhed i det store Ridehus paa Gl. Estrup; thi ikke blot dér, men tillige paa Scheel, opretholdt han gennem Aarene anselige Stutterier, og paa den ubeboede Ø Hjelm, som hørte til hans Ejendomme, fik de unge Heste Lov til at muntre sig frit paa Græsgangene mellem Rester af Lindeskov og gamle, forbadte Tjørne.⁵ Stutterihestenes Antal var som Regel over 40, hvoraf ca. Halvdelen Hingste, der mest var af engelsk Blod, og kostede denne Opdræt end Greven betydelige Beløb, kom den dog Godsets Bønder til Gode.⁶ Let Fodskifte og fine Ben var Racetræk, man endnu langt ind i det 19. Aarhundrede mente at genkende hos Hestene paa Egnen, og mangen gammel Gaardmand i Nørre Djursland kunde da klappe sin Hingst med Forsikringen om, at „her er min Velstand kommen fra“.⁷

I 1740, samme Aar den 22aarige Greve holdt Bryllup med den holstenske Adelsdame Lucie von Thienen, lod han paa Gl. Estrup opsætte et „Reglement over Domestiquer“, som holder Hærskue over den hele Flok. Listen aabnes af et Par Fransk-mænd, en Dansemester og en Kammertjener, og saa marcheres der op i en lang, broget Række af 2 livréklædte Lakajer, Kusk, Forrider, Berider, Postvognskusk og Postbud, alle i Uniform, Taffeldækker, Kok, Stegevender og 3 Kokkepiger, Kammerpige, Husholderske, Stuepige og en anden Pige, Bryggerspige, 2 Spindepiger, Skytte, Gartner med Gartnerdreng, Høsepige, Malkepige, Forvalter med Tjener, Foged med Dreng, 3 Staldkarle, Ladefoged, Ladekarl og 8 Røgttere, Blegmand, Fisker, Opsynsmanden paa Hjelm — og endelig en hel Stab af Haandværkere, som var knyttet til Gaarden, Murmand, Væver, Sadelmager, Smed, Glarmester, Tømrer, Snedker, Drejer, Skrædder og, ikke at forglemme, Slotsmaleren Milan, som ogsaa dyrkede Portrætkunsten. Endvidere maatte Greven bestride Udgifterne til 4 Skoleholdere, og i en Gruppe for sig var tilslut anbragt Skovrideren, Birkedommeren og Birkeskriveren paa Scheel, medens Gl. Estrups Birkedommer uden videre Snak er puttet ind mellem Tjenestefolkene paa Hovedlisten.⁶

Med over 60 Personer i sit Brød kunde Greven, naar Hoftjeneren i København ikke lagde Beslag paa ham, saaledes føre stort Hus, og uden Tvivl har der i hans Velmagtsdage udfoldet sig et rigt Herregaardsliv paa Gl. Estrup. I det grandiose Komplex havde Ejer for Ejer lige fra Middelalderen føjet sit Bidrag til Helheden, og Hovedbygningens 3 Fløje med 3 Stokværk rummede en Overflod af Rum, udsmykkede i skiftende Tidens Smag med Hvælvinger eller Stuklofter, Gobeliner, spraglede Tapeter og et rigt Møbement. Riddersalens Vægge var dækkede af de utvivlsomt i Flandern vævede Fremstillinger af alle Skeclernes Herregaarde, og rundt om i Gemakkerne overvaagede Forfædrenes Portrætmalerier, at Slægtens Traditioner holdtes i Ære.

Fra Taarnvinduerne kunde man overskue det meste af den udstrakte Stald- og Ladegaard, næsten en hel lille By af solide, grundmurede Længer, bag hvis Tage det skovklædte Helligbjerg løftede sig i sin Storhed. Paa den imponerende Gaardsplads fyldte den daglige Færden af Staldfolk, Stude og Stutteriheste kun lidt, men paa visse Tider kunde Slotsherren blive Vidne til en Tummel og Travlhed, der nok kunde være i Stand til at fylde en Jorddrot med Stolthed.

Særlig i Hø- og Kornhøstens Dage satte det Masseopbud af Hovbønder med Heste og Vogne, som Datidens Driftsformer førte med sig, alt i et myldrende Liv, Vogn efter Vogn, Læs paa Læs rullede da i næsten endeløse Rækker frem mod Agerumsladernes gabende Porte, — et i Sandhed storslaaet Syn; thi Gl. Estrup var Jyllands mægtigste Avlsgaard med sine 1187 Tdr. Agerjord foruden Skovareal, Moser, Lyngheder og Øen Hjelm. Ca. 100 Plove skulde der til for at bringe Hovmarkerne i Stand, den aarlige Udsæd løb op til 400 Tønder Korn, Høavlen til 300 Læs, 300 Stude brølede i Staldene, og paa Lyngbakker og mager Mark søgte Flokke af Faar deres Føde; 1747 gik der saaledes alene ved Gl. Estrup 687 og i Aaret forud paa samtlige Grevens Godser 2648 Faarehoveder i alt.⁹

Ifølge en Fortegnelse fra o. 18. Aarhundredes Midte var den aarlige Indtægt af alle Ejendommene, der da androg 5438 Tdr. Hartkorn, sammenlagt 13,943 Rdr. og efter en anden omtrent fra samme Tidsrum 15,384.¹⁰ Sammenlignet med Udbyttet af en tilsvarende Jordmasse i vore Dage er disse Summer forsvindende, men set i Forhold til Pengenes daværende høje Værdi repræsenterede Rigsdaleren dog en Købekraft, som er mindst 10 eller flere Gange større end den nu saa forringede Kroner.

Ved Siden heraf havde Greven nogen Kapital, som var anbragt paa anden Maade, saa han roligt kunde fortsætte sit Stormandsliv. Naar det drejede sig om at forbedre Slottene

og yderligere forlene dem med herskabelig Glans, sparede han ikke paa Pengene. Gl. Estrup med Park, Broer og Avlsgaard forskønnedes saaledes paa mange Maader, og Ulstrup lod han omdanne til en nobel og behagelig Bolig. Stærkt bundet af Hoflivet har den kgl. Overstaldmester dog derimod næppe i større Grad givet sig af med Driften af sine Godser, hvor alt gik ved det Gamle og meget efterhaanden i Forfald, og da han langtfra var nogen omsorgsfuld Økonom, blev han nødt til at skille sig af med de frie Herregaarde Himmestrup, Viskum og Østergaard.

Godmodig og retsindig som han var, viste han dog ligesom sine Forgængere Bønderne Velvilje og forsømte ikke sine Forpligtelser overfor Skoler, Kirker og Godsernes Fattige, Gamle og Syge.

Hans første Hustru, Lucie v. Thienen, døde allerede 1743 efter at have sat Sønnen Christen i Verden, og Scheel indgik derpaa 1745 Ægteskab med en Datter af Gehejmeraad Chr. Ludvig v. Plessen, Charlotte Louise v. Plessen, der velanskreven ved Hoffet dekoreredes med Ordenen l'union parfaite. Paa Gl. Estrup, hvor hun blev boende efter Mandens Død, nød hun stor Anseelse som en godhjertet, omhyggelig Styrer af Godset, en naadig Patronesse og Familiens ærværdige Overhovede.

— Overstaldmesterens og Lucie v. Thienens eneste Søn — hans andet Ægteskab var barnløst, — var Christen Scheel, som efter en udmærket Uddannelse traadte ind i Statstjenesten og 1765, 22 aar gammel, holdt Bryllup i Christiansborgs Slotskirke med en af Aalholm-Greven, Gehejmeraad Chr. Fred. Rabens smukke, stærkt ombejlede Døttre, den jævnaldrende Comtesse Eleonora Agnes Raben. Paa et af Peder Als malet Portræt er hun afbildet i sin friske Ungdom, glad og yndefuld, med Juliane Maries og l'union parfaite's Ordenstegn paa sit Bryst. Med dette Ægteskab blev Christen Scheel yderligere ved Svogerskab bragt i Forbindelse med en Række af de betydeligste

Adelslægter, idet hans Hustrus Søstre efterhaanden blev gifte med Mænd som Overkammerherre Ditlev Reventlov, Overhofmarschal, Grev Adam Gottlob Moltke til Bregentved, Gehejmeraad M. V. Hvitfeldt til Clausholm, Stiftamtmand, Grev Chr. Rantzau, Carl Juel til Taasinge og Henrik Bille-Brahe til Egeskov og Hvedholm, der begge sidste ogsaa var Stiftamtmand.

Som Mødrenearv modtog Grev Christen 1767 Skøde af Faderen paa Herregaarden Ulstrup, der skulde være det unge Pars Hjem, men deres Samliv her blev dog kun kortvarigt. Ved sin Begavelse havde den unge Greve tidligt vakt store Haab, og usædvanlig smuk af Ydre og Optræden, elskværdig af Væsen og nobel af Karakter, mødte han almindelig Sympati overalt, hvor han viste sig. „Jeg elsker ham ømt, ikke fordi det er min Svigerindes Mand“, — skriver saaledes Ditlev Reventlov, — „men fordi han saavel ved sin Aand som ved sit Hjerte er den elskværdigste, mest agtværdige, unge Mand, jeg her kender“,¹¹ — og hvad det angik, var I. H. E. Bernstorff fuldt enig med sin Ven, ja saa grundfæstet var Statsministerens Tillid til Scheels Evner, at han ikke fandt Betænkelighed ved at lægge et tilmed meget betydeligt diplomatisk Hverv i saa unge Hænder.

Ordningen af Mageskiftesagen og Opretholdelsen af det for det danske Monarki saa vigtige gode Forhold til Katharina den Anden, Ruslands mægtige Herskerinde, var netop paa den Tid udsat for en vis Belastning, som kunde volde Vanskeligheder, og det var derfor et tungt Ansvar, som kom til at paahvile Scheel, da man i 1768 betroede ham Gesandtposten i St. Petersborg. Over al Forventning lykkedes det ham dog ved sin Klogskab, Takt og smukke Personlighed hos det russiske Hof ikke alene at løse Opgaven, men vinde Kejserindens Yndest og Agtelse i den Grad, at man hjemme med Rette stillede store Forhaabninger til hans fortsatte Virksomhed i Fædrelandets Tjeneste.

I hans Ægteskab var der, før Parret forlod Danmark, født to Døtre, Lucie Charlotte og Birthe, og her i St. Petersborg

nedkom Grevinden den 29. November 1768 med Tvillinger, begge Dreng, en Begivenhed i Familien, som vakte Opsigt. Det ene af Børnene, Frederik, døde dog allerede i den følgende Maaned, og der var derfor — som Skæbnen havde villet det i over halvandet Hundredeaar, — atter kun én Søn i Slægten. Det traditionelle Navneskifte i denne blev dog samtidig ogsaa reddet, idet den overlevende Tvillingbroder i Daaben havde faaet Navnet *Jørgen*, og det er hans Person og mærkelige Liv, som Trin for Trin, fra Vuggen til Graven, skal følges i den foreliggende Bog.

Ruslandsopholdet skulde dog blive saa kortvarigt, at det ikke kom til at efterlade sig Spor i Drengens Erindring. 1770 fødtes Datteren Juliane Marie, men Aaret efter ramtes den lykkelige Familie af et knusende Slag, idet Christen Scheel, 28 Aar gammel, den $18/11$ pludselig blev bortrevet af Døden. Det skete saa brat og uformodet, at et Rygte — formentlig dog uden Grund — vilde vide, at Kejserindens Yndling, Grev Orlov, foruroliget af den danske Gesandts stigende Indflydelse, havde ryddet ham af Vejen ved Gift.

Dødsbudskabet gjorde i Danmark et dybt Indtryk i de Kredse, hvor Greven var kendt, og „med smertefuldt Hjerte“ satte Bernstorff, som nu var fortrængt fra Statsstyrelsen, sig til at skrive for at gøre Ditlev Reventlov delagtig i sin Sorg. „Jeg er bedrøvet til Bunden af min Sjæl, og jeg ved, at Deres Excellence ikke er eller vil blive det i mindre Grad. Vi har mistet den danske Adels Hæder og Pryd, Nationens unge Slægtled har tabt sin Krone, ham vi elskede højest, vor kære, vor trofaste, vor dydige Ven“. „Hvilket Slag for Kongens Tjeneste“. ¹² Ogsaa Reventlov var trøstesløs, — „jeg elskede ham som en Søn“. ¹³

Frygteligst havde Dødsfaldet overvældet Familien, først og fremmest Grevinde Eleonora og Forældrene paa Gl. Estrup. Naar Bernstorffs Tanker gik til dem, maatte han bæve. „Barmhjertighedens Fader støtte og trøste dem“. ¹⁴

Midt i Sorgen var der dog for den unge Enke, der nu frugt-sommelig — Datteren Christiane fødtes først i Maj efter Hjem-komsten 1772, — stod ene med sine Børn i de store fremmede Forhold, mange Opgaver, som trængte paa.¹⁵ Hjemmet skulde opløses, Tilbagerejsen til Danmark i den russiske Vinter forberedes og en Mangfoldighed af Udgifter bestrides. Taktfuldt og venligt forstod Kejserinden dog at række hende en hjælpende Haand. Da Grevinden mente sig nødt til af sit Indbo at skille sig af med sine kostbare Bordstel, lod Kejserinden dem i al Stilhed købe for derpaa at tilstille hende dem som en Gave. — Og som et andet Vidnesbyrd om hendes Godhed for den danske Gesandtfrue skænkede hun hende et Par saakaldte „Pendeloques“, store pæreformede Diamanter, der var beregnede til som Hængesmykker at glimre i Ørene.¹⁶

Christen Scheels Lig førtes til Danmark, hvor hans Stensarkofag fandt Plads i Auning Kirkes Gravkapel, og efter at den unge Enke med sine Smaabørn havde tilbagelagt den lange, besværlige Rejse til Fædrelandet, tog hun Ophold paa Ulstrup, som skulde blive hendes Hjem for Resten af Livet.

FØRSTE KAPITEL

Stamherren

„Gud hiælpe dier Born, baade Smaa og Store at træde i deris Oldfædres Fodspore.“

De Skeelers Stamtavle i Aalum Kirke.

Omgærdet af sin Park, sine udstrakte Alléer og store grundmurede Avlsbygninger laa Herregaarden *Ulstrup* i de Dage saare ensomt paa den nordligste af de Sandterrasser, som breder sig paa begge Sider af Gudenaas Engbælte. Der fandtes da ingen anden Bebyggelse paa nærmere Hold og hverken Bro eller Vej over Vandløbet; Bondebyerne gemte sig næsten alle oppe bag Bakkerne. Hvis Blikket vilde paa Langfart, maatte det nøjes med i Øst og Vest at følge Floddalens Flader; thi saa langt Øjet rakte mod de andre Verdenhjørner, spærredes disse ubønhørligt af sammenhængende, stærkt bevægede og med Lyng begroede Bakkerækker. Deres Alvor oplivedes kun pletvis af Gyvel eller Fortidsskovens Efterladenskab af Bævreesp, Enebærkrat og Egepurrer.

Det Vilde og Forrevne i Linjerne gjorde i 1820'erne et stærkt Indtryk paa Chr. Molbech, der næsten følte sig som i en svensk Bjergegn, medens en samtidig stedlig Præst og ivrig Træplanter som Hans Bjerregaard med Misfornøjelse betragtede disse Bakker, der „i deres graalig stygge Armodsdragt af Lyng byde Øjet et sørgeligt, tilbagestødende Udseende“.¹

Bag Hovmarkerne Nord for *Ulstrup* stod der dog paa en Strækning af Bakkehældene Skove endnu; vel var de hist og

her oprevne af Hedepletter, men i sluttede Formationer holdt Egene haardnakket Stand imod Stormen og den snigende Lyng.²

I det stortskaarne, lidt tungsindige Landskab, man i vor Tid har plukket for det meste af Skønheden, fyldte Ulstrup kun lidt, men Tagenes og Murenes varme Røde kunde dog stilsfærdigt som en Arneild lyse langt bort i den da næsten mennesketomme Aadal.

Medens den korte Nordfløj, Slottets ældste Del, er et Minde om Grundlæggeren af Godset, Christen Skeel, skyldes Resten af Anlægget hans Søn, Rigsmarsken Jørgen Skeel, der i Aarene omkring 1617 opførte den store Hovedbygning mod Syd og den lavere østlige Forbindelsesfløj. Pyntet med et lille Porttaarn og en pompøs Sandstensportal udgør denne Længe Midtpartiet af Østfacaden, som med Gavlene af de to Huse og de tilsluttende Hjørnetaarne yderst paa Fløjene saa festligt udfolder sig i hele sin Bredde.

— I 1760erne lod Overstaldmesteren Jørgen Scheel det nu gammeldags Ulstrup indrette til Bolig for sin Søn Christen. Størstedelen af Voldgravene forsvandt til Fordel for det franske Haveanlæg, og det Indre af Hovedhuset ombyggedes helt efter barokt Mønster. Gaardsidens Trappetaarn maatte derfor falde og erstattes af en statelig indvendig Dobbelttrappe, som forbandt Stueetagens og Førstesalens Korridorer, og langs disse kom alle Opholdsværeiserne, luftige i Lyset af de høje Vinduer og med inddelte betrukne Vægge, til i ubrudt Suite at gøre Front imod Solsiden. Den i den fornemme Verden flittigt benyttede Rokokoarkitekt G. Rosenberg forestod Ombygningen, hvorved Renaissanceinteriøret forvandlede til en højmoderne, elegant Herskabsbolig, som den unge Frue, der tog den i Brug, ikke blot forstod at møblere med Smag, men ogsaa at gøre til et Hjem i Ordets fulde Forstand.³

Ulykkeligvis virkeligjordes dette sidste dog først helt efter Mandens Død, da hun 1772 vendte hjem fra Rusland for at

tage Vare paa Godset og opdrage sine Børn i rolige, landlige Omgivelser.

Takket være et i Aaret 1787 optaget Inventar aabnes Dørene til Ulstrup paa vidt Gab, Stuerne faar med ét Atmosfære og Form, og ved Stykke for Stykke at følge det rige Indbo færdes man i et forfinet, yndefuldt Rokokointerior; thi at det endnu stadig var den Stil, som prægede Hjemmet, kan der ikke være Tvivl om. Sofaer og Stole præsenteres os Gang paa Gang som „krumbenede“.

En Gibsbuste af Frederik den Femte i „hendes Naades Kabinet“ repræsenterer i sin Ensomhed det kongelige Hus. Mere intimt virkede de mange Familiebilleder, saavel Portrætmaalerier som Silhouetter, der smykkede Væggene, og i det „grønne Galleri“ havde en Samling fine franske Kobberstik fundet Plads. Paa Vandringen fra Gemak til Gemak førtes Tanken jævnlgt tilbage til Ægteparrets Ophold ved det russiske Hof. De kostbare, kinesiske, sachsiske og berlinske Porcelænsstel var ikke ene om at minde Husets Frue om Kejserinde Katharina den Andens Venlighed mod hende, da hun efter Tabet af sin Mand stod forladt med sine Smaabørn i det fremmede Land; thi daglig havde Grevinden ikke mindre end 5 Gengivelser af sin mægtige Velynderindes Træk for Øje: 1 Kobberstik, 2 Relieffer i Gibs og 2 malede Portrætter, det ene visende Kejserinden, ikklædt russisk Kostume. Om Czarhoffet mindede ogsaa Portrætterne af Kejser Peter den Tredje og Storfyrst Poul Petrovitch, Gibsrelieffet af Fyrst Gregor Orlov og 2 Gibsbuster af Generalerne Panin og Bibrikov, som kronede en Reol i Biblioteksværelset.

En Sofa og en Chaiselong var betrukne med broget russisk Lærred, et Par Skærmbretter med russisk Papir, og i „Geværkassen“ opbevaredes en lille Samling, bestaaende af 3 tyrkiske Sabler, flere lange, tyrkiske Flintbøsser med Sølvringe, en tartarisk Flitsbue med 7 Pile og et Par tyrkiske Safiansstovler.

For at lette Orienteringen i Slottet gik hvert Værelse under sin særlige Betegnelse som: „blaa Kabinet“, „røde Kabinet“, „røde Gæstekammer“, „store Gæstekammer“, „gule Gæstekammer“, „Visitkabinettet“, „Salen“, „grønne Galleri“, „Brudesalen“, det „grønne Kammer“, „det Zirzers Kammer“, „Doctorens Kammer“, samt Familiemedlemmernes særlige Stuer, idet Rummene tog Navn af deres Anvendelse eller den i hvert enkelt fremherskende Farve paa Vægge, Gardiner eller Omhæng paa Top- og Himmelsege.

Det store Taarnur i Porttaarnet var forfærdiget af den dygtige Urmager N. Bundgaard i Viborg, der ogsaa var Mester for en „Timeviser“ og det engelske Taffelur, som fandtes i „hendes Naades Kabinet“.

38 hvid- eller grønmalede Havestole og -bænke var anbragt i Parken og det tilstødende „Bousquet“.⁴

— For en smuk, 28aarig Verdensdame, som havde levet ved Hoffet baade herhjemme og i de langt større Forhold i St. Petersborg, kunde det synes besværligt nu at være bundet til en Afkrog af Jylland og paatvunget mangfoldige nye Hverv. Men ved sin Intelligens og strenge Pligtfølelse lykkedes det hurtigt Grevinde Eleonora at gøre Fyldest i den Gerning, hun tappert tog op.

Pensionen efter hendes Mand var kun beskeden, 600 Rdr., men til den gamle Bernstorffs store Glæde blev den dog snart forhøjet med 200.⁵ I Ulstrup havde hun imidlertid en anselig Ejendom, med Bøndergodset 547 Tdr. Hartkorn, saa hun ved fornuftig Økonomi kunde tillade sig at leve standsmæssigt med sine 5 Børn. Da hun grundigt satte sig ind i Godsforvaltningens Grene, — de under Grevskabet Schœel hørende Gaarde Skern og Karmark var paa Grund af Naboskabet underlagt samme Administration, — blev hun ved sin Omhu og Retsindighed hurtigt i Stand til at overvaage Styrelsen af de anselige Gaarde.

En god Støtte havde hun især i Forvalteren Anders Svendsen paa Skern og den faste Stab paa 18-19 Tjenestefolk, som omgav hende paa Ulstrup og for det meste følte sig inderligt og varigt knyttede til Herskabet; thi med sin Fornemhed og Myndighed forenede Grevinden en Godhed og Hjælpsomhed, som overalt gjorde hende agtet og afholdt.⁶

Altid var hun rede til at træde til, naar der meldte sig Sygdom og Nød blandt Godsets Bønder, og hendes dybe Religiositet prægede Hjemmet. Samlingen af Bønne- og Opbyggelsesbøger indtog en ikke ringe Plads i Biblioteket og voksede stadig, og det var en fast Regel, at alle Husets Folk hver Dag samledes paa Kirkesalen til Andagt med Bønner og Salmesang.⁷

Grevindens Familiefølelse var meget levende, og efter sin Ægtefælles Død klamrede hun sig med fordoblet Kærlighed til sine Børn; hendes Liv var helliget dem. „Jeg kender ingen Moder, der som Deres elsker sine Børn“, — skrev Grev Gebhardt Moltke en Gang til hendes Søn,⁸ — og fra alle Sider omtales hun kun i de varmeste Lovord.

Medens Aarene gled hen, var Børnene efterhaanden voksede til og havde begyndt at forlade Hjemmet.

Af de 4 Døtre var den ældste, Lucie Charlotte, næppe 15 Aar gammel 1780 bleven gift med Gehejmerraad Christian Sehested-Juul til Ravnholt, der døde 1788. Hun udnævntes 1811 til Dekanese paa Vallø Kloster og siden tillige til Overhofmesterinde hos Frederik den Sjettes Dronning.

Den næstældste Datter, Birthe, ægtede 1786 Hofmester Johan Ludvig Brockenhuus, Søn af Familiens trofaste Ven, Gehejmekonferensraad Henrik Adam Brockenhuus. Men Tabet af denne yndige Datter, der det følgende Aar, kun 20 Aar gammel, døde i Barselseng, var et frygteligt Slag for Moderen. Hjemme hos hende paa Ulstrup sad nu de to yngre ugifte Døtre, Comtesserne Juliane Marie og Christiane. Sønnen Jørgen var allerede da fløjet af Reden.

Saa længe han, den eneste, Stamherren til alle Herlighederne, var hjemme, maatte han naturligvis blive Midtpunktet. Lys Forstand, Skønhed og Charme havde han faaet i Arv fra sine Forældre, Høflighed, let og yndefuld Omgangstone var en Frugt baade af Afstamning og Milieu, og Moder, Søstre og Bedsteforældrene paa Gl. Estrup, som forguede ham, kappedes om at hæge om dette dyrebare Skud af Skeelernes berømmelige Stamme. Intet blev sparet paa at gøre hans Opdragelse svarende til den fremskudte Plads i Samfundet, han havde faaet i Vuggegave. Huslærer og Søstrenes Guvernanter forestod Undervisningen, og som det synes, har det ligget Pædagogen stærkt paa Sinde at bremse Udslagene af det til Tider lidt viltre Drengesind og nedstemme det efter Milieuets mere afdæmpede Tone.

Saaledes ser man ham 1779 i et Brev til den lille Greve ved dennes forestaaende Hjemkomst fra en Rejse med Familien pedantisk indprente den 11aarige Dreng følgende Forskrifter. „Bevis Deres naadige Mama den fuldkomneste Lydighed; et Øjekast, en Mine af hende, maa De være ligesaa følgagtig som den strengeste Befaling. Iagttager De denne Formaning paa det nøjeste, staar De ikke i Fare for at forse Dem“. Smuk Optræden maatte den unge Greve beflitte sig paa. Overfor Ældre behøvede han naturligvis ikke en saadan Paamindelse, det faldt af sig selv, men ogsaa mellem yngre maatte den lille Herre passe paa ikke at blive overstadig eller vild; dog var der intet i Vejen for at være fri og fornøjelig. Grandmama paa Estrup vilde gerne hilse paa ham, naar han kom, og hun glædede sig dertil og vilde glæde sig endnu mere ved i ham at finde „et dygtigt, fornøjeligt, vittigt og følgelig elskværdigt Barn“.⁹

Naar Nytaarsdag oprandt, var det en staaende Ceremoni, at den lille Stamherre — uden Tvivl fint pyntet, pudret og med Paryk, — traadte frem for Bedsteforældrene og den øvrige Familie for i et af Gl. Estrups prunkende Barokgemakker at oplæse en paa Fransk og Dansk omhyggeligt udarbejdet Tale, som i

sirlige Vendinger gav Udtryk for hans Taknemmelighed over deres overvættes Godhed mod ham, aflagde Løfte om flittigt at ville stræbe efter at træde i deres Fodspor og sluttede med at nedbede Guds Velsignelse over dem alle i det nye Aar. Derpaa henvendte Drengen sig med en Tale af lignende Indhold til sin Moder, og opfyldt af Stolthed og lyse Forhaabninger har de forsamlede Herskaber sikkert nydt disse oratoriske Præstationer, der maatte gentages Aar efter Aar.¹⁰

Friere og gladere end i denne Drivhusatmosfære har Barnet dog sikkert følt sig paa Rejser eller hos Bedstefaderen paa Gl. Estrup, hvor det sikkert maa have glædet den godlidende, gamle Overstaldmester og Hesteentusiast at se Sønnesønnen som en ægte Scheel i Staldgaard og Ridehus tumle sig mellem Stutteriets talrige Raceheste, blandt hvilke en rød Hoppe „med Stjerne og Fjer paa Næsen“ var reserveret „den lille Hr. Greve“.¹¹ Kærlighed til Heste, Ridning og raskt Friluftsliv vakttes derved tidligt hos Drengen.

Da Familiens mangleaarige, højt skattede Købmand, Thomas Hansen i Randers, 1784 havde foræret ham nogle Konkylier og deslige, blev den lille Stamherre henrykt for Gaven. „Mig synes“, — skriver han i sit Takkebrev, — „det maa være en meget stor Fornøjelse saadan at kunne samle Muschler langs med Strandbredden, da der gives saa utallige Slags af dem“.¹² Den Udlængsel og Samlerlidenskab, som siden hen i Livet skulde blive ham saa skæbnesvanger, har tidligt slaaet Rod i hans Sind, og med Tanken paa nys nævnte Brev virker det helt vemodigt i hans Bo mange Aar efter at bemærke en Kasse med Glaslaag, indeholdende „en betydelig Samling af forskellige Councillier“.¹³

Først efter at Konfirmationen var overstaaet, maatte Sønnens videre Uddannelse tages under alvorlig Overvejelse, og man bestemte sig da for at betro ham til Sorø Akademi, hvis gamle, ridderlige Traditioner endnu ikke fuldstændigt var afviklede.

Den 27. September 1785 blev han indskrevet, og Skolegangen her, der strakte sig over halvandet Aar, synes at have tiltalt den unge Greve. Det virkede frigørende og forfriskende nu at være sig selv i langt højere Grad, end det hjemme havde været ham muligt, og i Sorø fandt han, hvad han vel før havde savnet, jævnaldrende og jævnbyrdige Kammerater som Fætteren Frederik Chr. Raben fra Aalholm, Jens Benzon, den senere Amtmand i Randers, samt M. S. Haxthausen, Christian Ditlev Lüttichau fra Tjele og Ove Henrik Juel fra Ryssensten, af hvilke især den sidste blev hans Hjertensven. Men ogsaa Skolefagene og Lærerne optog ham, flere bevarede Kollegiehefter bevidner hans Flid, og særlig varmt knyttedes han til Historielæreren, Professor C. A. Borchs Familie og Hjem, hvor han gik ind og ud som en meget kærkommen Gæst.¹⁴

Medens Greven opholdt sig i Sorø, afgik Bedstefaderen den 5. Marts 1786 ved Døden paa Gl. Estrup, og kun 17 Aar gammel var Sønesønnen dermed bleven Besidder af det udstrakte Grevskab Scheel. Bedstemoderen havde nu Gl. Estrup som Enkesæde, og Ulstrup var Moderens private Ejendom. Foreløbig medførte Ophøjelsen til Lensgreve dog ingen Forandring i den unge Mands Tilværelse, da han indtil videre stod under Gehejmekonferensraad H. A. Brockenhuus' Formynderskab.

Efter i Februar 1787 at have tilendbragt sin Skoletid i Sorø vendte Grev Jørgen hjem paa en lille Ferie, inden han skulde fortsætte med et Studieophold i Udlandet. Fra Ulstrup forsøgte han ikke at sende Professorer og Kammerater venlige Afskeds-hilsener;¹⁵ Pennen laa let i hans Haand, og begejstret skrev den holstenske Storgodsejer, Gehejmekonferensraad Wolff Heinrich v. Thienen, der baade ved Familiebaand og Venskab var nær knyttet til Scheelerne: „Min kære og snart min store Ven, Du skriver som en Engel, Haandskriften er fortræffelig og Brevet veltourneret. Fortsæt som begyndt og bliv til Glæde for din Moder og en Onkel, som elsker Dig af hele sit Hjerte“.¹⁶

Det maatte naturligvis ligge Grevens Paarørende stærkt paa Sinde at finde det bedste Studiested, og afgørende blev den Glans, som da omstraaled Universitetet i Göttingen. Han fik nu travlt med Rejseforberedelser, men glemte under alt det ikke, som den opmærksomme Brevskriver han var, at opsætte en omhyggelig Huskeliste over Slægtnings, Venners og enkelte fornemme Dignitarers Fødselsdage for at glæde dem med sin Lykønskning.¹⁷ Overalt hvor han viste sig, havde hans høflige og smukke Optræden vakt almindelig Sympati og lyse Haab om hans Fremtid.

Moderen, som nu skulde sende sin unge, livslystne Søn ud i det Fremmede, var dog naturligvis meget bekymret, og før han drog af, havde hun derfor fundet det fornuftigst at lægge et Baand paa ham, idet Familien fik aftalt en Forlovelse mellem ham og hans purunge Kusine Christiane Mette Bille-Brahe, Datter af Herren til Egeskov og Hvedholm paa Fyn, Stiftamtmand, Gehejmeraad Henrik Bille-Brahe, der var gift med Grevinde Scheels Søster. Parret var ganske vist endnu noget ungdommeligt, Grev Jørgen 18 og hun kun 15 Aar, men — som „Onkel“ v. Thienen bemærkede — det hastede jo ikke med Brylluppet.¹⁸ Forventningsfuld og nysgerrig maatte det unge Blod paa Egeskov derfor endnu et Par Aar nøjes med at have sin Tilkommende paa Afstand og med elskværdige Smaabreve minde ham om sin Eksistens.¹⁹

Til Beroligelse for Grevinden paa Ulstrup var det yderligere ordnet saaledes, at en solid, ung Teolog, Magister Jens Bloch, der kom til at ende sine Dage paa Viborg Bispestol, skulde være sammen med hendes Søn i Göttingen, og selv fulgte hun denne til „Onkel“ v. Thienen paa Sierhagen i Holsten, hvor han først sagde Farvel. Den 12. Maj 1787 immatrikuleredes han i Göttingen.²⁰

Universitetet her, Georgia Augusta, der 1734 var bleven grundlagt af Georg den Anden, Konge af England og Kurfyrste

af Hannover, havde hastigt hævet sig til en Anseelse, som trængte de andre tyske Højskoler i Skygge. Fremragende Lærde beklædte Lærestolene, og fra hele Europa, Tyskland, Ungarn, Bøhmen, Østrig, Italien, Frankrig, Holland, Belgien og Skandinavien, ja selv fra oversøiske Lande, fandt Ungdommen Vej dertil.²¹

Hannovers Personalunion med England skabte nærmere Forbindelse med dette Rige, adskillige Englændere søgte til Universitetet, og just i disse Aar bæredes dette med Nærværelsen af 3 af Kong Georg den Tredjes Sønner, Prinserne Ernst August, siden hen Hertug af Cumberland og Konge af Hannover, August Frederik, den senere Hertug af Sussex, og Adolf Frederik, siden Hertug af Cambridge, som — overvaagede af Hofmesteren, Oberst Malortie, — uddannedes her.²²

Omtrent fra første Færd havde Georgia Augusta lagt Vægt ogsaa paa et ridderligt Præg. Højadelige, ja fyrstelige Familier foretrak derfor at anbringe deres unge Sønner dér, og Tilstedeværelsen af de 3 engelske Kongesønner virkede naturligvis yderligere som Trækplaster. Ætlinge af fremtrædende franske Slægter som de Broglie og Montmorency-Luxembourg forøgede Glansen og tilførte det øverste Lag af Studenternes Samfund en vis eksklusiv, aristokratisk Tone.²³

Musik, Dans, Fægtning og anden ridderlig Idræt var vel for de fleste af disse unge Rangspersoner det væsentligste, og fremfor alt blev Ridning og Hestekendskab af stor Betydning, ja „ars equestris“ for adskillige det eneste Studium, de dyrkede. Under Staldmester v. Ayrers ypperlige Ledelse blev Universitetets Rideskole vidt berømt, Ridehuset en Seværdighed, alle Tilreisende maatte besøge.²⁴ Blodheste, Staldplads, Pasning og Undervisning i Faget kostede dog saa mange Penge, at mindrebedmedlede Studenter af den Grund udelukkedes, men Ridelysten forplantede sig i hvert Fald ogsaa til disse. Langt ud paa Natten hørte man Stenbroen paa Göttingens Gader drøne under Hov-

slagene af de „Filisterheste“, hvormed de maatte tage til Takke.²⁵ Og naar en Student skulde forlade Byen, var det Skik, at Kammeraterne i sluttet Trop til Hest — „Comitat“ som det hed, — ledsagede den Bortdragende til næste Station for dér ved Bægerklang at tage Afsked med ham, inden han rullede videre med Postvognen.²⁶

Grundpillen i Georgia Augustas Liv var dog selvfølgelig de boglige Studier, som dyrkedes med Alvor. „Det gaar med en Studerende, der kommer til Göttingen, som med en ung Kunstner, der kommer til Rom“, siger Frederik Sneedorff. Her finder han alle Videnskaber forenede paa én Plet, og Biblioteket er „Hovedhjulet, der driver den hele Maskine“. „Greven lærer, saa snart han kommer hertil, ligesaavel som den fattigste Student, at sætte en Ære i om Sommeren at besøge sine Collegia fra Kl. 6 om Morgenen og om Vinteren at være den første i sin Gade til at tænde Lys om Morgenen eller i det mindste vente Foragt, ifald han vil prale af det modsatte“.²⁷

Dueller var vel ikke ukendte, men den Raahed, som ellers ofte skæmmede det tyske Studenterliv, mærkede man her dog mindre. „Göttingen imod Jena er, hvad et Selskab af artige og sædelige Folk er imod en Borgestue“, forsikrer saaledes Numismatikeren Ramus, som opholdt sig en Tid ved Georgia Augusta.

Og han fortsætter: „I Jena svirer man — dog gemeenlig, og det fra Morgen til Aften, i Øl, — slaas, gjør daglig Valfarter til Landsbyerne omkring i Egnen o. s. v.; i Leipzig gaar man paa Komædie, Koncerter og i Selskaber, i Göttingen studerer man“.²⁸ De fleste forlader kun ugerne Universitetet her, — siger en anden dansk Gæst, — „og virkelig er nok denne den lykkeligste og mest sorgfrie Periode, man oplever i Verden“.²⁹

Byens Gader, Voldpromenader og botaniske Have beherskedes af den studerende Ungdom, som jævnligt om Aftenen samledes i de enkelte Professorers Hjem, og „Pikniker“, „Redouter“,

Baller og Maskerader, samt Udflugter til Harzen og Nabobyerne, lyste op i det daglige Pligtliv. Alt tyder da ogsaa paa, at Scheel med sin ungdommelige Friskhed og Modtagelighed svælgede i det Nye, som omgav ham. Her kunde han frit folde sig ud, og med sin levende Trang til aandelig Syssel gik han med Lyst til Studierne.

Hans Interesser spændte vidt, og hans Uddannelse brede sig derfor over en Mangfoldighed af Fag, som — selvom den ikke kunde gaa i Dybden, — dog paa heldig Maade udfyldte og afrundede hans Dannelse. Mest fængslet ser han ud til at have været af Historie, Samfundskundskab og Geografi, men ogsaa Naturfagene og Fysik optog ham, og han fulgte flittigt Professorerne Pütters, Schlözers, Bechmanns, Lichtenbergs og Blumenbachs Forelæsninger. Ogsaa i Sprog, Fransk, Engelsk og Italiensk, uddannede han sig yderligere, og meget begejstret var han for Musik. Han tog særlig Undervisning deri, lejede sig et Klaver og dyrkede ved Siden heraf ogsaa Violin og „Flauto traverso“. I Tegning lod han sig vejlede af Kunstneren og Kunsthistorikeren Dominik Fiorillo, der tillige malede hans Portræt. Kærligheden til Bøger vaagnede nu for Alvor i ham, lige til sin Død vedblev han at være en ivrig Læser, og blandt andet ved Indkøb af Buffons navnkundige, bindstærke „Histoire universelle“ lagde han allerede her Grunden til sit siden ret enestaaende Bibliotek.³⁰

Da Nytaar oprandt, forsømte den høflige, unge Mand ikke at sende Statsminister A. P. Bernstorff, der selv i sin Ungdom havde studeret i Göttingen, sin Hilsen, for hvilken denne takkede i meget artige Vendinger, og Statsminister J. O. Schack-Rathlou kunde ligeledes kvittere for hans Nytaarsønsker med de varmeste Forsikringer om sit Venskab.³¹

Rygtet om Grevens Iver og gode Opførsel naaede ad forskellige Veje hjem til almindelig Glæde for Familien, og Lærerne roste hans Flid.³²

At Ridehus og Ridebane blev et af hans kæreste Opholdssteder, siger sig selv. Interessen for ædle Heste havde dybe Rødder i hans Slægt og var yderligere fremelsket fra hans Barndom. For sin Færdighed vandt han derfor snart en vis Anseelse i Staldgaarden, hvor han daglig færdedes, og den ved sin stive Hofetikette lidt pudsige, men iøvrigt brave og højt skattede Staldmester v. Ayrer aabnede gæstfrit sit Hjem for ham, hvor han efterhaanden blev en meget afholdt Ven af alle Familiens Medlemmer.³³

Hvor højt Scheel end vidste at vurdere sin fornemme Afstamning, var han dog ingenlunde belastet med Standsfordomme, men glad for at færdes mellem alle Slags Mennesker, som han vandt ved sin Livlighed og sit fortryllende Væsen. Hurtigt blev han derfor omgivet af Venner, men — fraset Jens Bloch, Torkil Baden, som han synes at have hjulpet med Penge, og Skolekammeraten Jens Benzon, der ogsaa studerede i Göttingen, — ser det ikke ud til, at han har haft nærmere Samkvem med andre dérværende Landsmænd, f. Eks. Bendt Bendtsen, den senere Rektor i Hillerød.³⁴

I Grev Adam Gottlob Moltke fra Nütschau, som immatrikuleredes ved Georgia Augusta i Oktober, fandt han derimod straks en Omgangsven. Denne overspændte Yngling, hvis Begejstring for de franske Revolutionsidealer snart skulde bringe ham i Miskredit hos Standsfællerne hjemme, var som bekendt i sine omtumlede Ungdomsaar Jens Baggesens kæreste Ven. De to gik næsten op i en højere Enhed, naar de vaade af Venskabstaarer faldt i hinandens Arme eller i Ekstase løb Storm imod Stjernerne.³⁵ Det var dog ikke i denne Sfære, at han og Scheel skulde møde hinanden; Tilknytningen var af en friskere, mere jordbunden Natur: Heste, Ridning og Strejftog i Göttingens Omegn.

Som det sømmede sig en Adelsmand, holdt Scheel baade Hunde, Heste og Vogn paa Staldgaarden, og da han og Moltke havde fundet hinanden, slog de sig sammen om en fin, engelsk

Karet, der blev pudset og styret af en fælles Staldbetjent, som hed Simon. Efter i Syvaarskrigen som Dragon at have kæmpet paa talrige Valpladser havde denne nu, da Alderen meldte sig, „ombyttet Sabelen med Pisken“ som Hestepasser og Kusk. For Scheel, som nærede en vis Forkærlighed for snurrige og originale Personer, var denne djærve Hugaf en Hjælper efter hans Hjerte, og ved sin Snak satte Simon sig da ogsaa saa fast i de to Grevers Gunst, at de, før de rejste bort, enedes om at sikre den gamle Kavalerist en Livrente paa 25 Rdr. Efter hvad Frederik Sneedorff, der kort efter kom til at køre med ham, beretter i sine Rejsebreve, havde de unge Grevers Gavnildhed gjort saa dybt et Indtryk paa Simon, at han ikke lod det blive ved at lovprise disse sine Velgørere, men overførte sin Taknemmelighed paa alle de Danskere, han mødte.³⁶

Og saa fartede Scheel da alle Fridage og Ferier vidt om i Egnen, snart med Moltke, snart med Staldmesterfamilien eller andre Bekendte. Turene gik til Harzen og dens gamle Byer, til Celle, Cassel, Strasbourg, Pymont og Brunsvig, hvor han 1788 sidstnævnte Sted, sikkert levende interesseret, overværede en Ballonopstigning af den berømte, franske Luftskipper Blanchard, Faldskærmens Opfinder.³⁷

For Ramus, som et Par Aar senere i Prag blev Vidne til en „Himmelrejse“ af samme Mand, var det i hvert Fald en Oplevelse af langt mere majestætisk Natur end selve Kejserkroningen, ja om han saa skulde være blevet i Byen en hel Uge ud over sin Rejseplan, vilde han ikke have betænkt sig paa at afvente en saadan Begivenhed.³⁸

— I det lyse Billede af Jørgen Scheels Ungdom tegnede der sig dog lidt efter lidt visse mørkere Pletter, Antydninger, der flygtigt set ganske vist ikke var særlig foruroligende, — det drejede sig jo om en ung, livslysten og uerfaren Person, — men som set i Sammenhæng med hans senere Livsforløb er velegnede til at paakalde Opmærksomhed.

Saa naturlig og fri han end i Almindelighed viste sig, gik det ham dog som mangen anden Ung, der overfor ældre og mere overlegne Personligheder af en vis Generthed fristedes til at anlægge et tvunget, paataget Væsen for at gøre Indtryk af at fylde og betyde mere, end hans Ungdommelighed var i Stand til at honorere.

Den danske Gesandt i Haag, Baron Herman v. Schubart, hvem Scheel kort efter paa sin fortsatte Rejse besøgte, var ikke længe om at opdage, hvordan det stod til. Selv havde han i sine grønne Aar maattet bekæmpe den samme Svaghed, og han raadede derfor den 20aarige Greve til at være paa Post derimod og altid at vise sig som det, han i Virkeligheden var, en naturlig, velbegavet og lovende ung Mand. Uden Tvivl har den kloge Diplomat her sat Fingeren paa et ømt Punkt.³⁹

Trods Barndomshjemmets Atmosfære af Kærlighed kunde det meget vel tænkes, at den gennemførte Dressur og de Forbilleder og Forpligtelser, den lille Dreng til enhver Tid fik stillet for Øje, i hans Sind havde bundfældet lidt af en Mindreværdsfølelse, som han endnu ikke havde faaet Bugt med.

At søge at overvinde den ved at blære sig op i Format som Leve- og Verdensmand var vel nok den uheldigste Genvej at vælge; thi at Scheel i Selskab med de engelske Prinser og andre Personer, som var ham overlegne i Alder, Rigdom eller Rang, har følt sig tilskyndet til at slaa ind paa den Bane, er der meget, som taler for. At han gik elegant og kostbart klædt efter nyeste Mode med Lapsestok og Stanglorgnet, at han flittigt brugte Frisør, Pomade, duftende Vande og Toiletsager i Overflod, var der vel intet at sige til, ung som han var. At han rundeligt gav Almisse og beredvilligt betænkte fattige Studenter med Pengegaver var kun Udslaget af hans gode Hjertelag, som aldrig fornægtede sig; thi han var — og vedblev af et oprigtigt Sind at være — i Sandhed en glad Giver. Overalt, hvor han kom, vilde

han som saadan sprede Glæde og Tilfredshed, ligesom han ogsaa i det Skjulte gerne vilde gøre Godt.

Op paa Siden af denne smukke, naturlige Tilbøjelighed sneg der sig dog nu efterhaanden ogsaa en Snyltegæst for at klistre sig fast og gøre den Følgeskab. Betænkelig i mange Maader var saaledes den pralende Ødselhed, hvormed han mere og mere strøede om sig med Penge, den paa at blænde anlagte Flothed i Foræringer, hvormed han overvældede Staldmesterfamilien og andre af sine Venner, i hvis Hjem han kom. Gaver af kostbare Smykker, Ædelstene, Guldure, Sølvtoj og lignende Høflighedsbeviser af vægtig Karakter forøgede jo selvfølgelig Glansen om den unge Kavalier, fremhævede hans Person og kildrede behageligt hans Forfængelighed.

Alene i Maanederne Januar—August 1788 var hans Forbrug saaledes løbet op til 12,000 Rdr. — en Formue efter Datidens Møntværdi.⁴⁰

Moderen hjemme paa Ulstrup var ikke rig, men en god Husholderske med det, hun havde faaet betroet, og gennem ansete Bankhuse forstrakte hun ham stadig med betydelige Beløb, da Forholdene krævede, at han maatte leve efter sin Stand. Med de Vaner, Sønnen imidlertid tillagde sig, kunde Summerne dog i Længden ikke slaa til. Vennerne stillede store Krav til hans Pung, og de Laan, han ydede dem, blev for det meste aldrig tilbagebetalt. Selv Prins August Frederik, en elskværdig og frisindet Mand og den af de tre engelske Kongesønner ved Universitetet, Scheel nærmest knyttede sig til, maatte for med Honnør at kunne forlade Göttingen tage sin Tilflugt til Grevens Hjælpsomhed, og det af denne udlagte, ret anselige Beløb blev først reddet i Land, da Kong Georg den Tredje 1790 bekvemmede sig til at dække hele den Gæld, Sønnen havde efterladt sig i Udlandet.⁴¹ Nødstedte Venner her hjemme synes tilmed ogsaa at have paakaldt den fraværende Scheels Bistand; det var saaledes Tilfældet med Professor Borch i Sorø, hvem han forstrakte med et Laan.⁴²

Det følger næsten af sig selv, at en Mand som Adam Moltke heller ikke holdt sig tilbage. Jaget af ulykkelig Kærlighed og pekuniære Plager, — Pengeudlaanerne holdt Kasserne lukkede, og Faderen hjemme var „haard som Sten“, — flakkede han i Efteraaret 1789 forvildet om paa Nippet til „at styrte sig i Elendighed“.⁴³ Fra Bern, hvor han da sværmede i Selskab med Baggesen, sendte han den hjemvendte Scheel et Nødraab med Løfte om, at han siden, naar han slap ud af denne „Labyrint“, vilde indvie ham i hele sin Historie, — „den er frygtelig“.⁴⁴

Lidt efter lidt blev den unge Scheel saaledes selv lokket ind i det Vildnis af Veksler, Laan og gensidige Kautioner, hvori Universitetsbyens levelystne Kavalerer fordybede sig saa sorgløst og selvfølgeligt. Rakte de Forstærkninger, han modtog fra Moderen, ikke til, blev han snart Mand for selv at skaffe andre til Veje, og flere af hans bedste Venner, især Staldmesterfamilien, kom derfor i det lange Løb til med søvnløse Nætter og forgæves Venten dyrt at betale de flotte Gaver, de havde modtaget af hans Haand.⁴⁵

Længe var han heller ikke om at finde den flittigt befarede Vej, som førte til Jøderne. De havde i Göttingen Ord for at være „temmelig ærlige“, et Omdømme, som vistnok særlig var møntet paa Bankierfirmaet, Brødrene Gumprecht.⁴⁶ „En gældbunden Svend skal i Nat være rejst uden at sige Farvel til sine Kreditorer. En Jøde blandt disse skal især have tabt meget. Mig synes, de kaldte denne Hebræer Gumprecht“, fortæller en 1777 nysankommen Dansker.⁴⁷ Og Begivenheden har sikkert sat Sindene i Bevægelse; thi Medlemmerne af denne Familie, der da repræsenteredes af Mendel, Moses Gumprecht og Gumprecht Moses, af hvilken den sidste siden flyttede til Hamborg, forstod som Regel at sikre sig saa forsvarligt og ubønhørligt, at det var til Gru for de arme Studenter, som faldt i deres Kløer.

De arbejdede broderligt Haand i Haand, og farligst i Kompagniskabet var vel Gumprecht Moses, uden Tvivl det Familie-

medlem, en Brevskriver karakteriserer som „Skurken“.⁴⁸ I Studenterkredse havde disse Pengeudlaanere i hvert Fald ikke det bedste Ry; det gjaldt om at være paa Post overfor „de ærlige Herrer Gumprecht!!!“ De var „for store Skælmer“ til, at man kunde betro sig til dem.⁴⁹

Scheel, der selv skulde gøre den Erfaring, havde imidlertid sorgløst givet sig dem i Vold, og de modtog ham med overstrømmende Gæstfrihed i deres Hjem og aabnede ham den rundelige Kredit, han havde Brug for. Jøderne havde ikke været længe om at vejre, hvad denne fremmede Lensbesidder var værd i Guld, og med megen Forekommenhed paatog de sig at tage sig af hans Pengesager. Fremforalt blev Gumprecht Moses en Ulykkesfugl, som langt over en Menneskealder skaanselsløst forstod at plukke og fastholde sit Bytte. Affabel, helt gemytlig i sin bjørneagtige Brummen og besnærende i sin Overtalelseskunst forstod han ved Smiger og List at lokke den letsindige, unge Greve i sine Snarer og dybere og dybere at bore sig ind i hans Fortrolighed.⁵⁰

Göttingens Gader vrimlede med Børn af fattige, ugifte Mødre, Fædrene var Døgnfluer, man intet kendte til; ingen kunde være blind for, at Byens talrige Tjenestepiger rummede en Fare for Studenterne.⁵¹ Ogsaa den 20aarige Scheel faldt for Fristelsen, og efter hans Afrejse blev Følgen et Barn. De tjenstvillige Herrer Gumprecht var dog øjeblikkelig parat til diskret at faa udglattet denne Affære med Penge og paa anden Maade.⁵² Hemmeligheden var velforvaret hos dem, og særlig Gumprecht Moses lagde sig den paa Sinde, — den Tid kunde jo før eller siden komme, da den kunde pudsas op og bruges som Trumf i Spillet.

— I Efteraaret 1788 afsluttede Scheel sit Studieophold i Göttingen, hvor hans Omgangskreds kun nødtigt skiltes fra ham. Maalet var nu Paris, og Rejsen gik over Holland og Belgien. Den trofaste Jens Bloch, der tog en lidt anden Route, indhentede ham paa Vejen.

I Haag opsøgte Greven Danmarks dérværende Gesandt, Baron Herman v. Schubart, som han straks gjorde Indtryk paa ved sin Elskværdighed og lyse Forstand. I den Grad vakte den unge Adelsmand Diplomats Interesse og Sympati, at denne meget indtrængende søgte at overtale ham til at gaa ind i dansk udenrigspolitisk Tjeneste, hvor Faderen havde udmærket sig saa meget. Schubart vilde sætte al sin Indflydelse ind paa at bane Scheel Vejen og fremskynde hans Ansættelse, idet han foreholdt ham de Krav, Fædrelandet stillede til hans Evner og Herkomst. Om Bernstorffs Bifald og Støtte kunde der ikke være Tvivl. Imidlertid skulde Besøget i Paris naturligvis først overstaaes.

Visse Træk hos den ungdommelige Greve var dog ikke undgaet Gesandts Skarpsyn, og da Scheel havde taget Afsked og fuld af Livslyst hastede videre, fandt han det derfor raadeligst i sine Breve at medgive ham gentagne, behændigt indpakede Advarsler mod de Farer og Fristelser, som lurede i Verdensstaden.⁵³

Det Paris, den unge Mand for første Gang skulde stifte Bekendtskab med, var endnu Ænevældens, „l'ancien régime“s, blændende Hovedstad, bag hvis pompøse Façade af Palæer, Monumentalbygninger og Promenader et middelalderligt Mylder af Gyder og Stræder formelig dirrede af Arbejde og Liv. Myreflittige Kunsthaandværkere tilvirkede her i halvmørke Værksteder den Overflødighed af de fineste Luksusvarer, som fyldte Butikerne paa de store Strøg og i raffineret Skønhed overgik alt, hvad Eftertiden har formaaet. Frugten af denne Smag og Dygtighed var for en stor Del bestemt til at forhøje Glansen om Hoffet og den nydelsesyge Overklasse, der med alle sine Brist dog heller ikke siden har fundet sin Lige i forfinet Kultur. Kontrasterne i denne betagende By var saa stærkt sat op mod hinanden, at det gav Billedet en foruroligende Dybde. Med Fattigdommens Trøstesløshed som Baggrund fik Ødselheden forstærket Relief, utilsløret som den stilledes til Skue, og selvom

Paris var Livsglædens og Livsnydelsens Hjemsted fremfor noget, kunde det — som Mercier forsikrer — næsten være umuligt at føle sig helt lykkelig her, fordi de Riges hovmodige Velvære paa altfor nært Hold fulgtes af de Sultendes Blikke. Kløften ned gennem Samfundets Lag var uddybet saa katastrofalt, at et Sammenbrud maatte forudses. Under den endnu rolige Overflade var der voldsomme Bevægelser i Vækst, og den rovdyragtige Knurren i de menneskemyldrende Forstæder varslede uhyggeligt.

Palais-Royal med sine storladne Bygninger, Haveanlæg, Gallerier og Butiker var da ikke alene Forlystelseslivets Brændpunkt, men Nervecentret i Byen, hvortil den mindste Sitren i dens Kæmpekrop lynsnart forplantede sig. Paris i al sin forførende Gratie, Rigdom og Last fyldte dette mægtige Omraade med tindrende Liv. Her viste Guldet ublufærdigt sin Almagt. Boderne buggede af Modevarer, Juveler og kostbare Smykker; Lamper og Lys i Mængde forhøjede Glansen af gyldent Stuk og blanke Spejlvægge i de talrige Dansesale, Teatre og Restauranter. Paa Spillesalenes Borde skiftede Pengedyngerne lunefuldt Ejere, og fra Haand til Haand gled ogsaa de rigt udpyntede Kærlighedsgudinder, som overalt trak op paa Parade.

I Kroge og Bagsale, skjult for Mængdens Blik, men dog nu efterhaanden ogsaa mere dristigt og for aabent Tæppe flokkedes der Smaagrupper af ivrige Mænd, hvis ophidsede Stemmer skar gennem Musiken og Larmen i den summende Menneskevrimmel, og i hemmelige Klubber tilrettelagdes og udspreddes det farlige, aandelige Sprængstof, som i en frygtelig Eksplosion snart skulde sønderlemme Samfundet. Og her midt i selve Palais-Royal, Storbyens Heksegryde med dens ophedede, æggende Atmosfære, valgte Scheel at slaa sig ned paa Hotel Colbert, som var installeret i en af Fløjene.

Hvor tilfældige og brudstykkeagtige Oplysningerne end er om Grevens første Pariserophold, vidner de dog i hvert Fald om, at

han med sin Lidenskab for alt, hvad der var rigt, smagfuldt og forfinet, fængsledes af Butikernes Opbud af Pragtsager og gjorde anselige Indkøb. Rue Saint-Honoré's og Palais-Royal's berømte Juvelerforretninger straaledede jo i al deres fristende Skønhed. Hos Rinderhagen, Juveleren, i hvem de danske Kunstnere Jens Juel og Clemens havde fundet en god Ven,⁵⁴ sikrede Scheel sig saaledes — med Tanken paa sit forestaaende Bryllup — et rigt Fourniture, blandt andet bestaaende af et Collier i Guldémaille som Gave til Kæresten, der ventede hjemme, og hos den kgl. Hofurmager Gregson skaffede han sig et guldémailleret Ur med tilhørende Etui til en Pris af 25 Louisdorer eller 600 Livres.⁵⁵ Med ikke mindre Interesse gik Scheel dog ogsaa paa Opdagelse i de mange Boghandlerboder for at samle sig en Række Udgaver af de store, franske Forfattere.

Det meste af alle disse Indkøb havnede foreløbigt i den danske Legation, som forestodes af Gesandten Otto v. Blome, og hvor Greven i Sekretæren Könemann sikrede sig en nidkær Hjælper, som beredvillig paatog sig at sørge for Hjemsendelsen af de indkøbte Sager.

I Gesandtskabet har han muligvis ogsaa truffet den danske Miniaturemaler Cornelius Høyer. Sammen med denne turede han om i Seinestaden; fornøjeligt Damebekendtskab lod sig let arrangere, og til det muntre Selskab sluttede sig snart efter Scheels unge, livslystne Fætter Knud Juel, som ogsaa hjemsøgte Byen. Samværet med ham fik dog allerede i Marts 1789 en brat Afslutning, da Juel pludselig forsvandt, bortførende den unge Skuespillerinde Justine, og nogen Tid efter fra England kunde indvie Scheel i de Genvordigheder og Forsinkelser, hans Elskede under Flugten havde forvoldt ham ved sin Magelighed og sine Luner. Uheldigvis havde tilmed Postillonen, som var opflammet ved dobbelte Drikkepenge, i sin Iver allerede i Saint-Denis kørt et af Hjulene i Stykker, saa kostbar Tid sattes overstyr, og paa den fortsatte Fart havde Juel — efter hvad han selv bekender, —

i sin Skræk for Forfølgere ofte følt sine Bukser ryste, naar Hovslaget af ridende Gendarmere klappede paa Vejen og han hvert Øjeblik frygtede for at høre det skæbnesvangre „arreté de par le Roi“, Arrestordren, som kunde gøre Ende paa Eventyret. Alt gik dog godt, Parret slap over Calais til London, og her fra skyndte Juel sig at overdrage Scheel det mindre behagelige Hverv at gøre alt for at berolige den bortførte Dames Familie.⁵⁶

Om Scheels egne Oplevelser forlyder der derimod intet ud over Antydninger om en højst generende Tildragelse, han maa have været ude for. Af hvad Art den var, faar man intet at vide, men Cornelius Høyer, som havde lovet ubrydelig Tavshed, trøstede dog efter sin Afrejse Greven med, at hvad der var hændet ham, kunde hænde enhver; thi „hvo kan i Paris vogte sig for Bedrager“. Og han udtalte Haabet om, at Gehejmeraad Blome, hvis Koldsindighed han havde ondt ved at tilgive, nu havde bragt Sagen i Orden.⁵⁷

I Juni maatte Scheel endelig gøre Alvor af at rive sig løs. Cornelius Høyer havde i et Brev mindet ham om, at det nu var hans Pligt at vende tilbage til Fædrelandet; „jo længere man opholder sig i Verdens Hovedstad, jo vanskeligere falder det at forlade den“.⁵⁸ Det var ogsaa paa høje Tid, Scheel brød op; thi faa Uger efter brød Uvejret voldsomt ud med Stormen paa Bastillen den 14. Juli 1789. Revolutionen var begyndt.

Men allerede Ugedagen før kunde Blome ønske Scheel til Lykke med, at han i Tide forlod et Urocentrum som Palais-Royal, der var bleven Skueplads for uhyggelige Begivenheder, „som i høj Grad havde opskræmmet alle, som boede dér“.⁵⁹ Medlemmerne af den danske Legation havde i den følgende Tid rædselsslagne været Vidne til Pøbelens blodige Udskejelser. „I 3 Dage og Nætter“ — skrev Könemann, — „har vi svævet mellem Liv og Død uden at gaa i Seng“, stadig bevæbnede og i Skræk for „at faa vore Huse gennemrodede og udplyndrede, vore Kvinder skændede og vore Hoveder hugget af“.⁶⁰

Under disse forstyrrede Forhold blev det ham mere besværligt paa betryggende Maade at faa Kasserne med Scheels Bøger og Luksussager af Sted. Man overvejede blandt andet at betro dem til den hjemvendende Falkoner, der paa den danske Konges Vegne havde overbragt Ludvig den Sekstende den sædvanlige Gave af Jagtfalke, men det endte dog vistnok med, at Magister v. Haven paatog sig at føre Pakkerne med paa Tilbagerejsen.⁶¹

Særlig bekymret var Könemann for en kostbar Æske med et Miniaturemaleri, han maatte sende til Greven. Under Besøget i Paris var denne ogsaa kommen i Forbindelse med den højt vurderede, svenskfødte Miniaturemaler P. A. Hall, der i sin Egenskab af kgl. fransk Hofmaler gennem mange Aar havde nydt den Ære at portrættere de fleste Medlemmer af Kongefamilien og det højeste Aristokrati. Scheel havde i sin Begejstring over hans Kunst hos ham bestilt et Billede, som dog først blev færdigt og afleveret paa Legationen efter Grevens Afrejse. Könemann, der havde det i Varetægt, var meget indtaget i det og giver en henrykt Beskrivelse af Kunstværket, — „et Kvindeportræt, dækket af Krystal, beregnet til at pryde en Daase eller rund Bonbonnière og forestillende en pikant Brunette, hvis halvt blottede Barm afslører de yndigste Rosenknopper, og hvis Gevandt er lige saa elegant som fortryllende“. Alle lovpriste Mesterværket, ogsaa Blome havde udtalt sin Beundring, men Prisen, 25 Louisdorer — 600 Livres —, fandt Legationssekretæren unægtelig for høj i Betragtning af Stykkets Lidenhed, selve Bonbonnièren skulde jo ogsaa anskaffes, og Høyer havde ment det samme. Det anfægtede dog ikke Scheel. De fleste forsikrede, at saa berømt en Mester ikke kunde gøre det for mindre, — og Klenodiet synes da ogsaa velbeholdent at være havnet i Grevens Hænder.⁶²

Cornelius Høyer havde saa smaat haabet, at han og Greven havde kunnet mødes i Strasbourg for at genopfriske deres parisiske Oplevelser.⁶³ Men deraf blev der dog ikke noget, da Scheel

lagde Hjemrejsen over Bruxelles. Og over Hamborg — med en lille Visit paa et af v. Thienens Godser⁶⁴ — naaede han i Løbet af Sommeren 1789 hjem, hvor hans Familie og tilkommende Brud med Længsel imødesaa hans Komme. Han skulde nu — ganske vist foreløbig med den gamle Brockenhuus som Kurator — tiltræde det Grevskab, han havde arvet fra Bedstefaderen, og der maatte tænkes paa Forberedelserne til hans Bryllup.

Men den unge Mand, som nu vendte hjem, var dog ikke helt den samme som den, der drog ud. Uforandret var hans fortryllende Egenskaber, Elskværdighed og gode Hjertelag. Hans Videns og Erfaring var betydeligt forøget, hans Smag og Kultur yderligere opdyrket, ligesom hans Optræden var bleven mere sikker og selvbevidst. Men visse Brist i hans Karakter gjorde sig nu stærkere gældende, og Anlæg af mindre heldig Natur havde samtidig faaet fastere Tag i ham. Hertil kom, at Rejsen havde været umaadelig kostbar og paadraget ham en trykkende Gæld.

ANDET KAPITEL

Lensgreven

„Du er yderlig letsindig, det alene er
Skyld i Din Ulykke.“

Brev til Scheel fra hans Hustru.¹

Fjernt fra de store alfare Veje, langt ude i den nordøstligste Krog af Djursland, hvor Kattegatkysten runder Halvøens Hjørne, breder der sig et vidt aabent, bølgende Agerland. I de mørke Maaneder af Aaret er der barskt, blæsende og trykket af Taager, men naar Foraarsolen for Alvor begynder at skinne og Lærkesangen jubler, smiler den grønne Mark livsaligt og ligesom løfter sig mod Lyset i sin Ramme af Himmel og Hav.

Yderst ude skyder Knudshoved og Gjerrild Klinter sig som Forposter frem imod Stranden, medens Karleby's og Sangstrups Kalkklipper lidt længere sydpaa gør Front imod Bølgerne med lodrette, stenspækkede Vægge. Et Par Kilometer indenfor Gjerrild Bugten, som slaar en lille Bule i Kystlinien, møder man den venlige, med Stokkebro næsten sammenbyggede Sogneby Gjerrild og bag denne igen et Dalstrøg med Engbund og Vandløb. Og her inde i Lavningen, i Læ af det stigende Terrain mod Øst, skjuler Herresædet *Scheel* — *Sostrup*, som det oprindelig hed og nu atter kaldes, eller *Benzon*, et Navn, det har baaret i et Hundrebaar, — sig i en idyllisk Krog med sammenhængende, langt udstrakte Skovmasser i sin Ryg.

De fylder saa frodigt i Landskabet, hvor de beskyttende bøjer sig i en Halvbue om Gaard og Hovmarker, og naar man fra

Vest ad Vejen fra den højtliggende Kirkeby Rimsø nærmer sig dem, maa man først passere et gammelt Skeldige, der i hele sin Længde er bevokset med Kæmpebøge med tykke Stammer og vejrbidte, forpjuskede Kroner. Ved Synet af dette imponerende Geled af Vagtposter faar den Vejfarende allerede nu en levende Fornemmelse af at betræde gammelt, adeligt Enemærke, og i deres ret storladne Former genopvækker denne Trærække tillige Mindet om det Fortidens Skovbillede, som fremfor alt bar Præget af Alderdom.

Saa længe man brugte at opfede Svin i Skoven, var rigtbærende Oldentræer Hovedsagen. Øksen forgreb sig ikke paa dem, ja selvom disse Træsamfundets Veteraner blev saa gamle, at Saftumløbet i deres Krop forlængst var standset, fik de Lov at blive, indtil de brød sammen af Ælde eller faldt som Bytte for de Storme, som alt for ofte fandt Vej i det mere og mere vindaabne Skovrum. Endnu i Grevens Tid laa der talrige Vindfælder, ikke blot af frønnet og svampædt Ved, men friske, brugbare Stammer, der mangen Gang uændsede gik til Spilde, hvor de var faldne.

Bøgen havde for længe siden faaet Overtaget i Skovene om Scheel. Jordbundsforholdene begunstigede dens Trivsel, og i Skyggen af Stortræernes Løvmasse forkuedes Undervæksten og Foryngelsen fik vanskeligere Kaar, da Vildt og græssende Kreaturer var fælles om at holde den nede. Egen og dens Følgesvende af Hassel, Tjørn og deslige var Fod for Fod trængt tilbage, og paa Bundens fjorgamle Tæppe af Bøgeløv bredte kun Kristtjørnen sig pletvis i tætte Klynger uden at lade sig anfægte af Skovmærket under Kronerne. I Scheels Bøgeskove havde den et af sine vigtigste Vokseomraader paa disse Egne af Jylland.²

Trods det stærke Tryk, det gammeldags Skovbrug førte med sig, viste en Vurdering af Scheels gamle Skov dog 1812, at selvom Egenes Tal var svundet ind til 400, kunde der hentes 31,000 Favne godt Bøgebrænde, taxeret til 50,000 Rdr.³

Det Træbælte, bag hvilket Herregaarden og dens nærmeste Marker saaledes krøb i Læ, var dobbelt værdifuldt som Vindskærm, da der fortrinsvis fra Nord og Vest var en farlig Fjende paa Færde. Hinsides Skovene mod disse Verdenhjørner — i Rimsø, Hemmed og Dele af Gjerrild Sogne, — var Jordsmonet magert og flyvelystent. Store Strækninger af Nørre Djurs Herred laa da endnu i Lynghede, og i Aarhundreder havde Sandstormene raset og ødelagt megen Kulturjord. I 1700'erne var der dog sat Kræfter i Bevægelse for at faa Flyvesandet bundet forsvarligt, og selvom man derved i nogen Grad havde begrænset Ødelæggelserne, laa Angriberen stadig i Baghold og kunde endnu af og til føle Trang til atter at gaa paa Langfart. —

Saaledes tog Herregaarden Scheels nærmeste Omgivelser sig stort set ud: et friskt, af Blæsten gennemsuset Landskab, grænsende paa de to Sider mod Havet og bevæget i Bakker og Dalstrøg med Skov, Agerjord, Enge, Lyngheder og Flyvesand i malerisk Skiften. Selve Grevskabets Grænser strakte sig dog ogsaa paa disse Kanter langt videre. Mod Vest mødtes de med Herregaarden Mejlgaards, mod Syd naaede de frem til Grenaa og Kolindsund, og foruden Scheel og Skærvad hørte ogsaa Hovedgaardene Stensmark, Ørbækgaard og Fannerupgaard til den djurslandske Del af Besiddelserne.

Lensgodset omfattede imidlertid endnu et andet ret anseligt Omraade, som laa for sig selv i Viborg Amt Vest for Randers, hvor Christen Skeel 1721 havde tilkøbt sig Herregaardene Skern og Karmark og derved afrundet Hartkornsmassen, saa den rigeligt forslog til Grevskabets Oprettelse. Med denne Erhvervelse blev Slægten Herre over Størsteparten af Herredets østlige Halvdel, idet Ulstrup Godset i Forvejen havde solidt Tag i de sydlige Strøg.

Skerns Tilliggende bredte sig dog ogsaa med Bøndergaarde og Skove Nord for Nørreaadalen tæt op mod Fusingø og dybere ind i Sønderlyng Herred. Dalføret, hvorom dette Godskompleks sluttede op, hører uden Tvivl til de smukkeste Egne af Jylland.

Blandt disse træffer man ganske vist mange med langt mægtigere Omrids og større Patos, men faa der som den med sine ret storladne Træk samtidig forener en Ynde og poetisk Tone, hvis Blidhed tager om Hjertet. Omend vore Dages kraftige Kultivering og ulyksalige Forkærlighed for at plante Graner har gjort følelige Skaar i Billedets Skønhed ved at berøve det Størstedelen af den gamle Staffage af Lyng, Enebærris og Egekrat, er det dog endnu en Lyst paa en Soldag med høj Luft at følge Aadalens lunefulde Linjer, som yderligere levendegøres af talrige, fortryllende Tværdale. Landskabet synes da paa en egen gaadefuld Maade at være i Pagt med Lyset, der fortøner sig saa vidunderligt, brydes bag Bakkerne og langt borte drukner i blaanende Dis.

I gammel Tid maa Egebevoksning have besat det meste af Dalstrøgets Sider. Nu er der kun Krat og Smaastumper tilbage, og hvor der samler sig større Skove, er de beherskede af Bøge og Graner. Skovrideren i Løvskal fandt det dog endnu 1805 Umagen værd at gennemsøge de omliggende Skove for at skaffe en Egestamme, der var tjenlig til Mølleakse paa 22 Tommer i Firkant og 8 Alen i Længde, men det lykkedes ham ikke; thi var der end nok af store Ege, var de alle for gamle og krogede.⁴

Over dette udstrakte Grevskab, hvis 2523 Tønder Hartkorn var en solid Realitet, og som til Overflod havde Herligheder og rigt varieret Naturskønhed i Mængde, skulde den unge Grev Jørgen nu efter at være vendt hjem og naaet til Skelsaar for Fremtiden tage Styret, og da hans Bryllup snart skulde finde Sted, maatte der tænkes paa Hjem for det unge Par.

Skerns Beliggenhed kunde synes særlig bekvem, næsten midtvejs mellem Randers og Viborg. Barndomshjemmet Ulstrup, hvor Grevens Moder og Søstre boede, laa i Nærheden, og Omgivelserne var smukke. Men af Skerns fordums Slot fandtes der forlængst kun Ruiner, hvis Murværk stak frem mellem Buske

og Træer paa Voldstedet ude i Engen. Tæt nord for Aaen ragede den lille Sognekirke op paa sin Højning, og oven over den paa Toppen af den mægtigste Lyngbakke stod en af Grevens Bedstefader opført Stubmølle som et Vartegn, der milevidt synede over Egnen.⁵ Selve den Hovedbygning, som mod Slutningen af det 17. Aarhundrede paa en lidt nordligere Plads havde afløst den sløjfede Borg, var nok af Grundmur, men i sit beskedne Format helt uanvendelig som Grevebolig, og det samme gjaldt ogsaa de andre smaa Herregaarde i Grevskabet.

Scheel maatte være dets selskrevne Hovedsæde, det gav det jo Navn, havde det største Tilliggende og kunde, hvad Bygningens Storhed angik, staa Maal med de mægtigste i Riget.

Det gamle Sostrup, hvis Beliggenhed i Nørre Djurs Herred, Gjerrild Sogn, er skitseret ovenfor, er som Ejendom ret ærværdig, idet det allerede nævnes i 1300erne. I sin nuværende Skikkelse er Hovedbygningen — som det fremgaar af Indskriften paa Stentavlen over Portgabets Gaardside — opført i Aarene 1599—1606 af Rigsraad Jacob Seefeldt til Visborggaard og hans Enke Sofie Bille. Som et Vidnesbyrd om Ægteparrets Byggeglæde løfter det store Stenhus den Dag i Dag sin Murmasse bag de vandfyldte Grave med tre fulde Stokværk over den hvælvede Kælderetage og to ottekantede Trappetaarne i Gaardhjørnerne. Endda havde man tænkt sig det større endnu. Naar Gavlene paa de to korte Sidefløje har maattet tage til Takke med svært Bindingsværk, forraader det uden Tvivl, at det har været Hensigten senere at bygge videre. Den rent midlertidige Opgave, man havde betroet Gavltømmeret, har det dog nu varetaget i langt over tre Aarhundreder; thi en Udvidelse af Bygningen blev ikke nødvendig, og det Omfang, den har faaet, gør den saa vist baade anselig og rummelig nok. Med sin glatte, prunkløse Façade, hvis Midtparti gennembyrdes af Porten og øverst markeres af en tresidet, knejsende Gavlfront, er Huset ved sin Rejsning og Masse alene af ret imponerende Virkning.

Seefeldterne har antagelig forbygget sig paa Kolossen, der i hvert Fald ikke længe forblev i Familiens Eje. Hans Seefeldt, som efter Moderens Død 1608 overtog den, maatte hurtigt skille sig derved, og Sagnet fortæller, at det var i Spil, han tilsatte baade den og Nabogaarden Skærvad. „De følges ad som Skeel og Skærvad“, siger det gamle Ordsprog, og sikkert er det, at Rigens Marsk Hr. Jørgen Skeel til Ulstrup 1612 meldte sig som Køber og blev Ejer af begge Gaardene. Hans Bidrag til Udsmykningen er Portens pompøse Stenportal, som med sine to flankerende Krigerfigurer i romersk Dragt viser saa nært et Slægtskab med den omtrent samtidige paa Ulstrup, at en og samme Stenhugger utvivlsomt har været Mester for dem begge.

Gennem 200 Aar gik Gaarden nu roligt i Arv i Skeelernes lige Linje, og Jordegodset voksede saa stærkt, at Christen Skeel 1725 kunde skabe det Grevskab, der kom til at bære Slægtns Navn. Hans Søn, Gehejmekonferensraaden og Overstaldmesteren, forandrede dog dettes Stavemaade til *Scheel*, der naturligvis ogsaa kom til at gælde baade Grevskab og Gaard og derfor vil blive brugt i det følgende.

—Der var Opgaver nok, som ventede paa den hjemkomne, unge Besidder. I den pragtglade Bedstefaders lange Ejertid var Godset gaaet i Forfald og Gælden forøget. Det store Stutteri paa Gl. Estrup og Scheel, som havde kostet ham mange Penge, blev derfor ophævet efter hans Død og Hestene bortsolgt. Men ogsaa Bøndergaardene var forsømte, og med Hovedbygningen paa Scheel, der nu skulde være grevelig Residens, gik det vist næppe bedre.

I mange Aar havde Ejerne foretrukket og fortrinsvis kælet for det ærværdige, rigt udstyrede Gl. Estrup eller Ulstrup, hvis Indre helt var moderniseret, og for Samkvemmet med det øvrige Jylland laa disse Gaarde langt mere bekvemt end det afsides Scheel, hvis store Beboelseshus sikkert var stærkt mærket af Fortiden, halvtomt eller i alle Fald kun gammeldags og nødtørfigt forsynet med Indbo.

I Storheden indenfor disse gamle Mure at skabe et Herskabs-hjem med noble Rum, udsmykkede og fyldte af Møbler og Kunst, maatte ret være en Opgave efter den unge Greves Sind. For ham blev det næsten en Ærgerrighedssag i det Indre af Scheel at forme en Skønhedsverden, der som en straalende Parade af alt det Nye, Tiden bar frem, tillige i et og alt kom til at præges af hans personlige, fint udviklede Smag. At virkeliggøre denne Tanke var ikke et Øjeblik Sag, det fordrede Tid og fremfor alt Penge, men Greven tog straks fat. Ogsaa Omgivelserne, ikke mindst Haven, optog ham stærkt. Den stødte mod Øst umiddelbart op mod Engstrøget og fortabte sig mod Nord og Vest i de tilgrænsende Skove. Men selv indenfor disse ret indsnævrede Rammer aabnede der sig Muligheder for at fremtrylle et Billede i Tidens følsomme, romantiske Havestil med rislende Kilder, Damme og Smaaøer, med Grotter og Eremithytter under Træernes Mørke, Broer og Lysthuse mellem Vandløb og frodige Plæner, hvis Friskhed drak Næring af den fugtige Bund. I hans Planer indgik ogsaa Opførelsen af en Mur, som skulde omslutte hele det indkastede engelske Anlæg, Parterrerne foran Hovedbygningens Façader burde fremtræde i overdaadigt Blomsterflor, og Tulipaner og Hyacinter af fineste Sort blev forskrevne fra Holland.⁶

Den nærmestliggende Del af Ladegaardens Gaardsrum ønskede han inddraget og beplantet som en Slags Forhave; en Ridebane skulde anlægges og en Dyrehave indgærdes af Skoven. Ogsaa Havets Skønhed var nu ved at gaa op for Datidens Mennesker. Ude paa Stranden lod Greven derfor opføre et Lysthus, og med en veludstyret Lystjagt, som brystede sig med 6 Jernkanoner, kunde han tumle sig over Bølgerne.⁷

Men hans Ønskeseddel var lang, og forgæves kørte han til for fuld Kraft for at hale ind paa den; thi den voksede ustandseligt i Længde.

Skønt hans Forlovelse med Kusinen Christiane Mette Bille-

Brahe var en afgjort Sag, allerede før han drog ud paa sin Udenlandsrejse, synes den dog først at være deklareret i Efteraaret 1789, og ved Midsommertid det følgende Aar skulde Bryllupet staa i Brudens Hjem, den maleriske Renaissanceborg Egeskov paa Fyn. Mange Forberedelser maatte gaa forud, og efter i København at have fuldstændiggjort sin Garderobe og bragt de vigtigste Indkøb i Orden tog Greven til denne Gaard, hvor Vielsen fandt Sted den 25. Juni, uden Tvivl i Overværelse af et ud søgt Flor af Landets højeste Adel.⁸

Bruden var sød, ung og forventningsfuld, Brudgommen trods sine knap 22 Aar en fuldkommen Kavalier, smuk, velklædt og velplejet til det yderste, gavmildt ruttende med Pengene, som laa løse i hans Lommer. Der var ogsaa mange, som skulde betænkes ved en saadan Lejlighed, Kammerjomfruen, som bragte ham hans „Brudgoms-slaabrok“, fik ikke mindre end 30 Rdr., og Kværndrup Sogns Fattige blev ikke glemt.⁹ Hvor meget Hjerter havde Del i denne ægteskabelige Forbindelse mellem de to unge, højadelige Slægtninge, forlyder der intet om, men de var i hvert Fald begge venligt indstillede, og fælles for dem var deres Ungdom og Glæde ved Livet. Begge var de vante til at leve i Luksus og ikke tage det saa nøje med Bekostningen.

Fra Egeskov gik Rejsen til Grevens Moder og Søstre paa Ulstrup og vel senere ogsaa til Scheel, hvis Indretning dog paa det Tidspunkt langt fra var færdig endnu, og Højsommeren gik hen i Herregaardsliv med Visitter og Selskabelighed hos de omboende, jyske Herskaber.

— Kort efter sin Hjemkomst fra Udlandet havde Scheel i Kammerherre Frederik Chr. Tønne v. Lüttichau til Aakjær fundet en ny, ivrig Ven. De kom begge ofte hos Rosenørns paa Katholm, og det er muligvis i dette selskabelige Hjem, de har truffet hinanden.

Det var just paa den Tid, da den impulsive Lüttichau var i Færd med at organisere Modstanden mod Stavnbaandsløsningen

og de øvrige Landboreformer, som beskar Jorddrotternes Rettigheder. Brændende af Kamplyst og Energi blev Herren til Aakjær Hovedanstifteren af den Bevægelse, som paa Viborg Snapsting i Juli 1790 samlede en Flok af Jyllands misfornøjede Proprietærer og affødte det kendte, saakaldte „Tillidsskrift“, et Indlæg, som kraftigt tog til Orde mod Reformerne og ved at omsendes i Jylland fik Tilslutning af 103 Herremænd. I August Maaned skulde denne Henvendelse ved en Gratulationsvisit overrækkes til Landgreven Prins Carl af Hessen og hans Svigersøn Kronprins Frederik, der efter sit Bryllup den 31. Juli med hans Datter Marie Sofie Frederikke agtede at fejre Hvedebrødsdagene paa Louisenlund Slot i Nærheden af Slesvig.¹⁰

Lüttichau havde naturligvis ogsaa i Tide sikret sig Grev Scheels Tilslutning, skønt denne ved sit Giftermaal i Juni havde andet at tænke paa. Naar det unge Par imidlertid havde faaet overstaaet den første Tids Sødme og tænkte paa at rejse, vilde Kammerherren dog gerne se det hos sig som Gæster paa Aakjær; thi — som han forsikrede — Stedet var smukt med behagelige Promenader, og ved Stranden var han nu i Gang med at bygge et Badehus, — et Særsyn i hine Dage, — det var udmærket sundt at bade, og det stod helt til Ægteparrets Tjeneste, ligesom ogsaa for dets Fætter Grev Gebhardt Moltke, om han skulde faa i Sinde „at se til det usle Jylland“. Men — ikke at forglemme — var der naturligvis ogsaa den vigtige Sag, som skulde drøftes, „da al Tid behøves for os som de politiske Kandestøbere at aftale alt.“ Han saa ogsaa gerne, at de Nygifte vilde gøre ham og hans Kone Følgeskab paa en Sviptur til Hamborg; Scheel kunde da fra Slesvig ledsage ham ved „Forestillingens Overlevering“ paa Louisenlund. „Gør nu dette, saa er vi ret gode Venner“.¹¹

Lüttichaus Breve har Fynd og Klem. De er skrevet af en rask, fremfusende Mand og — i Modsætning til, hvad der da var almindeligt i fornemme Kredse, — alle paa Dansk. Han lægger

Vægt paa at vise sig som en bramfri jydsk Proprietær, lange Epistler er ikke hans Sag, og han afslutter brat en af dem med følgende friskfyragtige Bemærkning: „Forlad min Korthed, sagde Hr. Bierring efter at have holdt en ussel Prædiken, som varede 4 Timer.“¹²

Da August Maaned oprandt, gjorde Arbejdet med at skaffe Underskrifter ham lidt urolig, og i ikke mindre Grad gjaldt dette Besværet ved at faa en Meddeputeret, naar Slaget skulde staa; thi Gersdorff i Horsens mente at kunne blive forhindret, og det vilde sætte hele Foretagendet i Fare og give Fjenderne Anledning til at hovere over Ophavsmændenes Fejghed. Lüttichau foreslog derfor paany Greven at give Møde i Stedet, selvom han ikke formelt var udset dertil.¹³

Særlig opsat paa at paatage sig denne Uriaspost synes Scheel dog ikke at have været. Han besøgte ganske vist i Begyndelsen af August sammen med sin Kone Aakjær og aflagde paa sin fortsatte Rejse en Uge efter Visit hos Landgreven paa Louisenlund, men det blev som bekendt Kammerherre Frederik Ludvig Beenfeldt til Serridslevgaard, som kom til at ledsage Lüttichau dertil den 18. August.

Paa Rejsen til Slesvig blev denne plaget af Andendagsfeber, men var dog forholdsvis frisk, da han Klokken 1 modtoges i Audiens hos de høje Herskaber, og lettet kunde han nu meddele sin unge Ven, at alt var forløbet godt, og at baade Landgreven og Kronprinsen havde vist sig særdeles naadige. Lüttichau havde tilmed, da han fremførte sin underdanige Lykønskning til Kronprinsessen, tilladt sig paa Tysk at udbede sig den Naadesbevisning af hendes kongelige Højhed, at hun, skønt født i Hertugdømmerne, ikke vilde vise mere Forkærlighed for disse end for Landets øvrige Dele.¹⁴

Offentliggørelsen af „Tillidsskriftet“ vakte en heftig Storm og foranledigede den saakaldte „jydske Proprietærfejde“, under hvilken Lüttichau med sit ubændige Temperament foer saa vold-

somt frem mod sin Hovedmodstander Chr. Colbjørnsen, at det kom til Proces; thi — paastaar Lüttichau, — „at denne Mand er ond nok til at ville se os alle bragte paa Stejle og Hjul, om det stod til ham, paativler nok ingen i Landet“. ¹⁵ Saa vidt kom det dog naturligvis ikke, men Dømmen blev følelig nok, idet Lüttichau idømtes en stor Bøde og af Kongen yderligere berøvedes Kammerherretitlen, hvorefter han forbitret brød alle Broer af, solgte sine Godser og forlod Fædrelandet for at slaa sig ned i Tyskland. Her udnævntes han kort efter af Kejseren til Rigs greve. —

Selvom Scheel kunde følge den dristigt politiserende Lüttichau et Stykke paa Vej, er det dog aabenbart, at han ikke helt gik ind for hans Synspunkter, og i Virkeligheden var han i hvert Fald allerede da i fuld Gang med i Reformtidens humane Aand at ordne Forholdet til sine undergivne Bønder. Med al sin Letsindighed og Løshed i Pengesager var Greven en velmenende Mand, omsorgsfuld og varmt følede for alle, som var i hans Brød, og det laa ham nær paa Hjerte at faa de fattige Fæstebønders Levekaar forbedrede. Han gik saaledes hurtigt ind i Arbejdet for at fremme Landsbyjordernes Udskiftning og Udflytningen af Bøndergaardene uden Hensyn til de medfølgende betydelige Udgifter. Og derved blev det ikke. Med en Offervilje, hvis økonomiske Rækkevidde han næppe helt havde beregnet, lettede og afløste han paa meget lempelige Vilkaar ikke alene Tiendeydelse, men ogsaa Hoveriet for Fæsterne paa de magre Jorder, og med en storladne Gestus saa han Aar for Aar bort fra at opkræve de i Jordebogen fastsatte Landgildeafgifter med det fulde Beløb, idet han lod sig nøje med betydeligt mindre. ¹⁶

Med god Grund kunde den bekendte, landøkonomiske Forfatter, Professor G. Begtrup, derfor anerkendende berette om, hvorledes Greven „paa en særdeles faderlig Maade“ bar Omsorg for sine Bønders Vel. Takket være det humane Herskab var Fæsternes Ydelser nu nedsat saa betydeligt, — at der „af en

Gaard paa 8 Tdr. Hartkorn svares i Landgilde 4 Rdr. og ej videre“. ¹⁷ I Løbet af kort Tid kom de fleste af Bønderne, som før havde siddet fattige og fortrykte i forfaldne Bygninger, nu baade til forholdsvis Velstand og nye, velbyggede Gaarde, og da Greven i det hele taget viste sig som en venlig og mild Herre, var det ikke mærkeligt, at han vandt deres Hjerter. Uanset alt, hvad der siden skete, mindedes han da ogsaa i Folkeoverleveringen som en ganske vist letsindig, men „god Mand“, og naar man stundom føjede „gal“ til, var det kun Udtryk for almindelig Bondevurdering af en Rigmand, som saa tøjlesløst satte alt overstyr.¹⁸

Men Greven forblev ogsaa lige til det sidste trofast mod sine Bønder. Da Skern og Karmark siden hen skulde sælges, foretrak han — uanfægtet af den Uvilje, det fremkaldte mod ham hos enkelte Standsfæller og Jordspekulanter, der selv nærrede Ønske om at komme til, — at det blev Bønderne selv, som fik Førstetretten til at erhverve Godserne. Ja, selv da Sammenbrudet nærmede sig og Scheel i sin stigende Pungenød greb efter hvert Halmstraa for at holde sig oppe, faldt det ham ikke ind at gøre Brug af sin lovlige Ret til atter i fuldt Omfang at opkræve de i Jordebogen hjemlede Fæsteafgifter. Det kunde han have gjort, Nedsættelsen beroede jo kun paa hans Skaansomhed, og den ophørte da ogsaa straks, efter at han selv var gledet ud af Spillet.

At Grevskabets senere totale Ruin ogsaa kom til at paadrage dets Bønder smertelige Tab af de Sparepenge, de havde indsat paa Rente deri, var en Sag for sig, men bidrog selvfølgelig sit til at formørke Mindet om den Opofrelse og Godhed, Greven havde vist dem i mange Aar.

— Alt dette laa dog ud i Fremtiden. Tilsyneladende straaledes Solen endnu, og i Lyset af den stod Jørgen Scheel i Mængdens Øjne som Lykkens Kælebarn, Herre, som han var over rigt Jordegods, ualmindelig smuk, gift med en nydelig, ung Frue og

elsket og lovprist af alle, som han tog om Hjertet ved sin Gavmildhed og sit daarende Smil.

I September 1790 afsluttede det unge Ægtepar Bryllupsreisen, som med Besøg hos „Onkel“ v. Thienen strakte sig til Hamborg, for om Vinteren at slaa sig til Ro i København, hvor Greven havde lejet sig en herskabelig Bolig i det gule Palæ ved Amalienborg.¹⁹

Planen om at faa ham anbragt i Udenrigstjenesten, saa han kunde træde i sin Faders Spor, blev der dog ikke noget af, da Greven undtog sig derfor af Hensyn til sin Moder, og uden Tvivl er det hendes Ønske om at beholde ham hjemme, som har været afgørende. Men selvom Baron v. Schubart ikke var helt tilfreds med Scheels Vægning ved at følge hans Forslag, nærrede han dog stadig Sympati for ham og forsikrede, at det vilde glæde ham og hans Hustru meget at høre, — „at den gode, hæderlige Greve Scheel i København gaar for en dygtig, ung Mand, hvis Opførsel er lige saa ulastelig, som hans Hjerte er rent.“ Og hvad Grevens Omgang i Hovedstaden angik, maatte Diplomaten stærkt anbefale ham at holde sig til Statsminister Schimmelmann, der var gift med Schubarts Søster, og hvis Hus efter hans Mening var Byens behageligste; thi det øvrige Selskabsliv kunde han blot advare imod, da den københavnske Ungdom var belastet med daarlige Sæder, kun i ringe Grad modtagelig for gode Følelser og hildet i Fordomme.²⁰

Det ser imidlertid ikke ud til, at Scheel har haft Lyst til at følge sin Velynders Vink. Den tysktalende, af germansk Væsen og Væremaade prægede Del af Københavns Overklasse var trods sin fine Kultur langt fra efter hans Smag. Hos A. P. Bernstorff fandt han det rigtigt at aflægge Høflighedsvisitter, men til stort mere blev det ikke, og der synes ikke at være Spor af nærmere Berøring mellem Scheel og den schimmelmansske Kreds.

Maaske var det dog en Frugt af Schubarts Formaninger, naar Greven allerede i Februar 1790 efter Ansøgning fik Ansættelse

for en Tid at gøre Tjeneste i Rentekammeret.²¹ 1791 følte han sig kaldet til at træde ind i Frimurerlogen Zorobabel i København²², og med virkelig Iver lagde han sig Aaret efter i Selen for som Staldmester at blive knyttet til den kgl. Staldétat, en Stilling, hans Fornemhed og Forstand paa Heste gjorde ham selvskreven til, og som muligvis kunde have banet ham Vejen til en som Bedstefaderens glimrende Hofkarrière.²³ Mærkelig nok mislykkedes dette Forsøg, hvad Grunden nu end har været, og Skuffelsen herover har øjensynlig bevæget ham til foreløbig at opgive enhver Tanke om at søge offentligt Embede.

I og for sig kunde hans vidtstrakte Grevskab med dets mange Undergivne give ham tilstrækkelige Pligter, og et frit Liv i Nydelse og Skønhed, beriget af Rejser og forædlet ved Studier og Samlerglæde, vilde stemme godt overens med Grevens stolte Uafhængighedsfølelse. Holdt Scheel sig tilbage fra de tyske Cirkler i Hovedstaden, fandt han efter hele sin Indstilling des mere Behag i en Verdensmand af Rokokotidens Type som den adlede Konferensraad, Handelsmatadoren Conrad Alexander Fabritius de Tengnagel, der i Kraft af sin store Formue førte et straalende Hus og ved sin Elegance, Kultur og Kunstsans gav Tonen an i Hovedstadens mondæne Forlystelser. Banketter og Skildpaddegilder i Raus Hotel paa Kongens Nytorv — nu Hotel d'Angleterre — havde i ham en Forgrundfigur, som stilfuldt kunde præsidere som Forskærer, hans Hjem i Slotsholmsgade var et af Selskabslivets mest søgte, og der gik Ry af det yndige Landsted Enrum ved Vedbæk. Her havde han med store Bekostninger skabt et pragtfuldt Haveanlæg, efter Tidens Smag overdaadigt smykket med Snurrepiberier, Kunstværker og Lysthuse.

Greven følte sig tiltrukket af denne langt ældre, forfinede Leveemand, i hvem han ogsaa sikrede sig en kyndig Leverandør af udsøgte Vine til sin Kælder, og en yderligere Tilknytning mellem de to Mænd var Konferensraadens Søster, Generalinde

Pauline Sehested paa Høgholm i Djursland, med hvem Scheel og hans Frue plejede nabovenlig Omgang, naar de opholdt sig hjemme i Grevskabet. I disse Perioder maatte Pennen holde Bekendtskabet med Fabritius vedlige, og Konferensraadens franske Breve drejer sig ikke snævert om Vinleverancer, men forvilder sig let og elegant fra Forretningssagerens Alvor til Fællesinteresser som Blodheste og deres Racer, Jagt, Forlystelser og Pikanterier fra Københavns chronique scandaleuse, hvori han var velbevandret, og hvortil han forøvrigt ogsaa selv ofte gav Stof ved sine mange galante Eventyr. Scheels Forsøg paa at friste ham til at komme over paa Jagt i Jylland mislykkedes dog, da den aldrende Konferensraad var bange for Barskheden dér og foretrak at hygge sig i sine københavnske Vinterbehageligheder.²⁴

— Slutningen af det 18. Aarhundrede var en tryk og lykkelig Tid, da Bernstorffs kloge Neutralitetspolitik holdt Landet udenfor Krigene. Konjunkturerne var gode, Handel og Skibsfart i storartet Blomstring, og vidtskuende Forretningsmænd, som skabte sig anselige Formuer, kunde omkap med Højadelen føre en straalende Tilværelse paa Palæer og henrivende Landsteder. I disse Aar var Hovedstadens gamle Barokpræg ogsaa saa smaat begyndt at vige for Nyklassicismens Stilformer, som dog først efter Storbranden 1795 fik Mulighed for næsten helt at forynges Bybilledet med sin lyse, harmoniske Skønhed.

For Greven, der var opdraget i Baroktidens Ceremoniel og Interieurer og i sit Sind bar Mærker af Fortidens Arv, følte det som noget af en Befrielse at give sig det Nye i Vold og aande i Pagt med alt det, Moderne nu førte paa Markedet. Levende optaget af det Friske, som voksede frem, befandt han sig vel i de forandrede Omgivelser, der for ham blev en Scene, hvor han glansfuldt kunde gøre sig gældende. Intet blev derfor sparet paa at udforme en baade behagelig og prægtig Ramme om det unge, grevelige Par. Indkøbene til Hjemmet voksede i Omfang; thi

Scheel slap ikke sin Drøm om at gøre Grevskabets gamle Hovedsæde til et i Rigdom og Elegance blændende Spejlbillede af Tidens Smag.

I Købmanden Jacob v. Axen i Hamborg fik han en lydhør Leverandør, som ikke blot var i Stand til sikkert og tilfredsstillende at honorere enhver Bestilling, men med højst tillukkende, udpenslede Beskrivelser af sit Varelager forstod at pirre Grevens Appetit paa de raffinerede Luksussager, som for Øjeblikket førte an i den noble Verden. Fine, rigt forgyldte, franske Porcelæner fra Sèvres, Berlinerstel „à la rosière“ med Medailloner, indrammede af Graat og gyldne Perler og med à la grecque Bort i Purpur og Guld, udsøgte engelske Wedgewoods Jasper-Ware som Spisestel, „paille Taffeldesert-service“ og deslige med antike Motiver, kostbare Møbler, indlagte med Metal i højmoderne Stil, Sølvtoj og Kunstsager af enhver Slags, alt efter „nyeste goût“. Den kloge Købmand havde hurtigt gennemskuet sin Kunde og var f. Eks. vis paa, at denne straks vilde overgive sig, naar han blev præsenteret for en mørkeblaa, lakeret Faeton af engelsk Façon med Kalesche og forgyldte Lister, Underdel i „paille couleur“ og mørkeblaat og indvendig foret med grønt Klæde og hvide Kantsnore. Efter Grevens Bestilling maatte han desuden efter en Tegning fra London levere en 4-sædet Vogn helt efter engelsk Mode, af lakeret Ahorn med sølvpletterede Lister og Beslag, rødmalet Understel og Medailloner paa Dørene med det malede grevelige Vaaben.²⁵

Flot ridende og flot kørende var Jørgen Scheel alle Dage, Sansen derfor laa ham i Blodet, og et fint Udvalg af Heste stod til hans Raadighed. Det har sikkert været et festligt Syn, naar han med dobbelt eller tredobbelt Spand for en af sine elegante Ekvipager susede forbi med Løber og Forrider. Alt omkring ham maatte være i brillant Stil, selv hans Jæger figurerede ved festlige Lejligheder i grønt Gallaliberi med Jagtskilt af Sølv, Sølvknapper, samt Gehæng, Krudtmaal og Hirschfænger rigt

beslaaet med samme Metal, hvoraf der til hans Mundering alene medgik 208 Lod eller $6\frac{1}{2}$ Pund.²⁶

Guldsmede og Urmagere fik store Bestillinger, og Jens Juel maatte 1794 male ikke blot Grevens og Grevindens Portrætter, men ogsaa Genparter baade af disse og et andet Familiebillede.²⁷ Silhouettørerne Rothermundt og Greve blev ogsaa samtidig sat i Arbejde.²⁸

Det har i September 1790 sikkert været Scheel magtpaaliggende at komme i rette Tid til København for at deltage i Kronprinsparrets højtidelige Indtog, idet det i Indbydelsen hed, at Kongen „med megen Velbehag“ vilde „anse“, om alle højere Rangspersoner „vil bivaane dette og de følgende Festligheder“.²⁹ I det højere Selskabsliv og ved Hoffet blev Greven, der paa samme Tid modtog Kammerherretitlen, en selvskreven Gæst, og han viste sig ofte i det kgl. Teater, hvor han havde lejet sig en Loge.

— Bag den blændende Façade var Grevens Liv dog allerede nu fuldt af Bekymringer og Kampe. Jacob v. Axen i Hamborg havde ogsaa forlængst faaet Lensgreven fra Langeland Frederik Ahlefeldt-Laurvig i sine Garn, men dette urolige Hoved, der ved sine Ekstravagancer og sin storartede Ødselhed havde meget tilfælles med Scheel, var langt fra nogen punktlig Betaler.³⁰ Hver Gang „den gode Ahlefeldt“ saaledes udeblev med Pengene paa Kieleromslag, plejede den opskræmte Hamborg-Købmand at klemme lidt stærkere paa Scheel, da han heller ikke fra den Kant var forvænt med Præcision.³¹ Grevens Livsførelse i disse Aar kunde for Uindviiede tage sig ud som en sorgløs Dans over Roser, men Virkeligheden svarede langt fra dertil. Grevskabets Indtægter var blevne mindre og helt ude af Stand til blot nogenlunde at dække Besidderens ubeherskede Pengesforbrug. At indskrænke dette stod for Greven som noget umuligt.

Han fortsatte derfor ufortrødent paa den farbare Vej, han allerede i Göttingen havde givet sig : Vold, — stadig videre og

videre med en Fart, som kun yderligere Veksler og Laanebeviser kunde holde i Gang. Det farlige gumprechtske Familiekon-sortium havde fra Göttingen og Hamborg stadig en Haand med i Pengeforretningerne, men saa efterhaanden med en vis Uro, hvorledes Greven, ogsaa udenom det, var en Mester i at skaffe sig Kredit. Flere Gange maatte et Par af den værdige Familie betro sig til Bølgerne for i København at holde fast paa Scheel og indvikle ham i en eller anden af deres Spekulationer. Hvad disse drejede sig om, antydes kun let i Brevenc, Hovedpunkterne forsvinder i det Halvmørke, hvori de drevne Pengemænd foretrak at operere. De færdedes helst i Listesko, mundtlige Aftaler i dybeste Hemmelighedsfuldhed tiltalte dem mest.³²

Scheel var velbevandret i Spil, selskabelige Hensyn gjorde det nødvendigt, og Tab og Gevinst figurerer ofte i hans Smaaregnskaber. For det meste er Beløbene dog forholdsvis smaa, og Spillefugl i egentlig Forstand kan han næppe siges at have været.

Derimod kunde en rask Spekulation godt tænkes at have fristet ham; let har han i hvert Fald ikke haft ved at staa imod, naar de listige Gumprechtter satte Muligheden for en indbringende Finansoperation i den mest effektfulde Belysning. Dem var det — som det synes, — meget magtpaaliggende helt og holdent at faa Greven i deres Garn og ikke slippe ham af Syne. Da han i 1789, tungt belæst med Gæld, var vendt hjem fra Paris, havde de saaledes ikke været længe om at faa Færten af, at han nu var i Færd med at stable et Laan paa Benene — 400 Louisdorer havde de hørt, — og straks skyndte de sig at opfordre ham til at vente dermed, indtil de kom.³³

Saa længe Greven endnu stod under den gamle Gehejmekonferensraad Brockenhuus' Formynderskab var Mulighederne for altfor vidtgaende Dispositioner dog stærkt begrænsede, men selv hans Kurator maatte under Forholdenes Tryk dog bekvemme sig til at godkende adskillige Laan, saaledes et paa 17,000

Rdr. hos Kammerherre Chr. Benzon,³⁴ og i al Stilhed havde Scheel naturligvis ogsaa paa egen Haand ad Bagveje forstaaet at skaffe sig Forstærkninger. 1792 havde han blandt andet ved 3 Veksler hos Gumprechterne rejst ca. 5,000 Rdr.³⁵

Med det fyldte 25. Aar var Greven imidlertid i November 1793 bleven fuldmyndig. Dermed var Banen fri, og Pengeudlaanernes griske Flok, baade Kristne og Jøder, Danske og Tyske, kredsede fra nu af dristigere og tættere om det lokkende Bytte.

Blandt de københavnske Jøder stillede Samuel Moses, Michael Ephraim Ruben og Israel Moses Cohen sig saaledes med forøget Beredvillighed til hans Tjeneste, medens en fattig Djævel som Behrendt Israel Joachim maatte tage til Takke med at være Kommissionær og Rendedreng for Greven og paadrage sig alle Ubehagelighederne, naar han paa dennes Vegne skulde udvirke Henstand med Betalingen. Henvendelser af den Art plejer sædvanligvis ikke at være velkomne hos Kreditorer, ja paa Samuel Moses virkede de saa eksplosivt, — „at Moses sit Skæg fløj af Skræk, som var en stærk Nordenvind kommen i det“. Ak- og Veraab, hjerteskrærende Forsikringer om total Ruin og Beskyldninger om Medansvar for Ulykken kom da over Hovedet paa den arme Mellemand, som tilmed svævede i evig Angst for at blive fortrængt i Grevens Bevaagenhed af „alle den Slags Skægfolk“, Medbejlere, som sad med Penge i Ryggen, medens han selv alene med „Redelighed“ havde svært ved at arbejde sig op.³⁶

Den ligefremme, lidet ceremonielle Tone, denne Smaamand, og mange andre jævne Folk med ham, ofte tillod sig at anslaa i deres Breve til saa højtstaaende en Person som Greven, fortæller os i Virkeligheden ogsaa paa sin Vis noget om denne og hans fordomsfri, velvillige Indstilling overfor Mennesker, som bramfrit henvendte sig til ham. Mangen Borgermand kunde derfor smigre sig ved at staa i Yndest, ja venskabeligt Forhold til Scheel, der trods alt var Greve fra Top til Taa. Med sin

Kultur og fuldendte Verdenstone forenede han en Fornemhed, som klædte ham, men ogsaa tjente som Panser mod enhver, som uhøfligt eller taktløst traadte ham for nær. Til Skade for sig selv kunde han dog ofte i ondt Lune støde selv velsindede Mennesker, som af godt Hjertelag søgte at raade og bistaa ham. Adskillige Venner trak sig derfor tilbage, og med sin Ufetterretlighed i Pengesager var han vis paa at skaffe sig Fjender.

Med den Slagside, hans Liv allerede i de unge Aar havde faaet, og de Karaktertræk, som Modgangen trængte skarpere frem, forberedte Greven saaledes tidligt den Skæbne, der blev uafvendelig, ja næsten syntes forudbestemt; thi Scheel var en mærkelig Mand, splittet af Modsætninger og blottet for Kraft til at forsone dem, — et fint og forvænt Skud af en ædel og rig Stamme. Uden Selvtugt og virkelig Vilje søgte han ofte at forskanse sig i Stivsind, Lunefuldhed kunde formørke hans ellers saa straalende Venlighed, og den uudslukkelige Tørst efter Skønhed i alle dens Former, som bundede saa dybt i ham, siæbte ham uimodstaaeligt ind i et vanvittigt Luksusforbrug.

Ogsaa dette var jo i mange Maader et Udtryk for den stærke Dragning mod kulturelle og ideelle Værdier, han hele Livet bevarede. Bøger og Læsning elskede han lidenskabeligt, Natur og Kunst fandt i ham en begejstret Tilbeder, Musik fortryllede ham, — han dyrkede selv forskellige Instrumenter, — og sine lykkeligste Timer har han uden Tvivl tilbragt i Bibliotekets Stilhed eller syslende med sine rige Samlinger af Bøger, Kunstsager, Kobberstik og Medailler. For en Mand i hans Stilling var hans Videbegærlighed ualmindelig levende, spændende fra alle humane Fag til Naturvidenskab og Tidens tekniske Fremskridt. Baade Fysik, Kemi og Optik fangede hans Interesse; han anvendte store Beløb paa Indkøb af alle Slags videnskabelige Instrumenter, og Eksperimenter med Elektricermaskiner og lignende Nyopfindelser optog ham meget. Det af ham indrettede Værksted, hans Drejerlad og forskellige andre Redskaber synes

ogsaa at tale for, at han tilmed har søgt at gøre sig fortrolig med Haandværk og Mekanik.

Den utrolige Mængde Ure, han købte sammen, glædede ham ikke alene ved deres ydre Skønhed og ædle Materiale, men fristede ham ogsaa til at forsyne sig med alle til et Urmagerværksted hørende Rekvisitter, saa han selv kunde aflukke Værkerne deres Hemmeligheder. At denne Lyst til at pusle med Mekanik kun var et Udslag af en fra Drengaaarene bevaret Nysgerrighed og Trang til at lege, er vel nok muligt, og i det hele taget gælder det vel om alle hans mangeartede Interesser, at de ganske vist gav hans Dannelse baade Omfang og Glans, men i deres urolige Skiften var ude af Stand til at tilføre hans Personlighed Dybde og fastere Kerne. Dertil var han for splittet selv og blottet for Kraft til at koncentrere sig; alt hvad han ejede af den Evne, gik med i hans trælsomme, uophørlige, økonomiske Kamp.³⁷

Det er kun sjældent, det falder i en Historikers Lod at kunne trænge lidt dybere ind i et Menneske, hvis Død ligger over 100 Aar tilbage i Tiden. Takket være Jørgen Scheels mægtige Privatarkiv bliver det dog her til en vis Grad muligt. Igennem de mange Papirer mærker man næsten Pulsens slaa og aner, hvad der bevægede sig i hans Sind. Hvor meget uoplyst der end bliver tilbage i Mørket, tegner dog levende Glimt paa Glimt ved deres Tæthed og Talrighed tydeligt nok Omridset af hans Personlighed med dens Blanding af Brist og Fortrin i stadig indbyrdes Kamp.

Scheel var en meget skrivende Mand, der ofte i Timevis fængsledes ved sit Arbejdsbord og trods sin efterhaanden kaotiske Gæld ingenlunde manglede Ordenssans. Foruden sin omfattende Korrespondance førte han — i hvert Fald periodevis — Dagbøger, samt Journaler over ind- og udgaaede Breve, som han omhyggeligt nummererede og forsynede med Paategninger. Ogsaa en Del Brevafskrifter og Koncepter foreligger fra hans Haand, og i Notesbøger eller paa et Utal af løse Blade har han

med sin nervøse, hastige Skrift nedkradset Smaabemærkninger om sine Ønsker, Nyanskaffelser til Indbo og Bibliotek, om Bøger, han vilde læse eller medtage paa Rejser, Gaver, han havde bortskænket eller agtede at glæde Folk med, og meget mere af lignende Slags. Men derved er det ikke blevet; selv flygtige Stemninger og Drømme, Bekymringer, Forhaabninger og Forsæt er Gang paa Gang løbet ham i Pennen. Fremfor alt drejer hans Smaaoptegnelser sig dog naturligvis om den Mare, som red ham saa vedholdende, — Pengemanglen og Gælden.

Ret karakteristisk er det imidlertid, at det for det meste kun er de i Øjeblikket mest nærgaaende Krav, som beskæftiger ham, alt er set paa tæt Hold, aldrig i et videre Perspektiv, naar han modløst regnede og regnede. Post for Post indtager Beløbene veldisciplineret deres Plads i den lodrette Opstilling, men det er forholdsvis sjældent, han er naaet til en Sammentælling af Summerne. Man synes næsten at se ham lyslevende for sig, modløst slippende Pennen, ligesom lammet af Tallenes Ubarmhertighed. Nogen større Opgørelse af Gælden er der fra hans Side intet Spor af, saa vidt synes han aldrig at være kommen. Opmarchen af dens næsten uendelige Kolonner veg han tilbage for, ja i Tidens Løb blev det ham vel ogsaa umuligt at overskue den; — Kommissionen, som siden fik til Opgave at ordne hans Bo, maatte tilbringe 18 Aar om at komme til Bunds deri.

Da den unge Greve 1786 arvede Grevskabet, var dette af Bedstefaderen belastet med en Pantegæld paa ca. 70,000 Rdr., heri indbefattet en af denne 1760 udstedt Obligation paa 40,000 Rdr. til hans anden Hustru, Charlotte Louise v. Plessen, der nu som „Grandmama“ boede paa Gl. Estrup.³⁸ Forrentningen af disse Kapitaler i Forbindelse med de betydelige Udgifter, Udsiftningen og Udflytningen af Bøndergaardene havde kostet den nye Lensbesidder, beslaglagde meget af Godsindtægterne, som Grevens Offervilje overfor Fæstebønderne yderligere bidrog

til at forringe, — og hertil kom nu den nystiftede, stadig voksende Gældsbyrde.

Ude af Stand til at afstemme sit Forbrug efter Forholdene saa Scheel sig derfor henvist til at opdyngte Laan paa Laan. En Mand med hans lyse Forstand kunde dog naturligvis ikke være blind for, at denne Fremgangsmaade i det lange Løb maatte bringe ham i Fare, og naar han desuagtet lukkede Øjnene og lod staa til, er der kun én Forklaring mulig, en Forklaring, som ikke blot har Sandsynlighed for sig, men ogsaa solid Støtte i hans personlige Papirer.

Af disse fremgaar det da ogsaa tydeligt nok, at han har været Sangviniker i Ordets fulde Betydning. Hvor truende det end mangen Gang saa ud, var han med sit lette Sind altid parat til at øjne Lysninger forude. Fantasifastre og luftige Forhaabninger kom ham hurtigt til Undsætning for at slaa Betænelighederne paa Flugt og indgyde ham nyt Mod til sorgløst at leve i Nuet. Tilsyneladende uanfægtet af de haarde Slag, som ramte ham Gang paa Gang, rettede han sig atter som en Staalfjeder. Brast det ene Haab, fødtes der omgaaende et nyt, og naar han nu og da var ved at overvældes af Tvivl og Angst, fandt han vel Trost i Forhaabninger om, at nye Rigdomme til sin Tid var i Vente. Gl. Estrup, Jyllands mægtigste Gaard, vilde jo, naar gamle „Grandmama“ døde, tilfalde ham, og det samme gjaldt Ulstrup, som Moderen 1794 til Fordel for ham havde gjort til et Stamhus. Endelig var der andre Muligheder, om end de var mere uvisse.

Paa hans Hustrus Side var der solid Velstand, og Scheelernes Forgreninger i Landets fornemste og rigeste Godsadel gjorde det ikke helt utænkeligt, at der ad denne Vej uformodet kunde tillflyde ham ny Kapital. Rene Luftkasteller var disse Forhaabninger nu heller ikke; han skulde i hvert Fald selv kort før sin Død komme til at opleve at se sin næstældste Søn, Henrik, 1824 som Arving overtage det rige Rosenkrantz-Stamhus, bestaaende

af Barritskov, samt de sjællandske Godser Ryegaard og Trudsholm. Og med en vis Berettigelse kunde han gøre sig Haab om at blive betænkt i Gehejmekonferensraad Wolff v. Thienens Testamente. Denne barnløse Krøsus, der som Ejer af en Række holstenske Godser kunde efterlade sig en Formue paa c. 2 Millioner Daler, stod jo — som foran omtalt — i den hjerteligste Venskabsforbindelse ogsaa med sine Slægtninge af Scheelernes yngre Generation. Tanken var da heller ikke fremmed for Bernstorff, hvem det laa varmt paa Sinde, at den unge Jørgen Scheel ikke blev forbigaaet til Fordel for andre. Allerede 1779 gav han Udtryk derfor, men „Onkel“ v. Thienen blev gammel, han døde først 1809, — og meget var da forandret.³⁹

Allerede i Løbet af 1794 voksede Scheels økonomiske Vanskeligheder saa stærkt, at han var ved at køre fast i et Virvar af Veksler og Gældsfor skrivinger, og trods sit sædvanlige Lys-syn blev han nu til Tider et Bytte for Modløshed. For hans Stolt-hed var der noget ydmygende i den evindelige Jagen efter Laan og de mange Ubehageligheder med Kreditorer, som uden at se noget hverken til Renter eller Afdrag helt følte sig glemte; baade Helbred og Humør maatte lide derved.

I saadanne mørke Stunder klagede Scheel sin Nød for Jens Bloch, Ungdomskammeraten og Rejsefællen, der nu sad i Præ-steembede paa Sjælland og trofast fulgte sin „Ven og Velgører“ med den varmeste Sympati. Med sit milde, kærlige Sind var han altid rede til at hjælpe og opmuntre ham og ivrig efter at paakalde alt det Gode, han af Erfaring vidste, ogsaa boede i Greven. „Jeg ønsker Dig af mit ganske Hjerte, at Vaarens og Landets rene, uskyldige Glæder maa fylde Din rene og dydige Sjæl“, skriver han saaledes til ham en Majdag 1794,⁴⁰ et Aar, som paa mange Maader var trælsomt og trist for Vennen. Pint af Pengemangel havde han saaledes ikke vidst anden Udvej end at henvende sig til Kongen med en Ansøgning om at maatte forøge Grevskabets Pantegæld ved at optage et Laan paa 50,000 Rdr.

Kun derved vilde han blive i Stand til at opfylde de mest tvingende Forpligtelser og gøre det muligt for sig selv at leve efter sin Stand.

Ved Bevilling af 17. Oktober 1794 opfyldte Kongen hans Ønske, men dog paa den udtrykkelige Betingelse, at Laanet skulde afdrages med 1000 Rdr. aarlig i de første 4 Aar og 2000 i de følgende. Da det derved blev uopsigeligt, voldte det Scheel Besvær at faa det rejst, og der var derfor intet andet at gøre end paany at søge til Kongen, — med det Resultat, at denne 17. April 1795 tillod Admiralitetskollegiet paa de anførte Vilkaar at stille de 50,000 Rdr. til Raadighed mod Pant i Grevskabet, 4 Procent aarlig Rente og $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse. Dagen efter udstedtes Obligationen, — og Scheel aandede lettet op.⁴¹

— Gæstfri, gavmild og altid med aaben Pung, naar nogen var i Nød, kunde Greven naturligtvis faa Venner nok, men naar Verden gik ham imod og han følte sig forladt og fortrædiget, var der i hvert Fald to Steder, hvor han vidste sig sikker paa altid at møde Oprigtighed og den reneste, mest uselviske Hengivenhed.

Selvom den elskelige, gamle „Grandmama“ paa Gl. Estrup havde været hans Bedstemoder af Blodet, — hvad hun jo ikke var, — kunde hun ikke have vist ham større Godhed, og helt uden Grænse var den Kærlighed, hvormed han, den eneste Søn, omfattedes af Moderen paa Ulstrup og hans hos hende boende Søstre, Comtesserne Juliane Marie og Christiane.

Som omtalt havde Grev Jørgen og hans Hustru fejret Hvedebrødsdagene i Barndomshjemmet, og da den Førstefødte, Stamherren Christen, 1792 kom til Verden her, var der almindelig Glæde. Forbindelsen mellem Herregaardene Scheel og Ulstrup synes i disse Aar at have været meget levende. 1793 fødtes Ægteparrets næste Barn, Datteren Eleonora Caroline, og hver Gang Forældrene var paa Rejse, kunde de trygt betro de Smaa til Damernes ømme Omsorg.

Livet paa disses ensomt beliggende Herresæde ved Gudenaans Bred gik sin stiltfærdige Gang, hvis Rytme mere og mere blev afstemt af Beboernes tiltagende Skrøbelighed. Mange Gæster kom der ikke paa Gaarden, i hvert Fald ikke af Slægten, som boede for langt borte. „Hvorfor ligger Sierhagen ikke en Mil fra Ulstrup“, skrev „Onkel“ von Thienen beklagende,⁴² og mest Omgang havde Damerne vel med Ejeren af Clausholm, Gehejmeraad Mathias Vilhelm Hvitfeldt, der var gift med Grevindens Søster. Pligtarbejde med Styrelsen af Hus og Gods, Omsorg for Bønderne, Syslen med Haven, Læsning, Brevskrivning, Godgørenhed og Husandagt udfyldte Tiden, der forøvrigt ogsaa i stigende Grad beslaglagdes af den stadige Puslen om Helbredet. Unzers medicinske Haandbog og Todes „Sundhedstidender“ raadspurgtes flittigt, Diæt og Brugen af „Pyrmontervand“ hørte til Dagens Orden, og til Husapoteket stillede der store Krav, da dets Indhold ogsaa i vid Udstrækning kom Omegnens Bønder til Gode. Landfysikus, Dr. Rogers Vogn fra Viborg rullede med kortere og kortere Mellemlum ind gennem Porten paa Ulstrup.⁴³

Særlig Comtesse Christianes Tilstand vakte efterhaanden Bekymring. Svækket af voldsomme Anfald af „Mavekrampe“ sygnede den unge Pige langsomt hen trods den omhyggeligste Pleje af Moder og Søster, der ofte i lange Perioder skiftevis Nat efter Nat maatte vaage ved Sygelejet.⁴⁴

Men saavel i tunge som gode Dage havde Damerne en trofast Støtte i Kammertjeneren Adam Würbler, som med rørende Hengivenhed følte sig knyttet til Familien. Han var født i Schweiz, men kom som ung i Tjeneste hos Grev Christen Scheel og hans unge Hustru. Efter sin Herres Død i St. Petersborg 1771 fulgte han Grevinde Eleonora og hendes Smaa børn paa den lange Rejse fra Rusland tilbage til Ulstrup, og her groede han fast i Hjemmet, agtet og afholdt af alle. Men ogsaa han synes at have haft et vaklende Helbred, og da han kun 50 Aar gam-

mel afgik ved Døden 1791 efter 25 Aars Tjeneste, vakte det almindelig Sorg og skabte Tomhed i det lille Samfund, hvor han havde gjort sig uundværlig. Et Vidnesbyrd herom er Indskriften paa den anselige, smukt udsmykkede Stenplade, Grevinde Eleonora lod opsætte paa Væggen i Sdr. Vinge Kirke som et Æreminde om hans „Retskaffenhed, Troskab, Nidkærhed og Lyst til at udføre vores Vilje“. „Han besad sjældne Kundskaber“ — hedder det videre, — „og stedse vil jeg og mine beklage hans Død, hvorved jeg maa savne den tro og retskafne Mand“.

Men ogsaa Beboerne paa Egnen fik Grund til at mindes ham med Tak; thi hvad han i sin Nøjsomhed havde sparet sammen i Aarenes Løb, 500 Rdr. i alt, testamenterede han til de nærmeste Sognes Fattigfolk i Form af et Legat, der først i vore Dage ved Pengenes stadige Fald er skrumpet ind til næsten intet og afløst.⁴⁵ Skønt han var fremmed, ugift og barnløs, kom hans Navn ogsaa til at forplante sig videre paa Egnen, da Degnen Jens Andersen i Vester Velling 1803 — 12 Aar efter Kammer-tjenerens Død — havde ladet sin lille Søn ved Daaben gaa ud i Livet som — Adam Würgler.⁴⁶

Heller ikke i Folkeoverleveringen blev Ulstrup-Tjeneren glemt. Grevinde Eleonora havde 1772 opnaaet kgl. Tilladelse til at lade Nabokirken Torup nedbryde, da den var brøstfældig og Sognet kun tyndt befolket. Efter Sigende skal den egentlige Grund dog have været, at den fromme Dame derved vilde opnaa hver Søndag at faa Gudstjeneste i sin nærmeste Kirke i Sdr. Vinge; thi Præsten i Langaa, der hidtil havde maattet betjene 3 Kirker, vilde fra nu af kunne nøjes med 2. Først noget senere blev der dog gjort Alvor af Nedbrydningen, men da Arbejdet skulde paa-begyndes, var der ingen af Bønderne, der havde Mod til som Førstemand at lægge Haanden derpaa. Da traadte Würgler til og løsrev en Sten af Muren, saa Arbejdet kunde gaa sin Gang, men fra da af sittede hans Legeme, saa længe han levede, og hans Hænder sad „aved“. Og i hvert Fald for dette sidste Punkts

Vedkommende er det muligt, at Sagnet gemmer en Sandhed; thi for et Par Menneskealdre siden fortalte en gammel Mand, hvis Fader havde tjent paa Ulstrup, at Würglers Arme var stive af Gigt, men det havde de ganske vist været ogsaa før Kirken blev nedbrudt.⁴⁷

I det smukke Billede af Herregaardslivet paa Ulstrup staar denne Tjenerskikkelse som en Legemliggørelse af den Aand, som besjælede Hjemmet, hvor Orden og streng Pligtfølelse raadede og Herskab og Tyende mødtes i gensidig Troskab og Hengivenhed, som varede Livet ud.

I August 1794 bukkede Comtesse Christiane kun 22 Aar gammel under for sine langvarige Lidelser. Med hende havde Moderen for anden Gang mistet en af sine unge Døttre, og allerede i December rantes hun tilmed af et nyt Slag, da Døden bortrev en lille, kun tre Maaneder gammel Sønneson, Grev Jørgens og hans Hustrus tredje Barn, som under deres Ophold i Hovedstaden var sat i Pleje paa Ulstrup. I Brevet, hvori hun meddeler Sønnen det triste Budskab, fortæller hun, hvorledes hun og Forvalteren, som skulde bære Barnekisten over sine Knæ, i Karetten vilde køre den op til Sdr. Vinge Kirke, og hendes Tanker gaar tilbage til en anden bitter Decemberdag i Rusland for 26 Aar siden, da Liget af Grev Jørgens spæde Tvillingbroder paa samme Maade blev bragt ind til St. Petersborg. Saaledes havde ogsaa hendes salig Fader i sin Tid baaret sig ad med at føre et af sine Smaa børn til Graven.⁴⁸

Midt i al den Tristhed, som nu tyngede Sindene, opskræmtes man kun et Par Maaneder efter af en ulykkelig Begivenhed, da Kusken Albert paa Ulstrup i Ladegaarden styrtede med en Hest og fik Hjerneskillen knust, saa han døde et Par Dage efter,⁴⁹ og alle disse Hjem søgelser, som fulgte saa tæt paa hinanden, har uden Tvivl gjort et rystende Indtryk. Den Religøsitet, hvis Alvor allerede forinden prægede Hjemmet, blev nu af en mørkere Tone — Stuerne end mere tyste.

— Da Greven havde faaet sit Laan fra Admiralitetet paa 50,000 Rdr. bragt i Orden, lysnede det for ham, selvom Summen næppe slog til. Nu var han i hvert Tilfælde kommen til Penge, saa enkelte af de mest glubske Kreditorer kunde beroliges og der — ved Forbigaaelse af mange Fordringer, som burde have været dækkede, — blev en klækkelig Sum til hans Raadighed. Sorgerne og Bekymringerne havde kastet en Skygge i hans ellers saa lette Sind, og med bange Anelser forudsaa han det truende Uvejr, han ved sine Pengetransaktioner snart vilde komme ud for. Helbredet var heller ikke godt, Sygdom, særlig Gigtsmerter, synes ofte at have plaget ham. Nu trængte han til at komme bort, langt bort fra alt det, som knugede Sindet, for at blive rask og føle sig fuglefri.

Hans Hustru, der ogsaa trængte til Rekreation, var enig med ham, og de bestemte sig derfor til et Kurophold i Carlsbad. Rejsen skulde tiltrædes ved Midten af Sommeren, og alle deres Venner i Nabolaget ønskede dem Held og Lykke dermed. Blandt disse var den brave General Adam Ludvig Moltke og hans Hustru, der begge synes at have sat stor Pris paa ham.⁵⁰ Ved Nytaarstide havde Generalinden saaledes sendt ham et lille Brev med følgende, velmente Verslinjer, som i Tidens Stil var omsluttet af en haandkoloreret Krans af Kærminder:

„Til en ædel Ven!

Ej paa Glædens lette Vinger ile
 alle Dødeliges Timer frem,
 ofte tungt de paa vort Hoved hvile
 og vi vaandes ved at bære dem.
 Ingen Sorger, ingen Smerte naae,
 Skæbnen skue Dig med kierligt Øje,
 vælge sig Dit Liv at smile paa“.⁵¹

TREDIE KAPITEL

Den store Rejse

„Hvor dog Bjergene er blaa, hvor Havet er blaat, og Himlen har ogsaa sin egen straalende Blaaehed, det er en Farve i tre Nuancer, det er Kjærlighed udtalt i tre Sprog. See, hvor Stjernerne funkler, see, hvor Byen foran os straalere med Lys, det er Napoli, den deilige By, den levende By, Napoli, Napoli.“

H. C. Andersen i „En Digtets Bazar“.

Kuropholdet i Carlsbad synes at være forløbet godt; ogsaa i Dresden og Regensburg blev der aflagt Besøg, og om Hjemrejse var der endnu ikke Tale; thi i August lod Scheel en af sine Forvaltere vide, at den maatte udskydes til November, idet han med sin Frue først vilde tage en lille Tur til Wien.

Her i den levende Kejserstad optoges de snart i et fornemt Milieu, og den rige, jødiske Bankier Arnsteiner, om hvis gæstfri Bord det myldrede af Fremmede, var naturligvis heller ikke uvillig til at forstrække den danske Lensgreve med de nødvendige Midler; thi det kostede at leve paa stor Fod i en By som Wien, tilmed da Scheel ingenlunde agtede at forsvare sin ulyksalige Mani for at indkøbe alle Slags Luksussager.¹ Gentagne Gange opnaede han saaledes Udførselstilladelse for et Udvalg af Wiener-Porcelæn fra den kejserlige Fabrik.²

Imidlertid indløb der hjemmefra alarmerende Meddelelser om Ubehageligheder, hvis Optræden Greven dog uden Tvivl før sin Afrejse havde forudset. Trætte af at vente forgæves var nogle

af Kreditorerne nu i Færd med at gribe til skarpere Midler for ved Rettens Hjælp at minde ham om deres Eksistens. Hos Hamborg-Firmaet „Schramm og Kerstens“ synes Forbitrelsen at have antaget saa truende en Karakter, at en Ven af Scheel fandt sig opfordret til indstændigt at advare ham imod paa Hjemvejen at vove sig ind paa Fristadens Territorium. Følgerne kunde blive farlige, da man ikke kunde vide, hvad Ondt de paagældende Købmænd vilde finde paa at tilføje ham.³

Alt dette gjorde Greven urolig. Tanken om de Fortrædeligheder, som ventede ham hjemme, afskrækkede ham fra at vende tilbage, og han besluttede derfor at blive ude, indtil den værste Storm havde lagt sig. Jo fjernere han var fra Kreditorerne, des bedre, og Rejselivet fyldte og forfriskede ham. Sin Hustru lod han foreløbig blive tilbage i Wien, hvor hun befandt sig godt, og i Marts 1796 rullede han selv af Sted over Gratz og Florens til Rom. Ingen, vel heller ikke han selv, kunde da ane, hvor langvarig og skæbnsvanger denne Italienrejse skulde blive.

Ifølge Scheels paa Fransk affattede Dagbogsnotitser, „Journal de Rome“, ankom han i Morgenstunden den 24. Marts fra Storta til den evige Stad og tog ind paa et Hotel i Nærheden af den spanske Trappe.⁴

For en Mand med Grevens opladte Sind for Historie, Kunst og Kultur maatte Rom med sit vældige historiske Perspektiv virke som en Aabenbaring. Utrætteligt opsøgte han Dag for Dag de store Monumenter, Oldtidsminderne, Samlingerne, Kunstgallerierne, Vatikanet og Kirkerne, og han havde det Held straks at finde kyndige Vejledere.

Den danske Kunstner Joh. Herman Cabott havde i en Aarrække boet i Byen, hvor han mødte sin Livsledsagerinde i den romerske Comtesse Pericoli, med hvem han siden i København kom til at dele sine kummerlige Kaar som Hofdekoratør og Tegnelærer ved Kunstakademiet.⁵ I ham fik Scheel en trofast Ven, som altid var rede til at gøre ham Tjenester. Han førte

ham sammen med den berømte danske Arkæolog Georg Zoëga, som elskværdigt paatog sig at vise Greven om paa de mange Ruinpladser og udføre forskellige Kommissioner for ham.

Takket være disse Hjælpere kom Scheel i Forbindelse med den, ogsaa af danske Romafarere, saa højt skattede Cardinal Stephano Borgia, som modtog ham med megen Artighed, foreviste ham sine Samlinger og oftere indbød ham som Gæst. Som interesseret Turist var Greven saaledes kommen i de allerbedste Hænder.

Cabott gav sig i Rom særlig af med Kopiering af Rafaels Malerier, og hans Begejstring for denne Kunstner deltes af Scheel, som ikke forsømte nogen Lejlighed til at opsøge alle de Steder, hvor han kunde glæde sig over Mesterens Værker. Dagbogen bærer Vidne drom, og Samværet med Arkæologer og Kunstnere ansprede yderligere hans Samlerlidenskab. Hos Cardelli, Zoëgas italienske Ven, gjorde han et Par Bestillinger, af de tyske Malere Joh. Chr. Reinhart og F. Bury eller Burrii, der tilhørte Goethes Kreds, købte han forskellige Tegninger og Malerier, og sin Kobberstiksamling fik han rig Lejlighed til at forøge.⁶

Ikke alene hans Kunstinteresser, men ogsaa Lysten til i et forfinet Milieu at udfolde sin charmerende Elskværdighed kunde finde rig Næring i Datidens Rom, hvis fornemste Familier med megen Liberalitet visse Ugedage gav Fremmede Adgang til i deres Hjem at stifte Bekendtskab med den særprægede italienske Selskabelighed, det være sig i Form af „Assemblée“ med Dans, „Conversazione“, der mest bestod i det uundgaaelige Kortspil, eller „Akademi“, hvor Sang og Musik var det vigtigste.⁷ I Regelen serveredes der kun lette Forfriskninger, og lige fornøjelige var disse Sammenkomster ikke altid. Men de havde i hvert Fald den Fordel for Gæsten, at denne uden at vække Anstød frit kunde komme og gaa efter Behag. Paladsrummenes Pragt, Kvindernes varme, sydlandske Skønhed og den frie, behagelige Om-

gangstone bidrog dog tillige her ved en vis Understrøm af Erotik sit til — som en begejstret Franskmand udtrykte sig, — at forvandle det hellige Rom til en af Kytheras mest benyttede Kamppladser.⁸

Cavaliere Borgia, en Slægtning af Cardinalen, havde forestillet Greven for Donna Marianna Colonna. Ogsaa til Prinsesse Borghese medbragte Scheel Introduktionsskrivelse, og det varede derfor ikke længe, før han følte sig husvant i de fornemste, romerske Cirkler mellem Ætlinge af ældgammel Adel, Medlemmerne af Diplomatiet, Romafarere af forskellige Nationer og stedlige Pengeposere, som Bankmændene Turlonia og Battoni. Samværet med Landsmænd som Fætter Knud Juel, med hvem han forhen havde muntret sig i Paris, Kammerherre Frederik Brockenhuus, Broder til Hofchefen, Adam Christoffer Knuth, Fritz Reventlov og adskillige andre bragte desuden en Luftning med sig fra Hjemmet.

Paa samme Tid opholdt ogsaa Scheels Ven fra Göttingen, den engelske Kongesøn, Prins August Frederik, sig i Rom, hvor de atter mødtes og fornyede Forbindelsen. Han boede i Villa Malta, som omgivet af prægtige Haver knejsede paa Pinciohøjden med det vældige Rom udstrakt for sine Fødder,⁹ og i hans Følge var en anden tidligere Student fra Georgia Augusta, Grev Ernst Münster, — der senere skulde vinde sig et Navn som Statsmand ved Grundlæggelsen af Kongeriget Hannover, — samt Dr. Domeier, der som Læge ledsagede Prinsen. Med disse kom Scheel meget sammen, og ligesom Domeier kort forinden havde været Frederike Bruns stadige Vejviser, fulgte han nu Greven paa Udflugterne.

Hvor godt denne end ser ud til at have befundet sig i de startede Omgivelser, maatte hans Tanker naturligvis ofte søge hjemad, men beslutte sig til at afbryde Rejsen formaaede han ikke. Tværtimod omgikkes han med Planer om ogsaa at faa sin Hustru her ned. Paa et afrevet Blad af sin Lommebog har han

saaledes tumlet med Beregninger over de Udgifter, det vilde medføre, men de Tal, han naaede op til, gjorde brat en Ende paa hans Overvejelser.¹⁰

Syditalien vilde han dog i hvert Fald se, før der kunde tænkes paa Hjemrejsen. Sine Kasser med indkøbte Kunstsager og en Del af Garderoben lod han blive i Rom hos Turlonia, Cabott og Zoëga, da det var hans Agt et Par Maaneder senere at komme tilbage, og den 3. Maj 1796 afsluttede han sin Romerjournal for at drage til Neapel. Paa Rejsen der til havde han velvilligt givet en mørk Person, antagelig en Neger, Plads i sin Vogn, hvad han dog kom til at fortryde; thi „den sorte Mand“, „det første Menneske af det Slags“, Cabott havde set, voldte ham mange Ærgrelser ved stadig at opføre sig, som om det var ham, der gjorde Greven en Tjeneste.¹¹

— „Ingen Mure, ingen Volde, ingen Porte, kort ingen Art af Lukke, omhegner denne Stad, en af Europas folkerigeste. Rundt om indbarmer den yppige Natur og det skønneste Hav Byen, og dens 400,000 Mennesker kunne til Lands og til Vands til alle Sider strømme til og fra den“, siger en af Datidens danske Rejsende om Neapel.¹² Synet af den betog enhver; — „alt henrykkede mig“, udbryder Malerinden Vigée-Lebrun, da hun 1790 betraadte den, og en Snes Aar efter overgav Arkæologen P. O. Brøndsted sig næsten paa Forhaand: „Vær mig hilset, yndige Parthenope! Dig elsker jeg strax ved første Øjekast“.¹³

Men det var dog i hine Dage ikke blot som nu Lysets og Golfens blaanende Trylleri, Blomsterpragten og Naturens Overdaadighed, Vesuvs dæmoniske Profil og Gademylderets hektiske Puls, som bjergtog den Fremmede; thi foruden alt dette og sammensmeltet dermed havde Datidens By tillige noget andet, som virkede besnærende og nu forlængst hører Fortiden til.

Som Hovedstad i Kongeriget Neapel laa den da i Glansen af et pragtelskende Hof og et rigt Aristokrati, som ved kongelig

Naade stadig forøgedes. To Verdener mødtes, naar Gadens pjal-tede Lazaronhob trængtes til Side for at give Plads for de prun-kende Karosser, som i Fakkelskær rullede frem til Paladsernes Porte.

Hvor himmelraabende Forskellen mellem Proletariatet og Overklassen end var, havde de begge som Børn af Syden og en gavmild Natur i hvert Fald en vis Forkærlighed for Lediggang tilfælles. Intet Steds var — efter hvad en samtidig Forfatter paastaar — „Pragten og Ødselheden hos den rige og dog for det meste forgældede Adel som her forenet med en naturlig Popularitet“. ¹⁴ Lazaronerne, som sjældent havde anden Bolig end Gaden, andet at tage sig for end Rapseri og ubetydelige Smaahverv, levede derfor som Regel i taalelig god Forstaaelse med Samfundets mest begunstigede, der efter Sigende i al Hemmelighed ydede dem Tribut; ¹⁵ thi den urolige Underverden var sig sin Magt bevidst, selvom den ærede Kongen, overtroisk bøjede sig under Præsteaaget og tilbad Stadens Skytspatron, den hellige Januarius, med en lignende lunefuld Vildskab som Negrene deres Afgudsbilleder.

Neapels bourbonske Herskerhus havde bortødslet umaadelige Summer for at omgive sig med blændende Pragt; den stiveste Hofetikette efter spansk Mønster raadede i Casertas storartede Slotsanlæg og de mange andre kongelige Paladser. Den enevældige Monark, Kong Ferdinand IV, et Monstrum af Grimhed, kunde ikke des mindre, hvor lidt han end tog sig af sine Rege-ringspligter, glæde sig ved en vis Popularitet. Med Lidenskab hengav han sig fremfor alt til Jagt og Fiskeri, og Statsstyrelsen var derfor helt gledet i Hænderne paa den energiske Dronning Marie Karoline og hendes Yndling, Englænderen John Acton. Den temperamentsfulde Dronning var Datter af Kejserinde Marie Theresia af Østrig og saaledes Søster til Marie Antoinette, Frank-rigs ulykkelige Dronning.

Den grusomme Skæbne, som blev denne til Del, berørte Sø-

steren saa voldsomt, at hun i glødende Had vendte sig mod Revolutionens Frankrig for at gøre fælles Sag med de Fyrster, som forenede sig for at slaa det ned.

Paa det Tidspunkt Scheel ankom til Neapel, var Forholdene dog tilsyneladende rolige, men det ulmede i Dybet, Fængslerne var fulde af politiske Fanger og Politiet paa Jagt for at kvæle den mindste Gnist fra det franske Baal. Nervøsiteten skjulte sig dog endnu bag en munter Maske, og Napoli modtog den danske Greve med saa straalende et Smil, at han bestemte sig til at blive der foreløbig.

Da han meddelte Grev Münster i Rom dette, svarede denne forundret, at da man snart kunde blive færdig med Kunst og Oldsager i Neapel, maatte han næsten formode, at der var noget andet, som fastholdt Scheel og lod ham glemme sine ægteskabelige Pligter. „Lad mig“ — fortsætter han, — „der kun beskæftiger mig med Marmorkvinder, advare dig om, at Circe, som fordem forvandlede Odysseus' Følge til Svin, levede i dette Land, hvor Du nu boer, at Hannibal dér siden forødt sin Kraft, og endelig at man let dér fra kan medbringe et Onde, som har Navn af denne skønne Hovedstad“.¹⁶

Under det meste af Opholdet i Neapel førte Scheel en Dagbog paa Fransk, som trofast indbunden i Pergament endnu er i Behold.¹⁷ Dag for Dag har han deri regelmæssigt optegnet, hvor han har været og de Mennesker, han har mødt; alt dog i største Knaphed. Kun nu og da har han følt Trang til at fortælle lidt fyldigere. Med sine Mangler er Bogen dog meget oplysende, og suppleret med Stof fra andre Kilder, giver den et karakteristisk Billede af det Liv, han førte, og som forligedes godt med Befolkningens „dolce farniente“.

„De fornemme Neapolitanere er Europas Vilde“, siger Forfatteren Aug. v. Kotzebue, som faa Aar senere besøgte Staden. „De har ingen anden Forretning end Spil. Europas Stater omvælttes, de spiller, Pompeij stiger frem af Graven, de spiller.

Jorden bæver, Vesuv spyer Flammer, de spiller“; alle spiller, Mænd og Kvinder, Præster og Børn. „At spille ofte og højt er den eneste Mulighed for at tildrage sig det gode neapolitanske Selskabs Opmærksomhed“. ¹⁸ Ogsaa andre Tilrejsende istemmer de samme Toner. „Spil, Corso og Teater er denne Adels Hovedbeskæftigelse“. ¹⁹ „Fra Tiggeren og den halvnøgne Lazarone til de første Prinser og Prinsesser er den ulykkelige Spillesyge udbredt“. „I hvilken anden By gives der vel saa mange Huse af de forskellige Grader, fra Prinsessens til Rufferskens, hvori man giver Assembléer, Koncerter og Baller blot for at lokke Spillere til Faraobordet“. ²⁰

Scheel gav sig villigt ind under disse Selskabets uskrevne Love og indrettede sin Tilværelse efter den Dagens Orden, som alle Herskaber fulgte.

Rideturere i Morgentimerne forsøgte han sjældent, og ofte havde disse Posilipo-Grotten som Maal, da nogle Englændere plejede at forlyste sig med Hestevæddeløb paa de Kanter. Middagen indtoges som Regel sammen med andre Herrer, og hen paa Eftermiddagen mødte Dameverdenen i straalende Toiletter frem paa Corsoens store Parade.

Medens de vævre, tohjulede Kabrioletters Fart gennem Toledo-gade og de andre saa stejle Strøg satte Liv og Lemmer i Vove, foregik Corsokørselen paa Chiaja og S. Lucia i saa højtideligt et Tempo, at Karossernes tætte Rækker kunde minde om et Ligtog. ²¹ Denne Langsomhed harmonerede imidlertid særdeles godt med Corsoens egentlige Mening: at lade den fornemme Verden vise sig i sin Glans for i Sol og Sølufte at holde Revue over hinanden.

Fra Vogn til Vogn krydsedes Hilsener, Smil og flammende Øjekast, og nu og da stoppede en Herre op ved en eller anden Ekvipage for at bringe dens smukke Herskerinde sin Hyldest eller tilhviske hende hedere Ord; thi Corsoen var Portalen, som førte ind til Aften- og Nattetimernes Oplevelser.

Danskeren Chr. Ramus vrissede ad „Italienernes Passion for Teaterforlystelser“, som han fandt ud over alle Grænser.²² For Overklassen indgik de i alle Fald som et umisteligt Led i den daglige Behagelighed. Var det end kun paa et flygtigt Besøg, maatte enhver Kavalier med Levemaade hyppigt vise sig paa Tilskuerpladsen for efter gængs Skik — Loge for Loge — at aflægge Visiter og som Bien paa sin Summen fra Blomst til Blomst oplede de kvindelige Skønheder i deres Bure.

Skønt varmt interesseret i dramatisk Kunst fandt Scheel sig dog ogsaa tilrette med det italienske Teaterpublikums ejendommelige Forhold til, hvad der gik for sig paa Scenen. Her kunde de Optrædende som Regel ikke glæde sig ved udelt Opmærksomhed; thi kun et dramatisk Højdepunkt eller Operaens Bravourarier var i Stand til helt at erobre Salen. Iøvrigt blev Forestillingen i Virkeligheden kun betragtet som en Slags Akkompagnement til Parterrets og Galleriets uophørlige Snakken og den Selskabelighed med Spil og Spisning, hvortil det fornemste Publikum hengav sig i Logerne og de mere skjulte, bagved liggende Kabinetter.²³

Neapel havde den Gang mindst 6 Teatre med San Carlo, den navnkundige, kongelige Opera i Spidsen. Den storladne Bygning, hvis pragtfulde Tilskuerrum kunde huse mellem 3—4000 Personer, var, som saa mange andre italienske Teatre, opført i Hesteskoform med 6 Logerækker over hinanden, og ved Gallaforestillinger paa kongelige Fødselsdage og deslige straalede Salen med Spejlglas og Guld i det underfulde Skær af over tusinde Voksfakler.²⁴

Egentlige Skuespil var henviste til Teatrene Nuovo, del Fondo, dei Fiorentini, San Ferdinando, samt et Marionetteater,²⁵ — og husvant færdedes Scheel i dem alle.

I Dagbogen kan man følge ham, naar han Aften paa Aften kørte fra det ene Teater til det andet for dér paa sin Pilgrims-

gang gennem Logeraderne at tage et Overblik over Floret af mørke Skønheder, indlede en flygtig Konversation eller slaa sig til Ro, om det behagede Parterne. Navnet paa hver Dame, han saaledes gjorde sin Opvartning, undlod han ikke at opnotere, og var han saa uheldig ikke at træffe dem eller den ene, han foretrak i Øjeblikket, kunde han andet Steds fortsætte sin Søgen. En selvskreven Gæst var han efterhaanden bleven overalt ved Paladsernes Nattefester.

Den engelske Gesandt, Lord William Hamiltons Hjem var paa den Tid afgjort et af de mest søgte i Neapel, og det skyldtes ikke alene den for klassisk Arkæologi begejstrede Husherre, men nok saa meget hans tidligere Elskerinde, daværende Hustru, Emma Hamilton, et Vidunder af Skønhed, i hvem selv Goethe saa et af Skabningens herligste Mesterværker, Aarhundredets smukkeste Kvinde. Naar hun, hyllet i græsk Klædebon, som fremhævede de fuldendte Former, henrykkede Husets Gæster med sine „Attituder“ som Iphigenia, rede til Ofringen, den forladede Ariadne, Andromeda, den skønne Helene, Nymfe og andre mytologiske Figurer, ja selv den hellige Jomfru, satte hun sine Tilskuere i en Tilstand, saa man — som det gik Goethe, — „tilsidst tror at drømme“; thi „man ser her alt det, mange tusinde Kunstnere gerne vilde have formaaet, fuldkommengjort i Bevægelse og overraskende Skiften“. Flere Gange overværede han hendes Opvisning uden at se sig mæt.²⁶ Saavel hendes Dejlighed som Lastefuldhed er gaaet over i Historien, Kunstnere som Romney, Vigée-Lebrun, Angelica Kauffmann og mange flere kappedes om at forevige hende, og et Udvalg af „Attituderne“, tegnet af Rehberg og stukket i Kobber af Piroli, fandt Afsætning over hele Europa.

At Scheel siden sikrede sig denne Bog, samt Lordens arkæologiske Værker, kan ikke undre.²⁷ Under hele sit Ophold i Neapel kom han stadig, ja periodevis næsten daglig, sammen med Ægteparret, som var nær knyttet til Kongehuset, Dronnin-

gen fremfor alt, og hvis Hjem i Palazzo Sessa med den prægtigste Udsigt over Golfen drog Gæster til sig i Mængde.

Gennem Hamiltons brede Grevens Bekendtskabskreds sig i alle de højeste Samfundslag. Hans Dagbog er revnefærdig af klingende Navne; for at gribe i Flæng i Bunken, saaledes Fyrster og Fyrstinder Belmonte, Cardito, Francavilla, Campofranco, Montemagiore, Vintimiglia, Mandragone, Petropersia, Hertuger og Hertuginder som Salandra, San Teodoro, Roccaromana, Cimine, Fasco, della Torre, St. Lorenzo, Tomasini, Marcheser og Marchesinaer som St. Marco, Montefraglioso og Genzano. Han stod i Forbindelse med Cardinal Ruffo og hans Nevø, samt hele Flokken af fremmede Adelsmænd i neapolitansk Tjeneste som Baron Acton, Grev de la Tour og Generalerne Mätsch, Damas, Joseph, Ridderen af Sachsen, og Prins Ludvig af Hessen-Philippsthal. Og hertil kom endelig det diplomatiske Korps og talrige udenlandske Turister. Hos den danske Gesandt, Grev Edmund Bourke, var han vis paa at træffe Landsmænd, og efter 1797 at være flyttet hen paa „Hotel della Grande Bretagne“, Byens fineste, kom han i Berøring med mangfoldige Mennesker. Frederik Brockenhuus, A. C. Knuth og Fritz Reventlov var ankomne, og med sine Venner, Prins August Frederik af England og hans trolige Følgesvende Grev Ernst Münster og Dr. Domeier, der ligeledes fra Rom var naaet til Neapel, kunde han atter optage Samværet.

Om end Formerne for det neapolitanske Selskabsliv næsten var ens overalt, gaves der dog visse Saloner med Særpræg; ogsaa til dem fandt Scheel dog Vej og synes at have sat Pris derpaa.

Marchese di Berio's Bolig paa Toledogade var saaledes præget af fin Kultur. Det store Bibliotek, med ogsaa udenlandsk, videnskabelig Litteratur, var lidt af et Særsyn; Paladset smykkedes med Arbejder af Canova, og paa 2. Sal var der indrettet et Haveanlæg med en Pavillon, hvori Marmorgruppen Venus og Adonis af samme Mester stod opstillet. Elskværdig og sprog-

kyndig førte Marchesen et glimrende Hus til Glæde for en Strøm af Fremmede, og her — ligesom hos Fyrst Belmonte — fik den danske Greve Lejlighed til at høre en indfødt Improvisator.²⁸

I Kraft af Herskerindens Ynde, Blidhed og ejendommelige Personlighed var ogsaa den russiske Gesandtenke, Grevinde Skawronskys Hjem noget for sig og mest søgt af Trækfugle fra Udlandet.²⁹ Hun var en af Katharina den Andens Elsker, Fyrst Potemkins højt beundrede Niecer.³⁰ Næsten østerlandsk i sin Ladhed tilbragte hun det meste af Dagen udstrakt paa en Knapé og lod haant om al Toilettepragt. Kasser med daarende Modekreationer, hun som Gave havde modtaget fra Paris, hestod saa at sige urørte, og et Skrin, fyldt af enorme Diamanter, Potemkin havde skænket hende, betragtede hun med fuldkommen Ligeegyldighed. Som Middel mod Søvnløshed havde hun efter russisk Skik en Slavinde liggende om Natten under sin Seng for uafsladeligt at genfortælle den samme Historie.³¹

Scheel synes at have fundet Behag i den smukke Dame, og Dagbogen bevidner, hvor hyppigt han søgte hendes Selskab. Megen Fornøjelse fik han efterhaanden ogsaa af en anden Russer, Grev Mussin Puschkin, en Studiefælle fra Göttingen, der nu som Minister var kommen til Neapel; thi baade i hans Gesandtbolig og Casino gik det muntert til med Soirées, Baller og Dilettantkomedie.³²

Med sine fortrinlige Forbindelser faldt det naturligvis ogsaa Scheel let at faa Adgang til selve Hoffet. Paa kongelige Fødselsdage gav han Møde ved Kur og „grand baisemain“ hos Majestæterne og gæstede gerne Hofballerne i Slottene Caserta, Belvedere og Favorite, der funkledede i Festglans og tonede af den herligste Musik, naar selve Hofkapelmesteren Paesiello førte Taktstokken. Denne kongelige Udfoldelse dannede ofte Introduktionen til Balsaisonens Trængsel af Baller og Maskerader i San Carlos Kæmperum, i Adelsakademiet og private Paladser. To Hoffester, den 9. og 16. Februar, aabnede 1797 saaledes en

straalende Række af Karnevalsforlystelser, og i samme Maaned deltog den danske Greve til ud paa Morgenstunden i Løbet af 13 Døgn i ikke mindre end 14 forskellige Baller med eller uden Maske; ja saa opsat var han paa at faa alt med, at han et Par Gange lod sig køre samme Nat fra det ene hen til det andet.³³

Det forekommer i det hele taget næsten utroligt, hvad Scheel kunde udholde; thi hvor indfanget han end var af det mon-dæne Liv, færdedes han tillige stadig levende interesseret i Kunst-samlingerne, Kirkerne og Kirkefester med god Musik og gennemsøgte begejstret Omegnens Naturpragt og Fortidsminder selv sent ud paa Døgnet; thi ogsaa den italienske Nats Trylleri og pragtfulde Kontrastvirkning mellem Skyggernes Mørke og Maa-nelyset kunde bjergtage ham. Han besteg Vesuv, besaa Herculanum, Pompeji og hele Rækken af berømte Pladser langs Golfen, og der fandtes vel næppe nogen navnkundig Plet, uden at han havde opledt den.

Paa en Udflugt til Fussaro Søen med nogle Damer og Herrer, deriblandt Ministerens Broder, Joseph Acton, optraadte Greven som Vært ved en Frokost, som gjorde almindelig Lykke. Det var den 6. Februar 1797, og han noterer tilfreds i sin Dagbog, at hjemfærden fandt Sted i det prægtigste Maaneskin.

Overalt hvor der var noget at se og opleve, maatte Scheel være med. Kom der fremmede Orlogsskibe, mødte han frem. I August 1796 var han saaledes sammen med Hamiltons og nogle andre Englændere blandt de første, som betraadte Dækket af en engelsk Fregat, og han dansede Natten bort paa det store Bal med 2—300 Deltagere, hvormed Prins August Frederik fejrede Besøget.

I Juli det følgende Aar var det Dannebrog, som flagrede i Havnen paa Fregatterne „Triton“ og „Najaden“, der havde været med til under Steen Billes Kommando at tugte Barbareskerne, i hvilken Anledning der ogsaa var Fest ombord og hos den

danske Generalkonsul, — og ved Skibenes Genkomst i Oktober gav Scheel Middag for Officererne.

Enhver, som fra Hjemlandet kom til Neapel, var det ham en Glæde at tage sig af. Efter at Prins Emil af Augustenborg var bleven præsenteret ved en Middag hos Gesandten for hele corps diplomatique, førte Scheel ham daglig om og ledsagede ham ogsaa baade til Hamiltons og Hofmaleren Philip Hackert; thi hos denne ligesom blandt de andre Kunstnere i Neapel havde Greven ofte sin Gang.

Kong Ferdinand, som var stolt af at have knyttet denne stærkt ombejlede Maler til sig, betroede ham Udsmykningen af sine Slotte og forsømte ingen Lejlighed til at give ham Beviser paa sin Yndest. Da Hoffet mest opholdt sig paa det nogle Mile fra Neapel liggende Caserta, blev en af Fløjene i det kgl. Palazzo Francavilla inde i Byen saaledes overladt Hackert til Beboelse. Her kunde han, hvad der sjældent times en Kunstner, leve som Verdensmand med Rideheste og Ekvipage. Scheel var snart kommen i venskabelig Forbindelse med ham; de fulgtes ofte paa Formiddagens Rideture eller spiste til Middag hos hinanden. Hackert holdt aabent Hus, og Fremmede søgte gerne hans gæstfri Bord, da Kongen omhyggeligt sørgede for, at det altid blev rigeligt forsynet. Jagt og Fiskeri var jo Monarkens et og alt, og det til Tider kolossale Udbytte deraf kom i stort Omfang baade Hofkapelmesteren Paesiello og Hofmaleren til Gode.

Naar det lagdes ud paa Parade, udpøgede Majestæten højstegen en passende Andel, som efter kritisk at være undersøgt og befølt af de kongelige Fingre fandtes værdig til Kunstnerens Køkken, ja mangen Gang ledsagedes Gaven tilmed af velvillige Vink om Vildtets eller Fiskenes Tilberedelse. Ogsaa det forstod Kongen sig paa, og en Mængde af de lækreste Snepper, Fasaner og Vildsvin havnede derfor paa Hackerts Bord, der overflødigt blev i Stand til at tilfredsstille mange Munde.³⁴

Den yngre Georg Hackert boede hos Broderen og var hans Medhjælper, og Greven gjorde selvfølgelig Indkøb og Bestillinger hos dem begge. Hos Philip valgte han 2 Veduter, en af Rom, en anden af Bajæ, og Georg maatte gaa i Gang med et Kobberstik efter Broderens Billede af en Udsigt mod Rom fra Via Appia.³⁵

Blandt andre tyske Kunstnere, Scheel i Neapel kom sammen med, var Maleren C. H. Kniep og Goethes Ven, Wilh. Tischbein, der da beklædte Direktørposten ved det kgl. Kunstakademi.³⁶ Men Greven kom ogsaa i Forbindelse med Flamlænderen Simon Denis — eller Denys, — der var i Færd med at vinde et Navn ved sine Landskaber, som betaltes med store Priser, og hvoraf Scheel naturligvis sikrede sig et;³⁷ thi var der noget, som faldt i hans Smag, købte han det uden Tanke om, hvorledes det vilde gaa med Betalingen. Det kom til at svie til Hackert og flere med ham, der forgæves maatte vente i Aarevis, om de overhovedet fik noget.

Til sin Kobberstiksamling kunde Scheel finde Blade nok hos Forhandleren Talani.³⁸ Dennes Hustru var anset som Stenskerer, og i den Kunst overgik ingen Rega, hvis Butik alle Fremmede maatte besøge.³⁹ Det vilde være utroligt, om Greven ikke ogsaa her har forsynet sig.

Af danske Kunstnere var endnu ingen paa den Tid naaet til Neapel, kun en enkelt, en jævn, ung Mand, strejfede den i Forbifarten paa Vej imod Rom og sin vordende Storhed.

Den 3. Februar 1797 noterer Scheel saaledes, at han den Dag ved en Middag hos Minister Bourke traf sammen med „en dansk Billedhugger ved Navn Tauleson“, og som en kort Karakteristik er der tilføjet „vulgær“. Hvem det drejer sig om, kan der dog ikke være Tvivl. Efter at Thorvaldsen i Januar dette Aar havde forladt Fregatten „Thetis“ paa Malta, var han sejlet til Palermo og deraf med et andet Fartøj til Neapel, hvor han i Selskab med sin Hund for første Gang satte Foden paa Italiens

Fastland. Just den 3. Februar anfører han i sin Dagbog, at han spiste Middag „hos Ministeren og gjorde Bekendtskab med Professor Tischbein og Grev —“. ⁴⁰ Baade Thorvaldsen og Scheel har saaledes gensidigt været i Vildrede med Navnene, og Greven drømte vel mindst af alt om, hvad der boede i den tilsyneladende almindelige, unge Mand, der var blottet for selskabelig Form og trykket af de fremmede Omgivelser.

— Det Herreliv, Scheel hengav sig til, maatte naturligvis kræve Penge i Mængde, og da hans Rejsekasse forlængst var læns, søgte han til Bankhusene for at opnaa Laan. Fra sin Hustru, som var bleven i Wien, havde han kort efter sin Ankomst til Neapel modtaget en forundret Forespørgsel om, hvad han egentlig havde tænkt sig, hun skulde leve af. Han maatte derfor lade Arnsteiner forstrække ogsaa hende, ⁴¹ — og i Neapel holdt han sig saa længe som muligt til den danske Generalkonsul Chr. Heigelin, der sammen med Englænderen Cutler var Indehaver af et anset Bankhus. Den venuesæle, hyggelige Würtemberger var almindelig „skattet og afholdt fra Tronen til Hytten“, hans Hjem „et Tempel, velsignet med Kunst og Venskab af Indfødte og Fremmede“. ⁴² Men ogsaa for hans Imødekommenhed var der Grænser, ⁴³ og i stor Udstrækning maatte Greven derfor ty til sine mange Venner i Byen og sorgløst lade Gælden formere sig. Pengene forsvandt dog ligesaa hurtigt mellem hans Fingre, hans Ligeegyldighed med dem var forbløffende, og mangen savnet Sølvdaler affærdiges i hans Smaaregnskaber som — „tabt ud af Lommen“.

Neapel i sin vidunderlige Naturramme, dens Livsglæde, Lidskab og Flor af de skønneste Kvinder, havde formelig forhekset ham, saa det blev ham umuligt at rive sig løs. Selv gentagne Sygdomsanfald af Feber og de Gigtlidelser, som til Tider bandt ham til Sengen, formaaede ikke at neddæmpe hans utrolige Livslyst. I Sommeren 1797 maatte han et Par Maaneder paa Ischia tage sin Tilflugt til Vulkanøens mineralske Bade,

men ogsaa Opholdet her forstod han at festliggøre med Udflugter og Besøg af Venner og Veninder fra Neapel.

Det lader sig vist næppe gøre fuldt at opklare Grunden til, at han — trods alt, hvad der skete hjemme, trods Familiens og alle Paarørendes indestændige, fortvivlede Bønner og uden Hensyn til sine Godser — haardnakket i langt over 3 Aar klamrede sig til Byen.

Var det et Kærlighedsforhold? Var det Frygten for hjemme at gaa et Opgør og Sammenbrud i Møde, som holdt ham tilbage? Eller er det kun gaaet ham i forstærket Grad som det gik selve Goethe, der under sit Ophold her 1787 kunde skrive: — „Neapel er et Paradis; enhver lever i en Slags beruset Selvforglemmelse. Mig gaar det paa samme Maade; jeg kender knap mig selv igen, jeg forekommer mig at være et helt andet Menneske. Igaar tænkte jeg: enten har Du tidligere været gal, eller ogsaa er Du det nu?“⁴⁴

Galmandsfærd synes Grevens Liv i hvert Fald at have været, en Rus, hvorunder han glemte alt, Hustru og Børn, Moder og Søstre, Forpligtelserne mod de Godser og Mennesker, han havde Ansvar for.

Selv har han overfor sine Nærmeste slaaet paa, at det var den i Neapel stiftede Gæld, som hindrede ham i at forlade Byen, da det vilde være ham umuligt at faa Pas, før den var dækket, og det lyder i og for sig troligt nok. Familien skrabede dog store Beløb sammen med dette for Øje, uden at det lykkedes den at faa ham tilbage. Gælden var muligvis bleven for mægtig, — store Begivenheder skulde der i hvert Fald til, før han slap bort. —

Men lad os et Øjeblik standse her for at lade Blikket gaa langt imod Nord til Hjemmet paa Ulstrup. Saa slukkes med ét Glansen af det festlige Liv i Sydens Herlighed, og Billedet for-

mørkes. Bitter Skuffelse og Sorg raadede nu blandt hans Kære, Bekymringen var, alt som Tiden gik, bleven forvandlet til haabeløs Fortvivlelse, da han gjorde sig døv for de Stemmer, som atter og atter saa indtrængende søgte at bevæge ham til at komme.

Den milde, hjertensgode Søster, Juliane Marie, blev ikke træt af i de kærligste Breve at kalde Broderen tilbage, da Moderen havde noget af Vigtighed at betro ham og var i Angst for at dø, før hun saa ham. „Kom hurtigt hjem, kære Jørgen, ingen skal faa at vide, at det sker“.⁴⁵

Forholdene blev endnu pinligere, da Kreditorerne, urolige over Grevens Fravær, mandstærke satte sig i Bevægelse og Stævning fulgte paa Stævning. Allerede i Februar 1796 faldt der to Højesteretsdomme, i Henhold til hvilke Scheel skulde betale Hamborg-Firmaet „Schramm et Kerstens“ 6,975 Rdr. og Kammerherre Chr. Benzon 17,000 med Renter og Omkostninger, og i Juni fulgte en ny Dom ved samme Ret om Betaling af 6,000 Rdr. til Jøden Israel Moses Cohen.⁴⁶ Fra Handelshuset „Syling og Moll“ i Hamborg indløb der ogsaa en Fordring paa 6,400, som Grevinde Eleonora følte sig beskæmmet ved ikke at kunne honorere, og i al denne voksende Forvirring øjnede hun ingen anden Redning end at faa Styrelsen af Sønnens Sager lagt i Hænderne paa Administratorer. Hele Familien godkendte denne Plan; alle vidste jo, som Søsteren skrev til ham, at hans Gæld her til Lands beløb sig til o. 200,000 Rdr. foruden den udenlandske, saa han maatte kunne sige sig selv, at Moderen ikke kunde skaffe ham Kredit for 1 Daler. Hun havde af Kærlighed til ham bundet sine Hænder ved at gøre Ulstrup til Stamhus, saa hun var ude af Stand til at skaffe Penge, og af hele sit varme Hjerte bønfuldt Juliane Marie ham derfor igen om at besinde sig, om dog ogsaa at tænke paa sine stakkels Børn, af hvilke den lille Eleonora vel 20 Gange om Dagen gentog: „Jeg beder Vorherre, at Fader og Moder skal snart komme hjem“. Hvilke

umaadelige Udgifter havde han og ogsaa hans Kone ikke paa-draget sig i Udlandet. Hvor ubehageligt det end maatte være for ham, var en Administration den eneste Løsning.

Man havde haabet, at Greven i hvert Fald vilde tage til Wien og ledsage Hustruen hjem; thi det havde nu vist sig, at hun var frugtsommelig. Alt var imidlertid forgæves, og Enden blev, at Kammertjeneren Lange maatte tage til Østrig for at afhente hende.⁴⁷

Den 7. Juni 1796 beskikkede Kongen Landsdommer Peter Severin Fønss, Ejer af Løvenholm, og Landvæsenskommissær Rasmus Müller til Administratorer med Fuldmagt til at forvalte Grevens Godser og ved Proklama indkalde Kreditorerne i hans Bo.

Imidlertid var Øvrigheden i Henhold til de faldne Højesteretsdomme skredet til Indførsel i Hjemmet paa Scheel, og paa en Række Tvangsauktioner i Løbet af Juni og Juli gjordes der nu lyst i det rige Indbo, Greven havde sat saa meget ind paa at samle.

Uden Skaansel splittedes en Mangfoldighed af skønne Ting for Hammerslagene, 16—1700 Lod af det moderne forarbejdede Sølvtøj, mest københavnsk Prøvesølv, kostbare, engelske og danske, komplette Bordservicer, Kaffe- og Thestel, Desertspejle, Dækketøj, Glas, Mahognimøbler og Spejle af alle Slags, Kry-stallysekroner og Gemaklygter, Senge med Udstyr og Omhæng, Fløjte-, Taffel- og Stueure, Messing-, Malm-, Jern- og Bliktøj, Kobberstik og en stor Samling „vel conditionerede Bøger i alle Videnskaber“. Vognremiser og Stalde tømtes for nye, moderne, engelske Kareter, Diabler, Faetoner og Postvogne, Køre- og Ridetøj, 25 unge og gode Køre- og Rideheste, og Lystjagten med de 6 Kanoner stillede ligeledes til Salg.⁴⁸ „Vinkældersens betydelige Forraad“ af de forskelligste Vinsorter fik samme Skæbne, 3 fulde Oksehoveder Rødvin, megen gammel Bour-gogne, Champagne, hede Vine, Rom, Mjød, baade engelsk og

dansk Øl, og — hed det i Annoncen — Kendere maatte være klare over, hvilke Kvaliteter det her drejede sig om.⁴⁹

Auktionerne vakte umaadelig Opsigt. Saa vidt var det nu kommet med Scheelerne, om hvis Rigdom der før gik Ry. Intet Under, at Damerne paa Ulstrup og Grandmama paa Gl. Estrup græmmede sig og pintes af den Flom af Rygter og ond-sindede Bagvaskelser, som flittigt sattes i Omløb. Det eneste Lyspunkt var nu de to Herrer Administratorer, Fønss først og fremmest, men stadig slap man dog endnu ikke Haabet om Grevens snarlige Hjemkomst. Godsets Bønder kunde ikke forstaa og blev — efter hvad hans Søster fortæller, — stadig ved med at spørge om, hvorfor deres kære Herre dog ikke kom hjem.⁵⁰

Selv kunde hun heller ikke fatte, at det kunde være ham en Glæde under disse Forhold at se al Skønheden dernede; om nogle Aar vilde han jo dog kun have en levende Anger tilbage. „Stakkels Jørgen! Jeg kan blot beklage Dig!“! Hvilken Ulykke, siger deres Moder, at hun ikke har faaet Overtalelsesevnen i Naadegave, saa han nu kunde have været hjemme og der intet var bleven bortsolgt paa Scheel. Sorgen har nu nedknuget hende, hun bliver magrere og magrere og hensygnen synligt. „Kan det ikke røre Dig og bevæge Dig til at vende hjem og give hende tilbage til Livet“.

Gamle Grandmama, der tynd og næsten gennemsigtig som et fint Stykke Porcelæn, trippede urolig om i Stuerne paa Estrup, var under Trykket af alt dette bleven dødssyg, og selvom hun atter havde rettet sig noget, var det tvivlsomt, om hun kunde leve et Aar endnu. Begivenhederne havde, efter Comtessens Ord, ramt den gamle Dame som et „Hammerslag“. Han vidste jo selv, hvor højt hun elskede ham. Ogsaa af den Grund maatte han komme for at skænke hende den Trøst at holde ham i sine Arme og give ham sin Velsignelse, før hun døde. Blot han viste sig, vilde desuden alle Gisninger og Usandheder, hans Udebliven foranledigede, blive gendrevne.⁵¹

I Oktober 1796 nedkom Scheels Hustru paa Ulstrup med et Drengbarn; det var Søn Nr. 2, som dermed var i Live og trodsede den Underjordiskes Forbandelse.⁵² Grevinde Eleonoras Sorg var nu ved at gaa over til voldsom Vrede. Efter at hun havde sendt 4,000 Rdr. uden at faa Svar fra Sønnen, lod hun ham nu gennem Datteren vide, at hun ikke agtede at være hans Nar længere, og hvis han fremturede med at sønderslide hendes Hjerte og stadig gøre Gæld, vilde hun aldrig mere se ham for sine Øjne.⁵³

Lige mild var Juliane Marie dog stadig trods alt; det smertede hende, at den elskede Broder ude i det Fremmede ikke havde nogen, som kunde trøste ham under Genvordighederne. Kom han dog blot hjem, saa vilde alt være glemt.

Ogsaa Scheels Hustru bad ham forgæves; hun var ikke rask, og det gjorde et pinligt Indtryk, at Barnedaaben skulde foregaa uden Faderen.

Den lille Dreng fik Navnet Henrik Jørgen. Onkelen Gehejmeraad Hvitfeldt paa Clausholm havde ikke alene meldt sig som Fadder, men ogsaa lovet at forstærke Scheel med 1500 Rdr.⁵⁴ Da Juliane Marie i paafaldende kølig Tone meddeler Broderen dette, mærker man tydeligt, at Moderen har dikteret Brevet, — og det gælder i hvert Fald afgjort det følgende. Hvis han nu efter at have modtaget de sidste Pengeforsendelser ikke gjorde Alvor af at bryde op, vilde hele Familien slaa Haanden af ham og Moderen aldrig tilgive ham. Man havde ladet sig fortælle — hedder det bittert, — at han morede sig herligt i Neapel; det var Søsteren helt ubegribeligt.

I et Postscriptum. — „som Moder ikke ser“, — mærker man dog atter Comtessens egen milde Stemme tigge ham om at vende tilbage af Medynk med den stakkels Moder, som han nu næppe vilde genkende, saa hærget er hun af Sorg. Den gode Gud vil velsigne ham og hans Rejse.⁵⁵

— Aaret randt ud, men Greven viste sig ikke. I Januar 1797

greb Grevinde Eleonora dog atter selv til Pennen for at fortælle ham, at den gode Grandmama paa hendes Bøn nu vilde komme til Hjælp med betydelige Beløb, forudsat at han straks vilde drage hjem for at takke hende. Hun havde nu betalt en fra Arnsteiner i Wien indkommen Fordring paa 5,000 Rdr. Hvad hende selv angik, kunde hun ikke strække sig videre, hvis hun ikke vilde udsætte sig for, at der ogsaa gjordes Indførsel paa Ulstrup, saa rokket var hendes Økonomi. Og ved Tanken om alle de spildte Bønner blusser Grevindens Vrede voldsomt op; thi — „hvor længe vil Du vedblive med at være en unaturlig Søn, unaturlig Fader, slet Husbond og slet Herre; alt dette er Du jo i Ordenes fulde Omfang“, og hun tilføjer yderligere et Par Bemærkninger, sviende som Piskeslag.⁵⁶

Med dette Brev ophører Korrespondancen foreløbig, der foreligger i alle Tilfælde kun et senere, — og Sønnen drog ikke tilbage. Der skulde endnu gaa over 3 Aar, før han atter viste sig paa Ulstrup.

— Da Proklama var udsendt, begyndte de Herrer Gumprecht atter at røre paa sig, og en skøn Dag meldte de sig med 3 gamle Veksler paa ialt 5,000 Rdr. De blev nøje granskede af Administratorerne, og til Uheld for Jøderne befandtes det, at Dokumenterne ikke helt var i Orden som stiledede paa længere Tid end tilladeligt i Loven. Efter Ordre fra Kancelliet blev der derfor gjort Skridt til deres Konfiskation.⁵⁷ For Gumprechterne var dette naturligvis en Streg i Regningen, men de gav ikke op, og i Juni 1798 mødte de 3 Brødre en Dag hos den gode Jens Bloch, der nu var Præst ved Holmens Kirke. Moses optraadte som Talsmand og forklarede, at han havde overdraget Vekslerne til en Forbindelse i Wien, fra hvilken han medbragte et Brev til den kejserlige Gesandt i København. Dog vilde Brødrene foretrække at træffe en mindelig Ordning, og Moses udbad sig derfor en Attest fra Bloch, hvori denne skulde erklære, at Bankkonsortiet hverken havde bedraget ham eller Greven.

Svaret blev et bestemt Nej, og Moses vilde da forsøge sig hos Scheels Gemalinde, hvor han dog heller ikke havde Heldet med sig, da Bloch havde skyndt sig at advare hende. Saa kom Jøderne igen, de vilde nu rejse til Ulstrup og forelægge Sagen dér, ja Moses var fræk nok til at slaa paa en Bunke Breve fra Greven, han havde med sig, at true med at sende Vekslerne over Wicn til Neapel for at hindre, at Scheel kom derfra, og som Trumf at lade falde nogle Ord ogsaa — „om det Barn, Du ved“.

Men da optraadte Bloch som Kirkens Mand i hele sin Myndighed og tog fat med „at tale i de høje Toner til Knægten“, idet han betydede ham, at hvis han mælede det mindste herom til Moderen, skulde han blive ulykkelig.⁵⁸ Dermed tøfled Jøderne af og tog til Ulstrup. Om deres Opræden dér vides der dog intet ud over, at Grevinde Eleonora i et Brev til Sønnen underrettede denne om det ubehagelige Besøg, hvis Resultat havde været, at hun — for ikke at udsætte sig for den Forsmædelse, at han paa Foranledning af Jøderne skulde blive sat fast i Neapel, — havde været nødt til at give dem en Forskrivning paa ca. 8000 Rdr., og at hun skyldte Fønss megen Tak for Ordningen af dette Forlig. Hun kunde ikke nøksom takke Gud for, at Fønss var bleven Administrator.⁵⁹

Gumprechterne forlod derpaa Landet for atter paa deres Lyt-tepost at følge Begivenhedernes Udvikling. Greven var de vis paa at have i deres Kraller.

Greviden paa Ulstrup havde, hvor smerteligt det end var, efterhaanden maattet gøre sig fortrolig med den Kendsgerning, at den Myndighed, hun havde haabet stadig at bevare over Sønnen, nu helt var gledet hende af Hænde, og af Angst for Fremtiden tog hun derfor et afgørende Skridt. Efter at have rettet en Ansøgning til Kongen fik hun 1798 af denne Tilladelse til atter at ophæve de fideikommissariske Baand, hun 4 Aar før havde paalagt Ulstrup Gods.⁶⁰ Formodentlig var det hendes

Tanke, at et Sammenbrud ved denne Frigørelse kunde afværges, saa ikke alt gik tabt for hendes Børn.

Det ligger nær at antage, at Husets gamle Ven, Henrik Adam Brockenhuus, Scheels tidligere Kurator, har været raadspurgt i denne Sag. Selv havde han i en lignende Situation anset det for rigtigst for at sikre sin Datters og sine 2 Sønners Fremtid, der truedes af disse sidstes Gæld, 1784 at faa opløst det Stamhusbaand, han havde lagt paa sine sydsjællandske Godser.⁶¹

Just i de for Grevinde Eleonora saa tunge Tider havde Brockenhuus for at glæde hende i al Hemmelighed ladet opstille en Sandstensobelisk i Ulstrup Park med følgende Indskrift: — „Til evig Amindelse af den eyegode Frue Eleonora, Grevinde af Scheel, fød Raben, som dette Sted har selv ladet indrette og forskønne“. Rørt over denne Venlighed lod hun siden paa Støttens Bagside indhugge, at: — „I Aaret 1797 har hans Excellence Gehejme-Conferenzraad Henrik Adam Brockenhuus, Ridder af Elephanten, ladet opsætte denne Pyramide mig uafvidende, hvilket anføres til evig Erindring af denne uforlignelige, troefaste Ven og Slægt.“

Stenen staar den Dag i Dag paa en Græsplæne ud for det søndre Hjørnetaarn og genkalder Mindet om den onde, pinefulde Tid, da Sønnen opholdt sig i Italien.

Fra Vinduerne paa Ulstrup havde Grevinden og hendes Datter daglig Gudenaalen for Øje. Den skred saa langsomt forbi gennem Engene Dag for Dag, mens Aarene sneg sig bort. Bag Dalføret spærrede Busbjergs brede Masse og Rækken af andre Lyngbakker som en mørk og tungsindig Mur for Udsynet mod Syd. Over deres øverste Rand saaes kun Himlen alene hvæleve sig med sin Sol og sine Stjerner, de samme som lyste langt, langt borte over de Egne, hvor den saa højt elskede Søn og Broder forvildet flakkede om mellem Fremmede. —

— — Den nervøse Uro, som længe havde været at spore i Neapel, blev i Løbet af 1798 naturligvis yderligere forstærket, da de franske Hære, mens Bonaparte opholdt sig i Ægypten, genoptog Fremmarchen paa den italienske Halvø. Faren, som nærmede sig, bragte Ophidselsen til at stige, store Summer sattes ind paa Rustningerne, Skattetrykket voksede, og tung som Tordenluft bredte Uhyggen sig over Byen. Angsten, Mistænksomheden og Forfølgelsen af formentlige Spioner og Modstandere tog til.

Først da Franskmændene i Efteraaret besatte Rom og tog Paven tilfange, udløstes endelig Spændingen, idet Kong Ferdinand lod de neapolitanske Tropper overskride Pavestatens Grænser. Dermed stod Krigen i Flamme.

Inden det naaede saa vidt, havde Neapel dog længe været fyldt af militær Aktivitet, og Livet ved Hoffet og i de højeste Samfundslag prægedes stærkt af de mange, udenlandske Officerer, som arbejdede med paa at sætte Arméen paa Krigsfod.

Tilsyneladende uberørt af Rivaliseringen og det Spind af Intriger, som florerede frodigt i disse Kredse, fortsatte den danske Greve sin Omgang med Venner af alle Lejre, og glad ved ogsaa at vinde nye traadte han hurtigt i Forbindelse med de sidst ankomne, fremmede Militærpersoner.

Blandt disse var en fransk Emigrant, Grev Roger de Damas, som fyrig og tapper er bleven lignet ved „en fuldendt Riddersmand fra Frans den Førstes Dage“.⁶² I sin Troskab mod Frankrigs legitime Kongehus var han urokkelig. Efter i russisk Tjeneste at have deltaget i Tyrkerkrigen havde han en Tid lang kæmpet i Emigranthæren og var nu søgt til Neapel for ogsaa dér at virke for sine Idealer. I sit omtumlede Liv havde Damas tilfældigvis været i Berøring med Danmark, da han 1793 ledsagede Greven af Artois, — der som Karl X siden blev Frankrigs Konge, — da denne paa en russisk Fregat drog fra St. Petersburg til England. Undervejs gennem Øresund havde den franske

Prins da sammen med Damas og et Par andre Herrer i en Baad ladet sig sætte ind til København for i dybeste Hemmelighed paa Slottet at mødes med Grev Bernstorff, der præsenterede ham for den kongelige Familie. Damas havde ved den Lejlighed modtaget saa uudsletteligt et Indtryk af Byens og Kystens Skønhed, at han siden i sine Mémoires mod Sædvane har følt sig fristet til at dvæle ved saadan et Emne.⁶³ Scheel og Damas kunde dog ogsaa mødes i fælles Interesse for Kunst og Antikviteter, i hvert Tilfælde blev den danske Greve adskillige Gange Cicerone for Vennen paa offentlige og private Samlinger.⁶⁴

Samværet mellem de to Mænd skulde dog snart blive afbrudt. Den i Datiden meget omtalte Joseph, „le chevalier de Saxe“, havde i nogle Aar været i neapolitansk Tjeneste, og Scheel var velkendt med denne elegante Verdensmand, en Sønneson af August III af Polen. Hans Elskovsventyr var lige saa talrige som hans Dueller, af hvilke den sidste nogle Aar senere endelig kom til at koste ham Livet. Prinsessen af Hessen-Philippsthal var for Tiden hans Elskerinde, og da hun forfulgte Damas med sit Had, foranledigede dette i Juli Maaned en Duel, hvori „Ridderen af Sachsen“ gennemborede den franske Greve med et Kaardestød, saa han længe svævede mellem Liv og Død.⁶⁵ Scheel besøgte ham gentagne Gange paa hans Sygeleje, men inden Damas atter helt var kommen paa Fode, var store Begivenheder sat i Bevægelse.

Som Stormfugle, der varslede Uvejr, anløb nogle engelske Krigsskibe Neapel i de første Dage af August, samme Døgn som Horatio Nelson i Søslaget ved Abukir fuldstændigt tilintetgjorde den franske Flaade, — og den 22. September ankom Sejrherreren selv, modtaget med Begejstring, hyldet som en Guddom af Lady Hamilton, hvis Skønhed forheksede Søhelten og lagde ham i Lænker for Livstid. I den straalende Fest, hvormed hun Ugedagen efter fejrede Nelsons Fødselsdag, var Scheel selvfølgelig ogsaa med. Han kunde nu udvide sin Bekendtskabskreds med

engelske Søofficerer, og allerede nogen Tid før havde han sluttet sig venskabeligt til Chefen for den portugisiske Eskadre, som støttede de britiske Søstridskræfter i Middelhavet. Det var Admiral Domingo Javier de Lima, den 7de Marchese de Niza, hvis Selskab ser ud til at have været Greven særdeles kært, da de næsten daglig var sammen.

Den paafølgende, af Neapel indledte Krig i Kirkestaten begyndte ret heldigt, men længe varede det ikke, før de franske Hære fik Overtaget og Fod for Fod trængte de kongelige Tropper tilbage mod Grænsen. Under disse Forhold blev Hovedstadens Befolkning grebet af truende Ophidselse, og da det den 21. December foran selve det kongelige Palads kom til blodige Tumulter, hvorunder en rasende Pøbelhob næsten for Majestæternes Øjne myrdede en Stafet, fik det vidtrækkende Følger. Grebet af Skræk og Forvirring forlod Kongefamilien samme Nat i dybeste Hemmelighed Slottet, for ledsaget af Nelson og Hamiltons sammen med Hofstaben at lade sig føre ud paa det britiske Admiralskib „Vanguard“, som laa for Anker med Flaaden ude paa Reden. Samtlige i Neapel boende Englændere og en stor Del af Aristokratiet fulgte deres Eksempel. Eskadren blev dog liggende stille paa Golfen til Søndag den 22., da den om Natten gik under Sejl for gennem Storm og Uvejr at kæmpe sig frem til Palermo.⁶⁶

Scheel var saa optaget af disse Begivenheder, at han i sin Dagbog føler Trang til at fortælle, hvad der kom ham for Øre.

Rygtet vilde vide, at Kongen i et Kabinetmøde „med Ravnerøst“ havde skreget op mod Nelson, som han ansaa for Jakobiner, en Mængde Adelige forlod Byen, Franskmandene var endnu ikke gaaet over Kongerigets Grænse, — „de frygter uden Tvivl at gøre dette Skridt, som vil sætte Europa i Forbavselse“, — og Folket i Neapel forholdt sig endnu roligt.⁶⁷

Gæringen i Underverdenen tog imidlertid til i foruroligende Hast, jo nærmere Fjenden kom Byen, og paa Gaden spillede

7. En Greve.

Lazaronerne mere og mere Herrer. Skjult bag Vinduesjalousierne saa Philipp Hackert og hans Broder en hylende Folkesværn stimle sammen paa Chiaraen efter at have plyndret de kongelige Gemakker. Vilde Stemmer skreg op om at fortsætte i den Fløj af Francavilla Paladset, hvor Brødrene boede, saa disse i en Fart maatte redde de vigtigste Ejendele og søge Redning ad en Bagvej gennem Slotshaven. Af en eller anden Grund drev Mængden dog af for en anden Vind uden at gøre Alvor af Truslen, men Anarkiet i Gaderne voksede med Drab og Voldshandlinger. „Enhver, som viste sig ved Vinduet, kunde vente en Kugle“.⁶⁸

Scheel mæler ikke et Ord om Uroen i Staden, men i hans korte Notitser spores den ikke desmindre. I alle Juledagene ses han daglig at have besøgt Baron Ricciulli i Vomero, men tryk ved at sove paa sit Hotel har han aabenbart ikke været, siden han den 27. December gik ombord paa Marchese de Nizas Admiralskib, „Dronningen af Portugal“, for at overnatte. Fra 27. December til 6. Januar holdt han stadig til her, og om Dagen vovede han sig kun op i Byen paa en kortere Visit eller en enkelt Aften i Teateret.

Angsten og Forvirringen i Staden forøgedes, da Indbyggerne den 28. saa vældige Røgskyer ude bag Posilipo-Grotten, hvor over 100 Kanonbaade og Masser af Materiel ødelagdes for ikke at falde i Franskmændenes Hænder.⁶⁹

Imidlertid maatte de Niza den 6. Januar 1799 bryde op for at forene sig med den britiske Flaade ved Sicilien, Scheel tog derfor Afsked med ham og gik i Land, og for fulde Sejl forlod „Dronningen af Portugal“ Neapel med Kurs mod Palermo.

Det faar staa hen, om Greven har været indviet i, hvad hans Ven endnu havde at forrette, inden han forlod Golfen, men uden Tvivl har Scheel selv sammen med alle Byens Beboere været Vidne til det storslaaede Skuespil, som 2 Dage efter udspilledes ude paa Havet. Neapolitanernes Stolthed, hele Kongerigets nyskabte Flaade, 5 Linjeskibe, 1 Korvet og en Del Smaa-

fartøjer stod i Luer. Ilden slikkede ud af alle Kanonporte og Luger, bredte sig ud over Skibssiderne og klatrede begærligt op over Rigning og Master, indtil Skrogene, fortærede af Flammerne, brød sammen og slugtes af Bølgerne. Det var de Niza, som i Forbindelse med den britiske Kaptajn Campbell havde foranstaltet dette Ødelæggelsesværk for at afværge, at Skibene skulde blive Fjendernes Bytte.⁷⁰

Scheels Afsked med Admiralen danner Afslutningen paa hans neapolitanske Dagbog, og fra hans Haand foreligger der ingen Oplysninger om, hvad der videre skete, og hvorledes han affandt sig med de frygtelige Tilstande, som nu kom til at raade i Staden. Her havde Pøbelen helt taget Magten. Ingen vidste sig mere sikker paa Formue og Liv, og flere af Scheels Omgangsfæller mishandlede eller myrdedes.

Da den franske Hær under General Championnets Kommando endelig den 23. Januar efter haard Kamp trængte ind i Byen, følte det af Borgerskabet som en Befrielse, og da han tilmed var saa klog at bevæge Ærkebisen til at lade den hellige Januarius's Blod blive flydende, beroligede dette Mirakel, som et Tegn paa Skytspatronens Billigelse, straks Lazaronerne, saa de atter blev fromme som Lam. Kongemagten afskaffedes og afløstes af den parthenopeiske Republik, beskyttet af franske Vaaben.

I Løbet af Foraaret blev Besættelseshærens Stilling dog mere og mere uholdbar paa Grund af den Modgang, Revolutionsarméen efterhaanden mødte paa andre Fronter, og da General Bonaparte stadig var i Orienten, kunde det forudses, at Fransk-mændene vilde blive nødte til at rømme Neapel.

Den franske General Rey, der havde Kvarter i Francavilla Paladset, raadede derfor Hackert til i Tide at forlade Byen for ikke at udsætte sig for det Rædselsregimente, man paany kunde vente sig af den rasende Pøbel. Et dansk Skib laa netop nu i Karantæne i Neapels Havn, og med dette lykkedes det ikke blot

Brødrene Hackert og Tischbein, men af Scheels andre Bekendte ogsaa Konsul Heigelin og Købmanden Schwartz, at slippe bort og efter mange Genvordigheder at naa frem til Livorno.⁷¹ Scheel kunde muligvis være flygtet sammen med dem, men gaadefulde Baand bandt ham endnu til Neapel. Af hvad Art de var, vil formentlig fremgaa af det følgende.

Under den franske Besættelse havde Chefen for Championnets Stab, den unge General Paul Thiébault, faaet Adgang til et Par af de nobleste Saloner, som endnu var tilbage i Byen, og her mødte han og blev stærkt betaget af en Baronesse Ricciulli, Ætling af Medicierne som Datter af Marchese Medici Marignano i Milano. Efter at hun 14 Aar gammel var vendt hjem fra sin Klosterpension, havde hun haft svært ved at tilpasse sig Familien, og da en rig Bejler meldte sig, maatte hun tage ham. Det var den lidt skumle, calabresiske Baron Gaetano Ricciulli dal Fosso, som nu skinsygt vaagede over sin unge Hustru, der beskrives som en straalende Skønhed. Med en vidunderlig Figur og et udtryksfuldt, levende Fysiognomi forenede hun en Varme, Finhed og Gratie, som gjorde hende bedaarende.⁷²

Da Generalen havde faaet sin Gang i hendes Hjem, var han altid vis paa dér at træffe Grev Scheel, som haabløst forelsket gjorde Knæfald for Husets skønne Værtinde.⁷³

Tidspunktet for Rømningen af Neapel rykkede imidlertid nærmere, og en Dag viste Scheel sig hos Generalen med en Anmodning fra Ricciullis om at hjælpe dem til de fornødne Pas, saa de kunde forlade Byen og undgaa de Rædsler, som maatte forudsees, naar Franskmændene atter var borte. Generalen nøjedes dog ikke med at fremskaffe disse Papirer, men tilbød Familien at følge med Hæren under hans personlige Beskyttelse, og da Baronspurgte om, hvad man da skulde gøre med den stakkels Scheel, gik Thiébault straks ind paa ogsaa at medtage ham.⁷⁴

Den 7. Maj begyndte Troppernes Afmarch, men et besværligt Tilbagetog forestod dem; thi Kongehusets trofaste Ven, Cardinal

Fabrizio Ruffo, var forlængst i Færd med ude blandt Bjergbønderne at prædike Korstog mod Franskændene og opfanatisere sin „kristelige Armé“. Rundt om i Befolkningen blæstes Lidenskaben i Flammer.

Det lille Rejseselskab, som sluttede sig til Bagtravet af den franske Hær, var fordelt i 3 Kareter, Grev Scheels, Baronens og Generalens, og til at begynde med gik Færden ret fredeligt. Scheel havde — som venteligt var af en Mand med hans Vaner, — sin Vogn veludstyret med Rejsenecessairer, der ogsaa indeholdt en komplet Frokost, adskillige Fødevarer og en fortræffelig The, som bidrog til at gøre den første Dagsrejse behagelig. Men saa meldte Vanskelighederne sig efterhaanden.⁷⁵

Da de forud rykkende Kolonner havde mødt Modstand, havde de kvalt den i Blod og i vildt Raseri hærget og plyndret langs hele den Route, man maatte følge.

I Bjergpasset ved Monte Cassino kom det til Kamp, og da man naaede ind i San Germano, gav Soldaterne sig til at plyndre. Nattelogi var næsten umuligt at opdrive, Scheel og Generalens Adjutanter tog til Takke med at sove paa Borde og Stole, og Forholdene forværredes, da man nærmede sig Bjergbyen Arce. Salver løsnedes mod Vogntoget, en Kugle gennem-borede Grevens Karet, og magtesløse maatte Officererne nu være Vidne til Massakre og Plyndring af Byen, der for en stor Del prisgaves Flammerne. Rejseselskabet maatte derfor blive i Vognene, mens Generalen søgte at skaffe Mad; thi jo længere man kom frem, des mere voksede Forsyningsvanskelighederne i de udspiste og hærgede Egne.

Marchen fortsattes nu mod Isola, som ensomt ligger i Bjergene ved Floden Liri paa det Sted, hvor denne danner et storartet Vandfald for derpaa fraadende af Vildskab at fare videre mellem Klippestykkerne. Beboerne havde sprængt Broen, hele Egnen var blottet for Næringsmidler, og Sulten nagede Soldaterne. Efter en kort Kamp blev de dog Herrer i Byen, hvor de i Druk-

kenskab anstiftede Rædselsscener. Forgæves havde Generalen søgt at føre Baronessen ind i Staden. Kuglerne havde fløjet om dem, saa de maatte vende tilbage til Kareterne.

Stillingen var højst uhyggelig. Foran Vognene lyste Brandskæret fra Byen, hvorfra der af og til lød sønderrivende Skrig og Drønen af sammenstyrtende Murmasser. Vandfaldet i Nærheden larmede uafbrudt, det var som om alle Naturkræfter havde rottet sig sammen for at fylde Natten med Gru; thi et Tordenvejr med Styrtregn drog over Bjergene med voldsomme Vindstød i Træerne. Herskaberne krøb sammen i Vognene, og inde under disse maatte Adjutanterne søge Hvile og Læ.

Efter denne frygtelige Nat rykkede Tropperne videre mod Veroli. Generalens Rejseselskab maatte gennem Isola vandre til Fods mellem faldende Husvægge og paa blodplettede Gader; alle Vegne laa der Lig, selv Kirken var fyldt dermed. Vejene videre frem var af de foruddragende Hærafdelinger kørt sønder og sammen, Hestene var dødtrætte, og lange Strækninger maatte man atter tage sin Tilflugt til Benene. Midt under disse Genvordigheder opskræmtes man tilmed ved Budskabet om, at berusede Soldater i Desperation havde besluttet at plyndre og opbrænde Vogntoget, saa Generalen i største Hast maatte forstærke Eskorten.

Den 13. Maj naaede man ved Nattetide et Kloster, hvis Port var lukket. Al Banken var forgæves, ingen Lyd, intet Spor af Liv var at mærke indenfor. Ved at trænge ind over Muren mødtes Thiébault af et rystende Syn i Skæret af en halvt udbrændt Olielampe. I Kapellet var Malerierne sønderrevne, Alteret splintret, Ruderne knuste, og midt i Ødelæggelsen laa Liget af en myrdet Præst. I et andet Rum fandt man den gamle Prior, overvældet af Saar og i rolig Hengivenhed se Døden i Møde. Kort forinden havde Klosteret været hjemsøgt af drukne Grenaderer. Trods alt maatte Natten tilbringes her.

Under disse og lignende uhyggelige Former fortsattes Rejsen.

Et Sted undervejs var Kusken saa uheldig at køre Scheels Karet saa dybt i et Morads, at Hestene ikke kunde rokke den, men nogle forbipasserende Soldater smed da resolut Vaaben, Klæder og Oppakning for at vade ud i Sumpen og ved Haandkraft bringe Vognen fri.⁷⁶

Uden Tvivl er det denne Episode, som har sat Spor i de faa Regnskabsnotitser af Scheels Tjener, som er bevaret fra disse bevægede Dage, idet der deri anføres en Del Drikkepenge til en Brigader, en Chasseur og 2 Grenaderer, samt Generalens Kusk.⁷⁷ Og 14 Aar snere, da Thiébault havde Overkommandoen i det af Franskmændene besatte Lybeck, blev Scheel pludselig mindet om denne Oplevelse, idet den danske General Lasson, der anførte det Kontingent, som i Hertugdømmerne samarbejdede med Napoleons Tropper, ved sin Hjemkomst bragte Greven en venlig Hilsen fra den franske General, der ogsaa havde fortalt, hvorledes hans Grenaderer en Gang i Italien havde hjulpet Scheels Vogn ud af det Uføre, hvori den stak fast.⁷⁸

Endelig den 17. Maj naaede man Rom, dødtrætte og medtagne af den haarde Tur, Generalen tilmed vildt forelsket i Baronessen og plaget af Feber. I Rom maatte han dog tænke paa snarest at drage videre med sit Korps, medens hans Rejsefæller fik en haardt tiltrængt Hvile og en Tid lang var afskaaret fra at fortsætte, da alle Heste i Byen var rekvirerede af Franskmændene. Det meste af en Maaned gik hen, før man kunde komme videre, og Scheel, der ogsaa i Neapel havde sikret sig Laan hos Baron Ricciulli, benyttede Lejligheden til i Rom at faa Forstærkninger gennem Bankier Turlonia.

Over Florens ankom han derpaa den 7. Juni med sine Venner til Genua, hvor de atter mødte General Thiébault, der nu endelig i den skønne Baronesses Arme høstede Lønnen for sin ridderlige Tilbedelse, medens hendes Mand, næsten vanvittig af Skinsyge, satte Spioner paa Post, ja selv Stimænd, som i Nattemørket skulde forsøge at rydde ham af Vejen.⁷⁹

Scheels Drøm om at komme i Besiddelse af den saa længe og varmt tilbødte Kvinde var derved vejret hen, og for at fortrænge hendes Billede synes han at have kastet sig ud i en Hvirvel af Selskabelighed. Hvor magre Kilderne til hans Genua-Ophold end er, kun nogle spredte Notitser og Regnskabsblade, ses han i hvert Fald hurtigt at være faldet tilbage til sin galante Verdensmandstilværelse. Han færdedes i de fornemste Kredse og øste med rund Haand ud af de Penge, han kunde laane, ikke blot hos den danske Generalkonsul Morellet, men ogsaa hos adskillige Adelsmænd blandt sine nye Bekendte.

I det stolte Genova ligesom i Neapel bortødslede han paany betydelige Beløb og overvældede de Damer, han bragte sin Hyldest, med pragtfulde Foræringer. Paa en Mme Galeazzi ofrede han over tusind Daler i Landets Mønt til Smykker, Diamantringe, Nips, Sølvskrivetøj, Vifter og Parfumer, og end mere paa Louigina Palavicini.⁶⁰ Navnet hører til de fornemste i Staden, og Damen er uden Tvivl den samme Bærer deraf, Thiébault omtaler som en af de skønneste Kvinder og dristigste Ryttersker i Italien. Under et Forsøg paa at tumle en ham tilhørende, altfor hidsig, arabisk Hest, han agtede at skille sig ved, kom hun tilkørt med den og flængede Overlæben, da hun blev kastet til Jorden.⁶¹ Til hendes Pris skrev den i Datiden højt skattede, italienske Digter Francesco Gianni et Digt, hvoraf Scheel, der kendte ham personlig, naturligvis ogsaa skaffede sig en Afskrift.⁶²

At Alvor og Træthed dog ofte skjulte sig bag den saa sorgløst smilende Maske, som Greven bar til Skue, faar man trods alt en Mindelse om gennem nogle Optegnelser af ham, som tilhører Slutningen af hans Italiensrejse. I mørk Stemning har han saaledes den 14. Juli 1799 foresat sig at ordne sine Papirer for det Tilfældes Skyld, at han skulde dø, og optaget en Liste over de Personer, deriblandt hans Moder, Hustru, Grandmama og nogle andre, som da burde have Brev.⁶³

Selvom Scheel har følt Længsel efter at komme hjem, blev der dog nu snart sat saa forsvarlig en Laas for Genua, at Opholdet kom til at strække sig over et Aar. Ogsaa i Norditalien havde Krigslykken svigtet Direktoriets Hære, Østrigerne trængte haardere paa, og snart sluttede de en Jernring om Genua til Lands, medens den engelske Flaade mod Søsiden afskar alle Forbindelser. Under disse Forhold blev Forsyningen med Levnedsmidler vanskeligere og vanskeligere for til Slut helt at høre op. For General Masséna, som førte Kommandoen i den indesluttede By, gjaldt det dog om trods alt at holde ud. Store Begivenheder var i Udvikling. Bonaparte, der efter sin Hjemkomst havde taget Magten som Førstekonsul, var som en Stormvind paa Vej med Arméen til Norditalien; Overgangen over Alperne fandt Sted i Maj 1800, og Felttoget begynde.

Nøden i Genua var imidlertid steget saa frygteligt, at Indbyggerne i Mængde bukkede under af Sult, Fødevarer gik op i fabelagtige Priser, de franske Soldater maatte nøjes med giftigt Brød, sammenrodet af Kakao og Stivelse, og Smaafolk, der var henvist til at leve af de Urter og Rødder, de gravede op af Voldene, døde i Hundredevis. Da Juni oprandt, var Tilstanden bleven uholdbar. I tusindtallige Skarer løb Kvinderne, vilde af Sult og skrigende paa Mad, gennem Gaderne, og Dødsfaldene naaede en saadan Højde, at Masséna maatte give op 4. Juni mod fri Afmarch af de udhungrede, franske Tropper.

I al denne Fortvivlelsens Tid sad Scheel i Genua, tvungen til at dele Befolkningens Vilkaar, men ikke et Ord har han mælet om, hvad ogsaa han maatte staa igennem.

Bonapartes straalende Sejr ved Marengo den 14. Juni, kun 10 Dage efter Genuas Fald, skabte en helt ny Situation, men der hengik dog en Maaned, før Greven blev i Stand til at forlade Genua, — ikke for at tage direkte hjem, men over Turin og Lyon at lægge Vejen over Paris.⁵⁴

— Elleve Aar med ubeskrivelige Rædsler og voldsomme Omvæltninger var gaaet hen over Storstaden, siden Greven gæstede den sidst, men hvor meget der end var bukket under, lyste Byen dog igen med sit gamle, fortryllende Smil. Alt det Forfærdelige, den havde gennemlevet, syntes glemt, bortskyllet i den Bølge af løssluppen Livsnydelse, som i Direktoratietiden rev Pariserne med sig.

Palais Royal stod atter i Glans, men jævnsides dette var nye storartede Forlystelsesetablissementer groet op i tidligere Rigsmænds Luksusboliger og Haver og konkurrerede skarpt om Førstepladsen i Publikums Gunst. Højt paa Mode var saaledes „Frascati“ paa Hjørnet af Rue de Richelieu og Boulevard Montmartre og „Tivoli“ i Rue de Clichy. Pragtfulde Haver og Alléer, som tabte sig i engelske Anlæg med Plæner og Vandløb, dannede her en fortryllende Ramme om det Folkeliv, som, belyst af Tusinder kulørte Lamper og Fyrværkeri, fyldte Promenader og Restauranter.⁸⁵

Nye Moder beherskede Byen. Stormen havde bortblæst al det gamle Regimentes ceremonielle Staffage; Parykker, Fiskebensskørter, Snøreliv og kæmpemæssige Frisurer hørte nu Fortiden til, og nye Idealer førte Forsædet. Republiken søgte sine Forbilleder i Hellas og det gamle Rom, og Dameverdenen fulgte begejstret de nye Signaler. Kjoler „à la Flore“, „à la Diane“ eller „à la Vestale“, Tunikaer „à la Cérés“ eller „à la Minerve“, Frakker „à la Galathée“ og lignende Modepaahit satte Pariserinderne i Henrykkelse.⁸⁶ Med en lidt forskrækket Beundring betragtede et Par tilrejsende Københavnerinder dog ogsaa Ugenert-heden hos „de mange, superbe klædte og dejlig pyntede Damer, nogle med helt nøgne Arme og mange med ganske blottede Bryster, ganske som Himlen havde skabt dem, kun med et meget tyndt Flor derover“.⁸⁷

Medens Kvindekønnet svor til Antiken, abede Mændene helst Englænderne efter. Modejunkerne kom slentrende med Under-

ansigtet næsten begravet i de enorme, fremskudte Frakkekraver og Nankinsbukserne rækkende langt ned paa Læggene. Lorgnetten var uundværlig, og selvom det endnu blev forundt en lille, kunstig Nakkepisk med lidt Vedhæng at pryde det naturlige Haar, var der dog mange, som helt kastede Vrag paa Paryktidens Arvegods ved at arrangere Frisuren i klassisk Stil, „à la Titus“, à la Brutus“, eller i frit behandlede Lokker.⁸⁸

Ogsaa Scheel overgav sig straks efter sin Ankomst villigt til Frisørernes og Pariserskræddernes Kunst. Han havde denne Gang lejet sig ind i „Hôtel des Tuileries“ i Rue Saint-Honoré, Dør om Dør med de talrige Juvelerbutiker, der øvede en næsten troldomsagtig Tiltrækning paa ham.

Omgangsvener kom han ikke til at savne. Et af de første Steder, han søgte, var naturligvis hos den danske Gesandt, C. V. Dreyer, der fra sin tidligere Tilknytning til den danske Legation i St. Petersborg kendte baade hans Moder og afdøde Fader, og ogsaa Dreyers Søn, den elskværdige Guillaumo, der var Legationssekretær, samt Handelskommisæreren Michael Classen modtog ham med Venlighed.⁸⁹

Scheel, der var saa fortrolig med italiensk Selskabsliv, fandt nu ind i de parisiske Saloner, selv i en saa glimrende og toneangivende som Mme Talliens, og i sin Dagbog nævner han en Række Herrer og Damer, deriblandt ogsaa Bekendte fra hans første Besøg i Byen, med hvem han valfartede til Forlystelsesstederne. Pariserne levede stadig i en Rus og dansede, dansede som ingensinde før i Hundredvis af Sale.⁹⁰

Det var ikke blot Operaen, Théâtre Français og de mange andre Skuepladser, som fængslede Scheel; hans Lyst til at lære alt det Nye at kende, førte ham ogsaa til moderne Attraktioner som „Frascati“, „Tivoli“ og „Concerts de Feydeau“ eller den famøse Mme Montansiers Etablissement paa Palais-Royal, hvor Toner var fri og Salene stærkt søgte „af smukke Damer, der ikke er af de undseligste“.⁹¹

Da en Englænder for første Gang præsenterede Pariserne for en Nyhed som et malet Panorama, fik Greven Lejlighed til her at beundre baade Rundbilleder af Staden og en Fremstilling af Indtagelsen af Toulon,⁹² og som mange andre Landsmænd sørgede han naturligvis for ogsaa at lade sig portrættere af den berømte Kobberstikker Gilles Chrétien, der havde Atelicer i samme Gade, hvor Scheel havde slaaget sig ned.

General Thiébault var da i Paris, hvor de atter mødtes, og Greven spiste Middag med ham hos Faderen, den ansete Forfatter Dieudonné Thiébault, i „Grands Jésuites“.⁹³

Blottet for Penge maatte Scheel helt leve paa Gæld, overalt var han Mand for at skaffe sig Kredit, men efter 3 Maaneders Flothed tørrede Kilderne dog ud. Vanskelighederne voksede ham nu over Hovedet; thi det var ikke blot Skræddere og Juvelerer, som havde Penge til Gode, Kreditorerne udgjorde en broget Flok af selv Hotelværtene, Hotellets Gulvboner, Tjener, Limonadesælgere, Kuske, Kabrioletudlejere, Restauratører, Vinhandlere, Parykmagere og Vaskerier.⁹⁴

Alle sine Pretiosa, Ure, Guldsager, Smykker og Ædelstene havde Greven pantsat, dels hos en Juveler, dels i tre forskellige Assistenshuse, for at skaffe Kontanter,⁹⁵ og Rygterne om hans letsindige Liv i Paris naaede naturligvis i forstørret Format til Hjemlandet. Naar Historikeren Vedel Simonsen, der 1814 besøgte Scheels Gods, her lod sig fortælle, at Greven i sin Penge-nød havde maattet lade sig hverve til Soldat og kun slap fri ved selve General Bonapartes Mellekomst, horer dette dog hjemme i Fablernes Verden.⁹⁶ At Scheel derimod stod i overhængende Fare for at blive kastet i Gældsængsel, — den samme Skæbne, som her siden ramte Jens Baggesen,⁹⁷ — kan der næppe være Tvivl om.

Ganske vist havde saavel Legationens Medlemmer som flere af hans parisiske Venner og Veninder forstrakt ham med Laan, men intet slog til. I Oktober blev han af en Skrædder stævnet

for Fredsdommeren, Kreditorerne formelig belejrede Gesandtskabet, og da Juvelhandleren Etienne gjorde Skridt til voldsommere Foranstaltninger, gav Scheel pludselig op og flygtede i November over Hals og Hoved i Diligencen fra Paris. Sin hele Garderobe, Ekvipagen, en stor Del af alle sine indkøbte Sager, ja tilmed sin Hund, lod han blive i Legationen, i hvis Lod det ogsaa faldt at realisere Efterladenskaberne og tilfredsstillte Kreditorerne, for saa vidt det var muligt.⁹⁸

For at faa Rejsepenge havde han maattet tye til Dreyers Pung, og over Bruxelles naaede Scheel endelig hen imod Slutningen af Aaret til Hamborg, hvor han foreløbig stoppede op. Undervejs havde han modtaget et Brev fra Dreyer, der forsikrede ham om, at man i Gesandtskabet skulde gøre alt for at berolige Kreditorerne, samt at hans Agtelse for Scheels Forældre vilde være nok til at paalægge ham Diskretion angaaende det Ubehagelige, som var sket. Kun ved sin hovedkuldse Afrejse var Scheel undsluppen en Ydmygelse, som vilde have overvældet hans Moder og Familie med den bitreste Smerte. Gesandten lovede imidlertid at være tavs, men, vel at mærke, kun paa Betingelse af, at Scheel satte ham i Stand til at indfri Løfterne til Etienne om, at Gælden vilde blive betalt, da det var Forudsætningen for dennes Ophævelse af Forfølgelsen. Sine egne Udlæg ønskede Dreyer ogsaa dækkede, og opfyldte Greven ikke disse Vilkaar, vilde han blive nødt til at aabenbare alt for hans Moder. Det stod nu helt til Scheel selv, om Anledningen til hans Flugt fra Paris skulde forblive en Hemmelighed.⁹⁹

— Aaret 1800 lakkede mod Enden, og Julen stod for Døren. Men Scheel sad stadig i Hamborg, hvor han velsagtens ogsaa havde et og andet at drøfte med Gumprecht Moses og hans Slægt.

Fra Bruxelles havde han sendt Kammertjeneren Lange et Brev med Forespørgsel om, hvorledes det stod til hjemme, om Grevinden, Egnens Folk og Auktionerne, som havde splittet hans

Indbo. Var alle hans Smaasager, Guld, Mønter og Klæder solgte? Hvem havde købt hans Fløjteur, — og var alle Bøgerne borte?¹⁰⁰

Fra Hamborg skrev Scheel paany om det samme til Lange, fra hvem han formodentlig ikke havde naaet at faa Svar, men denne Gang bærer Brevet, der er dateret 24. December, tydeligt Spor af hans urolige, oprevne Tilstand. Julen har muligvis yderligere paavirket hans Sind, som bevægedes af modstridende Følelser, Længselen efter Hjemmet og Frygten for det Opgør, han nu gik i Møde. Tilmed synes han i disse Dage forgæves at have afventet et Svar hjemmefra; i hvert Fald skriver han, — „dersom jeg ingen Brev faar fra min Moder, saa gaar jeg dog hjem, saa kommer jeg lige til Ulstrup.“

Og Trykket af alt det, som tyngede ham, sprænger sig derpaa pludseligt og voldsomt Vej i følgende, uventede Udbrud: — „Gud ved, om jeg nogen Sinde bliver lykkelig igjen, men jeg forsikrer ham, at jeg har lidt meget og man har været grusom mod mig og selv været Aarsag i, at jeg har været tvungen til at gjøre mange Ting, som jeg ellers ikke vilde have gjort“.¹⁰¹

Saa mange er Ordene; men hvad mente Greven vel med denne fortrolige Bekendelse overfor sin Tjener? Beregnet paa blot at bringes videre af denne for om muligt at mildne Luften derhjemme ser den ikke ud til at være. — Snarere kunde den tænkes at være løbet ham i Pennen som en Slags Selvforsvar mod de Samvittighedsnag, som i Øjeblikket var ved at overvælde ham. Eller skulde dette Udbrud mon give Nøglen til Forstaaelsen af hans planløse, forvildede Omflakken? Har Moderen i sin Vrede virkelig gjort Alvor af sin Trusel om at afbryde Forbindelsen for at tvinge ham tilbage, saa Vilje tørnede mod Vilje og drev Sønnen til i Trods og krænket Selvfølelse at fortsætte, til Linen var løbet ud?

Spørgsmaalet lader sig næppe besvare. Mange af Grevens Trængsler i Udlændighedsaarene ligger i Mørke, og i hans splittede Sind var der Bunde, som ikke er lette at lodde.

FJERDE KAPITEL

Mellemspil

„En Drøm? En Drøm; og intet meer;
en Gaade uden Nøgle;
et Skyggæværk, en Stund Du seer
betydningsløst hengøgle.
Et Eden nu — og nu en Ørk;
først lys og skjønn, — men siden mørk.“

St. St. Blicher.

Barskt og isnende var det Fædreland, hvortil Scheel i Vinterkulden 1801 vendte tilbage, men — som det var at vente, — blev den fortabte Søn trods alt modtaget med aabne Arme og alt tilgivende Kærlighed baade paa Ulstrup og Gl. Estrup. Saa glat gik det imidlertid ikke hos Hustruen, der ikke uden Grund følte sig saaret og nu sammen med Børnene levede i København. Gentagne Forsøg fra Scheels Side paa at forsone hende og faa hende tilbage førte foreløbig ikke til noget. Hun foretrak at blive og ikke genoptage Samlivet med ham, dertil var de altfor forskellige. Vel var hun — hedder det i et Brev til ham fra Liselund paa Møen, hvor hun tilbragte Sommeren hos Calmettes, — overbevist om hans gode Hjerte, — „men Du er yderlig letsindig, det alene er Skyld i Din Ulykke“.¹

Naar Jens Bloch i November varmt raadede Greven til at tage Familien til sig, — „det skulde Du, bedste Scheel; thi hvor vilde det glæde at se Dine vakre Børn“,² — gjorde han kun Savnet end mere levende; thi Vennen ventede forgæves, og Aaret randt ud, uden at man var naaet videre.

I Marts 1802, da Fønss havde givet ham „det glade Haab“, at hun maaske vilde komme til Maj, besvor Greven hende i „et meget ømt og kierligt Brev“ at gøre Alvor deraf. Hvilke Betingelser hun end vilde stille, kunde hun være forvissat om, at han gerne gik ind derpaa.³ Og i Slutningen af April lod han Fønss skaffe Penge og Pas, saa han selv kunde tage til Hovedstaden og gøre en Ende paa Sagen. Ved Festlighederne i Anledning af Prinsen af Gloucesters Besøg ved Hoffet i Juni kunde den fornemme Verden nu overbevise sig om, at Ægtefællernes Forsoning var gaaet i Orden,⁴ — og Scheel ofrede i sin Glæde 600 Rdr. paa en Brystnaal med Grevindens Portræt, indfattet i store Brillanter.⁵

Samlivet genoptoges, men, skønt begge holdt af hinanden, blev det aldrig harmonisk; hans Svagheder laa aabent i Dagen, og hun havde sine „Capricer og Humeurs“;⁶ tilmed trivedes hun ikke rigtigt i Jylland og foretrak at være i København eller paa Rejser. Foreløbig gik det dog nogenlunde, og Familien forøgedes i disse Aar med 3 Sønner, Carl Ludvig 1803, Axel 1804 og Siegfred Victor 1806.

— Næppe var Scheel vendt hjem, før Landet opskræmtes af Frygten for pludselig at blive revet ud af sin hidtil saa trygge Fred ved at inddrages i de storpolitiske Forviklinger. Forsvarsforanstaltninger sattes derfor i Gang, og Landeværn og Kystforsvar organiseredes. I Marts 1801 oprettedes saaledes det østre jyske Landeværnsregiment med 4,000 Mand og Peter Severin Fønss som Chef, og Scheel tøvede ikke med frivilligt at stille sig til Fædrelandets Tjeneste. Den 31. Marts udnævntes han til Kaptajn i Landeværnet og forfremmedes allerede i September til Major.

Skærtorsdag den 2. April udkæmpedes det ærefulde Slag paa Reden og rejste en Bølge af national Begejstring, som i Mængde kaldte Frivillige under Fanerne. Fra alle Samfundslag strømmede Gaverne ind til de i Kampen kvæstede og de Fald-

nes Efterladte, og ogsaa Scheel ydede selvfølgelig sit klækkelige Bidrag.

Selv til de fjerneste Kroge af Landet bredte Bevægelsen sig, og kun faa Dage efter Slaget kunde det i Bladene læses, at der til Kystmilitzen i Randers Amt havde meldt sig 462 Mand, og at henved „1000 brave Danske“ allerede stod Vagt langs den 6 Mile lange Kyststrækning fra Grenaa til Udbyhøj, hvor Strandforsvaret beredtes under Fønss' Befaling.⁷ General A. L. Moltke havde overfor Kronprinsen udtalt sin Tilfredshed med, at Valget var faldet paa denne i sin Egn saa indflydelsesrige Mand⁸.

Stærkt udsat som Grevskabets Hjørne af Djursland laa paa Grund af sin mod Søen fremskudte Stilling, krævede det efterhaanden betydelig Besætning, og Scheel optoges i stigende Grad af sine militære Hverv. Skanser, Søbatterier og Vagthuse skød frem ogsaa paa hans Jord; thi Oprustningen vedblev, selvom Mordet paa den russiske Kejsers Poul foreløbig havde afværget fortsatte Krigshandlinger.

Hele Scheels før saa fredelige Hjemegn forvandlede nu til en Vaabenplads, og i en Aarrække kom Militærlivet til at danne en urofyldt Baggrund for hans, ogsaa af andre Grunde saa bevægede Tilværelse. De Pligter, han frivilligt havde paataget sig, skulde i høj Grad komme til at sprede hans Kræfter og unddrage dem de Opgaver, hvis Løsning hans vanskelige private Forhold netop nu gjorde særligt Krav paa.

Medens Scheel endnu var i Hamborg, havde Fønss i et Brev til ham udtalt sin „paafaldende Glæde“ over hans Genkomst til „vort gode Fødeland, hvor Deres Fru Moder saa længe med den ubeskriveligste Længsel har ventet Dem“. Greven vilde nu selv kunne overtøye sig om, at Godserne ikke var forringede i hans Fravær, at der var dækket mest muligt af Gælden, og at en fuldkommen Afbetaling ikke vilde være uoverkommelig. Alene hans Tilstedeværelse vilde berolige Kreditorerne, selvom de mest paagaende af disse skulde trænge sig frem og udsætte

8. En Greve.

ham for „uhøflig Begegnelse“. Men der burde være Orden i Betalingerne og Kreditorerne gaa efter Tur. Den strengeste Spar-sommelighed var nødvendig, og Greven maatte vogte sig for at give Løfter; thi rygtedes det, vilde Stormløbet begynde, — „og saa er Fanden løs“.⁹

Scheel havde da ogsaa udtalt sin Paaskønnelse af Administratorernes Arbejde, men det lettedes naturligvis ikke ved, at han kun nølende og stumpevis afslørede, hvor betænkeligt Gældsbyrden var vokset ved hans Udenlandsfærd.

— Den gamle Gehejmekonferensraadinde paa Estrup, Charlotte Louise Scheel, havde nu omsider faaet sit brændende Ønske opfyldt om atter at omfavne sin elskede Sønsøn — og kunde 81 Aar gammel roligt se Døden i Møde. Den 17. September 1801 lukkede hun sine Øjne.

To Aar forinden havde hun indsat Fønss til Eksekutor i Boet, da — som hun skrev, — „Deres gode og retsindige Behandling udi alt, hvad De paatager Dem at forrette, er saa almindelig bekiendt, at jeg ikke kan overlade det i bedre og mere sikke Hænder“. Dagen efter Dødsfaldet indfandt han sig med Vidner paa Gl. Estrup, hvor han i Grevens Paasyn af hendes Skrivebord udtog Testamentet med tilhørende Papirer og Obligationer.

Paa en Seddel havde den gamle Frue nedskrevet sine Ønsker om Begravelsen, der skulde foregaa „uden Vidtløftighed og Ceremoni, da jeg i al Stilhed vil nedsættes ved Siden af min saa elskede, gode og salige Mand“. Ingen Fremmede maatte indbydes. Kun Grev Jørgen, om han var hjemme, Gehejmeraad Hvitfeldt og de to Præster i Virring og Ø. Alling skulde bevise hende den sidste Ære at ledsage hende til hendes Hvilested. De fattigste Bønder af Estrups nærmeste Byer burde udsees til at bære Kisten og for denne sidste Tjeneste have hver 10 Rdr., samt et godt Maaltid Mad, og Sognepræsten Hr. Brandt for Jordpaakastelsen 50 Rdr.

Knap saa beskeden som den gamle Grevinde havde villet det, blev Begravelsen i Auning Kirke den 2. Oktober dog ikke. De 20 fattige Bønder fik naturligvis deres Betaling ligesom Præsten, men det dryppede ogsaa lidt paa flere Degne, som assisterede ved Sangen, ligesom en Husmand fra Liltved, som bar Skammelen, og den Auning Skolemester, der gjorde Opvarnting, bjergede sig et Gratiale. Desuden var der Udgifter til Murermesteren for at aabne og lukke Sarkofagen i Gravkapellet, til Vaagekonen, Sadelmageren for at betrække Ligkisten og Ligstuen og endelig til Ringningen med Klokkerne i Stamhusets 6 Kirker. Ved deres Klang var nu Slægtens Ældste og et helt Tidsafsnit med hende gaaet i Graven.¹⁰

Naar Fønss overfor Greven udtalte, at denne i hende havde mistet „en mageløs Farmoder og det, som er mere, en oprigtig Veninde“, var det ikke tomme Ord;¹¹ thi „Grandmama“ havde gjort alt, hvad hun kunde for ham; blandt andet var det sikkert for at hjælpe ham ud af Klemmen i Neapel, at hun 1798 ofrede Karleby og Voldby Kirker, som Fønss under Maske afkøbte hende.¹²

Da Scheel nu var bleven Herre til Stamhuset Gl. Estrup, inddrog Administratorerne det omgaaende under deres Bestyrelse, men fraset økonomiske Dispositioner beholdt Greven dog naturligvis alle sine Rettigheder som Slotsherre og Lensbesidder, og takket være Fønss' Klogskab, Takt og gode Hjerte blev Forholdet nogenlunde taaleligt.

Der var imidlertid et Punkt, hvor de vanskeligt kunde mødes, idet Fønss fastholdt den ordnede Rækkefølge i Afviklingen, medens Scheel som ærekær Mand følte sig trykket af indtil videre at holde de mange, utaalmodige Venner hen, som i Udlandet havde forstrakt ham med Laan. Det pinte ham, at det gik saa uendelig langsomt med Tilbagebetalingen, — mange Smaanotitser vidner derom, — men selv at give Afkald og ved

Sparsommelighed at læge de Saar, han havde bibragt sin Økonomi, faldt ham ikke ind.

Grevskabets Indkomster var, blandt andet ved en stærkere Udnyttelse af Skovene, 1799 bragt op paa ca. 15,000 Rdr., hvorved Forrentningen af visse privilegerede Fordringer gjordes mulig, men først 1801 blev man i Stand til at betale Renter og Afdrag af Admiralitetets Laan paa 50,000 Rdr. Under disse Forhold blev det tvingende nødvendigt atter at gribe til ekstraordinære Foranstaltninger, og Scheel maatte paany tage sin Tilflugt til Kongen ved at ansøge om Tilladelse til at behæfte Godserne med et Beløb, som svarede til den nu til 210,000 Rdr. anslaaede Gæld. I Mangel af en saadan Ordning saa han ingen Udvej til at kunne eksistere. Kongen udstedte derfor den 23. April 1802 den ønskede Bevilling paa Betingelse af, at Pantegælden skulde afvikles i Løbet af 28 Aar og under Tilsyn af Administratorerne.¹³

Paa Grundlag heraf kunde Fønss nu den 18. September selvyde et Laan paa 42,000 Rdr. mod Sikkerhed i Allodialgods, og 6 Dage efter modtog Administratorerne en Panteobligation af Greven paa 135,000 Rdr. Derved blev det dem muligt af Statsmidler at optage et Laan paa 84,000 Rdr., og med et hos Gehejmerraad Hvitfeldt paa 50,000 var der saaledes banet Vej for en foreløbig Dækning af Gælden.¹⁴

— Trods alle disse Besværligheder glemte Greven dog ingenlunde sine Bønder. Udskiftningen og Udflytningen fortsattes, og Administratorerne stillede sig forstaaende til hans Forslag om, at nu ogsaa Gl. Estrups Bønder maatte lettes for Hoveriet;¹⁵ Forbedringen af Smaa- og Fattigfolks Kaar var ham stadig en Hjertesag. Den Fremgangsmaade, hans Fætter Fred. Juel paa Taasinge havde fulgt i disse Sager, var han ivrig efter at lære at kende,¹⁶ og Dagbøgerne fra disse Aar viser, at han flittigt tog sig af Arbejdet i Fattigkommissionerne.

Hjertelaget og Hjælpsomheden, de smukkeste Træk i hans

Karakter, var uforandrede og lige levende. Mangfoldige priste og elskede ham som Velgører eller overraskedes ved uventede Gaver af Greven, der fandt „saa ædel Glæde i at udbrede sig med sine Velgjerninger“.¹⁷

Men ligesom han aldrig vendte og drejede Pengene, naar det gjaldt om at hjælpe andre, bortødslede han unægteligt ogsaa nye Formuer paa sit Luksusforbrug uden det mindste Hensyn til, at just disse Aar krævede Sparsommelighed og Forsagelse. 1805 var han saaledes i Forlegenhed, da han ikke vidste, hvorledes han skulde betale Gælden til sine Forvaltere. Blot Terminen nu var vel overstaaet, skrev han til Fønss, — „saa skal dette Snapsting være min Omvendelsesmaaned, da det er min fulde og faste Beslutning at spare i alle Maader“.¹⁸

Fønss vidste kun altfor godt, hvad den Slags Forsæt var værd; fra Grevens Side kunde han ikke vente sig Støtte i Bestræbelserne for at bringe Økonomien paa Fode, og forøvrigt var han selv paa denne Tid bebyrdet med mangfoldige Hverv. Hans storslaaede Jordspekulationer gjorde ham til en af Jyllands mest fremtrædende Mænd, og overvældet af Medgang skred han Skridt for Skridt frem paa sin glansfulde Løbebane. Efter 1801 at være ophøjet i Adelstanden og til Oberst i Landeværnet blev han 1804 udnævnt til Kammerherre, — Scheel fejrede Begivenheden ved at forære ham en Brillantbrystnaal i Form af en Kammerherrenøgle, — og det følgende Aar Amtmand over Randers Amt.¹⁹

Men skønt Fønss hørte til Snapstingets Matadorer, var det ham 1806 umuligt i Viborg at skaffe Greven et Laan for at tilfredsstille de dér fremmødte Kreditorer, saa han maatte forberede ham paa Ubehageligheder fra „disse til Fortvivelse bedrøvede Mennesker“. „Kort sagt“, — hedder det videre, — „De har i de senere Aar fordybet Dem i en Gæld, værre end den første, og jeg øjner ingen Udkomme uden denne, at De sælger, betaler Deres Gæld og hypothiserer Resten“.²⁰

Her rører Fønss ved, ja er maaske oprindelig Fader til Tanker, som optog Greven meget, og til hvis Virkeliggørelse han var i Færd med at tage det første Skridt. Allerede nu var det kommet saa vidt, at Opløsningen af selve Grevskabet Scheel stod paa Dagsordenen. Hvor opsigtsvækkende og pinlig en saadan Beslutning end maatte være, var Scheel af flere Grunde villig til at vælge den.

Han havde længe interesseret været Vidne til, hvorledes en anden gældbunden Lensbesidder som Greven Fred. Ahlefeldt til Langeland baade havde viklet sig ud af sin Gæld og helt frigjort sig for den paatvungne Administration.²¹ I daværende Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat Rottbøll og senere Toldinspektør i Randers, Chr. Lund, havde Scheel vundet sig en redelig og oprigtig Ven, som paa mange Maader raadede og bistod ham. Gennem ham fik Greven nu i dybeste Hemmelighed Oplysninger om, hvor fint Ahlefeldt havde spillet sine Kort ved at faa Administrationen afløst af en Gældsafbetalingskommission, som gav ham langt friere Raaderum og lettede ham for Trykket.²² Tanken om at opnaa noget tilsvarende tiltalte Scheel overmaade; Forhandlingerne med Kancelliet var allerede 1806 i Gang.²³

For at forstaa at det nu var kommet til den Yderlighed, at Grevskabet Scheel, Hovedmassen af Slægtens Besiddelser, maatte bringes som Offer for Grevens Letsindighed, bliver det nødvendigt at kaste et Blik paa hans Levevis i disse saa afgørende Aar. Lad os derfor lade Panteprotokoller og Obligationsbunker paany samle Støv for at forfriske os ved Synet af Herresædet Scheel i dets daværende rige Glans og for en Stund at glemme, hvor dyrt denne blev betalt.

— Efter i 4½ Aar at have oplevet den store Verden paa Godt og Ondt maatte Greven nu tage til Takke med sine mere beskedne, jydsk Omgivelser, men heller ikke det synes at være faldet ham svært. Med sine mangeartede Interesser, sin Liv-

fuldhed, Natursans og Glæde ved at færdes blandt Mennesker uden Hensyn til Stand havde han trods Forfinelse og kræsne Vaner en vis Evne til overalt at affinde sig med Forholdene. Militærlivet tiltalte ham, og Trangen til større Rammer forstod han at tilfredsstille ved hyppige Rejser til Hovedstaden eller Hamborg. Hos Omegnens Godsejere kunde han føle sig hjemme i det Milieu, han hørte til, men det var ham aabenbart en ikke mindre Fornøjelse at færdes i Nabobyernes Borgerfamilier eller hos sine Forpagtere og jævne Folk, hvor Tonen var fornøjelig og hjertelig.

Skønt bedre vant i Neapels San Carlo og Paris' Teatre kastede han ikke Vrag paa, hvad Smaastæder som Datidens Aarhus, Randers og Grenaa kunde præstere af Klubballer, Koncerter og dramatiske Forestillinger. Sidstnævnte By laa ham nærmest; her havde han et fast Tilholdssted hos Generalkrigskommissæren Chr. de Fischer, som boede i den herlige Bindingsværksgaard, der lykkeligvis endnu velbevaret breder sine Længer om Hjørnet af Sønder- og Kannikegade, — og blandt Randersborgerne synes Fischers Svigersøn, Raadmand Eske Bendixen at have været den foretrukne. Men frem for alt udfoldede Greven dog selv en udstrakt Gæstfrihed paa sit Slot.

Næppe hjemvendt tog han straks fat paa atter at bringe dette i Orden og virkeliggøre Drømmen om at omskabe dets Interiører til et straalende Spejlbillede af Samtidens Moder. Saavel Ramme som Indbo skulde i et og alt præges af Nyklassicismens Elegance. Tvangsauktionerne var under hans Fravær brutalt brudt ind i den Helhed, han tidligere havde ofret saa meget paa at fremtrylle. Koste, hvad det vilde, nu skulde hans Ønsker føres igennem.

Jævnside Byggerier paa Ladegaarden genoptoges derfor Omdannelsen af Scheel Hovedbygningens Indre; Arbejdet var betroet Gibs- og Murermester Christen Møller fra Ørum, medens Hofdekoratøren Cabott, Vennen fra Rom, som nu atter var hjemme,

virkede som kunstnerisk Konsulent.²⁴ Hovedleverandør af fine Møbler i Mahogni og lyse Træsarter var i disse Aar den dygtige Snedkermester I. C. Esmann i København,²⁵ men fra Udlandet skaffede Greven sig ogsaa en Del, og ved et Lejlighedskøb kunde han erhverve adskilligt hos den jydsk „Herregaardslagter“, Generalkrigskommissær Ulrich Chr. von Schmidten.²⁶

Flere Hamborg-Firmaer kappedes om at sende Tilbud om Galanteri- og Luksusvarer, det allernyeste, som viste sig paa Markedet, Nips og Prydgenstande af Alabast, Bronze og Marmor, Elfenben og andet dyrt Materiale, Opsatser, Vaser og Servicer af Porcelæn, Fajance, Glas og Krystal. Besat af Samlermani hobede Scheel igen Ure, Kunstsager, Kobberstik, Medailler og Rariteter sammen i Mængde og satte store Beløb ind paa at forøge og udbedre det afribbede Bibliotek med baade gamle og nye Bøger. I Udlandet havde han vidst at forsyne sig, og han stod i fortsat Forbindelse ikke blot med vore egne, men ogsaa Tysklands førende Boghandlere som F. Perthes i Hamborg og I. C. Dietrich i Göttingen.

„Stadskabinetet“ paa Førstesalen af Scheel Slot bevarer endnu en Afglans af Stuernes fordums Elegance. Væggene er den Dag i Dag fra Gulv til Loft beklædte med fine, graat-i-graat malede, franske Tapeter, som Rummet rundt i en sammenhængende Komposition opruller Billedet af et skønt, fransk Flodlandskab med Smaabjerger, Skove, Lyststeder og Staffage af arbejdende og promenerende Mennesker i Datidens Dragter. Grisailens bløde, behagelige Toner maa i Grevens Dage som Baggrund have harmoneret vidunderligt med Værelsets Pragtudfoldelse af de med lysere Træ, Metal eller Spejlglas indlagte Mahognimøbler, de forgyldte Lampetter, Armstagerne af Sølv og den rige Parade af blankt, guldstraalende Porcelæn. Agent Henriques' Tapetfabrik i København havde leveret en Del af Vægbeklædningen i en Række af de andre Rum, og i de afblegede, forslidte Stumper, som endnu er i Behold i den „gule“, „grønne“ og „blaa“

Stue, aner man lidt af den Farveglæde, de i deres Velmagt tilførte Interiørerne.²⁷

Medens den store Biblioteksal indtog det meste af Vestfløjens øverste Stokværk, blev der nu ogsaa under Cabotts Tilsyn indrettet et tilsvarende Billardrum i Stueetagen nedenunder. Og kun faa Aar efter Grevens Hjemkomst stod den herskabelige Bolig paa Scheel saaledes fuldt færdig og i en Glorie, som overstraalede den tidligere.

Indenfor de ærværdige Mure var alt nu moderniseret, og om svunden Tid mindede kun Kælderhvælvne og Trappetaarnene med deres Vindeltrapper. I deres Art er disse vel de skønneste herhjemme, sammenføjede med Mesterhaand af solidt Egetømmer, der næsten er sort af Ælde. I det stenhaarde Træ er Navnet „SKEEL“ indstemplet, en Hilsen fra en af Forfædrene. De Trapper lod Greven blive.

Det har uden Tvivl været en Oplevelse for Egnens Folk at faa Adgang til den fornemme Række af rigt smykkede Værelser, der virkede som en hel Aabenbaring af alt det Nyeste og Nobleste, Samtiden kunde præstere. En blid Vellugt bølgede fra Rum til Rum fra de mange, hist og her anbragte Røgelsekar af Alabast, Marmor eller gyldent Metal, og nu og da lod forsigtigt tøvende Toner sig høre fra et og andet af de Fløjteure og mekaniske Spilleværker, som Greven var ivrig efter at anskaffe sig. Pragtstykket udgjorde vel nok det af ham 1803 erhvervede, med Marmorsøjler, Spejlglas og forgyldt Bronze udsirede Fløjteur, som stod opstillet i „Stadskabinettet“. Det havde kostet ham 1200 Rdr. Mekaniken var gemt i en Mahognihalvsøjle, kronet af en Vase, og „Fløjteværket“ indeholdt 6 Valser, der spillede Arier og Valsemelodier, samt „Koncerter“ af Hofmeister og Pleyel.

Til Tider fyldtes Stuerne dog af en friere, mere fuldtonende Musik; thi foruden flere Klaverer havde Greven Musikinstrumenter af alle Slags, Violiner, Harpe, Klarinetter, Fløjter og

Trompeter. I et Mahognibord „med 2 Klapper og maskinmæssig Indretning til Op- og Nedskruning“ gemtes der Noder af Periodens mest yndede Melodier af Paesiello, Mozart, Cimaroso, Dittersdorf og Beethoven eller hjemlige Komponister som Kunzen og Naumann, samt Schultz's Sange fra „Høstgildet“ og „Peters Bryllup“.²⁸ Af denne sin Musiksamling laante Scheel beredvilligt ud, naar der var Brug for Instrumenterne hos Private eller ved Bal- og andre Klubarrangementer. Ved en Teaterforestilling i Randers benyttede man saaledes to af hans „ypperlige Valdhorn“, som „med deres lige saa stærke som rene Toner bidrog meget til Musikkens Forskjønnelse“.²⁹

Herresædet Scheel var derfor i Grevens Dage blevet en Slags Kulturcentral for hele dette Hjørne af Jylland; thi ogsaa dets righoldige Bibliotek stod aabent for alle. Mangfoldige Herregaardsfolk, Officerer, Præster og andre, som følte Trang til at læse, kunde laane efter Behag, ja, savnedes et efterspurgt Værk, var Greven gerne villig til at anskaffe det. Og det er sikkert gaaet adskillige som den fra Randers forflyttede Præst, Jens Hornsyld, der ved sit Opbrud fra Egnen beklagede det Tab, han led ved nu at komme saa langt bort fra en Mand, — „som med Humanitet og Velvillighed bidrog til vor Aands Næring og behagelige Underholdning“. „Vanskeligt vil vi finde hans Lige“. Og han slutter med at nedbede Guds Velsignelse over Greven.³⁰

Men ogsaa Bordet hos Scheel var berømt, intet blev sparet for at gøre det festligt og rigt udsmykket med Sølv, Spejlplateauer og Porcelæn, og Retterne var Udstyret værdige. Ved visse Lejligheder samledes der en broget Skare Gæster paa Slottet, og særlig Kongens Fødselsdag fejredes i et Format, der gjorde den til en saadan Begivenhed for Omegnen, at man faar helt ondt af den fra Militærtjeneste afskedigede Toldinspektør Starck i Grenaa, som maatte melde Afbud, — „da min Ekviperung som civil Mand for nærværende Tid ikke er i den Forfatning, at jeg uden Undseelse kan bivaane slig en Hædersdag“.³¹

Greven satte en Ære i at kunne byde paa de mest udsøgte Delikatesser, og fra hans bugnende Vinkælder gik der mangan god Flaske ud til syge eller gamle Mennesker. Fra Veuve Larrère i Hamborg plejede han at lade sig forsyne med de fineste Confiturer eller med „Patées aux truffes du Perigueux“, „Diavolini“ fra Neapel, Pølser fra Bologna og lignende raffinerede Specialiteter, som ragede højt op over en almindelig jydsk Galla-Menu.³² Fik han Forraad af den Slags hjem, betænkte han sig heller ikke paa at delagtiggøre andre deri. I Julen 1810 overraskede han saaledes Hoffet hos den til Horsens forviste Prinsesse Charlotte med en Sending Lækkerier, han var vis paa ville gøre Lykke. „I Ørkenen glæder man sig over Brød, men en Périgueux-Postej er, oh, kjere Ven, i Horsens som en Phønix“, — skrev Hofchefen, C. D. v. Holstein, begejstret. — „Hendes Højhed er ogsaa fuld af Erkjendtlighed og ødelægger sikkert sin Mave“.³³

Naar Greven opholdt sig paa Godserne, spurgtes det hurtigt; han murede sig ikke inde, og en af de sidste, døende Traditioner om ham, som i Folkemunde er bevaret op mod vore Dage, er Glansen, som omstraalede hans fejende Kørsel med Forrider og mange Heste mellem Scheel, Gl. Estrup og Ulstrup.³⁴ I strygende Fart er det sikkert gaaet med Vogne og Spand af fineste Kvalitet; thi Vejene paa hans Ejendomme var velholdte, ja saa gode, at Kronprinsens Følge, der paa en Rejse 1802 passerede over en Strækning af hans Jord, til hans Glæde enstemmigt kunde forsikre, at de intet Steds fandtes bedre³⁵

Forlængst var den tømte Vognremise paa Scheel igen bleven fyldt; 1811 stod der i hvert Fald, foruden 2 Postvogne, en Gig, en Kabriolet, 2 Berliner-Kabrioletter, en firesædet Karet, en grøn og en hvid med 2 Sæder, samt et Par Wiernervogne, hvoraf den ene var gulmalet, den anden grøn.³⁶

Satte Vinteren ind for Alvor, og det gjorde den ofte i disse Aar, kom Kanerne i Brug, og Bjeldeklangen ringlede fra Herre-

gaard til Herregaard. I Januar 1809 indbød Stiftamtmand, Gehejmerraad F. J. Chr. Güldenchrone efter sine Damers Ønske til en festlig Kanefart paa Aarhus-Manér, — „une partie de traîneaux ad modum Aarhusiensis“, — idet han haabede, at Scheel vilde møde med sin egen Kane, der sikkert var elegant som alt, hvad han ejede. Mødestedet var Aarhus Torv ved Vagten Kl. 11 Søndag Formiddag, — „saaledes at Kanerne maatte komme til at danne en Cirkel, hvorefter Selskabet indbydes først at drikke Chocolate hos os og derefter at kjøre til Moesgaard, hvor der maatte tages til Takke med kold Frokost. Enhver Chapeau kører én eller tvende af Selskabets Damer efter i Forvejen taget Aftale imellem dem. Dog trækker hver Chapeau et Nummer, hvorefter Kanen bliver opbraabt og køres i den Orden ud af Byen“.³⁷

At Scheels var i pyntelig Stand, kunde der ikke være Tvivl om. Bjelderremmene var af lyseblaat Klæde, kantet med Sølv-tresser og klingende Sangbjelder, Snedæknet bræmmet med lyseblaa Skruesnore og Sølv-tresser og Hestene opstadsede med vejende, røde og hvide Fjertoppe, „alt efter det moderneste“. Et hvidt Kanetæppe med grønne Baand, samt et Par røde og hvide Snedækkener af $3\frac{1}{4}$ Alens Længde var ogsaa til Raadighed, og iført lyseblaa Kuskepels med Krave og Hue af Isbjørneskind har Greven sikkert med Knaldepisken i Haand selv ført an paa den festlige Vinterfærd.³⁸

Helst af alt færdedes han dog vistnok til Hest, og naar han paa sine Rideture ud over det aabne Land mod Kattegat, saa dette i funklende Blaat, der i Styrke næsten kunde kappes med Middelhavet, vilde det ikke være mærkeligt, om det daglige Morgenridt langs Golfen ved Napoli randt ham i Hu; thi Italien var ofte i hans Tanker. Mange Billeder paa Væggene i hans Stuer genoplivede Minderne, ja i Aarene 1804—5 morede det ham at føre sin Dagbog paa Italiensk.

Ifølge denne og hans øvrige Notitser om den daglige Dont

var han ret flittigt paa Færde paa sit Gods, og udstrakt som det var, tilbragte han mange Timer paa Hesteryggen. Lange Afstande skræmmede ham ikke. Den snurrige Toldinspektør Stockmann i Aarhus, som tillige nød Hædersposten som Haveinspektør i den derværende „Kronprinsens Klub“, vilde saaledes en Junidag 1801 efter et Bal, Greven her havde bæret med sin Nærværelse, ved Middagstide aflægge ham en Takkevisit i hans Logie, men fik til sin Undren at vide, at Scheel forlængst var redet hjem. „Hvorledes Deres Højvelbaarenhed kunde holde det ud efter en saa lang og varm Nat strax at sætte sig paa sin Hest og ride 6 Mile“, kunde Stockmann ikke begribe, men glædede sig dog over, at Greven var ved saa godt Helbred, „at en saadan Strabase kand taales“.³⁹

Samme Stockmann var forøvrigt en drabelig Nimrod og som Grevens erklærede Ven selvskreven paa Jagt i hans Skove, ligesom han ogsaa var velkommen paa adskillige andre Godser. Naar Scheel holdt Klapjagt, var Ceremoniellet naturligvis i Orden med mange Gæster, muntre Signaler af Jægerhorn og et velforsynet Bord. Vildtbestanden var god, selv Krondyr af den gamle, danske Stamme, som især holdt til om Gl. Estrup og Løvenholm, strejfede ogsaa ind over Mejlgaards og Scheels Grunde, og saavel Sneppetræk som Strandjagt var der rigeligt af. Ørne, Glenter, Høge og Ræve huserede slemt, ja mens Greven var i Udlandet, maatte Bønderne bede om, at Skytten igen tog kraftigere fat, da disse Rovdyr altfor glubsk gik løs paa Gæs og det øvrige Smaakræ.⁴⁰

Naar „Toldinspecteur Hr. von Stokbeen“, — om hvem onde Tunger i Aarhus fortalte, at han „alt for meget var i Kjöbmændenes Lomme“, — Vinteraftner sad bænket ved L'hombre-Bordet i Klubben sammen med Bogtrykker Lund og en Adjunkt, hvis Aasyn gerne strittede med røde Skægstubbe, tog hans Tanker vel ofte en Afstikker til Vejret udenfor og Rævenes Færd; thi han var en glubende Forfølger af disse.⁴¹ I et og alt kunde

han derfor underskrive, hvad St. St. Blicher anfører i sin Indledning i „Diana“, at — „naar Sneen indhyller Mark og Eng og Skov og Andre i den see kun et Liiglagen, et Billede paa Døden, — just da kulminerer Jægerens Glæde“.

Indtraf det, trak Stockmann i Støvlerne og af Sted, ofte i Selskab med General Lepel i Aarhus, en brav, honnet mand, men efter en kritisk Meddelers Udsagn tillige „en overordentlig Grobian“.⁴² Greven paa Scheel ventede da kun paa Signalet; Stockmann maatte bestemme, naar Tiden var inde; han vidste det paa en Prik. Sne maatte der til, men dog ikke i overdreven Mængde; thi da holdt hans kloge Ven „Mechel“ sig under Jorden. Det havde han erfaret paa en Jagt ved Frijsenborg, hvor man forgæves traskede om 2 Dage i Træk uden at se en eneste Ræv, skønt man ellers plejede at gøre det af med 4-6 Stykker pr. Dag.

Nej, Sneen skulde være tilpas, saa kunde Greven roligt kalde Jagtgæsterne sammen, — og det formelig kriblede i Stockmanns Fingre efter at medvirke „ved Mechels Begravelse“ i Skovene. Han var højst interesseret i at overbevise sig, „om de fik alle Rævene paa den sidste Jagt“ for 14 Dage siden.⁴³

Til Ære for ham afholdt Greven de første Dage af Januar 1805 en Jagt i Løvskaal Skovene, hvorom det nok saa pompøst hedder i den italienske Dagbog: — „Fui alla caccia a Løvskaal date al favore del Signor Spettore della dogana Stockmann di Aarhus“.⁴⁴

Sceneriet paa disse Jagtture i de vinterhvide Skove og det fornøjelige Selskab, — selv en af Toldinspektøren som Reserve-mand medbragt „Hører“ fra Aarhus Skole fattes ikke i Billedet,⁴⁵ — leder uvilkaarligt Tanken hen paa Blichers Skildring i „Juleferier“. Selvom han ikke selv har været med i Laget, talte dette dog personlige Venner og Jagtfæller af ham som Pastor Munch i Hammelev, Byfoged Aagaard i Grenaa og, ikke at forglemme, den brave, gamle Skovrider Anders Sandberg i Løvskaal.

— Englændernes Overfald paa København 1807 havde pludselig bragt Danmark ind i Krigen paa Napoleons Side. Scheel, som da opholdt sig i Hovedstaden, kom under Bombardementet i overhængende Livsfare, men undgik dog uskadt den Regn af Bomber og Sprængstykker, som rasede omkring ham, og da han paa Grund af Forholdene ikke kunde slippe hjem til Jylland, ansøgte han om at maatte tjenstgøre i det sjællandske Landeværn.⁴⁶ Dette blev der dog næppe noget af, men han opnaaede Pas baade fra de danske og engelske Myndigheder, saa han kunde rejse over Sjælland og Storebælt for at naa hjem.

Da 1. jyske Infanteriregiment 1808 forøgedes med 2. Batailloner af det opløste Landeværn, fulgte Greven med og udnævntes 9. August 1809 til Oberstløjtnant for den 4. Bataillon. Forfremmelsen har sikkert glædet ham, men som Vederlag for sin Virken i Fædrelandets Tjeneste afslog han at modtage Betaling, det være sig Lønning eller Dækning af de betydelige Udgifter, Udkommandoer og deslige medførte. Ja, hans Offervillighed gik saa vidt, at han selv ogsaa anskaffede en Del af Underofficerernes Udstyr og for egen Regning oprettede et helt Janitscharmusikkorps. Alt hvad der hørte til dette af Instrumenter, var hans, Fløjter, Fagotter, Klarinetter, Trommer, Triangel, Tamburiner med Klokker, Halvmaane, samt Tamburmajorens Mundering med Stav og Trommestikker, beslagne med Sølv.⁴⁷ I denne hans Flothed var der unægtelig noget vist grandios, og det vakte almindelig Glæde, naar hans Musikkorps ved Tappenstregen drog gennem de Randers Gader i en Sværm af Smaafolk og Dreng.⁴⁸ Tjenstvillig som han altid var, behøver det næsten ikke at tilføjes, at han gerne udlaante baade Musikanter og Instrumenter saavel til andre Militærafdelinger som til Privatfolk, naar der skulde festes.

Da Kammerraad Esmarch, en tidligere Forpagter hos ham og nu Ejer af den lille Herregaard Ingvorstrup Syd for Kolindsund, i Januar 1811 havde indbudt Egnens „selskabeligste Da-

mer og Mænd“, gjorde han ikke blot Regning „paa min gunstige Herres Tagen til Takke med en Boelsmandskones tarvelige Beværtning“, men da hun gerne vilde have sig „en lille Hopsa“, ogsaa paa hans Tilladelse til at laane 4-5 af hans „bedste Musici for at forlyste os nogle Timer“. Man kunde mageligt gaa over Sundets Is, da denne var $\frac{3}{4}$ Alen tyk. Og Greven var med i Gildet — og vendte forkølet hjem.⁴⁹

Den langvarige Søkrig med England krævede nødvendigvis et yderligere forstærket Forsvar af det udsatte Djursland, hvis Skanser og Batterier fik fuld Bemanding, medens Grenaa Havn ude ved Aagabet mod Kattegat indrettedes til Station for den Robaadflotille, som med en Besætning paa 800 Mand gjorde Angreb paa den overmægtige Modstander. Paa et Scheel tilhørende Aral af den flade, delvis lynggroede Landstrækning blev der 1810 udlagt 25,000 Kvadratalen, hvorpaa der opførtes en Mandskabskaserne, og et lille, grundmuret Hus ligger endnu den Dag i Dag til Rest som Minde om det Liv, der da rorte sig paa den barske, stormslagne Kyst.⁵⁰

Haard var mangan Gang den Tørn, Søkrigerne maatte tage, men slap de velbeholdne i Land, gik det — som Blicher siger, — lystigt til, naar de „rattede sig efter Kamp mod Havet og dets vældige Beherskere; Livets Glæder maatte gribes i Flugten“.

Kortspil, Drikkelag og Dans gik Haand i Haand, og ved Sommertide blev Scenen stundom forlagt til Omegnens grønne Skove. Blicher var velkendt med Forholdene, da han i hvert Fald 1812 havde besøgt sin Svoger og Hjertensven F. G. Berg, der laa her som Maanedsløjtnant, og Novellen „Eremitten ved Grenaa“ er bygget over disse hans Minder.

Blandt andet findes der heri en Skildring af Officerernes og Borgernes Udflugt med Dans i Skovene. I dette Tilfælde er det dog vel nærmest Katholms, han tænker paa, men ogsaa i Grevskabet Scheels var der Dansepladser, som langt op i Tiden benyttedes.⁵¹ Det gælder saaledes Sliminge Skov, hvor nogle

Grenaa-Borgere 1813 agtede at forlyste sig og en Løjtnant i den Anledning bad Greven om yderligere „at forstørre Glæden“ ved at lade 12 af sine Hoboister musicere dér, samt muligvis om Natten paa Raadhuset.⁵²

Scheel følte sig stærkt forpligtet af sin smukke, røde Uniformsfrakke med sorte Rabatter og Krave; Samværet med Befalingsmænd og Mandskab faldt ham let, og alt tyder paa, at han har gjort sig almindelig afholdt. Hvor han formaede, var han glad for at gøre Tjenester, hans Slot blev et gæstfrit Tilholdssted for mange Militære, og da Officererne under det fleraarige Ophold paa Egnen ofte havde Familien hos sig, blev der rig Lejlighed for ham til at skaffe dem Bolig eller bistaa dem med Pengelaan og Gaver.⁵³

I et Afskedsbrev takker og velsigner en Kaptajn saaledes Greven med Ønsket om, „at Himlen maatte allerede her lønne Dem for Deres gode Hjerte“, medens en anden forsikrer altid at ville bevare som et kært Minde „at have staaet under saa menneskekærlig og god Mands Kommando“.⁵⁴ Efter det ulykkelige Angreb i Marts 1811 paa det af Englænderne besatte Anholt, et Generobringsforsøg, som udgik fra Scheels Gods og hvori Mandskab af hans Bataillon deltog, — forsømte Greven heller ikke at understøtte den faldne Major K. Melstedts Enke og Børn.⁵⁵

Ved sin Tiltræden af Overkommandoen 1812 kunde General J. Th. Wegener derfor til Scheel udtale Haabet om Støtte hos mange Mænd — „som De, Hr. Greve, ved den patriotiske Iver, hvormed De i 11 Aar har anvendt Deres Indflydelse, og ved Deres Tjeneste stiftet saa meget godt“. Det vilde derfor smerte Generalen meget, hvis Scheel skulde tænke paa at udtræde af Arméen.⁵⁶

Da Greven samme Aar havde Bryderier med Toldvæsenet i Aarhus angaaende nogle Kasser med Møbler og Luksussager fra Udlandet, man nægtede at frigive, forargede det i høj Grad

Vinhandleren Frantz Fulling, at man tillod sig at mistænke Scheel for egennyttige Bevæggrunde, — „han, som tjener Kongen med saa megen Iver, han, som tjener som Bataillonschef gratis, han, som aarlig udbetaler af egen Lomme betydelige Summer til sine underhavende Soldaters Propreteter“.⁵⁷

Ved sin Vennesælhed var Greven desuden velegnet til at give et godt Bidrag til Fremme af Forstaaelsen og Tillidsforholdet mellem Officrer og Borgerskab, som just i denne Periode var i Færd med at bygge Bro over det forhen saa skarpe Skel. For denne sin Medvirken prises han saaledes i et Nytaarsvers af Kaptajn Krey, en af de mange, for hvem Scheel havde været en Velgører.

„Den røde Kjortel, som til Landets Værn De bærer,
 som De ved Borgerdaad og sande Dyder ærer,
 den bære De, Her Greve, endnu i mange Aar,
 ja, nyd Forfremmelse og Velstands blide Kaar.
 Som ærlig Borgerven det Vidne De fortjene:
 Vor Tidens Krigsmænd huldt med Borgerne forene“.⁵⁸

Militærtjenesten var ofte byrdefuld, og til Skade for Scheels private Anliggender flyttedes Bataillonen Gang paa Gang bort fra Egnen. I flere Maaneder laa den saaledes 1809 i Rendsborg, i Efteraaret 1810 i Vendsyssel, hvor Greven fik Kvarter paa Herregaarden Odden, og i Sommeren 1812 i Middelfart og Kolding. Og da der mod Slutningen af 1813 og i Begyndelsen af 1814 under Kongens Overkommando samledes anselige Troppemasser paa Fyen for at afværge et Angreb af Fjenden, som stod i Holsten, havde Greven en Tid lang Kvarter i Odense og paa Løgismose.

Skønt lidende af Gigtsmerter veg Greven ikke tilbage for Feltlivets Haardhed i den strenge Vinter, og alle Vegne, hvor han kom til at logere, blev der Tomhed, naar han drog bort. Hans Værtsfolk paa Odden savnede ham efter deres Udsagn

vel 100 Gange om Dagen; thi han havde bragt Liv og Fest med sig og ved sin Gavmildhed smykket baade Huset, Bordet og Familiemedlemmerne selv.⁶⁰ Ingen kunde modstaa hans elskværdige Væsen. Du bør derfor — skrev Grev Adam Knuth en Gang til ham, — „ikke undlade at skionne paa den Gave, Du har, at bibringe Længsel efter Dig“.⁶⁰

— Grevinde Eleonoras Helbred, som længe havde været vaklende, var imidlertid 1807 begyndt at vække alvorlig Bekymring, da det var øjensynligt, at hun lidt efter lidt tæredes hen. Forgæves søgte Sønnen Bistand hos den ene Læge efter den anden; at det var Brystsyge, hun led af, var man vel enig om, men ikke om Kurmethoden, og efterhaanden kunde der ikke være Tvivl om, hvor det bar hen.

I Forudelse herom sendte Grevinde Antoinette Raben-Letzau i November Greven et venligt Brev med Hilsener til hans Søster og Moder, og hun mindedes bevæget det sidste Møde med denne: — „Den smukke Buket Heliotroper og Receda, hun gav mig den Dag, jeg afrejste fra Ulstrup, gemte jeg først i en Bog, og den har lige til Duften holdt sig vidunderligt. Aldrig vil jeg glemme den Livfuldhed, hvormed hun plukkede disse Blomster, den Sjælsgodhed, som afspejlede sig i hendes Øjne, da hun rakte mig dem. Jeg følte mit Hjerte fyldes af Rørelse, og jeg kyssede Blomsterne, da jeg troede mig ene paa mit Værelse. Gud unde mig endnu den Glæde at gense hende, og at denne Buket ikke maa være den sidste, jeg modtager af hendes Haand“.⁶¹

I December brød Grevinde Eleonoras ældste Datter, Gehejmeraadinde Lucie Charlotte Sehestedt-Juul med sin Søn op fra Fyen for trods Vinterens Barskhed og elendige Veje at køre til Ulstrup for at se Moderen endnu en Gang,⁶² — og den gamle „Onkel“ v. Thienen i Holsten blev dybt rystet ved Meddelelsen om, hvor ilde det stod til.⁶³

Det gamle Aar ebbede dog ud, og af det nye sneg Maaned

paa Maaned sig hen, men Døden lod vente paa sig. Moderen havde endnu noget, som laa hende paa Hjerte, før hun gik bort. Tankerne var hos Børnene, først og fremmest vel Sønnen, hvis Fremtid nu stod paa Spil. Og som en sidste Haandsrækning til ham lod hun derfor 6. Februar 1808 udfærdige en Købekontrakt, hvorved hun solgte ham Ulstrup Gods for kun 66,000 Rdr. paa det Vilkaar, at dette dog først Filip Jacobi Dag efter hendes Død skulde tiltrædes af ham.⁶⁴ For alle Tilfældes Skyld tog hun tillige det mundtlige Løfte af Sønnen, at der skulde sikres hans Søster Juliane Marie Ret til, paa hvilket af hans Godser hun maatte vælge, at nyde frit Op- og Underhold for sig og sine Folk „med deraf flydende Agreements“, samt frit Foder, Græs og Beslag til 4 Heste. Den 28. Maj udfærdigede Greven et Brev desangaaende, — og 21. Juni 1808 døde Moderen.⁶⁵

Scheel var ikke til Stede ved hendes Dødsleje, men da han hen mod Midnat i Grenaa modtog Budskabet om hendes Bortgang, brød han straks op for at fare gennem Natten til Ulstrup, som han naaede om Morgen. Det Brev, han den 23. afsendte til sin Hustru for at underrette hende om, hvad der var sket, kom hende dog ikke i Hænde. Hun laa for Tiden paa Rejse, og Brevet vendte uaabnet tilbage fra Hamborg. Nu ligger det blandt hans Papirer. Med sin Moder — skrev han, — mistede han sin „ømmeste Veninde“, intet var i Stand til at trøste ham i dette Tab, men — „mit Hjerte giver mig i det mindste det Vidnesbyrd, at jeg vidste at værdsætte hende; det alene kan mildne min Smerte en Smule“.⁶⁶

Ogsaa Grevinde Elconoras Bisættelse i Sdr. Vinge Kirke den 30. Juni blev, som hun selv havde villet det, yderst beskeden, men efter hendes Ønske var alle Godsets Fattige den Dag Gæster paa Gaarden, hvor de bespistes og hver efter Trang modtog 4-6 Rdr., samt Tøj til et Sæt Klæder. De Bønder, som bar, fik hver 4 Rdr.⁶⁷ Kisten blev senere ført til Gravkapellet i Auning Kirke og anbragt ved Siden af hendes Mands.

Skønt knuget af Sygdom og Sorg havde hun værdigt og taalmodigt baaret sin Byrde og udfyldt sin Plads i det lille Samfund, hvis naadige Frue hun var, og hvor hun utvivlsomt blev savnet; thi anset og afholdt var hun. De paafaldende mange Bønderpiger dér paa Egnen, som kom til at bære hendes Fornavn, synes blandt meget andet at være et Tegn derpaa.

Den gamle, hæderkronede Konsistorialraad Hans Bjerregaard, der som Provst i Hjerminde var nøje kendt med Herskabet paa Ulstrup, betænkte sig da heller ikke mange Aar senere, da han skrev sin Bog om „Dyder og Udyder i verdslige Exempler“, paa at fremdrage baade Grevinde Eleonora og Datteren Juliane Marie som lysende Forbilleder til Efterfølgelse. Den førstnævnte af disse Damer besad „en dannet Forstand“. „Hendes kjereste Læsning var hendes Bibel, hendes Yndlingssteder Herrens Hus, hendes behageligste Øjeblikke Bedetimen med sine Folk om Vinteraftenerne“, og „skjønt hun ikke havde meget tilovers, gjorde hun dog meget Godt“.⁶⁸

Haardest ramt ved hendes Død var vel nok den svagelige Comtesse Juliane Maria, som blid og selvudslettende i sin Fromhed havde taget hende til Mønster, men ogsaa Sønnen har sikket lidt under Tabet. Med Moderens Død mistede han det sidste Støttepunkt. Ubønhørligt rev Floden ham nu med sig, nærmere og nærmere mod Faldet.

FEMTE KAPITEL

Sammenbrudet

„Saa svandt den glade Tummel
og Gjæst efter Gjæst,
een kjørte imod Øster,
en Anden red mod Vest,
og snart var Borgen stille.“

Chr. Winther.

Den af Greven indsendte Ansøgning om *Grevskebet Scheels Ophævelse* blev ved Resolution af 5. Juni 1807 bevilget af Kongen, der tillige bestemte, at der som Erstatning skulde oprettes en Fideikommiskapital paa 350,000 Rdr. med Pant i Hovedgaardene Scheel og Skærvad. Den hidtidige Administration skulde træde tilbage og de to Kancelliherrer F. J. Kaas og P. J. Monrad have uindskrænket Fuldmagt til paa Grevens Vegne at udføre alt vedrørende Salget af Godset og Afbetalingen af Gælden.¹

Greven synes at have været ret tilfreds med denne Afgørelse; han havde nu faaet sit længe nærede Ønske opfyldt, kunde atter selv tage Styrelsen af sine Godser i Hænde og var sluppen af med sine tidligere Administratorer. — For disse stillede Sagen sig noget anderledes.

Ikke uden Grund maatte de føle sig stødte ved paa den Maade at blive sat fra en Opgave, de samvittighedsfuldt havde varetaget, og hertil kom yderligere for Fønss' Vedkommende, at hans Eksekutorhverv i Boet efter Enkegrevinden paa Gl. Estrup umuliggjordes, idet han nu blev afskaaret fra af Godsindtæg-

terne at afholde de ved dette nødvendige Udbetalinger. Han lod derfor i Protokollen over Skiftet indføre, at dettes Afslutning maatte udskydes og bero paa Greven.²

Ret beset synes Tilforordningen af de to Kancelliembedsmænd som Mandatarer heller ikke at have været velovervejet; det vilde unægteligt have ligget mere nær at lade Fønss og Müller fortsætte efter nye Direktiver, da de med deres Kendskab til Scheel sikkert vilde have haft et fastere Tag om Opgaven end de i Centraladministrationen stærkt optagne Herrer i Hovedstaden. Hvor vidtrækkende Følger dette Fejlgreb kom til at føre med sig, skulde snart vise sig, — og Uheldet vilde til Overflod, at Tidspunktet var det mest ubelejlige.

Et Par Maaneder efter brød Krigen paany ind over Danmark, og Skattetrykket, Handelens Lammelse og Pengesforringelsen undergravede i rivende Hast den almindelige Velstand, som maatte være Forudsætningen for, at Salget af Lensgodset virkelig kunde føre til Maalet. Kun ved at realisere Godserne i Kapløb med Tiden havde der muligvis været Haab.

Da Ophævelsen af Grevskabet foruden Kongens Tilladelse formelt var afhængig af, at Greven ved et Skøde tilkøbte sig dette til fri Ejendom for den Panteobligation paa 350,000 Rdr., som skulde danne den forlangte Fideikommiskapital, udstedte og underskrev Scheel den 23. Juni et saadant. Uden Reservationer overdrog han dermed Grevskabet til sig og Arvinger — „*som fuldstændig uindskrænket og uigenkaldelig Ejendom*“.³

I Tillid til deres Fuldmagt underskrev Kaas og Monrad uden Forbehold dette Dokument; — først senere skulde det vise sig, at de to kloge Herrer var gaaet i en Fælde.

— De forvirrede Tider, da Landet drev Statsbankerotten i Møde, gjorde det næsten umuligt for en Mand som Scheel at styre en fast Kurs; han egnede sig ikke dertil, og hans Kræfter var for splittede. Omringet af Kreditorer befandt han sig som paa et oprørt Hav, hvor han planløst drev om og lod den ene

Bølge opluge den anden. Levende i Nuet var det ham nok at dække de gamle, nærgaaende Laan med nye og større. Den Kunst mestrede han, og med de Rigdomme, han havde i Ryggen, — Ulstrup var jo ogsaa 1808 bleven hans, — fik han stadig Adgang til Kredit.

— Det vilde føre for vidt her at begrave sig i de hundredevis af Gældsbreve og deres Skæbne; men ud af Massen træder enkelte Hovedkreditorer efterhaanden frem og tager Liv. De marcherer op i spredt Orden, men fører næsten samtidig deres Styrke i Marken for at afgøre Slaget, og i flere af dem møder man Skikkelser, der fastklæbede som Skygger havde fulgt Scheel gennem Aarene.

Gumprechtterne lurede i Hamborg. Intet undgik Moses' vagtsomme Øje, hans Øre kunde næsten høre Græsset gro, og som et Spøgelse dukkede han regelmæssigt op, naar det var Greven særlig ubelejligt. Gennem henmod 30 Aar holdt Konsortiet fast paa Greven og drog ham dybere og dybere i Nettet. Men Scheel havde ogsaa skaffet sig andre Forbindelser i Hansestaden, hvor han fandt Støtte hos en fremtrædende, i høj Grad farlig Personlighed.

Det var den derværende franske Gesandt Louis Antoine Fauvelet de Bourrienne, en begavet, sleben, men upaalidelig Stræber, hvis Livsforløb kom til at forme sig mærkeligt.

Et godt Grundlag for hans senere Karrière blev lagt allerede i Drengetiden, da han paa Militærskolen i Brienne i 6 Aar var den lille, ensomme Napoleon Bonapartes kæreste og fortroligste Ven. Siden skiltes deres Veje en Stund, men da General Bonapartes Sol straalende var i Opgang, knyttede denne hans Ungdomsven ham til sig som Privatsekretær og tog ham med paa Ægypten-Toget. De Muligheder, som nu i Glansen af den mægtige Beskytter aabnede sig for Bourrienne, forspildte han dog foreløbig ved Pengejagt og Spekulationer. Uhjælpelig kompromitteret ved en Bankskandale maatte han opgive sin Stilling,

men blev dog nogen Tid efter af Bonaparte udnævnt til fransk Minister i Hamborg, en Post, som blev meget betydningsfuld, da denne By efterhaanden helt kom i Franskmandenes Hænder.

Da den store Fastlandsspærring førtes ud i Livet, fik Bourrienne kærkomne Muligheder for ad Bagveje at bjerge sig Rigdom. — „Jeg vædder, at hvis jeg spærrer ham inde i Tuileriehaven uden Ledsager, vil denne Snushane nok dør finde en Sølvgrube.“ skal Napoleon have sagt. I Hamborg, hvor Bourrienne 1805 tiltraadte sit Embede, var han heller ikke længe om at opdage en saadan.⁴ Man hviskede i Byen om, at han her havde skrabet Millioner af Francs til sig.⁵

Rygterne om hans lyssky Manøvrer, Bestikkelser, Pengeafpresninger og deslige, naaede dog snart Napoleon, der nu mistede Taalmodigheden, kaldte ham til Forklaring i Paris og 1810 paabød en indgaaende Undersøgelse af hans Forhold. Mange mærkelige Ting bragtes under denne for Dagen, og da hans gamle Ven vedblev at forhale Sagen, gjorde Kejseren kort Proces ved at paalægge ham en Bøde paa 1 Million Francs. Oprørt pønsede Bourrienne nu paa Hævn, og da Napoleons Lykkestjerne var ved at svigte, nærmede han sig mere og mere Bourbonerne, et Forræderi, for hvilket han høstede sin Løn efter Kejserens Fald. I „de 100 Dage“ maatte han derfor over Hals og Hoved forlade Frankrig og genindtog — denne Gang som Ludvig XVIII's Repræsentant — for en kort Stund sit gamle Embede i Hamborg.

Efter den endelige Restauration fik han ny Medbør og udnævntes til fransk Statsminister, men selv paa denne fremskudte Post kunde han ikke tøjle sin Griskhed, saa han ved mislige Pengeaffærer satte baade Embede og Formue til. Jaget af Kreditorer maatte han 1828 rømme til Belgien, og i sin Trængsel udarbejdede han nu sit stærkt angrebne Mémoireværk, som skaffede ham store Indtægter. Nye, fejlslagne Spekulationer kostede ham dog snart ogsaa disse, saa han mistede Forstanden og endte sit bevægede Liv 1834 i et fransk Sindssygehjem.

Scheel havde gjort Bourriennes Bekendtskab, mens denne i Hamborg tjente Napoleon. Her førte den da saa mægtige Gesandt et glimrende Hus, hvis Salon blændede Hansestaden ved sin Elegance og den Elskværdighed, Vært og Værtinde udfoldede.⁶ Ogsaa Prinsesse Charlotte Frederike, som efter Skandalen i København, var bleven forvist til Altona for dér at afvente sin Skæbne, blev af Ægteparret modtaget som en af dets kæreste Gæster.⁷ Bourrienne tog sig ivrigt af hendes Sag, og i hans Hjem har Scheel sikkert haft Lejlighed til at mødes med Prinsessen, med hvem han ogsaa siden stod i venskabelig Forbindelse.⁸

Selvom Tilknytningen mellem de to Mænd vel oprindeligt har været af ren selskabelig Karakter, blev Greven dog hurtigt blandet ind i Diplomatsens Pengeforretninger. I Januar 1810 havde Scheel af sin General opnaaet Orlov og Pas til en Rejse til Hamborg, hvis Formaal holdtes hemmeligt, og samme Aar var Gesandten kommen i Besiddelse af Obligationer af ham.⁹ I Tusmørket om Bourriennes Pengetransaktioner er det imidlertid vanskeligt at orientere sig, men Spidserne af vagtsomme Ulvører, som skimtes i Kulissen, synes dog at forraade, at ogsaa Gumprechterne agerede i Baggrunden.

I Juni det foregaaende Aar havde Jøderne til Bevis paa deres Agtelse og Hengivenhed, som det saa smukt hed, foreslaaet Greven en Forretning; thi just i Øjeblikket og kun indenfor 3 Dage kunde der for Udlandet gøres en „Geschäft“, hvor Penge var Løsnet og der ikke spurgtes om, hvorfra de kom. Men — indprentede Moses, — alt maatte gaa hemmeligt af. Greven skulde ved Aftentide, naar det blev mørkt, komme til Hamborg, staa af hos Sønnen Adolf Gumprecht og inkognito blive et Par Dage.¹⁰

Alt tyder paa, at Scheel, der da laa i Rendsborg og ofte med Orlov besøgte Hamborg, har indfundet sig ved Mødet; Maaneden forud havde han givet Moses 2 Panteobligationer, hver paa 50,000 Sp., og nu i Juni fulgte en ny, alle 3 med Sikkerhed i Ulstrup.

Saa kom 1810, og Moses havde nu i August travlt med at indsamle Fordringer paa Greven, et „Herculesarbejde“, da mange af disse sandsynligvis var gaaet over paa nye Hænder. Mennesker var nu en Gang ikke til at styre, — forklarede den bekymrede Moses, — og uheldigvis medførte Pengenøden for Tiden, at man tilmed selv maatte betræde samme Vej, ja „en Patron“, der nok skulde faa det at mærke, havde allerede i Dag truet med at ville gøre sine Rettigheder gældende med Bistand af Gesandten i København.¹¹

Brevet er dateret 18. August 1810, og den 21. i følgende Maaned blev det Bourriennes Tur til at lade høre fra sig.

Greven havde naturligvis svigtet med rettidig Betaling, men selvom det voldte Ministeren Bryderier, forsikrede den galante Franskmand dog i sit velformede Brev, at Scheel kunde tilføje ham end mere Fortræd uden derved at miste hans Venskab. Nu da Greven aabenbart var i Forlegenhed, vilde han derfor gerne give ham en Haandsrækning. Men saa maatte Scheel helt og fuldt holde sig til ham, sætte ham ind i Forholdene og fremfor alt løsrive sig fra de Mænd, som uophørligt lagde Snarer for ham ved at foregøgle ham fordelagtige Forretninger, hvormed det dog altid tog en ubehagelig Ende. Derfor — „vælg, men gør det rask og resolut, Nølen forhæler kun Ondet, forøger Tabet, skader Kredit og Omdømme, og De vil forsilde komme til at fortryde ikke i Forvejen at have faaet Besked.“¹²

Fra hvad Kant de Lokketoner lød, hvortil Greven ikke maatte lytte, turde næppe være tvivlsomt. En stille, men haard Kamp om ham synes allerede da i fuld Gang mellem Gumprechterne og Bourrienne — begge Parter havde slaaet Kløerne i deres Bytte og brændte af Lyst til helt og holdent at sikre sig det for sig selv.

At skjulte Traade førte fra den ene til den anden, er uomtvisteligt og fremgaar blandt andet af Forhørene i Undersøgelsen af Bourriennes Transaktioner. Mellem dennes Angivere omtales

Bankier Gumprecht udtrykkeligt, og 1811 blev saavel Moses med to af hans Sønner som den gamle Gumprecht fra Göttingen bragt under Laas og Lukke, antagelig for at sikre sig deres værdifulde Personer som Vidner. Paastanden om, at den franske Gesandt i Løbet af 6 Aar havde formøbet $1\frac{1}{2}$ Million Frcs., siges da ogsaa at have Moses til Fader, og under Ransagningen af en mystisk Kuffert, Bourrienne havde nedgravet i sin Have, lader han atter høre fra sig i forsigtige, forblommede Vendinger.¹³

Ved Eftersporingen af de forbløffende Summer, den bjergsomme Gesandt havde raget til sig, studsede man ved et Beløb paa 72,500 Frcs., som angaves at være en Gave fra selve den danske Konge, samt en dansk Obligation paa 145.000, hvorom Moses kunde oplyse, at Summen var hævet af Bourrienne.¹⁴ Utænkeligt er det ikke, at der herunder kan skjule sig Udløbere af de scheelske Finansspekulationer.

Efter denne Sag blev der en Tid lang mere Stilhed om Bourrienne, — senere skulde han, frisk opforyldt, atter vise sig paa Scenen.

De af Greven til Gumprechterne udstedte Panteforskrivninger paa Ulstrup fik snart Efterfølgere, og den fingerfærdige Bankmand betænkte sig ikke paa ogsaa at lade nogle af Bourrienne financerede, men til Moses stillede Obligationer med samme Prioriteter vandre videre ud i Verden. Taskespillerkneb af den Art medførte dog Risiko, og af og til kom han derfor i haardt Bekneb. Spindet er speget til Gavns, ja ofte saa uigennemskueligt, at der intet mærkeligt var i, at Scheel kunde miste Overblikket.

„Ja, De har Ret i, at De er i slette Hænder, og maaske endnu slettere, end De selv troer“, forsikrer en af hans redeligste Venner og Hjælpere 1814.¹⁵ Sandheden i disse Ord var vel da forlængst gaaet op for Greven, men bastet og bunden magtede han nu ikke mere at gøre sig fri.

Gumprechterne var imidlertid ikke ene om Byttet; thi paa Scheels egen Egn og klistret tæt op ad ham sad der en anden Blodigle, som heller ikke let lod sig afryste.

Landvæsenskommissær, Kammerraad Ole Esmarch, en af Grevens tidligere Forpagtere, var en grovkornet Spekulant, som efter flere Gaardkøb var naaet saa vidt, at han 1812 som Med-ejer rykkede ind paa selve Løvenholm, da Fønss under Tidernes Tryk havde maattet afhænde den. Paa en flygtig Visit her havde Vedel Simonsen truffet Esmarch og karakteriseret ham som „en Bralrer, men munter“, og velsagtens var det ved sidstnævnte Egenskab, han oprindeligt havde sat sig i Gunst hos Greven.¹⁰ Skridtet herfra til Inddragning i dennes Finansoperationer laa da lige for. 1810 skyldte Scheel ham 84,000 Rdr., og da Kammerraaden først havde faaet solidt Greb i sin fordoms Herre, holdt han fast, indtil det mest mulige var presset af Offeret.¹⁷

I de gumprechtske Labyrinter havde Esmarch naturligvis dermed ogsaa vovet sig ind, — og 1811 kom Moses fra Hamborg farende i Flamme, rasende over, at Greven ikke kunde indfri et Par Veksler, som Kammerraaden tillige havde paategnet. Efter at have forvisset sig om, at denne var formuende, udøste han sig nu i Trusler om med Loven i Haand at give ham en Lektion, hvis Vekslerne virkelig protesteredes. I sin Rædsel for „en saa nedrig Person“, der kunde belægge baade ham og Greven med Arrest, anraabte Esmarch derfor fortvivlet denne om for Himlens Skyld at afværge Faren. „Min Velfærd og Credit kan for en Del derved spildes, men Hr. Grevens Ære er total opofret, da jeg som uskyldig Mand føres i saadan en Ulykke.“¹⁸

Denne Gang lykkedes det da ogsaa at berolige Tigren fra Hamborg indtil videre, men Spillet fortsattes, og inden Aarets Udgang var Esmarch i Besiddelse af en Obligation fra Greven paa 150,000 Rdr. med Prioritet i Ind- og Udbo paa Scheel.¹⁹

I Efteraaret 1812 fik Moses igen travlt med en Serie Breve til Greven. Han var nu aabenbart i Knibe. I Hamborg trak det op til en Proces, hvori en „Charlatan af fransk Advokat“ havde blandet sig og vundet Terrain. Det var dennes Agt at skade og berøve en — ikke navngiven — Mand Æren, og det maatte Scheel forhindre, hvis han ikke selv vilde se „sin Karakter, Tjeneste og Ære traadt under Fødder“.²⁰ Efter en Strøm af Krokodilletaarer kunde Moses dog kort efter glæde ham med, at hvis han i Marts næste Aar betalte 10,000 Dr. og Resten til Juli, vilde alt være dækket. Sit Hovede, Hjerte og hele sin Indflydelse stillede han i Scheels Tjeneste, — „men, gode Greve, naar De i disse Dage, som endnu er rolige, falder i Søvn, saa er heller ikke jeg mere til at bruge, idet man vil stryge mig af Listen; jeg haaber, De forstaar mig.“ Sæt for Guds Skyld al Etikette til Side og kom til et Møde i Slesvig; afvent ikke Proceduren.²¹

Trods Taagesløret, som forummer alt, hvormed Moses havde at gøre, er det klart, at han nu har følt sig i Fare, og visse Tegn turde tyde paa, at Dobbeltspillet med Bourrienne ogsaa her ligger bagved.

— Begivenhederne fører imidlertid nu frem mod det stormfulde Tidsafsnit, da Strømmene fra alle Sider brød sammen om Greven for helt at opsuge ham i Hvirvelen. Nu og da vil det derfor blive nødvendigt ogsaa at kaste et Blik tilbage for at klarlægge Udviklingens Gang.

Med den under Krigsaarene voldsomt forøgede Seddelmasse var Papirpengenes Værdi efterhaanden sunket saa katastrofalt, at det faldt Greven overordentlig tungt at bestride Afdrag og Renter af den gamle, til Admiralitetskollegiet udstedte Panteobligation paa 50,000 Rdr.; thi da de skulde udredes i Specier, udsattes han derved for at komme til at betale Beløbene femdobbelte.²² Derfor ophørte han dermed for at udvirke Lempelser, men en Højesteretsdom gik ham i April 1811 imod, og det trak op til en Indførsel paa Scheel.

I denne kritiske Situation blev Kancelliraad Chr. Lund, der nu var Toldinspektør i Randers, i Sandhed Greven en trofast og hjælpsom Ven. Med sine formaaende Forbindelser, frem for alt Kongens Kabinetssekretær P. C. Jessen, bestræbte han sig ivrigt for at afvende Slaget. Alt blev omhyggeligt lagt til Rette for at sikre en velvillig Behandling af et aftalt Andragende fra Scheel, og da Kabinetssekretæren havde gjort sin Indflydelse gældende paa allerhøjeste Sted, rettede Majestæten uden Foranledning fra Kollegiets Side, — „en Ting, som aldrig ellers sker, og som er en udmærket Faveur“, — en Forespørgsel til dette, om der var indkommen en Ansøgning fra Greven. Til almindelig Skuffelse for alle i Planen Indviede blev Svaret benægtende, og den nu vrede Kabinetssekretær kunde kun overfor Lund udtale sin Frygt for, — „at den grevelige Uefterrettelighed atter i dette Tilfælde har yttret sig, hvilket ufejlbartigen maa tage en for ham skadelig Ende“. ²³

Hvorfor Scheel i det afgørende Øjeblik svigtede, er uopklaret, men hen paa Sommeren 1812 indfandt Søkrigsadvokat G. Schacks Fuldmægtig sig paa Djursland for at skride til Handling. Ved sin Ankomst hertil overrumpledtes han dog pludselig ved at blive gjort opmærksom paa, at Greven — uden at forhandle med de to Mandatarer — havde udstykket og bortsolgt 3 under Grevskabet hørende Herregaarde, Ørbækgaard, Skern og Karmark, hvori Admiralitetet havde Pant. ²⁴ For de to sidstnævnte Ejendommes Vedkommende forelaa der ganske vist en Tilladelse fra 1807, men Scheel havde paa egen Haand yderligere belaant dem, samt derpaa ordnet Afhændelsen og sikret sig Størstedelen af Salgsummen.

Sagen var nu bleven alvorligere og mere forviklet, men trods Grevens Afdrag paa Gælden og Forsøg paa ved forskellige Tilbud at forsone Admiralitetet, iværksattes i August Indførselsforretningen paa Scheel. ²⁵ Medens dette stod paa, laa Greven med sin Bataillon paa Fyen, og tilsyneladende uberørt af de tru-

ende Skyer, som trak op, fortsatte han sin sædvanlige Levevis. I Foraaret havde han paa en Tur til Altona brugt 1081 Rdr. „til Fornøjelser alene,“²⁶ paa Fyen nød han Selskabeligheden paa Glorup, Juelsberg, Gyldensten og andre Herregaarde, og netop i de Dage Admiralitetet lagde Haand paa hans Hjem, var han optaget af at arrangere et Bal i Fruens Bøge ved Odense.²⁷

Endnu bar han trods alle Trængsler sit Hovede højt. Hans utrolige Letsind og Lyssyn holdt ham oppe, og, som Sagerne stod, følte han sig stærk ved det Dokument, hvorved han mente at have tilskødet sig Grevskabet med Ret til frit at raade derover.

Allerede 1808 var han paa Grund af Pengenes voksende Værdifald bleven klar over, at Bortsalget af Jordegodset burde fremskyndes,²⁸ — og da de to Mandatarer forholdt sig ret passive, besluttede han selv at tage Sagerne i sin Haand.

Med Esmarch som interesseret Mellemand havde han derfor udstykket og afhændet Herregaarden Ørbækgaard 1810, — og Aaret efter var Turen kommen til Skern og Karmark.

En Folkeoverlevering beretter, at Greven — for han var „en god Mand,“ — havde sagt til Bønderne dér: Børn, I skal selv købe Godset, det er bedst for Jer; lad det ikke komme i Blodsugernes Hænder.²⁹

Med Tilsidesættelse af andre antagelige Tilbud gjorde han derfor Alvor af at lade Bønderne selv komme til,³⁰ — og med det Hjertelag, han altid lagde for Dagen overfor sine Undergivne, er der ingen Grund til at betvivle, at han ogsaa her har haft deres Bedste for Øje. Men det synes nu en Gang at høre sammen med Tragedien i hans Liv, at selv meget af det, han af et oprigtigt Sind gjorde for andre, ofte ved et Spil af Tilfældigheder eller som Følge af hans eget Pengevirvar før eller siden kom til at ramme og skade dér, hvor han mindst havde villet det. Ved Omtvisteligheden af hans Ret til frit at afhænde Godserne skulde hans Velvilje ogsaa i dette Tilfælde paaføre Bønderne store Besværligheder.

Budskabet om Scheels egenmægtige Færd maatte naturligvis gøre et højst ubehageligt Indtryk i Kancelliet. Skønt Greven, støttet af Amtmand Fønss, stærkt gik ind for Berettigelsen af sin Opfattelse, blev det stadig fra Kaas' og Monrads Side gjort gældende, at Tanken med Scheels Skøde 1807 kun havde været at opløse Baandlæggelsen af Grevskabet, men at den dem overdragede Fuldmagt desuagtet stod ved Magt.³¹ Forøvrigt hævdede de nu, at hele Grevskabet, — ogsaa selve dets Kerne, Hovedgaardene Scheel og Skærvad, — skulde gøres i Penge.

Mening stod saaledes haardt imod Mening, og da de allerede fuldbyrdede Gaardsalg stadig manglede de to Mandatarers Godkendelse, opstod der almindelig Forvirring. Saa længe Retsspørgsmaalet var uafgjort, kunde Tinglæsningerne af de udførte Handler ikke finde Sted uden Forbehold, — og alle de Personer, som økonomisk var engagerede i dem, kom derved i den største Forlegenhed.

Til alt Uheld satte i Begyndelsen af 1813 tilmed *Statsbankerotten* pludselig hele Landet i Panik og forværrede yderligere Forholdene. Den brutale Nedskrivning af Seddelpengenes Kurs bragte foreløbigt alt i Kaos. Selv Folk, som mente sig rige, blev ved Omvæltningen i Formuetilstanden i stort Tal forvandlede til Fallenter, — og de følgende Aar svarede kun alt for godt til det Skudsmaal, Justitssekretær Leth i Viborg gav dem, naar han kaldte dem — „en Satans Pengetid.“³²

Katastrofen fik langtrækkende Arme, idet den efterfulgtes af en lammende Landbrugskrise med Misvækst og svigtende Priser, og først efter at have slået sig gennem 17—18 trange Aar — nogle af de sureste og kummerligste i vort Lands Historie, — kunde man omsider øjne Lysning forude.

Under Tyngden af disse Forhold kvaltes faktisk enhver Udsigt til at afværge et Sammenbrud af Scheels saa belastede Økonomi. Hvad vilde hans Værdier i Jord og Indbo i disse Penge-

nødens Dage kunne indbringe? Og hvor skulde Køberne komme fra?

Kostbar Tid var unyttet gaet til Spilde, og Grevens desperate Kamp for at klare sig ved yderligere Pantsætning gjorde ikke Sagerne lettere. Forgæves havde Kaas og Monrad, som ikke kan frakendes et Medansvar, søgt at gøre sig fri for det dem paahvilende, utaknemmelige Hverv. Og da det ikke lykkedes for dem, greb Forvirringen kun videre om sig.

— Det Stød, som havde bragt det danske Samfund til at vakle, maatte uundgaeligt forplante sig ogsaa til Grevens talrige Kreditorer, som saa en Afgrund aabne sig for at opsluge deres Tilgodehavender. Ikke mindst gjaldt dette naturligvis de i Grevens Pengeforretninger saa dybt indviede Haandlangere som Gumprechterne og Ole Esmarch. For dem var det nu yderste Frist til at redde de betydelige Formuer, som var i Fare.

Allerede i Februar—Marts 1813 indledte Gumprecht Moses sin Kampagne ved i et Par Breve til Scheel at istemme et Jammerhyl. Flere Veksler var ved at forfalde og han selv „forloren“, hvis Greven lod ham i Stikken. Det var ham umuligt at finde Ord for sin nuværende ulykkelige Stilling, derfor bønfuldt han „paa sine Knæ“ om Hjælp. „Mit Hjerte siger mig, at De nu endelig vil høre mig“; thi Scheel kunde da ikke drive sin Grusomhed saa vidt, at de begge to mistede Æren.³³

Lakseglene paa de gumprechtske Breve er som oftest prydede med Billeder af Bankierens Bomærke og Initialer, ømt omslutede af et Hjerte, — et Sindbillede, som maa siges at være velvalgt. Bag dette Lukke havde Greven i Aarenes Løb set Moses som Brevskriver udfolde sig i hele sin Rolleliste, bønfuldende eller truende, hyggeligt smaasnakkende, spindende indsmigrende som en Kat, rivende sig i Haaret af Raseri, knurrende tigeragtigt — eller pludselig hævende Hovedet som en Giftslange rede til Hug.

Hans indgroede Forkærlighed for at tilsløre Sagen selv, saa Uindviiede ikke kunde gennemskue den, havde Krigstidens skrappe, hamburgske Brevensur yderligere udviklet. Selv satte han ikke Pris paa at blive kigget i Papirerne, og han stolede paa, at for Greven vilde en halvkvædet Vise være nok.

Scheel var da ogsaa efterhaanden bleven fortrolig med Moses' Antydninger og tilhørende teatraliske Fagter. Hvad han svarede nu, om han i det hele taget indlod sig derpaa, kan ikke opklares, — men faa Maaneder senere kom baade Bankmanden selv og et Par af hans Sønner paa Gæsteoptræden til Danmark.

I Hamborg var Forholdene da fortvivlede. En russisk Hær havde i Februar fravristet Franskmændene Byen, men i Maj vendte Bladet sig atter, saa Marchal Davout, Prinsen af Eckmühl, kunde genoptage sit Jernregimente. Den før saa frodige Havnestad var frygtelig lammet, Søfart og Handel lagt øde, Rigdommen udpresset, og Elendighed, Sygdom og Sult tærkede paa Befolkningen. Hver Fallit drog uundgaaeligt andre med sig, og mange af de store Forretningsmænd var forlængst flygtede fra Byen, hvor alt gik i det sørgeligste Forfald.

Heller ikke Gumprechterne havde naturligvis kunnet undgaa at rammes af Tabene og lide under det vedværende Tryk, og for dem laa det fristende nær at tage til Danmark, hvor de havde store Værdier at overvaage.

Fra Randers kunde Moses derfor i Juli igen tage fat paa sin Klagesang. Scheel maatte ikke lade ham sidde i Klemmen. „Ene-ste, kære Greve, De har min Velfærd i Hænde“; selv vilde han jo om fornødent være rede til for ham at udgyde de sidste af sine Blodsdraaber.³⁴

Naar det ikke passede Scheel, var det ingenlunde let at faa ham i Tale. Forgæves havde Moses — „ganske rasende“ — mindst to Gange søgt at træffe ham paa hans Slot.³⁵

Saa indløb der dog endelig et Brev fra Greven, som fyldte Bankieren med Glæde. Det var ankommet til Randers i rette

Tid, just da han sad sammen med en fra Hamborg indtruffen „Grobrian“, som „aad og slurkede den herværende, sure Vin i sig“. Denne „Flegel af en Prokurator“, vilde ogsaa blande sig i Spillet, men forsikrede dog „i sin Grovhed“ først at ville forsøge i Odense og ikke at gaa i Aktion, før alt var prøvet.³⁶

Ved Siden af de Penge, Gumprechterne paa deres Danmarksbesøg gerne vilde presse af Greven, forfulgte de sikkert andre vigtige Maal. For at forvise sig om, at Ulstrup Gods, hvori de havde et saa betydeligt Pant, kunde ligge fast i deres Haand, naar Tiden var moden, gjaldt det om, at alle Formaliteterne kom i fuldt betryggende juridisk Orden. Dermed maatte Greven bistaa dem.³⁷

Som Forholdene nu laa, følte de tillige Jorden blive glødende under deres Fødder som Følge af den Overflod af Scheels Obligationer, de saa nidkært havde raget til sig. Tiden var nu inde til at skaffe sig af med dem for at undgaa Tab. Moses havde derfor i et af sine Breve til Greven forsigtigt slaaet paa, at han her i Danmark var udsat for svare Fristelser. Man spekulerede i ham og vilde afhænde ham Jordejendomme for de scheelske Papirer. Han havde talt med Fønss om Sagen, men denne havde raadet ham til at tage den roligt. „Og det gør jeg!“³⁸

Snart var han dog ivrigt i Gang med at afsætte Gældsbeviserne; thi i Oktober kunde Biskop Jens Bloch i Viborg fortælle sin Ven Scheel, at Gumprecht havde været et Par Gange dér i Byen og vist sig vel beslaaet med Penge. Han havde købt 2—3 betydelige Ejendomme, samt en Gaard, for ca. 3 Tønder Guld og — efter hvad man sagde, — betalt det meste med Scheels Obligationer.³⁹

Fremmed og ukendt med Landets Skik og Brug var Moses dog ved disse Handeler kommen i Vanskeligheder og maatte i sin Knibe tage sin Tilflugt til Grevens Tjenstvillighed. I sin nye, uvante Rolle befandt han sig kun ilde med de Bøndergaarde, han

i sin Nød var bleven belemret med, og var aabenbart i megen Forlegenhed, siden han maatte anmode Scheel om at faa sig overladt nogle Møbler, — de være sig nok saa gamle, — nogle kasserede Avlsredskaber, samt en lille, jydsk Vogn; det vilde fri ham for adskilligt Besvær.⁴⁰

Endelig hører man endnu en Gang Moses den 5. Oktober 1813 brumme angaaende Betyggelsen af Pantet i Godset, — uden Tvivl Ulstrup, — og dermed glider Gumprechterne ind i Mørket igen og ud af Grevens Liv, de saa grundigt havde bidraget til at forgifte.

Flere Breve er der i alle Fald ikke bevaret.

Deres Værk var afsluttet nu, da der ikke var mere at plukke af Guldfuglen, og den Rest af Scheels uindfriede Gældsbeviser, de muligvis endnu laa inde med, skulde den bjergsomme Moses nok i Hamborg med Held slippe af med. Hvilke Veje han med dette for Øje valgte at slaa ind paa, unddrager sig vor Viden, — men Sporene peger frem mod de mange scheelske Obligationer, Bourrienne til sin Tid kunde lægge paa Bordet.

— Pengekatastrofen 1813 havde ogsaa sat Ole Esmarch i heftig Skræk. Heller ikke for hans Vedkommende var det Smaasummer, det drejede sig om. Admiralitetets næsten aarligt tilbagevendende Stormløb paa Scheel med Højesteretsdomme og paafølgende Indførsler kunde nok gøre ham urolig. Hans Pant i alt Grevens Ind- og Udbo kom derved i Fare, saa meget mere som det stadig manglede de 2 Mandatarers Sanktion. Paatrængende vigtigt var det desuden, at der blev foretaget en Registrering og Vurdering af hele det straalende Inventar.

Den Opgave forbeholdt han sig selv at tage Del i, og mens Greven var bortrejst, slog han sig derfor ned paa hans Slot, hvor han gjorde sig bred. Graadigt gik han i Gang med Stue for Stue at skrive op og med de prægtige Sager i Fingrene utrætteligt at taksere sig gennem Masserne. For at vederkvæge sig under Arbejdet indkrævede han — „med Iver“ og til Forargelse

for den stedlige Tjener — Vin paa Bordet, hvad man ikke dristede sig til at nægte ham.⁴¹

Medens dette gik for sig om Dagen, var nogle af Scheels paa-lidelige Folk imidlertid efter hans Ønske travlt beskæftigede med i al Hemmelighed ved Nattetide at udtage og fjerne adskillige Ting, det var ham magtpaaliggende at beholde. Rystende af Skræk for at blive overrasket af den vagtsomme Kammerraad listede Tjeneren sig i Mørket og Stilheden gennem Slottets lange Korridorer for i de forskellige Rum at opsøge og bortføre en Del Luksussager og Nødvendighedsgenstande. Opgaven tiltalte ham ingenlunde, men Greven kunde være forvissat om, at alt skulde blive sikkert forvaret enten i eller udenfor Bygningen.⁴²

Esmarchs Soveværelse laa afsides i den yderste Ende af Østfløjens øverste Etage,⁴³ han anede sikkert derfor intet om, hvad der gik for sig i Løndom, og efterhaanden som hans Fortegnelse skred fremad, har han vel nok følt sig mere beroliget. I alle Tilfælde havde han rustet sig. Værdierne paa Scheel vejede godt til, det rette Tidspunkt var nu inde, og efter at have faaet sine Fordringer sikrede ved en Højesteretsdom mente han Banen fri for gennem Tvangsauktioner at skaffe sig Dækning.

— Saaledes som alt næsten uhjælpeligt var gaaet i Haardknude for Scheel, vilde det ikke være underligt, om han mistede sit lyse Smil og i sin opirrede Sindstilstand gjorde det besværligt selv for de faa Venner, som endnu følte sig forpligtede til at raade og bistaa ham.

Blandt disse var Toldinspektør Lund, for hvem Greven havde klaget sin Modgang, og hans smukke Svarbrev af 7. Juli 1814 fortjener at anføres, ikke blot som en god, velmenende Mands Tale, men ogsaa fordi det indirekte belyser Grevens Uligevægt og Raadløshed i denne kritiske Periode.

Lund er — skriver han — ikke indviet i alle Scheels Tanker, men denne ved dog selv, — „at den store Kunst i Livet er i rette Tid og paa rette Maade at gjøre sig gældende, og at det kuns er

Valget af disse Midler, der bestemmer vor Skæbne. En ofrer Mil-
lionen, medens en anden naar sit Maal med intet.“

Efter at have omtalt, hvor ofte Scheel havde stødt Haanden
bort, hvor man vilde hjælpe, fortsætter han — „Gud ved, gode
Hr. Greve, det er ikke for at sige Dem Bebrejdelser, jeg anfører
dette; thi jeg anser Dem som en ædel Mand og har altfor megen
hjertelig og inderlig Interesse for Dem til et eneste Øjeblik at
ville fornærme Dem, men jeg vil kuns med min svage Pen søge
at bringe Dem i Dem selv og at erkjende de Fejl, som ikke Deres
opklarede Forstand, men Deres gode Hjerte har ført Dem i.
Kjøbenhavn er just Stedet for de Forhandlinger, De skulde aabne,
og som De i Deres Brev omtaler, og De gjør Uret i, naar De
siger, at det er haardt, at De ej kan finde et Menneske, som med
Venskab, Redelighed og Ømhed vil staa Dem bi. Ja, saadan et
Menneske vil De vist kunne finde, men dette Menneske vil, naar
han mener det ærligt med Dem, fordre Deres hele Fortrolighed,
og at De aabent og uforbeholdent forelægger ham alt. Lad det
være saa galt, som det vil, saa er der dog Ressourcer endnu til
at dække alt, naar De vil betro Dem til en ærlig Mand og be-
handle ham, ej med Luner, men med den Aabenhed og Hjerte-
lighed, som en redelig Mand bør behandles. Ja, De har Ret i, at
De er i slette Hænder, og maaske endnu slettere Hænder, end
De selv troer. Det er paa høje Tid, at der arbejdes paa at redde
Dem der ud af, og det er et Offer, De skylder Dem selv, Deres
Fremtids Lykke og Roelighed og Deres Børn, at De gjør alvor-
lige, bestemte og kraftfulde Skridt, hvorved De udrives af de In-
triger, der nu omflette Dem. Til dette store Skridt er Kjøbenhavn
Stedet, og dér vil De finde Midler og Hjælp. Lad mig stedse
være i Deres Gunst, jeg sætter en høj Pris derpaa, og ingen kan
mene det retteligere og ærligere med Dem, end Deres med den
dybeste Højagtelse ærbødige C. Lund.“¹⁴

Scheel havde imidlertid ogsaa selv længe beskæftiget sig med
Tanken om ved Kongens Bistand at finde en Udvej, selvom alt

vilde blive lagt i Hænderne paa en ny Administration; thi allerede i Februar 1814 havde han overfor Stiftamtmand Güldencrone udtalt, at det vilde være ham behageligt at se denne som Administrator, — „jeg vil være den første til at bede Dem om at være det“. Samtidig lagde Greven dog ikke Skjul paa, at han var uvis om Opinionen i Kancelliet, og det var ham tilstrækkeligt til at raade sig selv, til ganske vist nok at forhandle med det, men ikke indrømme det Retten over ham.⁴⁵

Indtil videre laa alt dog i det Uvisse, og nogen Afgørelse kunde Scheel ikke vente sig i København. Store Omvæltninger foregik pludseligt paa Verdensteatret, saa Kroningsfesten herhjemme, hvortil Greven var indbudt, maatte udskydes og Kongen blev tvungen til i længere Tid at opholde sig paa Kongressen i Wien. Først det følgende Aar fik Kancelliet sig derfor samlet sammen til at indbringe en Forestilling til Majestæten om Scheels forviklede Sag.

Efter en Redegørelse for Kaas' og Monrads mislykkede Bestræbelser henstilledes det heri, at Ordningen af hans Bo lagdes i Hænderne paa en særlig Kommission, og at Greven selv, „paa Grund af hans bekjendte Ødselhed“, fortsat forøgede Gæld og Mangel paa Vilje til at samarbejde med Kancelliet, maatte umyndiggøres. Dette alvorlige Skridt havde selv Scheels Frænder, Gebhardt Moltke til Glorup og Preben Bille-Brahe til Hvedholm ment at maatte tilraade.

Under den 13. Oktober 1815 udstedte Frederik VI derfor 2 kgl. Resolutioner, som afgjorde Grevens Skæbne. Ved den ene af disse beskikkedes Stiftamtmand Güldencrone, Byfoged i Grenaa, Kancelliraad J. Aagaard, samt Birkedommer, Landvæsenskommissær Anton Bjørn i Aarhus, til at tage sig af Boet og ved lovmæssig Behandling af alt, hvad Greven ejede, at sørge for, at den ved kgl. Resolution af 5. Juni 1807 sikrede Fideikommisskapital paa 350,000 Rdr. fremdeles blev betrygget. Ved

den anden erklæredes Scheel *umyndig* og fik Güldenchrone tilførdnet som Formyndet.⁴⁶

Opgaven skulde nu løses til Bunds, og for Greven, som letsindigt og mangen Gang hensynsløst hele Livet igennem havde været vant til at følge sin egen Vilje, maatte Slaget have virket bedøvende.

— Selv for en mere robust Natur vilde alene det aarelange Pres, under hvilket han i denne Periode fra Dag til Dag havde levet, næsten have været uudholdeligt. Hans Helbred var tilmed vaklende, og i Foraaret 1813 havde han haft det Uheld at blive slaaget af en Hest saa voldsomt, at han langt ind i det følgende Aar bar Meen deraf. Uden Hensyn til sit daarlige Ben meldte han sig dog i Januar atter ved sin Bataillon, en „Hengivenhed for Tjenesten“, som vakte Beundring.⁴⁷ Men Vinteren — den saakaldte „Kosakvinter“, — blev usædvanlig haard, Farvandene lukkedes, Snemasser begravede Landet, og plaget af Gigt søgte Greven paa Hesteryggen at skærme sig mod Kulden med Pelsværk og skindforede Støvler.⁴⁸

Med al sin Forfinelse var han Mand for at tage sin Tørn, og af Modgang skulde der meget til for at kue hans lette Sind. Prøvelserne kunde dog blive for haarde, — og det gjaldt ikke mindst, naar noget for ham saa dyrebart som Ære og Navn blev udsat for at slæbes i Skarnet.

— Da Scheel en Gang i en Pengesag med Ulrich Chr. v. Schmidten ikke vilde byde anden Sikkerhed end sit Æresord, tilraadede den erfarne Justitssekretær i Viborg, Henrik Johan de Leth, sin Ven at gaa ind derpaa; thi hos Greven kom man længst med Føjelighed, især hvis den fik „Anseelse af Honnøtitet“. Straks at træde frem „med Sværdet i Haanden“ duede ikke. Schmidten burde derfor modtage Scheels Tilbud „i Tillid og i Agtelse for hans givne Ord“, en Form for Galanteri, som vilde virke, overbevist som Leth var om, at Greven — „med al sin Tilbøjelighed til at gjøre Gæld dog aldrig vil tabe Omhøen for sin Ære“. Da Betalingsfrøsten imidlertid var ved at løbe ud, blev

Leth bange for, at Pengene alligevel ikke lod sig fremtvinge „uden ved Staalhandsker“, — en Frygt, Scheel dog gjorde til Skamme ved i sidste Øjeblik at indfri sit Løfte.⁴⁰

Andre Eksempler bekræfter, hvor omhyggeligt Greven vaagede over sit Æresord; at svigte det vilde for ham være som at tilføje sig selv et smerteligt Saar. Med denne hans Indstilling maatte derfor den i Jylland da stærkt omtalte saakaldte „Pretiosasag“ have været overordentlig pinagtig, idet den prisgav ham for en tvetydig, nærgaaende Belysning.

Fra 1807 havde han og hans Hustru levet sig længere og længere fra hinanden, og hun opholdt sig mest borte fra Hjemmet. Men først 1814 kom den længe forudsete Skilsmisse i Orden. De to ældste af Sønnerne, Christen og Henrik Jørgen, boede da i København, hvor de fik Officersuddannelse, Carl og Axel blev foreløbig hos Faderen, den yngste Søn og Datteren hos Moderen. Afgørende for Ægteskabets fuldkomne Forlis var uden Tvivl Grevens Forelskelse i en af Egnens smukkeste Damer. I Djursland ved Landevejen mellem Aarhus og Grenaa ligger Herregaarden Høgholm, som 1805 var bleven købt af Generalkrigskommissær Poul Marcussen, der tilhørte Inderkredsen af de dristige, livslystne Storspekulanter, som i de gyldne Terminer før 1800 ved Opkøb og Udstykning af Godser havde ført an paa Snapstinget i Viborg. Med sin Hustru Louise Elisabeth, f. Saabye, med hvem han havde flere Børn, og af hvis Skønhed der stadig gik Ry, havde han indrettet sig herskabeligt paa Høgholm og levede rigt og fornøjeligt i tilsyneladende Velstand.

I sin Ensomhed paa Scheel blev Greven lidt efter lidt indfanget af det behagelige Samvær med denne Nabofamilie, hvor han ofte kom til Kortspil og Selskabelighed og nød den Hjemmehygge, han savnede hos sig selv. Opmærksom og elskværdig blev han efterhaanden en uundværlig Husven, velset af alle og farlig for Fruens Hjertefred. Kostbare Foræringer sparede han ikke paa, atter og atter glædede han hende med Guldsmykker, Juveler

og Perler, ja han udstrakte sin Rundhaandethed ogsaa til hendes Børn, Forældre, Broder, gamle Tante og Tjenestefolkene i Huset.⁵⁰ Og da han i sin omflakkende Tilværelse som Officer ofte var hjemmefra, overlod han sine yngre Sønner, Axel og Carl, i Familiens Varetægt paa Høgholm.

Det varede derfor ikke længe, før Folkesnakken fik travlt, og mens Vedel Simonsen 1814 var paa Egnen, noterede han da ogsaa i sin Dagbog, — efter at have omtalt et af Grevens tidligere, meget kostbare Damebekendtskaber, — „nu haver han Fru Marcussen og sætter uhyre Penge til paa hende.“⁵¹

Trods Statsbankerottens fatale Overraskelser havde hendes Mand hverken lagt Baand paa sin Flothed eller sine letsindige Pengeforretninger. Han havde altid haft Tilbøjelighed til at leve over Evne og „spillet paa sin Ruin“.⁵² Bekymret erfarede hans Ven Leth i Viborg derfor nu, at han tilmed var — „kommen temmelig dybt i det med Jøden Gumprecht og ladet sig give af Greve Scheels Papirer“. Disse var maaske gode nok, men ikke i hans Hænder; thi — „Greven er en Træring i Pengesager og Marcussen lader sig let blænde af de Tryllerier, hiin med saa megen Smag forstaar at lægge ham i Vejen“.⁵³

I sin Iver for at rydde ud i Bunken af de scheelske Gældsbeviser havde Gumprecht Moses ogsaa set sit Snit til at prakke Herren til Høgholm nogle paa, — utvivlsomt de samme, som Greven senere, den 1. August 1815, lod indgaa og genopfriske i en Vekselobligation til Marcussen paa 30,378 Rbdr. S. V. med Pant i samtlige sine Ejendomme.⁵⁴

Generalkrigskommissærens mørke Sindsstemning var dog Vennerne paafaldende. Hans Helbredstilstand og økonomiske Besværligheder gav ikke tilstrækkelig Forklaring; der maatte være noget andet, han fortav. Fønss mente, at han knugedes af en hemmelig, underkuet Ærgrelse, „en Marv og Ben fortærende Sag“, — og fortæller i samme Aandedræt, at Grev Scheel slog sig ned paa Høgholm, mens Husherren var paa Rejse.⁵⁵

Imidlertid kom en Affære 1815 for Dagen, hvorved Scheel blev bragt i en højst pinlig Situation og ogsaa Marcussen selv en Tid lang nødt til at holde sig hjemme, da han ikke kunde vise sig offentligt — „uden at blive revet Juvelsagen i Næsen og ofte paa den bittreste og uhøfligste Maade“.⁵⁶

Uden at Andre vidste det, havde Greven i Aarene 1813—14 af Fru Marcussen modtaget en Del Pengestykker, mest Dukater, Louisdorer og Specier, samt et Udvalg af Guldsmykker, Brillanter og andre Ædelstene, hvoraf de fleste ser ud til oprindeligt at have været Gaver fra ham selv. Af Kvitteringernes Formulering fremgaar det, at det i hvert Fald for Størstedelen af disse Værdiers Vedkommende ikke drejer sig om hverken en Foræring eller et egentligt Laan, men en Deponering.⁵⁷ Selv i sin haardeste Pungenød havde Scheel heller ikke betjent sig af Kostbarhederne, der forøvrigt ikke synes at have været forvarede paa hans af Indførsler saa hjemsøgte Slot. Overdragelsen havde efter Fruens senere Forklaring fundet Sted paa Tilskyndelse af Greven, og Formaålet har antagelig været paa denne Maade at sikre hende disse Værdier for det Tilfældes Skyld, at Mandens Fallit eller Brud med hende skulde bringe dem i Fare.

Sommeren 1815 var saavel Scheel som Esmarch i København. Greven skulde blandt andet deltage i Kroningsfestlighederne, men var i yderste pekuniær Forlegenhed, da Betalingsterminen for en Æresgæld ubarmhjertigt bankede paa Døren. Det var lykkedes Esmarch at fremskaffe nogle Beløb, men de slog ikke til, og Scheel klamrede sig til Haabet om rettidig Ankomst af en Pengeforsendelse fra Odense. Denne lod dog uheldigvis vente paa sig. Tiden var knap, Terminen ved at rinde ud og Greven i det heftigste Sindsoprør. Hvor stærkt han end bestormede Esmarch med Bønner, holdt denne sig stiv og vægrede sig ved at strække sig videre uden Sikkerhed.⁵⁸

„Faar jeg nu ikke de 5000 Rdr. til Kl. 10½“, — skrev Scheel i sin Vaande, — „saa kan Følgerne være haarde for mig, de

ere af den Natur, at jeg ej kan betro Papiret dem!! Dette er foruden Tabet, jeg lider. Mønterne er ikke alle mine, jeg tør derfor ikke afhænde dem. Dette dog mellem os“.⁵⁹

Timerne løb, Fod for Fod maatte Greven vige for Esmarchs ubønhørlige Krav om Haandpant, indtil han, klempt op i en Krog, til Slut i Fortvivlelse gav efter.

„Ved den almægtige Gud, De skal komme i Besiddelse af Pantet. Skulde disse lumpne Penge koste mig Livet? Og det er dog mueligt. Man har givet mig Udsættelse til Kl. 8 i Aften, men saa ej en Time længer. Maaske hjælper de mig ej i Morgen!!!“⁶⁰

Esmarch tog Pantet, betalte Greven Beløbet og fik samtidig af ham Fuldmagt til at afhente og kvittere for det Pengebrev, Scheel saa ivrigt ventede fra Fyn.

To Gange spurgte Esmarch paa Posthuset; — der var ikke ankommet nogen Pengesendelse.⁶¹

— Marcussens Økonomi var for Øjeblikket stærkt trykket, Snapstinget havde vist kostet ham store Summer,⁶² men hans Forhold til Scheel var foreløbig uforandret, og denne havde i August fornyet den ovenfor nævnte Obligation til ham paa 30,378 Rbdr. S. V., samt udbetalt ham Kostpengene for sine Sønner.

Kort efter var Marcussen dog pludselig bleven klar over Forholdet mellem Hustruen og Greven, og det kom til et Op-gør, ved hvilket hun vedgik alt, ogsaa de til Scheel overdragne Værdisager. En Skilsmisse syntes nu uundgaaelig, og de fornødne Dokumenter bragtes til Veje. Inden disse var under-tegnede, greb Frucns Broder, Overkrigskommissæren Hans Saa-bye dog ind til Fordel for sin Søster. I hendes Navn havde han allerede i et Brev til Greven afbrudt al Forbindelse mellem denne og Familien paa Høgholm, og ved at forsikre Marcussen om Hustruens oprigtige Anger og Løfte om for Fremtiden trofast at ville dele hans Kaar og i et og alt føje sig efter hans Vilje,

lykkedes det ham i yderste Øjeblik at afværge Skilsmissen og tilvejbringe en Forsoning mellem Ægtefællerne. Hensynet til Børnene vejede tungt, — og som Marcussen skrev, „mit Hjerte er virkelig for blødt til at bære Fortrydelse“. ⁶³

Pretioserne vilde han dog absolut have tilbage, men da han i den Anledning i Oktober opsøgte Greven i København, fik han at vide, at Esmarch havde dem i Hænde. Det viste sig imidlertid nu, at denne — langt fra at opfylde Scheels Bøn om at være „tavs og tro“, — havde ladet Værdisagerne overgive til Grosserer Adolph i København for at realisere dem ved en Auktion.

Ved en Fogedkendelse fik Marcussen nu omgaaende dette forpurret, men dermed var Sagen ikke endt, da Esmarch fastholdt sin Rettighed og det trak op til en Skandaleproces, hvori det Spørgsmaal uundgaaeligt vilde blive ført i Marken: — „hvoreledes den bør ansees, der svingagtigt pantsætter andres Ejendom“.

Ogsaa denne overhængende Fare drev dog forbi, idet der i Januar 1816 opnaaedes et Forlig, ved hvilket Esmarch fik udbetalt 4,500 Rbdr. af Marcussen mod at overlade ham de omstridte Klenodier. Sidstnævnte havde dog forinden af Grevskabets Administrationskommission faaet et Vink om, at denne under Haanden vilde refundere ham Beløbet. ⁶⁴

„Pretiosasagen“ — og hvad dermed hørte sammen, — lod sig naturligvis ikke holde hemmelig, fra Mund til Mund løb Rygtet viden om og vakte uhyggelig Opsigt. Værgeløs og dømt til Tavshed krympede Greven sig under Slaget, — og det blev ikke alene om i disse Ulykkens Aar at saare hans Ære og Om-dømme.

— Selvom det nærmest var de skiftende Adjutanterers Sag at passe Bataillonsregnskaberne, paahvilede Ansvarer for deres Rigtighed dog Oberstløjtnanten; men med sin Omflakken og svigtende Evne til at føre regelmæssig Kontrol udsatte Scheel sig derved let for at komme i Forlegenhed.

Sidst i 1813 havde General Wegener saaledes til sin Beklagelse set sig nødsaget til tjenstligt at paalægge Greven Arrest, indtil visse Regnskabsfejl var berigtigede. Samtidig raadede han ham til at søge sig en ny Adjutant.⁶⁵

Ved en senere, grundigere Revision viste der sig imidlertid saa alvorlige Mangler, at der fremkom et betydeligt Underskud, og dermed var Sagen ført ind paa et betænkeligt Spor. — Ude af Stand til at dække Beløbene maatte Scheel 1815 vandre i Arrest.⁶⁶

Alene Udsigten til en saadan Ydmygelse turde være tilstrækkelig til at forklare den nervøse Ophidselse, som i Sommeren samme Aar tvang Greven til for enhver Pris at rejse Penge, saa han med Kniven for Struben lod selv Fru Marcussens Smykker havne i Kløerne paa Esmarch.

Sandsynligvis er der da en vis Forbindelse mellem denne Grevens fortvivlede Handling og den Trusel mod hans Ære, Hærledelsens Strenghed kunde medføre. I det skæbnesvangre Øjeblik satte han jo sin Lid til en Pengeforsendelse fra Odense, hvormed han antagelig har ment en ventet Hjælpeaktion fra hans fynske Slægtninges Side. Sikkert er det i alle Tilfælde, at en saadan var undervejs; thi kun en Maanedstid efter stillede de tre Lensbesiddere, Gebhardt Moltke til Glorup, Preben Billebrahe til Hvedholm og O. Sehestedt-Juul til Ravnholt i Fællesskab en Kaution paa indtil 5000 Specier for at faa Scheel udløst af Fangenskabet.⁶⁷

Skæbnen havde saaledes atter i denne Sag ramt ham paa et af hans mest saarbare Steder. Særlig smertelig maa han have følt sig berørt ved just paa denne beskæmmende Maade at maatte sige Farvel til den Hær, han frivilligt og med Glæde havde tjent gennem 13 Aar uden at beregne sig en Skilling i Løn, og til hvis Udrustning og Mandskabs Pleje han havde ofret saa betydelige Beløb.

Overhovedet var det i disse Aar, som om alt sammensvor sig

for at ydmyge ham og knække hans Stolthed. Fra hans Venner i København kom der saaledes i Oktober 1813 Jobsposter om, at hans ældste, nu 21aarige Søn, Stamherren Christen, havde begaaet den Letsindighed hemmeligt og under det paatagne Navn Schiil i reformert Kirke at lade sig vie til en Kvinde, Johanne Marie Lund, som var ansat ved Teateret og af et tvivlsomt Rygte, og at der var født en Datter i Ægteskabet.⁶⁸ Stærke Kræfter sattes derfor straks i Bevægelse for at faa det erklæret ugyldigt, hvad der først 1815 lykkedes ved en kgl. Resolution.⁶⁹

Men ogsaa en Familiebegivenhed, som først fyldte Greven med Glæde, blev snart forvandlet til Skuffelse. Den ham saa kære, eneste Datter Comtesse Eleonora Caroline, hans „lille Nore“, — som vraget af sin egen Moder havde fundet en ny i Fasteren Lucie Charlotte Sehestedt-Juul,⁷⁰ — var 1814 bleven trolovet med en Grev Wedell fra Ostfriesland, der tilfældigvis var kommen til Danmark. Alt tegnede saa lyst, Bejleren havde udstrakte Godser hjemme og Ord for at være almindelig „rost og yndet“, saa Scheel i sin Glæde gav ham Tilsagn om en Medgift paa Bryllupsdagen paa 2000 Specier, samt desuden 20,000 Rbdr. Sølvværdi enten i rede Penge eller Jordegods.⁷¹

Efter Forlovelsen drog den fremmede Greve bort med Løfte om at vende tilbage for at holde Bryllup og hjemføre sin Brud. Scheel skyndte sig nu at sørge for et fint Rejsechatol til sin Datter, ligesom han i sin sædvanlige Begejstring for kostbare Ure lod Hofurmager Jürgensen levere — „2 af udmærket Skønhed, med Glas dækkede Pariser Bronze-Taffelure“.⁷²

Et Aar forløb, og han levede nu i Drømmen om at følge sin Datter til Ostfriesland for dér at slaa sig til Ro, fjernt fra Sorger og Fortrædeligheder.

„Her i Provinsen kommer han vist ej heller mere“, — mente Marcussen, — „da han efter sin Stilling som Umyndig og efter at have begaaet saa mange dumme Streger ikke uden Undseelse kan se enhver Mand i Øjnene“.⁷³

Umyndiggørelsen i Oktober 1815 tilintetgjorde dog ikke alene Scheels Haab om at slippe bort, men — som det synes, — ogsaa Datterens Bryllup; thi Grev Wedell svigtede sit Ord og viste sig ikke. Men mærkelig nok forsøgte han ikke desmindre senere at sikre sig, — om ikke saa meget Bruden selv dog i hvert Tilfælde hendes Medgift.⁷⁴ Det opnaede han naturligvis ikke, — og den saa dybt krænkede Comtesse levede siden ugift til sin Død.⁷⁵

Scheels let forklarlige, nervøse Uro i disse skæbnesvangre Aar lod ham intet Sted Fred. At bo paa et af sine Slotte var ham ulideligt nu, da de næsten helt var prisgivet Fremmede; i Foraaret 1814 havde han derfor lejet sig en Bolig i Randers,⁷⁶ men ofte var han i København, og hans mærkelig forjagede, hjemløse Tilværelse ophørte først, da Afgørelsen endelig var falden. Han modtog da sin Søster Lucie Charlotte Sehested-Juuls Tilbud om at flytte til hendes fynske Herregaard Helle-rup, som stod ubeboet. Her kunde han leve i Tilbagetrukkenhed, fjernt fra de Egne, hvor Opgøret fandt Sted.

I September 1816 foretog han dog en lille Jyllandsrejse, paa hvilken han besøgte — Høgholm. Hvilket Ærinde han kan have haft just paa dette Sted, er en Gaade, som næppe kan løses. Udgifterne ved hans Tilbagerejse herfra til Fyen blev afholdte af Kommissionen.⁷⁷ Paa Høgholm stod det forøvrigt sørgeligt til, Marcussen maatte samme Aar bortsælge det meste af sit Indbo paa Auktion, og 1818 gik han fallit.⁷⁸ Den forhen saa pragtglade Storspekulant døde 1835 i et beskedent Postmesterembede i Vejle, hans Hustru 1858 i København, 81 Aar gammel.⁷⁹

Imidlertid var Kommissionen i fuld Gang med Optrevlingen af det grevelige Gældsvirvar; Proklama var udstedt og 4. Januar 1818 sidste Frist for Anmeldelse af Fordringer i Boet. Medens de rigeligt indkom, havde Auktionerne allerede 1816 begyndt deres triste Opmarch, som fortsattes op gennem Aarene baade

paa Scheel, Gl. Estrup og Ulstrup, indtil alt, hvad der tilhørte Greven, var omsat i Penge. 1818 splittedes hans saa herlige Bibliotek, over 11000 Bind, foruden Noder og Manuskripter. Mange af disse Skatte kom dog vist næppe i rette Hænder, i hvert Tilfælde har man helt op mod vore Dage paa Djurslands Bøndergaarde kunnet finde vildfarne Bind af Folioværker og andet, som har hørt hjemme i Scheels Bibliotek.⁸⁰ Hvor rigt og kyndigt indsamlet dette har været, vil enhver endnu kunne overbevise sig om ved Hjælp af det i Aarhus 1818 trykte Auktionskatalog paa over 400 Sider, og villigt som Greven udlaante af sine Bøger, er sikkert mangfoldige forinden gaaet tabt; thi Kommissionens Indkaldelser i Bladene bragte næppe meget tilbage.

Esmarch, som i disse Auktionernes Aar levede i evig Skræk for ikke at faa sine Penge, reddede efterhaanden dog de fleste, men det kostede baade Processer og Kamp, og den lange Ventetid udmarvede hans Velstand.⁸¹ 1824 mistede han ved Tvangsauktion sin Gaard Marienhoff, og to Aar efter afgik han ved Døden.

Med de Fordringer i Hundredetal, som fyldte Skabe og Skuffer, blev Kommissionen tidligt klar over, at Gælden maatte løbe op i Millioner.⁸² Hvor langt den i og for sig saare værdifulde Aktivmasse vilde strække til, som Tiderne nu var, blev en anden Sag; thi da man omsider 1833 naaede Vejsende, kunde Administratorerne kun konstatere en i sin Art enestaaende *Kæmpefallit*. Den trak mangfoldige Mennesker med i Dybet, mange fik følelige Tab, og ogsaa Statskassen maatte tage Afsked med betydelige Tilgodehavender. Selv til den Fideikommiskapital, det havde været Regeringen saa magtpaaliggende at sikre, blev der ikke én Skilling tilbage.

Aldrig nogensinde er et dansk Grevskab saa grundigt lagt i Grus. Opgørelsen førte til det forbavsende Resultat, at der savnedes Dækning for fuldt anerkendte Fordringer til et samlet Beløb af 389,874 Rbdr. rede Sølv, 901,937 Rbdr. Sølv, samt

587,203 Rbdr. Sedler, — Summer, som omsat i vore Dages Kroner løber op i mange Millioner.⁸³ Og Underskudet var i Virkeligheden adskilligt større, idet en Mængde Krav, som ikke tilstrækkeligt var betryggede ved Pant eller deslige, blankt var blevne afviste af Kommissionen og derfor ikke medregnede i Boopgørelsen. —

— Resten af sine Dage, 10 triste og trange Aar, levede Greven paa Hellerup, hvor han fik Lov til fremdeles at bo, ogsaa da Staten 1822 havde overtaget Gaarden.

Den forfinede Mand, der som faa havde svælget i Luksus og trods al sin Gæld aldrig nægtet sig Livets Goder, sad nu som en stækket, forpjusket Fugl, tvungen til at nøjes med de ham tilmaalte Smuler, de være sig nok saa knappe. Stumper af Fortidens Overdaadighed, nogle Pretiosa af Guld og Sølv, Ure, Medailler og deslige, havde han ganske vist reddet fra Undergangen, og ved nu og da at sælge eller pantsætte disse blev det ham muligt for et Øjeblik at forsøde sin Tilværelse. At undvære var ham en Kval, og med de Fornødenheder, han havde, smeltede de Opholdsbidrag, han modtog fra Kommissionen, næsten omgaaende sammen til intet. De Mænd, som raadede over hans Bo, havde svært ved at strække sig videre, men blev dog til Tider nødt dertil, — da det syntes for „haardt, at Greve Scheel skal savne det fornødne til Tøj og Føde“.⁸⁴

Grevens sædvanlige Routine i at skaffe sig Kredit svigtede ham imidlertid heller ikke i hans Fattigdomsdage, selvom Vinhandler, Skrædder og andre Leverandører, ligesom Pastor Bendtz i Søllinge, der betjente ham kirkeligt, maatte sætte deres Lid til Smaaaværdierne i hans Dødsbo.⁸⁵

I sine ledige Stunder har Scheel sikkert mangan Gang i Tanken dvælet ved Fønss, om hvis Navn der efterhaanden blev Røre;

thi ogsaa hans Fald var i Sigte, og snart skulde han betræde den snævre Vej, der førte mod Døden i Glæmsel, — en Lod, som blev fælles for dem begge. Venskabet mellem de to Mænd havde unægteligt været udsat for stærke Prøvelser, men holdt dog trods alt; Scheel kunde ikke være blind for, at den Randers Amtmand var af ædelt Stof og altid havde villet hans Vel. Som „Deres troeste, men særdeles ulykkelige Ven“ bad Greven derfor i en Forlegenhed 1818 Fønss om et Laan — og kunde kort efter rørt takke denne sin „ædle, dyrebare Ven“ for 700 Rbdr. Sedler, han havde sendt.⁸⁶ Forhen vilde et saadant Beløb ikke have betydet ret meget, men Forholdene havde forandret sig og vendt sig i al deres Grusomhed ogsaa mod Fønss.

De betydelige Pengelaan, hvormed han tidligere havde forstrakt Scheel for at fremskynde Afviklingen af Gælden, var det nu blevet ham unuligt at faa tilbagebetalt; thi Kommissionen afviste hans Obligationer, ved hvilke ogsaa noget af Stamhuset Gl. Estrups urørlige Allodialgods var udlagt som Pant. Og til dette følelige Tab sluttede der sig adskillige andre, saa Amtmanden, udsat for haarde Krav og Sagsanlæg, netop nu var stedt i en fortvivlet Kamp for sin Eksistens. Angrebet fra alle Kanter brød han i disse Aar sammen, mistede Formue, Hjem, Hustru og Embede og maatte forgrænmet og ensom gemme sig bort fra Verden i Feldballe Præstegaard paa Djursland. Her endte han 1824 sine Dage.⁸⁷

Skønt stærkt anspændt betænkte han sig ikke paa at give Scheel denne sidste Haandsrækning; thi han havde aldrig været i Stand til at modstaa sit Hjertes Stemme, naar Mennesker var i Ulykke, og i sit totale Sammenbrud fik han da i det mindste det Skudsmaal, at han i sin Godhed ofte havde vovet sig for vidt. Med Rette kunde et Blad 1801, da han optoges i Adelstanden, bemærke, at — „hans Hjerte har ellers altid adlet ham“.⁸⁸ Samme Aar han understøttede Scheel med det lille Laan, skønt Stormen

mod ham selv allerede var begyndt, brændte i Sommeren Landsbyen Vivild, som han i sin Velmagt havde ejet, — og glemmende egne Bekymringer lovede han i et hjerteligt Brev straks Bønderne Hjælp og sammenbragte i Hast saa stor en Mængde Fødevarer og Klæder, at 5 fyldte Vogne kort efter kunde rulle fra Randers til Undsætning for de 27 brandlidte Familier.⁸⁹ —

Herregaarden *Hellerup*, hvis Hovedbygning Scheels Svoger og Søster havde fornyet, ligger i Vindinge Herred kun et Par Kilometer Nord for Ravnholt og omgivet af Grave, af hvilke den vestlige skiller den fra Sognekirken og dens Kirkegaard. Paa det jævne Land breder Hovmarkerne sig i fynsk Frodighed imod Nord og nærmer sig østerud Skovene. Avlsgaarden ligger syd for Beboelseshuset.

Saa længe Grevens Helbred slog til, kunde han adspredde sig ved Rideture i Omegnen. Han var vel forsynet med Landkort; thi Topografi havde altid haft hans Interesse. Langt til Venner og Slægtninge var der ikke, Herregårdene ligger tæt paa disse Strøg, men da Sygdom efterhaanden mere og mere bandt ham til Stuerne, fik han sikkert i fuldt Maal Ensomheden at føle. Til sin Opvartning havde han beholdt sin gamle Tjener Erik Glee-rup, som med sin Kone trofast blev hos deres Herre selv i Modgangens Dage, og nogen Omgang har Greven vel ogsaa haft med Gaardens Forpagter, Landvæsenskommissær og Kammerraad, cand. theol. Alexander Lassen.

Hvor stærkt end Scheel fordem havde givet sig Livet i Vold, laa der dog ogsaa i en Krog af hans Sind begravet en stille Længsel efter i Enrum at søge Fred og Fordybelse i den Børgernes Verden, som altid saa stærkt havde draget ham.

„Hvis jeg bosætter mig i Florens, vil jeg give mig af med Studier i Latin, Engelsk og Italiensk og læse Tasso, Metastasio, Virgils Æneide, Homers Odysse og Iliade og andre latinske Forfattere“, havde han saaledes i sin Tid skrevet i en af sine Lommebøger.⁹⁰

Borte og splittet til Bunds var nu det herlige Bibliotek, han levende interesseret havde bragt til Veje, men lidt var det dog lykkedes ham at beholde, og med sine smaa Penge forøgede han ogsaa nu den beskedne Samling med nyudkomne Skrifter om Topografi og sin Samtids Historie, Værker af Ingemann, Molbechs Ungdomsvandringer og lignende. Fransk Skønlitteratur og Mémoires, samt Holbergs Komedier, synes at have hørt til hans kæreste Læsning.

Men hvor var det dog nu blevet stille om Greven, Kilderne er saa faa, Oplysningerne saa magre om de langsommelige Aar paa Hellerup. Des større Larm stod der om det Opgør, som i Jylland satte Sindene i Spænding. Her raabte Fortiden højt nok op imod ham, medens Kommissionsherrerne vragede og valgte i Gældsbevisernes Masse og Sagførere og Domstole satte Kværnen i Gang. Fjernt fra Skuepladsen kunde Scheel vel kun brudstykkeagtigt følge, hvad der gik for sig, men af de mange Domme, som faldt, var der dog uden Tvivl én, som især bragte ham til at lytte.

Sagen om Salget af Ørbækgaard, der havde voldet saa megen Uro og Fortræd, var endelig 1818 i Højesteret naaet til Ende, idet Grevens juridiske Ret til i Henhold til Skødet 1807 frit at disponere over sit Grevskab fastsloges — og dermed Lovligheden af det Skridt, han havde gjort.⁹¹

Muligvis havde meget formet sig anderledes, hvis de to Kancelliherrer straks havde opgivet deres Modstand. Uendelig kostbar Tid var nu gaaet tabt, og Lammelsen af Pengevæsenet fuldstændiggjorde Ulykken. Den indsatte Administrations- og Realisationskommission formaaede ikke at afværge den, — tværtimod. Medens dens langsomt arbejdende Maskine 18 Aar igenem ufortrødent tærskede Langhalm paa Papirerne, forøgedes især den gamle Gæld katastrofalt, saa vist som Renter og Rentrenter er rene Djævleunger, der udnytter Aarene til Gavns ved i Halen paa hinanden at vinde op paa Højden af Hovedstolen.

Den Slags Betragtninger har muligvis lettet Scheel Ansvarets Vægt, om den overhovedet har tyngt ham. At Kreditorerne for en meget stor Del blev ramte saa haardt, som de blev, havde han sikkert aldrig tænkt sig. Han vidste, at Rigdommen var stor. Ganske vist var den bunden, men naar først den blev frigjort, maatte der være nok til at dække alt. Selv havde han jo ogsaa været den første til at ønske de fideikommissariske Baand opløste.

Med sit sangvinske Sind havde han altid haft let ved at forflygtige ubehagelige Kendsgerninger, — og paa Hellerup var han vel stadig den samme.

En af de Forhaabninger, som lyste for ham lidt ude i Fremtiden, havde dog i hvert Fald Fodfæste paa Jorden. Inden længe maatte saaledes Gl. Estrup atter aabne sig for ham, selvom hans Hænder stadig vilde være bundne; thi dette Stamhus var kun i mindre Grad berørt af Gældsstiftelsen. Skæbnen vilde imidlertid, at han allerede i 2 Aar havde hvilet i sin Grav, da Kommissionen 1827 overdrog det til hans Søn, Stamherren Christen. I op mod 100 Aar skulde det derpaa forblive i Efterkommernes Besiddelse.

Godset og Slottet Scheel — med Skærvad — var, saalænge Greven levede, stadig usolgte, men de mange Auktioner havde ryddet Slottet for baade Ind- og Udbo; hver mindste Stump af Grevens Ejendele var takseret for at gøres i Penge, selv Voldgravens sidste Svaner, — Skeelernes hellige Dyr. Fra Middelalderen løftede to af disse stolte Fugle sig over Vaabenskjoldets Hjelmtægn, bærende en gylden Ring i Næbene, og et Par andre flankerede med højt opstrakte Halse det grevelige Vaaben. Det havde Scheel sat saa stor Pris paa, at han næsten utallige Gange lod det fremstille i Signeter af forskellig Størrelse og Materiale, det ene kostbarere end det andet.

Ødet i det før saa rigt udstyrede Slot var nu næsten uhyggelig, men den 11. Marts 1822 fyldtes Tomheden med et af frygte-

lige Stemmer, det jamrede i Skorstene og Kaminer, og Skovene udenom larmede som Havet i Oprør. Orkanen drog hærgende over Egnen, rundt om i Skovene styrtede Træerne i Masse, alene i Gl. Estrups faldt ca. 2500 Favne, alle Bygninger led Skade, Tagstenene blev afflaede i Tusindtal, og blandt de mange Huse, som blæste omkuld, var baade Skærvads og Gl. Estrups Lader. Hele Egnen bar Mærker af Ødelæggelserne; Kommissionen fik fuldt op af Vindfælder at udbyde til Salg, men ogsaa Udgifter paa de medtagne Bygninger.⁰²

Det følgende Aar gik der Rygter om, at den paa Visit til Danmark ankomne, franske Statsminister Decazes, der var bleven udnævnt til Hertug af Glücksbjerg, tænkte paa at erhverve Scheel og omskabe det til et Stamhus.⁰³ Det vilde unægteligt have været et mærkeligt Tilfælde, om samtidig to franske Statsministre havde optraadt som danske Godsejere; thi Bourrienne havde da, som det vil fremgaa af det følgende, forlængst lagt Haanden paa Ulstrup.

Af Decazes Køb blev der dog ikke noget, og efter at Kommissionen 1821 havde udbudt Godset 4 Gange til Auktion uden at opnaa noget Bud, afholdtes der 1823 en ny, ved hvilken den kgl. Kasse som Kreditor lod sig det udlægge for 80,000 Rbdr. Sølv. Summen synes meget beskeden, men Pengeforholdene var lige ulykkelige, ikke mindst i Jylland, hvor i Løbet af 1820erne 30 Godser, deriblandt 8 paa selve Djursland, som et talende Tidens Tegn maatte overtages af Staten for Skatterestance og anden Gæld.⁰⁴

Først 1829, da det lysnede lidt, lykkedes det at slippe af med Scheel og Ørbækgaard, — hvilken sidste ogsaa var havnet hos Staten, — idet de for 230,000 Rbdr. S. købtes af Ritmester Jacob Benzon, der oprettede Stamhuset *Benzon*. —

Grev Scheel var forlængst død, da dette skete. Den Verden, han den sidste Del af sin Tid havde maattet tage til Takke med i sit Skjul paa Hellerup, var i Aarenes Løb lidt efter lidt bleven

mindre endnu for til Slut at lukke sig ganske snævert omkring ham. Saaledes er nu en Gang Patienters Lod, og den snigende Sygdom, som hjemsøgte ham, gav intet Haab. Doktor I. Jacobsen fra Odense tilsaa ham flittigt, men hans Hjælp forslog kun saa lidt, — og Søndag den 9. Januar 1825 havde Greven udstridt.⁹⁵

Af Sønnerne var Henrik, Axel og Siegfred nærværende ved Dødslejet; Stamherren Christen opholdt sig paa Barritskov, hvorfra han med Pas skyndte sig over Snoghøj til Hellerup, men uden at naa frem til Begravelsen.⁹⁶

I Kirken, hvis Kirkegaard Scheel daglig havde haft for Øje i sine sidste Aar, samledes den 17. Januar et Følge af Herskaber fra Omegnens Gaarde. Men ogsaa Nabolagets Bønder var mødt op for at vise Greven den sidste Hæder. Hans venlige Ord og Smil, naar han traf dem paa sine Ture, har uden Tvivl mangan Gang glædet dem; thi med Sandhed kunde det om ham siges, at han hele sit Liv havde været Almuen god. Selv i sin vildeste Kamp for at redde sig af Uføret vedligeholdte han — som det tidligere er sagt, men atter fortjener at fremhæves, — stadig de mange Lempelser i Afgifterne, han i sin Velmagt havde undet sine Fæstere. Kommissionen var derimod ikke længe om at føre Landgilden tilbage til Jordebøgernes Bestemmelser, hvor strenge end Tiderne var. Det vakte almindelig Misfornøjelse, og mangan Bonde sendte vel da af taknemmeligt Hjerte Greven en stille Tanke.⁹⁷

Paa Begravelsesdagen blev den korte Vej fra Hovedbygningen ind over Kirkegaarden fejlet og strøet med Sand, — maaske har der ligget Sne, — Bønderne fra den nærliggende Haundrup By bar Kisten, Klokkerne ringede, og Pastor Bendtz holdt Ligtalen. Bagefter gjorde Standspersonerne sig til Gode med et Daadyr fra Ravnholt Skov og Vinforraadet fra Kælderen, medens Kuske, Herskabstjenere og Bønder beværtedes med Brændevin.

Kisten var bleven gemt i en tilmuret Grav for senere at føres til Auning, og her i Gravkappellets Stilhed og Marmorkulden

mellem Forfædrenes Sarkofager hviler nu Jørgen Scheel, den sidste Lensgreve paa Scheel, Side om Side med sin fraskilte Hustru, hvis Kiste efter hendes Død 1844 bragtes dertil for at forenes med hans.

Af Scheels Efterladenskaber fik hans gamle Tjener Erik Glee-rup, hvad der fandtes af hans Herres Gang- og Livklæder, da disse — som det hed — „for en Mand af Grevens Stand kun er af saare ringe Værdi, og at det er sjældent, at saadant Folks Klæder udbydes paa offentlig Auktion“.

Den Skæbne undgik Resten af hans Indbo paa Hellerup imidlertid ikke. Hans Bøger, Pretiosa, Mønter, Medailler, Kobberstik, — deriblandt Tischbeins „Figure de Homère“ i Storfolio, — samt Vogn og Heste kom under Hammeren 2. Maj 1825. En Del Lysthavere havde meldt sig. Johan Bülow fra Sande-rumgaard købte 24 Prospekter fra Riesengebirge for 30 Rbdr., Baron Holsten fra Hvidkilde drog af med Grevens Pels, Levin Abraham fra Faaborg sikrede sig et rødt Klædesskabrak med Guldtrusser, og højst i Pris naaede et Bestik med 2 Pistoler med sølvbeslagne Valnødstræskafter, indlagte Guldstjerner i Løbene, Fænghuller af Guld, samt videre Tilbehør, som Sehestedt-Juul lod sig tilslaa for 90 Rbdr. Ialt indkom 5581 Rbdr. Selder.⁹⁸

Kort før sin Død havde Scheel anmodet en af sine Venner, Sekretær Wahlmann i Odense, som troligt havde gjort ham Tjenester, om at fornye 12 Laanebeviser paa en Del Værdisager, som stod pantsatte i et Hamborg Assistenthus for 3,000 Mark. Men da Wahlmann ikke havde de fornødne Penge og Greven snart efter døde, blev Sagerne bortsolgte paa Auktion og et Overskud paa 144 Rbdr. tilstillet Boet.⁹⁹

— Saaledes endte Grev Jørgen Scheel, og om han end i langt over hundrede Aar forglemt nu har hvilet i sin Stenkiste, om end alt det Skønne, han med saa stor Smag havde samlet, forlængst er adspredt og gaaet til Grunde, lever han dog endnu et

mærkeligt Gengangerliv i Arkivernes Tusindtal af Papirer. Intet er her gjort for at smykke eller tilhylde de aabenlyse Fejl og Skrøbeligheder, som afgjorde hans Skæbne, de taler saa højt og overdøvende, at en og anden muligvis kunde fristes til kort at af-færdige ham som blot Levemand og Ødeland i storartet Format.

At han har været begge Dele, lader sig ikke benægte, men selv med denne Indrømmelse vilde det være forhastet at fælde Dom, før man opmærksomt har lyttet ogsaa til de mangfoldige Stemmer, som atter og atter stiltfærdigt hvisker om al den Godhed, Greven trofast bevarede, hans Menneskelighed, Venlighed, Offervilje og højt udviklede Kultur eller — sidst, men ikke mindst, — hans Ømhed for Samfundets Smaa og altid saa levende Trang til at skabe Glæde, hvor han viste sig.

Mod en Kæmpesallit paa Millioner forslaar alt dette maaske efter Nogles Mening kun lidt, men blandt disse Egenskaber, som i høj Grad smykker sin Mand, er der dog adskillige af Karat, som tynger til, naar Sjælen vejes paa Vægtskaalen.

EFTERSKRIFT

Juliane Marie Scheel

„Hun var jo og død for det Nærværende,
en Gjengangerske fra gamle Tider.“

St. St. Blicher.

Disse Ord af Blicher er laante fra den smukke, lille Mindekrans, han 1839 viede Scheels Søster Juliane Marie i „*Den jydsk-hvide Dame, et Portrait, tegnet ad Mortuam*“.¹ Han skildrer her en afdød, ugift Kvinde af høj Byrd, som, fattig og forsagende Verden, levede paa en jydsk Herregaard, Ulykken havde frataget hendes forhen saa rige Familie. Minderne om alle de Døde, Hengivenhed i Guds Vilje og Godgørenhed mod Fattigfolk fyldte hendes ensomme Tilværelse; men — „hendes Kjærlighed var af udødeligt Væsen. Den omfattede Alt, hvad som lever“.

Sandsynligvis har Blicher selv mangen Gang paa sine Vandringer forbi Ulstrup set et Glimt af Comtessen i Haven eller bag Vinduerne, ja maaske kendt hende personlig. I alle Tilfælde maa han ofte have hørt hende lovprist af Egnens Folk; Anders Sandberg, den gamle Skovrider paa Godset, var jo hans gode Ven.²

Skønt Blicher ellers gerne og med Veneration omtaler Skee-lernes ærværdige Adelslægt, fortier han i dette lille Mindeblad baade Navnet paa Stedet og dets Beboerinde, Comtessen. — „saaledes hed hun bestandig baade paa Gaarden og Godset, og Almuen synes neppe at vide, om hun havde noget Slægtnavn“. Men der vil dog gives „Tilskuere“, — føjer han til, —

„som vide, at dette Portrait er intet Ideal, men en Copie, en troe Copie af den elskelige Original, den de fuld vel kjendte, hvem de ofte mindes med venlig Vemod og vel nu med et Hjertesuk gjenkende i dette Billede“.

I Overensstemmelse med den Titel, Blicher mærkelig nok har valgt, lader han hende være klædt efter gammeldags Mode, men „hviid, helt hviid og altid hviid“, skønt hun i Virkeligheden stadig har holdt fast paa den sorte Farve, der stemte saa godt med hendes Sorg. Hendes Død omtaler han ligeledes med en vis digterisk Frihed, men ene er han ikke om at forherlige hendes skønne Sjæl. Ogsaa den gamle Provst Bjerregaard, som havde kendt hende gennem mangfoldige Aar, beretter om, hvorledes Comtessen i et og alt tog Grevinde Eleonora til Mønster. — „Hun talede aldrig om sin Moder uden med den ømmeste Følelse og nævnte stedse den Velsignede. Skammelig fralistet sin hele betydelige Arvepart, delede hun, efter sin Forlørsers Exempel, selv fattig, ja næsten trængende, saa gjerne med de Fattige“.³

— Moderens Død 1808 havde gjort Datteren meget forladt. I sin Travlhed fandt Grev Jørgen sikkert kun lidt Tid til at besøge Søsteren. „Den gode Comtesse“ — skrev Sandberg 1809 til sin Herre, — spurgte forleden, om han havde hørt noget fra Greven, derfor — „glem ikke at skrive hende ofte til, hun er ene og elsker Dem med Moders Kjerlighed“.⁴ Og hver Gang den gode, trofaste Mand kunde sende hende et Par Harer, en Raabuk eller Smalhind fra Skovene, glædede det ham; thi han omfattede sit Herskab med rørende Hengivenhed.⁵

Men Greven var ham ogsaa god. Da Skovrideren havde tjent i 33 Aar, forærede Scheel ham et Guldur med Inskription, og da han tilfældigt fik Nys om, at Sandberg tænkte paa at erhverve det Hus, han boede i, tilskrev han ham det omgaaende som en Gave.⁶ Ved hver Lejlighed viste han ham Opmærksomhed og hjalp alle hans Børn i Vej,⁷ saa Skovrideren med god Grund

elskede ham og med Sorg blev Vidne til, hvor ubetænksomt denne hans Velynder bortødslede al sin Formue. „Bedste Herre, sæt nu ikke flere Penge til i Kjøbenhavn, end Anstanden udfordrer“, bad han trohjertet, selv da Greven endnu var i sin Glans.⁸

Gennem disse Smaatræk, saa ubetydelige de end synes, mærker man endnu lidt af Varmen i det smukke Forhold, som fra Grevinde Eleonoras Dage forenede Herskabet med dets Undergivne.

Under sit lange Sygeleje havde hun ogsaa tænkt paa, hvor besværligt det i Fremtiden vilde blive for Datteren, der efter hendes Død skulde sidde alene paa Ulstrup. I sine testamenteriske Bestemmelser havde hun derfor rundeligt betænkt sin ældste, veltjente Kammerjomfrue, Ane Cathrine Lund, med baade Pension, Møbler og Klæder, paa Betingelse af, at hun skulde blive hos Datteren, saa længe hun levede.⁹ Med hende og det øvrige Tyende mentes den blide, svagelige Comtesse fremdeles at være i gode Hænder.

Den gamle Kammerjomfrue bestræbte sig imidlertid med saa stor Nidkærlighed for at udfylde sin Plads, at, da hun først fik Magtens Sødme at smage, foer der en Djævel i hende. Velanset paa alle Omegnens Bøndergaarde havde hun længe været og selvskreven til at indtage en Hædersplads dér ved Barnedaab og andre festlige Lejligheder.¹⁰ Men nu greb hun til Forvalterens Forbitrelse ind overalt baade paa Gaarden og Godset, saa han, da Kommissionen havde taget Overledelsen i sin Haand, 1816 saa sig tvungen til at klage over hendes Anmasselse. Fremfor alt stræbte hun nu kun efter at berige sig selv og styrte enhver, som traadte hendes Griskhed i Vejen. Paa Foranledning af hende var mange af Folkene rømmede og slettere komne i Stedet, ja for bedre at krydse Forvalterens Planer udsprede hun Rygter om, at han snart skulde forlade sin Post. Paa Ulstrups Mark lod hun Bøndernes Heste græsse frit, naar kun

Gaardmændene vilde ofre bravt paa „den gamle Jomfrues Alter“ og ikke være for knebne med Kørsler for hendes Person. I alle Sager valgte hun Krogveje og søgte at sætte Ondt hos Comtessen, og denne, som levede i sin egen Verden og hverken saa eller hørte noget uden gennem Kammerjomfruen, var kun at undskylde og højligt at beklage. Hun havde „det ædlest og bedste Hjerte“, men førtes bag Lyset. Følgen var, at Folk gjorde Oprør imod ham; alt paa Grund af den gamle Jomfrues „skændige Tanke- og Handlemaade“; thi hun er nu „saa gammel paa Gaarden og øvet i at spille sine Ruller“, at „hendes Dumdristighed, Herskelyst, Selvraadighed og Vindesyge for hver Dag voxer og tiltager“.¹¹

Det ses ikke, hvorledes Kommissionen stillede sig til denne Konflikt, men kun kort Tid efter skal der paa Ulstrup være sket en Begivenhed, som foranledigede megen Folkesnak. Selv om Beretningen herom kun grunder sig paa mundtlig Overlevering, som yderligere er udpyntet paa sin Vandring, ser det ikke desmindre ud til, at den muligvis gemmer en Kerne af Troværdighed.

I sin enkleste og ældste Form er Sagnet optegnet kun en Menneskealder efter Tildragelsen, som i al Korthed er følgende. Paa en Tid da Greven var bortrejst, kom en Forstembedsmand i Forretninger til Ulstrup, hvor han blev om Natten. Han drømte da, at en Kvinde i gammeldags Dragt viste sig ved hans Seng og betroede ham, at hun som Stammoder for Skeelernes Slægt i sin Tid havde indmuret en Pengeskat paa Gaarden for det Tilfælde, at Familien skulde komme i den yderste Nød. Man skulde derfor slaa Hul i Murværket over Ulstrup Port; thi dér fandtes et Hulrum, hvori Skatten laa gemt. Tre i Murfladen fremtrædende Stene markerede Stedet, og naar Skrinet var udtaget, skulde det overgives til Greven. Forundret over Drømmen fortalte Forstmanden den om Morgenen til Forvalteren og forlod derpaa Gaarden. Men da han havde passeret Porten, vendte

han sig om og lagde ogsaa Mærke til 3 Stene, som stak frem. Siden glemte han Sagen, men nogen Tid efter fik han Brev fra Scheel, som bad ham om nærmere Oplysninger, da han fra sin Barndom i et Baand om Halsen bar en lille, gylden Nøgle, hvorefter det fortæltes, at ved den skulde Familien blive reddet. Da Svaret kom, blev der derpaa i Grevens Nærværelse foretaget en Undersøgelse af Stedet, og Mureren, som brækkede Hul, fandt kun et tomt, lille Rum, men paastod tillige, at Stenene kort forinden maatte have været udtagne og atter anbragte paa Plads.

Sagnet vil endvidere vide, at Forvalteren snart efter købte sig en Herregaard, og at en Murmester fra Randers, der før havde været fattig, pludselig kom i Velstand, Omstændigheder man naturligvis satte i Forbindelse med Drømmen, da der kunde være Grund til at formode, at disse to i Ledtog kort forinden hemmeligt havde aabnet Muren og tilvendt sig Skatten.¹² Og skulde den gamle Kammerjomfru virkelig have været i Besiddelse af saa ondartet en Gifttunge, som Forvalteren tillægger hende, fristes man næsten til at mistænke hende for at have været Opfinderen eller Sprederen af den sidste, lille Tilvækst paa Beretningen.

Men hvorledes dette nu end forholder sig, synes der under alle Omstændigheder at være en vis Sandsynlighed for, at Traditionen om Drømmen og den derpaa følgende Undersøgelse har Rod i en virkelig Begivenhed.

I et Par Varianter af Overleveringen sættes Navnet paa den optrædende Forstmand i Forbindelse med Forstraad Jens Bang, den bekendte Skovrider paa Alheden, — et Fingerpeg, som ikke er uden Betydning.¹³ I et af Kommissionens Regnskaber forekommer der saaledes vedrørende Ulstrup en Udgift paa 2 Rbdr. for „en Undersøgelse, som dér blev gjort efter Kommissionens Foranstaltning“, samt et umiddelbart derpaa følgende Udlæg „for Expresser til Skovrider Bang paa Alheden og til Aarhus“ —

her afholdtes Kommissionsmøderne, — „i Anledning af denne Undersøgelse“. ¹⁴

Det vil derfor næppe være for dristigt at slutte, at Bang har haft en saadan Drøm, — Scheels Sammenbrud satte jo da i høj Grad Sindene i Bevægelse, — at Muligheden for at finde Skatten har været almindelig drøftet, og at Kommissionen har spurgt og — for at føje Gaardens Folk og gøre en Ende paa Snakken, — ladet Undersøgelsen sætte i Værk.

Fremkomsten af en solid Skat vilde visselig have været kærkommen; thi Kommissionen havde svært ved at rejse Penge, og just nu stod derfor Bortsalget af Ulstrup for Døren.

Den stakkels Comtesse maatte forsone sig med den Tanke snart at tage Afsked med sit Barndomshjem, hvor hver eneste Plet ved sine Minder var hende dyrebar. Den Fremtid, hun nu saa i Møde, var kun mørk, alt hvad hun havde taget i Arv, var ved Broderens Sammenbrud bragt i Fare for efterhaanden haabløst at forsvinde i Dybet. Kun noget af Indboet var hendes, og hun havde nu intet andet Valg end at sætte det meste af sit paa Auktion den 25. februar 1817. Efter at have opremset en Del af de fine Ting fandt Randers Avis i sit Avertissement desuden Grund til at betone disses høje Kvalitet, „hvilket lettelig vil indsees, naar tages Hensyn til: at slige herskabelige Effecter er valgt med megen Smag“. Endvidere anføres det udtrykkeligt, at Bortsalget var foranlediget af Comtessens „Forandring af Bopæl“. ¹⁵

Hjemmet skulde nu gaa over paa fremmede Hænder, — ingen anede til hvem, — og i hurtig Rækkefølge bragtes efterhaanden alle Broderens Ejendele her paa Auktionsbordet, saa Stuerne fuldstændigt ryddedes. For ogsaa at forskaanes for det Syn besluttede Søsteren at tage andet Steds hen. Det Tilsagn, hendes Broder før Moderens Død havde givet hende om Ophold paa en af hans Gaarde, kunde Kommissionen ikke se bort fra, og for at skaffe hende Husly paa Gl. Estrup foreslog Forvalteren

dér at lade en Gartnerfamilie rømme nogle Stuer, den beboede paa Slottet.¹⁶

I Oktober 1817 forlod Juliane Marie derpaa Ulstrup for at drage til Gl. Estrup, medtagende sine 6 Tjenestefolk, 4 Heste og 8 Køer,¹⁷ — i Sandhed et rørende Optog og gammelt i Stil, næsten som laant fra den Bibelhistorie, der var hendes kæreste Læsning.

Auktionerne over Grevens Ind- og Udbo paa Ulstrup gik nu deres Gang i Maj, Juni og endelig November, da alt var fejtet ud, og bedrøvet blev Husets gamle Ven, Provst Bjerregaard, ved en af disse Vidne til, hvorledes en Bondemand blandt andet slæbte af med den afdøde Grevindes „røde Damaskes-Stadsstole“ for dermed at pynte „sin Bedstestue, som den her hedder hos Almuen“.¹⁸

Selve Ulstrup Gaard og Gods med dets 455 Tdr. Hartkorn blev i Aarets Løb gentagne Gange forgæves udbudt til Auktion; thi stadig meldte der sig Hindringer, da en indflydelsesrig Panthaver fra det Fjerne dukkede frem med sine Fordringer.

Det var den da til fransk Statsminister ophøjede Bourrienne, som nu ved en Fuldmægtig pludselig blandede sig i Spillet og satte Kommissionen i Forlegenhed.

Gumprecht Moses havde — som tidligere omtalt, — den 19. Maj 1809 af Grev Scheel modtaget 2 Panteobligationer paa Ulstrup, hver paa 50,000 Rdr., Penge som hidrørte fra Bourrienne. Ved et af sine sædvanlige Kunstgreb havde den geskæftige Bankier desuagtet transporteret dem videre, indtil de sluttelig havnede hos Handelshuset Philip Hartvig Rée et Co. i Aarhus. Ogsaa dette Firma mødte nu op med sine Krav. Bourrienne var dog ikke til Sinds at lade sig slaa af Marken; allerede 1816 havde han ladet høre fra sig, ja formaaet selv Fyrst Talleyrand til at gøre Forestillinger hos Udenrigsministeren Niels Rosenkrantz. Efter adskilligt Bryderi gled Sagen dog endelig i Orden ved et Forlig, og Obligationerne kom i den franske Ministers

Besiddelse. Ved Auktionen 19. Oktober 1818 fik denne Hammerslag paa Ulstrup, — og af Købesummen, 170,000 Rbdr. Sølv, som han betalte med Gældsbeviser fra Scheel, havde Kommissionen saaledes kun den tvivlsomme Fornøjelse i Regnskabet at opføre Summen baade som Indtægt og Udgift.¹⁹

Comtessen havde fra sin tidligste Ungdom altid været yderst skrøbelig og ofte syg. Et Par af hendes Breve til Broderen er skrevet med saa dirrende en Haand, at de er ulæselige. og allerede 1814 kunde Grev Scheels Datter, den unge Eleonora Caroline, i et Brev til Faderen udtale sin Frygt for, at „Tante Julie“ — under det Navn gik hun almindeligt i Familien — aldrig mere vilde blive rask, men — „hvor er hun blid og resigneret trods alle sine Lidelser“.²⁰

Paa Gl. Estrup befandt hun sig ikke godt, Slottets Storhed og Tomhed, hvori alt nu syntes uddøet, knugede hende, og da der efter Ulstrups Overgang til den franske Statsminister ingen Sandsynlighed var for, at denne personlig vilde bebo det, fattede hun atter Haab om at vende tilbage til Barndomshjemmet. Hun skrev derfor til Stiftamtmand Guldencrone, der som den hjælpsomme, venlige Mand han var, ogsaa ser ud til at have gjort sit for at fremme hendes Ønske hos Bourrienne. Ved Velvilje fra hans Side opnaaede hun i alt Fald snart efter igen at kunne flytte tilbage og slaa sig til Ro i en Del af Hovedbygningen paa Ulstrup.²¹

Her fortsatte hun nu i de vante Omgivelser sin tyste, tilbagetrukne Tilværelse. Broderens ulykkelige Skæbne og Død har sikkert fyldt hende med Smerte, men trods sin Svaghed henslæbte hun dog Aar efter Aar, — som en Gengangere, siger Blicher med Rette, thi det var svundne Tider og deres Aand, som med hende levede videre paa Gaarden. Fattig var hun unægtelig bleven. Alle hendes Forsøg paa at redde noget af sit Arvegods mødte Afslag hos Kommissionen, men desuagtet frasagde hun sig 1819 sine Rettigheder paa Odense adelige Jomfrukloster, skønt hendes Tilhold paa Ulstrup tilmed ikke var betrygget.²²

Bourriennes fremtrædende Stilling i Frankrig var op i 1820'erne mere og mere gjort usikker ved hans ulykkelige Pengeaffærer, og Erhvervelsen af Ulstrup havde efterhaanden paaført ham betydelige Tab. I den haarde Landbrugskrise kneb det med Skatterne, hans Haab om ved Salg af Bøndergodset at forbedre sin Økonomi slog fejl, og i Henhold til en Højesteretsdom angaaende Godsets Overformynderipenge foretoges der i Februar 1826 en Udlægsforretning i Gaardens Indbo og Kreaturer.²³ Men det var kun en Forløber for, hvad der var i Vente; thi som Hovedkreditor fratog Staten ham Godset det følgende Aar. Hjemme brød nu ogsaa alt sammen for Bourrienne, som fuldkommen ruineret maatte flygte til Belgien, — og dog var han endnu velbeslaet med Pantebreve og andre Gældsbeviser fra Scheel. Da dennes Bo endelig gjordes op 1833, fandtes der for disse ingen Dækning for 46,205 Rbdr. rede Sølv, samt 4,000 Rbdr. Sedler, Fordringer fra Bourrienne, som Kommissionen havde godkendt, medens 101,500 Rdr. Hamb. Cour. var strøget af Listerne.²⁴ Den franske Storspekulants Forbindelse med Gumprecht Moses var saaledes kommen ham dyrt at staa.

Juliane Marie fik fremdeles Lov til at blive boende nu, da Ulstrup var gaaet over til Statskassen. Det var dog dennes Agt snarest, naar Tiderne bedredes, atter at skille sig derved, og den endelige Auktion fandt den 3. Marts 1835 Sted paa selve Gaarden.²⁵

For anden Gang stod den aldrende Comtesse saaledes Ansigt til Ansigt med Faren for atter at maatte miste sit Hjem, — og hvad der nu skete i det skæbnesvangre Øjeblik, har Egnens Befolkning trofast fastholdt i Erindringen helt op imod vore Dage.

Fra sine Vinduer fulgte hun i Uro, hvad der udenfor gik for sig, hendes Fremtid var jo afhængig deraf, og da Hammerslaget lød og med et førte Gaarden over paa fremmed Haand, da — fortæller Blicher — „brast det gamle Pige hjerte“.

Den stedlige Tradition beretter, at den gamle Dame rev det Gardin, hvori hun greb fat, med sig i Faldet,²⁶ og i den kockske

Familie, hvortil den daværende Forpagter og senere Ejer af Ulstrup, den højt ansete Landmand P. G. Koch hørte, mindes man desuden, at Comtessen sank sammen i Armene paa dennes Hustru, der fik hende bragt i Seng og sendt Bud efter en Læge.²⁷

Slaget, som havde ramt hende, udslukte dog ikke straks hendes Liv, men Dødens Finger havde berørt hende, og fire Dage efter sov hun hen. Det fremgaar ikke blot af Kirkebogen,²⁸ men endnu tydeligere af de Ord, hvormed Grev Christen Scheel til Gl. Estrup offentliggjorde sin Fasters Bortgang: — „at den evige Viisdom hjemkaldte min elskede Tante Juliane Marie, Comtesse af Scheel, paa Ulstrup, fra det Timelige til det bedre Livs Fred efter flere Aars Svaghed og et Par Dages Sygdom sidste Løverdags Morgen den 7. ds., 66 Aar gammel“. „Som hendes Liv var stille og, under Skæbnens Omvexling, gudhengiven, saa saae hun og med rolig Fortrøstning Fuldendelsen i Møde. Fred med den Elskedes Støv“.²⁹

Den 16. Marts jordedes hun paa Sdr. Vinge Kirkegaard, men ogsaa Resterne af hende førtes siden til Mausoleet ved Auning Kirke. Her hviler hun mellem alle dem, hun saa inderligt havde elsket.

— Ulstrup ligger endnu bevaret i Skyggen af store Træer, men den lange Allé, som indtil fornylig saa kongelig i sin Rejsning drog Gaarden forbi, har det moderne Vejraseri tilintetgjort. Billedet har mistet derved. Men stadig glider Gudenaan dog stiltfærdigt i sin Seng, Bakkernes Masse har ikke ladet sig rokke, skønt Teglværker og Grusgrave flænses deri, og uanset alle Indgreb aner man den Dag i Dag lidt af Dalstrøgets forstum saa mørkladne, alvorsfulde Skønhed.

KILDER OG BEVISSTEDER

KILDER OG BEVISSTEDER

Hovedmassen af det utrykte Kildemateriale, hvorpaa nærværende Arbejde bygger, er fordelt i følgende Grupper:

- I. Rigsarkivet. *Grev Jørgen Scheels Privatarkiv* (citeret i det følgende: S. P. A.), bestaaende af flere Tusinde Breve, Regnskaber og personlige Optegnelser, i alt 17 Pakker og ordnede i følgende Grupper: A. Breve til Scheel. – B. Egenhændige Fortegnelser over modtagne og besvarede Breve, samt Koncepter og Kopier, 1782-1813. – C. Militære Papirer. – D. Personlige Papirer. – E. Dagbogsoptegnelser. – F. Kollegiehefter fra Sorø og Göttingen. – G. Regnskabslistor og -papirer, 1786-1814. – H. Vinbøger, 1803-12. – I. Diverse.
- II. Viborg Landsarkiv. *Arkivet for den til Behandling af Grev J. Scheels Bo 13/10 1815 nedsatte Administrations- og Realisationskommission, 1815-33.* a) Protokol, 1815-33. – b) Protokol over de i Kommissionen forelagte Sager, 1815-17. – c) ca. 30 tykke, uordnede og unummerede Dokumentpakker. – d) Protokol for den tidligere Administration, 1796-1807. (Alle i Randers Amts Arkiv.)
- III. Viborg Landsarkiv. *Godsarkiverne for Hovedgaardene Scheel, Skern og Karmark, Ulstrup og Gl. Estrup.*
- IV. Viborg Landsarkiv. *Skøde- og Panteprotokoller for Viborg Landsting, Scheel Birk, Middelsom-Sonderlyngs Herred, Grenaa Kubstad og Nørre Djurs Herred.*

– Paa Grund af den overvældende Stofmængde er Kildehenvisningerne begrænsede til det mest nødvendige.

Jeg føler mig i Taknemmelighedsgæld til Personalet paa Rigsarkivet og Landsarkivet i Viborg for mangen Haandsrækning, ligesom jeg beder Hr. Hofjægermester, Greve F. C. R. Scheel, Rycgaard, modtage min bedste Tak for elskværdig Imødekommenhed.

Indledning. Slægten. Side 7-17.

¹⁾ Om Skeelcerne henvises under et til Villh. Samuel Skeel: Optegnelser om Familien Skeel, Kbh., 1871, og Supplement, 1882; Danmarks Adels Aarbog, XVIII, 1901, samt Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg. - ²⁾ Vedel Simonsens Dagbøger (Elvedgaard) 25/7 1814; Dansk Folkekalender, 1852, 87. - ³⁾ Chr. Molbech: Uddrag af Biskop Jens Bircherods Dagbøger, Kbh., 1846, 295 f. - ⁴⁾ Danske Herregaarde ved 1920, III, 205 f. - ⁵⁾ Relation 1744 (Histor. Aarbog for Randers Amt, XII, 1918, 83). - ⁶⁾ Stutterilister (Gl. Estrups Godsarkiv. Diverse Dokumenter, Pakke III). - ⁷⁾ I. C. Hald: Randers Amt, Kbh., 1827, 146 f.; Samlinger til jydsk Hist. og Topografi, 2. R., III, 140. - ⁸⁾ Gl. Estrup Ark., Diverse Dokum., Pk. III. Jfr. Fra Viborg Amt, Aarb., 1939, 6, 77. - ⁹⁾ G. Bcgtrup: Beskriv. over Agerdyrningens Tilstand i Nr. Jylland, II, Kbh., 1810, 26 f.; Gl. Estrup Ark., Diverse Dokum. Pk. I. - ¹⁰⁾ Smtts., Pk. III. - ¹¹⁾ Brev til I. O. Schack-Rathlou. Udvalgte Breve af I. O. Schack-Rathlous Arkiv, 1760-1800, udg. af Th. Thaulow og I. O. Bro Jørgensen, Kbh., 1936, 334. - ¹²⁾ Bernstorffske Papirer, udg. af Aage Friis, III, 1913, 161. - ¹³⁾ Udvalgte Br. af Schack-Rathlous Arkiv, p. 358. - ¹⁴⁾ Bernstorffske Papirer, III, 161. - ¹⁵⁾ Udv. Br. af Schack-Rathlous Ark., 358. - ¹⁶⁾ Bernstorffske Papirer, II, 1907, 573.

Kapitel 1. Stamherren. Side 18-41.

¹⁾ Nordisk Tidsskrift for Historie, Literatur og Konst, udg. af Chr. Molbech, III, Kbh., 1829, 161; H. Bjerregaard: En kort Anviisning til Træavl etc., Randers, 1828, 15. - ²⁾ Chr. Vaupell: De danske Skove. Kbh., 1863, 305; St. St. Blicher: Viborg Amt, 1838, Sprog- og Litteraturselskabets Blicher-Udg., XXII, 133; Danske Atlas, IV, 1768, 698; S. B. Juul og Cron: Geographie over Kongeriget Danmark. Kbh., 1816, 381. Ulstrup Godsregnskaber; Fra Viborg Amt, Aarb. 1939, 30. - ³⁾ Ulstrup Godsark., Maanedsextrakter over Ind- og Udgifter, 1765-68. Mur- og Gibsmester Chr. Mørup faar 1767 Betaling for den „nyc Stald, han ved Enden af den gamle nordre Stald af Ny har opsat“. I et Inventar over Ulstrup 1756 anføres i Materialhuset bl. a. „3 Pilastre af Sandsten nedtagen af Altanen paa det Sønder Hus“. (Gl. Estrups Godsarkiv. Diverse Dokumenter, Pk. I). - ⁴⁾ Inventar over Ulstrup 1787 (Dokumentmapper for Kommissionen i J. Scheels Bo, Randers Amts Arkiv, V. L. A.). - ⁵⁾ Aage Friis: Bernstorffske Papirer, III, 1913, 199 f. - ⁶⁾ Ulstrup Godsark.; jfr. Fra Viborg Amt, Aarb., 1939, 54 ff.

- 7) H. Bjerregaard: *Dyder og Udyder i verdslige Exempler tilligemed udvalgte Sententser og Levregler etc.*, I Del, Randers 1841, 79; Optegnelse med Sammes Navn, men med E. Tang Kristensens Haand (Dansk Folke-mindesamling). - 8) Udat. Brev (1789) fra G. Moltke (S. P. A.). - 9) Br. fra Colding (S. P. A.). Jfr. Br. fra Kress, 24 Apr. 1779 (smstds.). - 10) Koncepter og Kopier (S. P. A.). - 11) Stutteri-Fortegnelse 1784 (Gl. Estrup Arkiv. Diverse Dokumenter, Pk. III). - 12) Br. af 14. August 1784 (Koncepter og Kopier, S. P. A.). - 13) Inventar paa Scheel 1815 (Prot. for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, Randers Amts Ark.). - 14) Matrikel over Elever paa Sorø Akademi, Mskt. (R. A.), Kollegiehefter fra Sorø (S. P. A., Afd. F.); Br. fra Borch og Hustru (smstds., Afd. B.). - 15) 18/4 1787. (Koncepter og Kopier). - 16) Br. fra Thienen, 2/1 1786 (S. P. A.). - 17) S. P. A., Afd. I. - 18) Br. af 1/4 1787. - 19) Br. fra Christiane Mette Bille 1787 f. - 20) Götz v. Selle: Matrikel, 1734-1837, Göttingen, 1937. - 21) Samme: Die Georg-August Universität zu Göttingen, 1737-1937, Göttingen, 1937, 188. - 22) Smstds., 188. - 23) v. Selles Matrikel-Udgave. - 24) Selle: Die Georg-August Universität, 124, 189; Andreas Chr. Hwiid: Udtog af en Dagbog holden i Aarene 1777-80 paa en Reise igicennem Tyskland, Italien, Frankrige og Holland, Kbh., 1787, I, 157; Efterladte Optegn. af P. Uldall, Mémoires og Breve, XXI, 1914, 122; Museum, 1893, I, 72. - 25) Museum, 1893, I, 72. - 26) Hwiid, I, 65, 152; „Der Göttinger Student“, Göttingen, 1813, Nytryk, 1913, 98. - 27) Fred. Sneedorffs samlede Skrifter, I, Kbh., 1794, 10, 16 f. - 28) Museum, 1896, I, 160. - 29) Hwiid, I, 153. - 30) Kollegiehefter og Regnskaber (S. P. A., Afdel. F. og G.). - 31) Brev fra Bernstorff 12/1 1788, do. fra Schack-Rathlou 12/1 1788 (S. P. A.). - 32) Peter Uldall, anf. Skr., 119; Brev fra v. Thienen, 31/12 1787 (S. P. A.). - 33) Breve fra Familien Ayser og Schweppe (S. P. A.). - 34) T. Baden, se Brev af 16/10 1789 fra E. Gumprecht (S. P. A.). Om Bendt Bendtsens Ophold i Göttingen, Danske Saml., I. R., V, 6-24. - 35) Om Adam Moltke, Axel Pontoppidan: Adam Gottlob Detlev, Greve af Moltke, Kbh., 1939; Aug. Baggesen: Jens Baggesens Biographie. - 36) Fred. Sneedorffs samlede Skrifter, I, 159 f. Jfr. Scheels Regnskaber (S. P. A.). - 37) Scheels Regnskaber. - 38) Museum, 1896, I, 170. - 39) Br. fra Schubarth, 14/11 1789 (S. P. A.). - 40) Scheels Regnskaber, 1788. - 41) Brev fra Prins Aug. Frederik (u. D.); fra Fridr. David i Cassel, 21/2 1790, 7/3, 11/3, 4/4, 11/6 1790; fra Fiorillo, 3/9 1789, 28/11 1790. - 42) Br. fra Borch og Hustru, 1789 f. - 43) Fra *W. F. Chassot de Florencourt*, 15/10 1789, tysk Forfatter (Ven af Moltke, Axel Pontoppidan, anf. Skr., 69); fra Knesebach, Juli 1790. - 44) Br. fra Moltke, 30/9 1789. - 45) Brevene fra Ayser og

Schweppe. — ⁴⁶) A. Chr. Hwiid, anf. Skr., I, 190. — ⁴⁷) Smstds., I, 86. — ⁴⁸) Br. fra Knesebech, Juli 1790. — ⁴⁹) Br. fra Chassot de Florencourt, 15/10 1789; fra Fiorillo, 7/10 1790; „Tag Dig i Agt og stol ikke paa Brødrene, jeg ved Du taber for meget“ (Br. fra Schweppe, 25/5 1790). — ⁵⁰) Brevene fra Gumprechterne. — ⁵¹) Fred. Sneedorff, anf. Skr., I, 19. — ⁵²) Br. fra E. Gumprecht, 6/2 1789; fra Hesse, 15/6 1789. — ⁵³) Br. fra Schubart, 1788-89. — ⁵⁴) Leo Swane: I. F. Clemens, Kbh., 1929, 17, 295. — ⁵⁵) Br. fra Rinderhagen, 22/3 1790; kvitt. Regning fra Gregson paa 25 Louis (Scheels Regnskaber, Afd. G. i S. P. A.). Bl. ufsendte Breve en Følgeskrivelse med en, nu fjernet Veksel paa 2703 livres til *Juveler Servant* i Paris, dat. 16/6 1789. (S. P. A.). — ⁵⁶) Brev fra K. Juel, 10/3 1789. Jfr. Br. fra Könemann, 20/8 1789, 22/4 1790, 28/8 1790. — ⁵⁷) Br. fra C. Høyer, 6/6 1789. — ⁵⁸) Fra samme, 16/5 1789. — ⁵⁹) Brev fra Blome, 6/7 1789. — ⁶⁰) Br. fra Könemann, 23/7 1789. — ⁶¹) Fra Könemann, 20/8, 15/10, 6/12 1789, 22/4 1790. — ⁶²) Fra samme, 12/6, 13/7, 23/7, 16/12 1789. — ⁶³) Brev fra C. Høyer, 6/6 1789. (Kunstmuseets Aarskrift, 1933-34, 63.). — ⁶⁴) Br. fra *Ida Lucie v. Thienen*, 29/6 og 17/7 1789.

Kapitel 2. Lensgreven. Side 42-70.

¹) Br. af 30/7 1801 (S. P. A.). — ²) Chr. Vaupell: De danske Skove, Kbh., 1863, 57. En Skovauktion over de mange udgaaede Træer 1800 indbringer 837 Rdr. (Administr.-Kommissionens Protokol, 1796-1807, fol. 27, Randers Amts Ark.). Efter en Taksation af den erfarne Skovrider A. Sandberg 1802 var samtlige Skove i Grevskabet Scheel, samt Stamhuset Gl. Estrup, beregnet hver Favnd til 1 Rdr. Værdi, mere værd end 2 Tønder Guld. Der kunde tages aarlig 8-10,000 Rdr. af Skovene (smstds., fol. 33 f.). 1807 solgtes der Træ fra Scheels Skove for et Beløb af 2395 Rdr. (Scheels Godsarkiv. Gl. Brevskaber 1777-1820). — ³) Dokumentpakkerne i Scheels Bo, 1815-33. — ⁴) Breve af Skovrider Anders Sandberg, 6/3 1805, 13/3 1805 (Scheels Godsarkiv. Gl. Brevskaber, 1777-1820). At Bøgene ogsaa paa den Tid gjorde sig gældende i Skerns Skove, fremgaar af en Auktion 1796 over ca. 250 Vindfælder og rodvæltede Bøge (Viborg Samler, 12. Septb. 1796, nr. 37). — ⁵) Danske Atlas, IV, 1768, 662. — ⁶) Notesbog 1794 (S. P. A., Afdel. E); Breve fra John Rosenkrantz et Sohn, Haarlem, 1802-8. — ⁷) Notesbog, 1794. Lystjagt (Auktionsannonce, Viborg Samler, 17/5 1796, nr. 20). — ⁸) Kverndrup Kirkebog, 25/6 1790. — ⁹) Regnskabsbog, 1790 (S. P. A., Afdel. G. I). — ¹⁰) Edv. Holm: Kampen om Landboreformerne i

Danmark i Slutn. af 18. Aarh., Kbh., 1888, 204 ff. - ¹¹⁾ Br. fra Lüttichau, 13/6, 23/6 1790, samt et u. D. (1790). - ¹²⁾ 1790, u. D. - ¹³⁾ 10/8 1790. - ¹⁴⁾ 17/8, samt 26/8 1790. Den i Bladene offentliggjorte Meddelelse om Deputationens Modtagelse paa Louisenlund (se f. Eks. Viborg Samler, 29/8 1790, Nr. 35), er forfattet af Lüttichau, der ogsaa paalagde Scheel i Hamborg at lade den tilflyde de Hamborgske Aviser (Br. af 26/8 1790). - ¹⁵⁾ 13/5 1791. - ¹⁶⁾ Anført i Fæstebrevene som beroende paa Herskabets Velvilje. - ¹⁷⁾ G. Begtrup: Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Nr. Jylland, II, Kbh., 1810, 31, 33. - ¹⁸⁾ Evald Tang Kristensen: Gl. Folks Fortællinger om det jyske Almueliv, II, 1891-93, p. 83, Nr. 215; 133 f., Nr. 333. - ¹⁹⁾ Regnskabsbog 1790; Lejekontrakt, 21/1 1790, med preuss. Konsul Busky. - ²⁰⁾ Br. fra Schubart, 14/11 1789. - ²¹⁾ Ansættelsesbrev af 3/2 1790 (S. P. A., Afdel. D.). - ²²⁾ Ritzau: Johannes Logen. Zorobabel og Frederik til det kronede Haab, 1882, p. 7. - ²³⁾ Breve af 19/11, 20/11, 10/12 til Hofmester Brockenhuus, samt 3/12 1792 til Carl af Hessen. (S. P. A., Afd. B. Koncepter og Brevfortegnelser). - ²⁴⁾ Breve fra Fabritius de Tengnagel, 1792-95, 1801-4. - ²⁵⁾ Br. fra Jacob v. Axen i Hamborg, 1789-98, samt fra C. v. Axen, Lybeck, 1794-1804. - ²⁶⁾ Kostede 259 Rdr. (Regning 1790. S. P. A., Afdel. I.). - ²⁷⁾ Notesbog 1794; i Dokumentpakkerne i Kommissionen for Scheels Bo findes en Regning fra I. Juel, dat. 21/12 1795, paa Kopier af 2 Portrætter, samt et do. af *Gehejmeraadinde Sehestedt-Juul*, med 5 Rammer og Indpakning, 215 Rdr. - ²⁸⁾ Br. fra Harbou, 18/8 1794. 8 Silhouetter af Greve, 29 do. af Rothermundt (Regnskaber, S. P. A., Afdel. G. I.). - ²⁹⁾ Trykt Indbydelse. - ³⁰⁾ F. Ahlefeldt Laurvig: Generalen, III, 1929, 23 ff. - ³¹⁾ Br. fra J. v. Axen, 11/11 1794, 27/1 1795 m. fl. - ³²⁾ Br. fra Gumprecht. - ³³⁾ Br. fra Emanuel Gumprecht, 16/10 1789. - ³⁴⁾ S. P. A., Kopier og Koncepter, 8/10 1792. Jfr. Højesteretsdom af 13/2 1796. - ³⁵⁾ Administrationsprot. for Grevskabet Scheel, 1796-1807, ³¹⁾7 1797. - ³⁶⁾ Br. fra Behrendt Israel Joachim, 25/5, 1/6 1790. - ³⁷⁾ Om Scheels mange Indkøb, se bl. a. de talrige Breve fra Leverandører, hans egne Regnskabsnotitser, samt Inventarlisterne og Auktionsfortegnelserne over Indbo paa Scheel. - ³⁸⁾ Prot. over Dokumenter, fremlagte i Kommissionen for Grev Scheels Bo, 1815-17, fol. 127 ff. (Randers Amts Arkiv); Dokumenter vedr. Adm. og Realisations-Kommiss. i Scheels Bo, 1819-30 (Gl. Estrups Ark.). - ³⁹⁾ Aage Friis: Bernstorffske Papirer, III, Kbh., 1913, 612; Zeitschrift d. Gesellsch. für Schlesw. Holst. Geschichte, XXXVII (1907), 328, 331 ff. - ⁴⁰⁾ Br. fra Jens Bloch, 12/5 1794. - ⁴¹⁾ Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol, 1793-99, fol. 320, 338; Kgl. Bevilling af 17/4 1795 (Prot. over Dokum. freml. i Kommissionen,

1815-17). - ⁴²) Br. fra v. Thienen, 8/5 1787. - ⁴³) Ulstrup Godsarkiv. Regnskaber, 1775-1808; Fra Viborg Amt, Aarb. 1939, 54 ff.; Brev til Dr. Rogert 13/1 1785 (Koncepter og Kopier); Br. fra Rogert, 1792-93. - ⁴⁴) Br. fra Adam Würglér, 1790-91. - ⁴⁵) Hiort-Lorenzen og Salicath: Repertorium over Legater og milde Stiftelser, V, 194; Ulstrup Godsarkiv. Regnskaber. - ⁴⁶) V. Velling Kirkebog, 7/4 1803. Jens Andersen havde været Skriver paa Ulstrup, og hans Sønesøn *Lærer Würglér* meddelte Tang Kristensen en Del af dennes Stof vedr. Egnen dér. (Gl. Folks Fortællinger om det jyske Almucliv, II (1891-93), 83, Nr. 215; 133 f., Nr. 333.). - ⁴⁷) Optegn. af I. V. Nissen (Dansk Folkemindesamling); E. Tang Kristensen: Jyske Folkeminder, VIII, 1886, p. 81, Nr. 157. - ⁴⁸) Br. fra Elconora Scheel, 22/12 1794. Hun beder Sønnen brænde Brevet, dette er altsaa ikke sket. - ⁴⁹) Sdr. Vinge Kirkebog, 25/2 1795. - ⁵⁰) Breve fra A. L. Moltke og Hustru, 1794 ff. - ⁵¹) Fra Generalinde Moltke, 1/1 1795 (indlagt i Mandens Brev, 29/12 1794).

Kapitel 3. Den store Rejse. Side 71-110.

¹) I. I. Gerning: Reise durch Oestreich u. Italien, I, Frankf. a. M., 1802, 41 f.; Brev fra Arnsteiner et Co., 15/12 1795. - ²) 14/11, 16/12 1795, Personlige Papirer (S. P. A.). - ³) Brev fra T. Abo, 9/2 1796. - ⁴) Dagbøger (S. P. A., Afd. E). - ⁵) Weilbachs Kunstnerleksikon, 2. Udg., I, 182. - ⁶) Regnskaber (S. P. A., Afd. G., Pakke 1); Breve fra E. Münster, 17/6 1796, 11/3 1801; Brev fra Turlonia, 2/2 1798; fra A. C. Knuth, 19/9 1796. - ⁷) A. C. Gierlew: Breve over Italien og Sicilien paa en Reise i Aarene 1803 og 1804, I, Kbh., 1807, 518 ff.; Museum, 1896^I, 191. - ⁸) Mémoires du Général, Baron Thiébault, publ. sous les auspices de sa fille par F. Calmettes. Paris, 1894, II, 175. - ⁹) Louis Bobé: Frederikke Brun og hendes Kreds ude og hjemme, Kbh., 1910, 89. - ¹⁰) Regnskabslistor (S. P. A., Afd. G., Pk. 1). - ¹¹) Breve fra Cabott, 1796. - ¹²) A. C. Gierlew, anf. Skr., I, 1807, 183. - ¹³) Mme Vigée-Lebrun: Souvenirs, II, Paris, 1835, 82; N. V. Dorph: Uddrag af P. O. Brøndsteds Reise-Dagbøger. Kbh., 1850, 78. - ¹⁴) I. I. Gerning, anf. Skr., I, 229. - ¹⁵) N. Brooke: Voyage à Naples et en Toscane. Paris, 1798, 186 f. - ¹⁶) Br. fra Ernst Münster, 17/6 1796. - ¹⁷) S. P. A. Afdel. E. For de følgende Meddelelser om Scheels Liv i Neapel henvises under et til denne Dagbog. - ¹⁸) Aug. v. Kotzebue: Erinnerungen von einer Reise aus Licfland nach Rom u. Neapel, II, Berlin, 1805, 157 ff. - ¹⁹) I. I. Gerning: Reise durch Oestreich u. Italien, I, Frankf. a. M., 1802,

p. 230. – ²⁰) Gierlew, II, 192 f. – ²¹) Gerning, I, 230; Kotzebue, II, 161 f. – ²²) Museum, 1896^I, 172. – ²³) Chr. Elling: Operahus og Casino. Studier i det ital. Logteater, 1670-1830, Kbh., 1942, 18 ff. – ²⁴) Kotzebue, II, 87 ff.; Elling, 12; Gerning, I, 242 f. – ²⁵) Kotzebue, II, 84 ff., 131, 136 f. – ²⁶) Goethe: Ital. Reise, 16/3 1787 (Werke, herausg. v. Ludv. Geiger, 12. Opl., Berlin, 1917, VIII, 220 f.); jfr. Gerning, I, 291 ff. – ²⁷) Auktionskatalog over Scheels Bibl. m. m., 1818, p. 370; Bogbinderregn. (Dokumentpakker i Kommissionen for Scheels Bo). – ²⁸) Om Berio, Aug. v. Kotzebue, II, 145 f.; Goethe: Ital. Reise, 26/3 1787 (Geiger, VIII, 235); Stendhal: Rome, Naples, Florence, Oeuvres complètes, I, Paris, 1919, 384; Gerning, II, 85. – ²⁹) Kotzebue, II, 166. – ³⁰) Mémoires du comte Roger de Damas, publ. et annotés par J. Rambaud, Paris, 1912, I, 20, 68. – ³¹) Mme Vigée-Lebrun: Souvenirs, II, Paris, 1835, 83 ff., jfr. 328. Vigée-Lebrun har malet 3 Billeder af hende (smstds., II, 86, 369). – ³²) Gerning, I, 295. Ogsaa med Legationssekretæren, den senere Ambassadør *Italiensky* (Andreas Jaulévitch) kom Scheel sammen. – ³³) Dagbog, 1797 og 98. – ³⁴) Goethe: Hackert (Werke, Weimar-Udg., 1891, 46. B., 245 ff.). – ³⁵) S. P. A. Koncepter og Kopier, 1800-13, 10/2 1809; Breve fra Hackert, 29/12 1801, 18/4 1803. – ³⁶) Om Kniep, Gerning, II, 123 ff.; Louis Bobé: Frederikke Brun og hendes Kreds hjemme og ude. Kbh., 1910, 144 ff.; om Tischbein, Dagbogen; Br. fra Albarella d'Affitto, 17/1 1798. Scheel ejede en Homer-tegning af Tischbein. – ³⁷) Om Denis, kaldet „Ritter Denys“, Thieme u. Becker: Algem. Künstlerlexicon, IX, 71 f.; Gerning, II, 108; Kotzebue, II, 112 ff.; Louis Bobé, anf. Skr., 136; 27/5 1798 været om Morgenen „hos Hr. Denise, flamsk Maler og stor Kunstner; dér set 2 nydelige Malerier“. Scheel er nu oftere sammen med ham (Dagbogen). I Dec. 1798 „bestilt hos Hr. Denis, Landskabsmaler, et Maleri, at koste med Rammen, 330 Neapol. D.“ (S. P. A., Regnskaber). – ³⁸) Smstds. – ³⁹) Gerning, II, 109; Kotzebue, II, 100. – ⁴⁰) I. M. Thiele: Thorvaldsens Ungdomshistorie, Kbh., 1851, 96 ff. – ⁴¹) Br. fra Scheels Hustru, 25/4 1796; jfr. Br. fra Scheels Moder, 23/1 1797. – ⁴²) Gerning, I, 296; Kotzebue, II, 111. – ⁴³) Br. fra Heigelin, 16/4 1801. – ⁴⁴) Goethe: Italiänische Reise, 16/3 1787. – ⁴⁵) Br. fra Juliane Marie Scheel, 21/4 1796. – ⁴⁶) Højesteretsdomme af 9/2, 13/2 og 25/6 1795, indførte i Scheel Birketings Skøde- og Panteprot., 1786-1820, fol. 8 f. – ⁴⁷) Br. fra Juliane Marie, 24/5 1796, 20/6 1796. – ⁴⁸) Auktion 6/6 (Viborg Samler, 1796, Nr. 18 f.). – ⁴⁹) Smstds., 1796, Nr. 20. – ⁵⁰) Br. fra Juliane Marie, 20/6 1796. – ⁵¹) Br. fra samme, 20/6 1796. – ⁵²) Br. fra Grevinde Eleonora Scheel, 17/10, 27/10 1796. – ⁵³) Br. fra Juliane Marie, 31/10 1796. – ⁵⁴) Br. fra samme, 10/11 1796. – ⁵⁵) Br. fra samme, 14/11 1796. –

⁵⁶⁾ Br. fra Eleonora Scheel, 23/1 1797. - ⁵⁷⁾ Prot. for Administratorerne af Scheel, 1796-1807, 31/7, 9/10 1797, 12/2, 21/5 1798. Kgl. Befaling af 3/11 1797 om at undersøge Sagen. (Dokumentpakker for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33). - ⁵⁸⁾ Br. fra Bloch til Scheel i Neapel, 12/6 1798. - ⁵⁹⁾ Brev fra Grevinde Eleonora, 28/6 1798. - ⁶⁰⁾ 26/2 1798 (Saml. til jydsk Hist. og Top., 4 R., III, 198). - ⁶¹⁾ Luxdorphs Dagbøger, udg. ved Eiler Nystrøm, I, p. 387. - ⁶²⁾ Mémoires du comte Roger de Damas, I, Paris, 1912, p. 444. - ⁶³⁾ Smstds., I, 212-17. - ⁶⁴⁾ Dagbogen, 1798. - ⁶⁵⁾ Mémoires de Damas, I, 278 f. - ⁶⁶⁾ Helfert: Fabrizio Ruffo. Revolution u. Gegenrevolution von Neapel, 1798-1799. Wien, 1882, 29 ff. - ⁶⁷⁾ Dagbogen. - ⁶⁸⁾ Goethe: Hackert (Werke, Weimar-Udg., B. 46, 309-13). - ⁶⁹⁾ Helfert, 36. - ⁷⁰⁾ Helfert, 41 f., 85 f. - ⁷¹⁾ Helfert, 69; Goethe: Hackert (Werke, B. 46, 315 ff.). - ⁷²⁾ Mémoires du Général, Baron Thiébault, publ. par F. Calmettes, II, Paris, 1894, 411 f., 457. - ⁷³⁾ Smstds., II, 411 f. - ⁷⁴⁾ Smstds., II, 505, 511 ff. I sine Regnskabsnotitser anfører Scheel, at han har betalt for en Lorgnet til General Thiébault. - ⁷⁵⁾ Den følgende Skildring af Rejsen hviler paa Thiébaults udførlige Beretning, II, 521 ff. - ⁷⁶⁾ II, 544. - ⁷⁷⁾ Regnskaber, Maj 1799. - ⁷⁸⁾ Br. fra General Lasson, 22/3 1814; jfr. Brev fra Major J. Bruun, 27/8 1813. (S. P. A., Militær Korrespond.) - ⁷⁹⁾ Thiébault, III, 133. - ⁸⁰⁾ Regnskaber, 1799; „Huskebog“ (S. P. A., Afd. G., Pk. II). - ⁸¹⁾ Thiébault: Mémoires, III, 18 ff. - ⁸²⁾ „Huskebog“. - ⁸³⁾ 14/7 1799 (Afd. G., II). - ⁸⁴⁾ Regnsk., ført af Tjeneren (smstds.). - ⁸⁵⁾ Edm. et Jules de Goncourt: Histoire de la Société Française pendant le Directoire. Paris, 1864, 3e édition, 224 f.; Marcel Poëte: Une vie de cité, III, Album, Paris 1925, 310, 346, 350. - ⁸⁶⁾ Goncourt, anf. St., 409 ff. - ⁸⁷⁾ Museum, 1896^I, 330. - ⁸⁸⁾ Goncourt, 414 ff. - ⁸⁹⁾ Br. fra Dreyer og Guillaumo. - ⁹⁰⁾ Goncourt, 137 ff. - ⁹¹⁾ Museum, 1893^I, 190. - ⁹²⁾ Alfred Franklin: Dictionnaire historique des arts, métiers et professions exercés dans Paris, Paris, 1906, 538 f. - ⁹³⁾ Dagbog 18/10 1800; Br. fra Thiébault (u. A.). - ⁹⁴⁾ Opgørelse af Guillaumo, 25/3 1800, indlagt i Koncept af Scheel, 1804 (S. P. A., Afdel. G., Pakke II). Jfr. Guillaumos Breve. - ⁹⁵⁾ Ovennævnte Opgørelse. - ⁹⁶⁾ Vedel Simonsens Dagbøger, 15/7 1814. (Elvedgaard). Jeg skylder Mag. Victor Hermansen Tak for denne Henvisning. - ⁹⁷⁾ August Baggesen: Jens Baggesens Biographie, IV, Kbh., 1856, S. 283 f. - ⁹⁸⁾ Stævning paa Blanket (S. P. A., Afd. G., Pk. II); Br. fra Guillaumo, 1800-01. - ⁹⁹⁾ Br. fra Dreyer, 8/12 1800. - ¹⁰⁰⁾ Koncept, 21/11 (1800) (S. P. A., Afd. G.) - ¹⁰¹⁾ Br. til Lange, 24/12 1800 (Gl. Estrups Godsarkiv. „Breve fra forskellige“, 1791-1801).

Kapitel IV. Mellemspil. Side 111-133.

¹⁾ Br. af 30/7 1801 (S. P. A.). - ²⁾ Br. af 12/11 1801 (S. P. A.). - ³⁾ 25/3 1802 (S. P. A., Brevfortegnelse). - ⁴⁾ 26/4 1802 (smstds.); Axel Linvald: Christian VIII's Dagbøger og Optegnelser, I, 1943, 67. - ⁵⁾ Br. fra A. M. Henriques, 21/12 1803, 18/2 1804 (S. P. A.). - ⁶⁾ Br. fra Joh. Ludv. Brockenhuus, 6/3 1798 (S. P. A.). - ⁷⁾ Viborg Samler, 6/4 1801, Nr. 14. - ⁸⁾ Meddelelser fra Krigsarkiverne, udg. af Generalstaben, I, 1883, 99. - ⁹⁾ Br. af 16/1 1801, 22/11 1801 (S. P. A.). - ¹⁰⁾ Skifteprotokol i Boet efter Grevinden, 18/9 1801, samt Dokumenter i Kommission i Jørgen Scheels Bo, Randers Amtsarkiv (V. L. A.); Auning Kirkebog, 2/10 1801. - ¹¹⁾ Br. af 18/9 1801. - ¹²⁾ Fra Randers Amt, Aarb. VI, 1912, 62. - ¹³⁾ Gl. Estrups Arkiv. Dokumenter vedr. Administrat. og Realisations-Kommissionen i Grev Scheels Bo (1819-30). - ¹⁴⁾ Viborg Landstings Skøde- og Panteprot., 1799-1804, fol. 666 f.; Dokumenter vedr. Administrationen i Scheels Bo (Randers Amtsarkiv). - ¹⁵⁾ Administr.-Kommissionens Protokol, 1796-1807, 20/10 1803, fol. 35. - ¹⁶⁾ Brev fra Fred. Juel, 19/11 1803 (S. P. A.). - ¹⁷⁾ Br. fra *Pastor P. Brochner*, 25/9 1792 (S. P. A.). - ¹⁸⁾ Brev af 9/6 1805 (Dokum. vedrørende Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33). - ¹⁹⁾ Hugo Matthiessen: Snapstinget, 1946, 137 ff. - ²⁰⁾ Br. af 4/7 1806 (S. P. A.). - ²¹⁾ F. Ahlfeldt-Laurvig: Generalen. V, 1931, 17 ff. - ²²⁾ Br. fra Lund, 27/8, 1/11, 15/11 1803 (S. P. A.). - ²³⁾ Kancelli-Skrivelse af 25/11 1806 (Estrups Godsarkiv. Breve fra forskellige, 1802-08.). - ²⁴⁾ Br. fra Cabott, 1803 (S. P. A.). - ²⁵⁾ Br. fra Esmann, 1802-04 (S. P. A.). - ²⁶⁾ Brev fra Ulrich Chr. v. Schmidten, 13/3 1802; fra samme en Liste over Møblerne, Urup, 1802 (S. P. A., Pk. I. „Diverse“). - ²⁷⁾ Br. fra Pierre François *Fauche*, Hamborg, om Levering af Tapesserier fra Paris, 2/12 1791; Br. fra Henriques, 8/11 1803, 5/5 1804, 29/9 1804 (S. P. A.). - ²⁸⁾ Om Værelsernes Udstyr henvises til Inventar over Indboet paa Scheel, registreret 1815-16 (Protokol for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, fol. 3 ff.); Auktions-Katalog over Scheels Bibl. m. m., Aarhus, 1818; Auktions-Katalog over Indbo, Randers, 1814; samt Breve fra Leverandører, især F. H. L. Schultz, Hamborg (S. P. A.). - ²⁹⁾ Br. fra Hertel, Randers, 1/5 1814 (S. P. A.); fra Fr. Arenstorff, Visborggaard, 21/12 1810; fra Erik Chr. Müller, Møllerup, 8/3 1814; fra J. Steenberg, Grenaa, 21/9 1813. - ³⁰⁾ Br. af 27/2 1809 (Gl. Estrup Ark. „Forskellige Breve“). - ³¹⁾ Br. af 1812 fra C. Starck (S. P. A.). - ³²⁾ Br. af 6/1 1809, 16/1 1812 (S. P. A.). - ³³⁾ Br. fra C. D. v. Holstein, 26/12 1810 (S. P. A.). - ³⁴⁾ Venligst meddelt mig af cand. jur. Aage Lund, Skrodhøj, pr. Pindstrup. -

³⁵) Br. til Forpagter Jespersen, 19/7 1802; jfr. Br. fra Jespersen, 16/7 1802 (Gl. Estrup Arkiv. Breve fra Forpagter Jespersen). – ³⁶) Inventarfortegnelse, 1811, Scheels Birketings Skøde- og Panteprot., 1786-1820, fol. 80-93. – ³⁷) Br. fra Güldenchrone, 19/1 1809 (S. P. A.). – ³⁸) Br. fra Sadelmager Knebusch, 15/11 1803 (S. P. A.); Auktionskatalog over Indbo paa Scheel, trykt i Randers, 1814. – ³⁹) Br. af 4/6 1801 (S. P. A.). – ⁴⁰) Oktob. 1796 (Dok. for Kommiss. i Scheels Bo). – ⁴¹) E. G. Taubers Optegnelser. Kgl. Bibl., Addittamenta, 235 c, 8vo, p. 167, 183 f. – ⁴²) Oberst Nic. Tidemand's Optegn. om sit Liv og sin Samtid, udg. af C. I. Anker, Chria., 1881, 60. – ⁴³) Br. fra Stockmann, 1803-12 (S. P. A.). – ⁴⁴) S. P. A., Afdel. E. – ⁴⁵) Br. fra Stockmann, 5/1 1804. Omtalte Hører, *Henrik Christof. Rohde* (1779-1805) var Klubven (Histor. Aarb. for Aarhus Stift, VII, 1914, 112). – ⁴⁶) Br. fra Scheel, 21/9 1807 (F. J. C. Güldenchrones Privatarkiv, Afdel. VIII, R. A.); Brev fra General Peymann, 13/8 1807 (S. P. A.). – ⁴⁷) Inventarliste over Scheels Indbo (Protokol for Kommissionen i Grev Scheels Bo, 1815-33). Blandt Grevens private Ejendele nævnes bl. a. 25 Underofficerssabler med Udstyr, Patrontasker m. m. – ⁴⁸) Christine Daugaard: Biskop Daugaard. En Mindebog. Kbh., 1896, 28. – ⁴⁹) Br. fra Esmarch, 10/1, 15/1 1811 (Gl. Estrups Godsarkiv. Br. fra Esmarch, 1791-1814). – ⁵⁰) Br. fra General Tellequist, 1/12 1810 (Gl. Estrups Godsark., „Breve fra forskellige“). Carl Svenstrup: Grenaa i Fortid og Nutid, 1945, 85. – ⁵¹) Randers Amts histor. Aarbog, XXIX, 1935, 122; En jydsk Drengs Dagbog, 1824-35, udg. af O. Carlsen, Kbh., 1943, 150 f. Den der omtalte Danseplads maa have været i Slimingc Skov. – ⁵²) Br. fra Løjtn. Chievitz, 10/6 1813 (S. P. A., Afdel. C.). – ⁵³) S. P. A., Afdel. C. Militær Korrespondance. – ⁵⁴) Br. fra Kapt. A. B. Meyer, 10/3 1814 (S. P. A., Afd. A.); fra Kapt. Krey, 30/8 1814. (Smstds., Afd. C.). – ⁵⁵) Br. fra *Lene Melstedt*, 9/5 1812 (S. P. A.). – ⁵⁶) Br. fra General Wegener, Randers, 6/3 1812 (S. P. A., Afd. C.). – ⁵⁷) Koncept, Decemb. 1812 (S. P. A., Afdel. I. „Diverse“). – ⁵⁸) 1/1 1811 (S. P. A., Afdel. C.). – ⁵⁹) Br. fra *Justitsr. I. Chr. Udbye* og *Hustru*, 4/12 1810, 26/1 1811, 27/12 1811 (S. P. A.). – ⁶⁰) 20/3 1813 (S. P. A.). – ⁶¹) Br. fra Antoinette Elisabeth Raben-Levetzau, g. m. *Sigfred Victor R.-L.*, dat. Kierstrup, 29/11 1807 (S. P. A.). – ⁶²) Br. fra *Frederikke Juell*, g. m. *Khr. Knud Fred. Juell*, Juelsberg, 16/12 1807. (Smstds.). – ⁶³) Br. fra v. *Thicnen*, 11/10 1807. (Smstds.). – ⁶⁴) 6/2 1808; Skøde April 1809, tinglyst 14/12 1809 (Ulstrup Godsarkiv. „Diverse Dokumenter“). – ⁶⁵) Dokumenter for Kommissionen i Grev Scheels Bo; Sdr. *Vinge Kirkebog*, Begravelse 30/6 1808. – ⁶⁶) S. P. A., Afdel. B. – ⁶⁷) *H. Bjerregaard*: *Dyder og Udyder i verdslige Excmpler etc.*, I, Randers, 1841, 79. Jfr. en Opteg-

nelse med ham som Kilde af E. Tang Kristensen i Dansk Folkemindesamling. Regnskab over Begravelsesudgifter i S. P. A., Afd. G. II. — ⁶⁸) Bjerregaard, anf. Skr., I, 79.

Kapitel V. Sammenbrudet. Side 134-171.

¹) Tilladelse til Udstedelse af Proklama blev givet 19/6 1807 (Dokum. vedr. Administr. og Realisations-Kommissionen i Grev Scheels Bo, 1819-30. Gl. Estrups Arkiv). — ²) Skifteprot. i Boet efter Grevinde Charlotte Louise Scheel, 1801 ff., fol. 12 (Randers Amtsark., V. L. A.). — ³) Grenaa Bys og Nr. Djurs Herreds Skøde- og Panteprot., 1807-16, fol. 28 ff. — ⁴) Adolf Wohlwill: Neuere Geschichte der Freien u. Hansestadt Hamburg. Gotha, 1914, 294. — ⁵) Joh. Georg Rists Lebenserinnerungen, herausg. v. G. Poel. Gotha, 1880, II, 72. — ⁶) M. de Barberey: Dix années d'émigration. Souvenirs et correspondance du comte de Neuilly. Paris, 1865, 371, 403. — ⁷) Smstds., 189 ff.; Rist, anf. Skr., I, 80 f. — ⁸) Brev fra Prinsessen, 11/12 1813 (S. P. A.). — ⁹) Panteobligation af 9. April 1810 findes blandt Bourriennes siden af Kommissionen afviste Fordringer (Prot. for Adm. og Realisations Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, Repartitionen). — ¹⁰) Br. fra Gumprecht Moses og Adolf Gumprecht, 15/6 1809 (S. P. A.). — ¹¹) Br. af 18/8 1810. — ¹²) Br. fra Bourrienne af 21/9 1810 (S. P. A.). — ¹³) Bourrienne: Mémoires, Paris 1829 ff., IX. Tillæg af Aktstykker. Politiminister Savarys 2 Breve. (Om Fængslingen af Gumprechterne, Br. fra A. D. Lüdemann, Hamborg, 27/9 1811, samt fra Chr. Lund, 3/10 1811 (S. P. A.)). — ¹⁴) Smstds. — ¹⁵) Br. fra C. Lund, 7/6 1814 (S. P. A.). — ¹⁶) Vedel Simonssens Dagbøger, 23/7 1814 (Elvedgaard). — ¹⁷) O. Esmarchs Breve til Scheel (Gl. Estrups Arkiv.). — ¹⁸) Esmarchs Breve, 22/1, 26/1, 2/2 1811. — ¹⁹) Protokol over Dokumenter fremlagte i Kommissionen i Scheels Bo, 1815-17, fol. 151 f. — ²⁰) Br. fra G. Moses, 11/9 1812. — ²¹) Fra Samme, 11/9, 15/9 1812. — ²²) Udat. Koncept, S. P. A., Koncepter og Kopier. — ²³) Br. fra C. Lund, 1811, især 22/10 (S. P. A.). — ²⁴) Br. fra Fuldmægtig *Hanstecn* 1812, især 15/7, 19/7 (S. P. A.); Br. fra Forvalter *Wadum*, 12/8, 27/8 1812 (Scheel Godsarkiv. Gamle Brevskaber, 1777-1820). Om Bryderierne med Admiralitetet og Forsøgene paa at fremme Grevens Sag, Br. fra C. Lund, passim; Reskript af 19/10 1812 (S. P. A., Afdel. I. „Diverse“). — ²⁵) Jfr. foran nævnte Kilder. — ²⁶) S. P. A., Afdel. G. II. — ²⁷) Smstds.; samt Br. fra Købmand *I. C. Christensen*, Odense, 25/8 1812. — ²⁸) Brev fra Scheel af 27/5 1808 (F. J. C. Güldenrones Arkiv, Breve, Afdel. VIII, Rigs-

arkivet). - ²⁹⁾ Evald Tang Kristensen: Gamle Folks Fortællinger om det jyske Almue, II, 1891-93, p. 133 f., Nr. 333. - ³⁰⁾ Middelsom-Sønderlyngs Herreders Skøde- og Panteprot., 1806-12, fol. 401 f., 420 ff. - ³¹⁾ Prot. o. Dokumenter freml. i Kommissionen for Scheels Bo, 1815-17; Danske Kancelli. 3. Departement. Forestillingsprotokol, 1815, Nr. 115. - ³²⁾ Hugo Matthiessen: Snapstinget, 1946, 166. - ³³⁾ Gumprecht Moses' Br. af 9/2 og 9/3 1813. - ³⁴⁾ Smstds., 22/7 1813. - ³⁵⁾ Br. fra P. Ilse, 29/8 1813 (Gl. Estrup Ark. Forskellige Brevskaber). - ³⁶⁾ Br. fra G. Moses, 30/8 1813. - ³⁷⁾ Br. fra samme, 5/10 1813. - ³⁸⁾ Br. fra samme, 22/7 1813. - ³⁹⁾ Br. fra Jens Bloch, 7/10 1813. - ⁴⁰⁾ Br. fra G. Moses, 1/10 1813. - ⁴¹⁾ Br. fra P. Ilse, 9/10 1813 (Gl. Estrup Arkiv). - ⁴²⁾ Fra samme, 13/10, 22/10 1813, samt et i S. P. A., Afd. I, „Diverse“, opbevaret, ituklipet Brudstykke af et Brev u. D. „I al denne Tumult skal med Guds Hjælp aldrig det mindste komme bort, alle Kufferter er lukkede i Laas, saa ingenting kan komme ud; der er 8 Kufferter, 4 Taffeluhre, 4 Jernsenge og Sengeklæder til 7-8 Senge, en ny Muhognisofa, et Mahogni rundt Bord, 1 Kasse fuld af det bedste Kaaber. Alle Daaser og Portrætter, jeg har kunnet finde, er og forvaret, samt Guld- og Sølvuhre m. m.“ „Gid det dog kunde beholdes, var der noget af alle Slags“. Skovrider Wemmenhøj vil tage mod en Del af Sagerne. - ⁴³⁾ Fremgaar af Inventarerne over Scheel. - ⁴⁴⁾ Br. fra C. Lund, 7/7 1814 (S. P. A.). - ⁴⁵⁾ Br. fra Scheel, 6/2 1814 (F. J. C. Güldencrones Arkiv, Breve, Afdel. VIII, Rigsarkivet). Kancelliet havde opfordret Güldenchrone til at paatage sig Hvervet, men denne trykkede sig derved og gjorde Scheels Tilslutning til Betingelse. Denne kom altsaa til at foreligge med ovennævnte Brev (Danske Kancelli, 3. Depart., Forestillingsprotokol, 1815, nr. 115). - ⁴⁶⁾ Kgl. Resolutioner af 13/10 1815; Danske Kancelli, 3. Depart., Forestillingsprotokol, 1815, nr. 115. - ⁴⁷⁾ Br. fra O. Esmarch, 17/4 1813 (Gl. Estrups Ark.); fra Kapt. A. B. Meyer, 19/4 1813 (S. P. A.); fra Poul Marcussen, 29/1 1814 (S. P. A.). - ⁴⁸⁾ Br. fra Wahlmann, Odense, 30/1 1814. - ⁴⁹⁾ Br. fra Leth til v. Schmidten, 6/3, 27/3, 14/12 1809 (Ulrich Chr. v. Schmidten's Papirer. Viborg Landsarkiv. („Personalia“). - ⁵⁰⁾ S. P. A., Regnskaber, G. II og E; Br. fra Abraham Moses Henriques og Sønner 1808, samt Medlemmer af Familien Saabye. - ⁵¹⁾ Vedel Simonsens Dagbøger (paa Elvedgaard), 15/7 1814. - ⁵²⁾ Hugo Matthiessen: Snapstinget, 1946, 204. - ⁵³⁾ Br. fra Leth til v. Schmidten, 2/3 1815. (U. C. v. Schmidten's Papirer. Viborg Landsarkiv, „Personalia“). - ⁵⁴⁾ Fornyelse af en Vekselobligation af 29/12 1814 (Scheel Birks Skøde- og Panteprot., 1786-1820, fol. 136 ff.). For Obligationen af 1/8 1815 fandtes der ved Opgøret af Scheels Fallitbo ingen Dækning (Ad-

min. og Realisationskommissionens Prot., Repartitionens Liste over kirografiske Kreditorer). - ⁵⁵⁾ Br. fra Fønss 18/7 1810 (Ulr. Chr. v. Schmidtsens Papirer). - ⁵⁶⁾ Br. fra Fønss, 2/2 1816 (smstds.). - ⁵⁷⁾ De to Kvitteringer fra Scheel 30/7 1813 og 21/9 1814, Protok. over Dokumenter fremlagte i Kommissionen for Scheels Bo, 1815-17, fol. 165 f. - ⁵⁸⁾ Genparter af Brev mellem Scheel og Esmarch, Maj-Juli 1815 (Dokumentpakkerne i Kommissionen for Scheels Bo). - ⁵⁹⁾ Br. af 29/7 1815 (smstds.). - ⁶⁰⁾ Udat. Brev (Juli 1815), samt 8/7 1815 (smstds.). - ⁶¹⁾ Smstds. - ⁶²⁾ Br. fra Leth til Schmidten, 17/6 1815 (v. Schmidtsens Papirer). - ⁶³⁾ Br. fra Poul Marcussen til v. Schmidten, 30/10 1815 (smstds.). - ⁶⁴⁾ Papirer i Dokumentpakkerne i Kommissionen for Scheels Bo, samt Protokol, 1815-17, fol. 164; Br. fra Marcussen til Schmidten, 10/12 1815 (v. Schmidtsens Papirer). - ⁶⁵⁾ Br. fra General Wegener, 15/12 1813, mærket „privat“ (S. P. A. Afdel. C). - ⁶⁶⁾ Kopi af Br. fra General Wegener, 29/9 1814. (Dokumentpakkerne i Kommiss. for Scheels Bo). - ⁶⁷⁾ Skr. fra Generalkrigskommissariatet til Regimentet 9/12 1815 m. m., Kopi, (sammesteds); Protokol for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, fol. 85. - ⁶⁸⁾ Br. fra Joh. Ludv. Brockenhuus, 9/10 1813, 11/6 1814, 23/7 1814 m. fl.; Brev fra Cabott, 8/10 1813 (S. P. A.). - ⁶⁹⁾ Kgl. Resol. af 6/12 1815; Forestillingsprot. 1815; Prot. over Dokum. freml. i Kommiss. for Scheels Bo, 1815-17, fol. 149. - ⁷⁰⁾ Br. fra Comtessen, 2/7 1814 (S. P. A.). - ⁷¹⁾ Br. fra Scheel til Fønss, 20/11 1814, samt andre Papirer vedr. Medgiften (Dokumentpakkerne for Kommiss. i Scheels Bo). - ⁷²⁾ Brev fra Scheel til Henriques, 1/1 1815 (sammesteds); Br. fra Jürgensen, 1/6 1816 (smstds.). - ⁷³⁾ Br. fra Poul Marcussen til v. Schmidten, 30/10 1815 (v. Schmidtsens Papirer). - ⁷⁴⁾ Dokumentpakkerne for Kommiss. i Scheels Bo. - ⁷⁵⁾ Død 1865. - ⁷⁶⁾ Brev fra Raadmand Bendixen, 26/3 1814; jfr. Br. fra Major Bruun, 3/5 1814 (S. P. A.). - ⁷⁷⁾ Regnskabsliste, „Balance over Ind- og Udgifter i Scheels Bo indtil 1821“ (Dok. vedrørende Kommissionen for dette, Gl. Estrups Godsark.). - ⁷⁸⁾ Hugo Matthiessen: Snapstinget, 1946, 205; Randers Amts Avis, 8/8 1816, Nr. 94. - ⁷⁹⁾ Hugo Matthiessen, anf. Skr., 205; I. Th. Sadolin: Slægten Sadolin gennem 300 Aar, Kbh., 1924, 113 ff.; Vejle Amts Avis, 1844, Nr. 117 f.; Adresseavisen, 1858, Nr. 280. - ⁸⁰⁾ Lister over Auktionerne og de derved indkomne Beløb (Balanceliste til 1821 i Dokum. for Kommissionen i Scheels Bo, 1819-30, Gl. Estrups Arkiv, samt Repartitionen i Kommissionens Protokol 1815-33). Om senere opkøbte Bøger og Genstande der paa Egnen, Brev fra Malermester Emil Hartmann i Grenaa, 19/4 1913 (Nationalmuseet, 2., Arkiv). - ⁸¹⁾ 4/9 1824 jamrer Esmarch over nu at være i „yderste Nød“. (Kommissionens Dokumentpak-

ker i Randers Amts Ark.) – ⁸²) Protokol for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, fol. 175. – ⁸³) Repartition i Boet 1833, smstds., fol. 232-275. – ⁸⁴) Br. af 22/6 1821 og 15/3 1822 (Kommissionens Dokumentpakker). – ⁸⁵) Kommissionen afslog dog for det meste at ville betale den af Scheel paa Hellerup stiftede Gæld. – ⁸⁶) Br. fra Scheel, 18/3 og 18/4 1818 (Kommissionens Dokumentpakker). – ⁸⁷) Hugo Matthiessen: Snapstinget, 195 ff. – ⁸⁸) Viborg Samler, 1801, Nr. 23, 8/6. – ⁸⁹) Randers Amts Avis, 1818, 2/6, nr. 64. Ekstrabilag. – ⁹⁰) S. P. A., Afdel. G, II, „Huskebog“. – ⁹¹) Højesteretsdom af 22/5 1818; Grenaa og Nørre Herreds Skode- og Pantcprot., 1818, fol. 136-9. – ⁹²) Taxation over Skaden paa Gl. Estrups Skove, 7/5 1822 (Dok. for Administr.-Kommissionen, 1819-30, Gl. Estrups Godsark.); Prot. for Kommissionen 1815-33, fol. 264; Randers Amts Avis, 1822, nr. 31. – ⁹³) Historisk Tidsskrift, 8. R., V., 17. – ⁹⁴) Marcus Rubin: Frederik den Sjettes Tid, Kbh., 1895, 212. – ⁹⁵) Hellerup Kirkebog. – ⁹⁶) Dødsannonce i Fyens Stifts Adresseavis, 1825, 11/1, Nr. 6; Pas for Grev Christen Scheel, 19/1 1825 (S. P. A., Personlige Papirer). – ⁹⁷) Chr. Molbech: Optegnelser paa en Udflugt til Jylland i Sommeren 1828, Nordisk Tidsskrift for Historie, Literatur og Kunst, IX, 1829, 161 f.; Brev fra Kommissionen, 31/10 1817 (Forvalter Wadums Breve 1815-21, Scheels Godsarkiv); Protokol for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, fol. 2. – ⁹⁸) Om Scheels Begravelse og efterladte Bo paa Hellerup findes Oplysningerne i Dokumentpakkerne for Kommissionen, samt dennes Protokol, 1815-33, fol. 224, 245. – ⁹⁹) Kommissionens Dokumentpakker. Blandt de i Hamborg pantsatte Genstande var en Gulddaase med Brillanter og Portræt til 850 Mark.

Efterskrift. Juliane Marie. Side 172-181.

1) St. St. Blichers samlede Skrifter, udg. af Sprog- og Litteraturselskabet, XXIV, 113-16. – 2) Jfr. Blichers Nekrolog over Sandberg i „Diana“; Johs. Nørvig: Steen Steensen Blicher. Hans Liv og Værker. Kbh., 1943, 395. – 3) H. Bjerregaard: Dyder og Udyder i verdslige Exempler etc., I, Randers, 1841, 79 f. – 4) Br. af 14/6 1809 (Gl. Estrups Godsarkiv, Breve fra forskellige). – 5) Breve, smstds. – 6) S. P. A. Regnskaber, G. Pk. II; Br. fra Sandberg, 23/3 1808 (Gl. Estrups Godsarkiv, Breve fra forskellige); Afskrift af Gavebrev fra Scheel 31/5 1808 (Dokumentpakkerne for Kommissionen i Scheels Bo); Middelsom-Sønderlyngs Herreders Skode- og Pantebog, 15/1 1812. – 7) Br. fra Sandberg, 12/3 1812 (Gl. Estrups Gods-

ark., Br. fra forskellige). — ⁸) Br. af 19/2 1803 (smstds.). — ⁹) Afskrift af Grevindens Bestemmelse, u. A. (Dokumentpakkerne for Kommissionen i Scheels Bo). — ¹⁰) Fremgaar af Nabosognenes Kirkebøger. — ¹¹) Br. fra Forvalter Aarup, Ulstrup, 18/7 1816 (smstds.). — ¹²) Prospekter af danske Herregaarde, VII, Ulstrup. — ¹³) Evald Tang Kristensen: Danske Sagn, III, 1895, p. 482 f., Nr. 2439 og 2440. — ¹⁴) „Balance“ af Udg. til 1821 (Gl. Estrups Godsark. Dok. vedr. Adm. og Realisations-Kommissionen 1819-30). Aarstal for Undersøgelsen nævnes ikke, men Kommissionens Raadighed over Ulstrup strakte sig jo kun over Aarene 1815-18. I et andet Regnskab, der næsten er enslydende med det nævnte, anføres tillige, at Anders Murmester fra Randers foretog Reparationen for de samme 2 Rldr. (Kommissionens Dokumentpakker). — ¹⁵) Randers Amts Avis, 1817, Nr. 20 ff. — ¹⁶) Br. fra Forvalter Borum, Gl. Estrup, til Kommissionen, 11/10 1817 (Dokumentpakkerne for Kommiss. i Scheels Bo, 1815-33). — ¹⁷) Smstds. — ¹⁸) Randers Amts Avis, 1821, nr. 40 (i en Artikel om Luksus). — ¹⁹) Om disse Forhold, for hvilke der ikke her skal gøres nærmere Rede, henvises til: En Række Dokumenter (Dokumentpakkerne for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33); Koncepter paa Tysk til Erklæringer fra Scheel vedrørende Bourriennes Panter i Ulstrup, u. A. (S. P. A. Afdel. G. II.); Protokol for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33, fol. 125, 251. Skødet paa Ulstrup udstedtes først 17/6 1822, tingl. 20/6 (Middelsohm-Sønderlyngs Herreders Skøde- og Pantebog, 1818-23, fol. 482 f.). De Beløb, Bourrienne var bleven skyldig ved hans Overtagelse af de omstridte Gældsbeviser, har antagelig hørt til dem, Staten velvilligt paatog sig at udrede mod Prioritet i Ulstrup (jfr. Marcus Rubin: Frederik den Sjettes Tid, 1895, 215). — ²⁰) Br. af 2/7 1814 (S. A. P.). — ²¹) Br. til Güldenchrone, Gl. Estrup, 29/10 1818. F. J. C. Güldenchrones Arkiv. Breve, VIII Afdel. (Rigsarkivet). — ²²) Personallistor. Tidsskr., 8. R., IV, 82. — ²³) Skern Birks Auktionsprotokol, 1793-1818, fol. 177 ff. — ²⁴) Repartitionen i Prot. for Kommissionen i Scheels Bo, 1815-33. — ²⁵) Viborg Samler, 1835, Nr. 21 og 23. — ²⁶) Hans Brix: Blicher Studier. Kbh., 1916, 117 f. — ²⁷) Venligst meddelt mig af Gartner Fritz Koch, nu i Hjørlunde. Dennes Fader, Proprietær og senere Branddirektør i Hjørring B. G. Koch, som var født 1829 og døde 1917, var Brodersøn af den barnløse P. G. Koch paa Ulstrup, hvor han ofte opholdt sig som Dreng. — ²⁸) Sdr. Vinge Kirkebog 1835. Død 7/3, begravet 16/3, „sidst Pensionist paa Ulstrup“. — ²⁹) Randers Amts Avis, 1835, 11/3, Nr. 40.

PERSONREGISTER

Af „Kilder og Bevissteder“s Navnestof, der især omfatter Brevskrivere,
er der i Registeret kun medtaget de faa Personer, hvortil der knytter sig
særlige Oplysninger.

<p>Aagaard, Jacob, Byfoged, 126, 152.
 Acton, John, neapolitansk Minister, 76.
 - Joseph, neapol. Baron, 81, 83.
 Adolf Frederik, Hertug af Cambridge, 27.
 Ahlefeldt-Laurvig, Fred., General, 58, 118.
 Albert, Kusk, 69.
 Als, Peder, Maler, 14.
 Andersen, Jens, Degn, 68.
 Arnsteiner, Bankierfirma i Wien, 71, 86, 92.
 Artois, Greven af, se Carl X.
 August, III, polsk Konge, 96.
 - Frederik, Hertug af Sussex, 27, 33, 74, 81, 83.
 Axen, Jac. v., tysk Købmand, 57 f.
 Ayrer, Familie i Göttingen, 30 f.
 - I. H., Staldmester, 27, 30.</p> <p>Baden, Torkil, Akademiforvalter, 30.
 Baggesen, Jens, Digter, 30, 34, 108.
 Bang, Jens, Skovrider, 176 f.
 Battoni, ital. Bankier, 74.
 Beckmann, J., tysk Professor, 29.
 Beethoven, L., tysk Komponist, 122.
 Begtrup, G., landøkon. Forf., 52.</p> | <p>Belmonte, ital. Fyrsteslægt, 81 f.
 Bendixen, Eske, Raadmand, 119.
 Bendtsen, Bendt, Rektor, 30.
 Bendtz, N. C., Præst, 163, 169.
 Benzon, Chr., Kammerherre, 60, 88.
 - Jacob, Ritmester, 168.
 - Jens, Amtmand, 25, 30.
 Berg, I. G., Maanedsløjtnant, 128.
 Berio, neapol. Marchese, 81 f.
 Bernstorff, A. P., Statsminister, 29, 36, 54, 56, 96.
 - J. H. E., Statsminister, 15 f., 21, 65.
 Bibrikov, russ. General, 20.
 Bille, Sofie, 46.
 - Steen Andersen, Admiral, 83.
 Bille-Brahe, Christiane Mette, se Scheel.
 - Henrik, Stiftamtmand, 15, 26.
 - Preben, Lensgreve, 152, 159.
 Bjerregaard, H., Provst, 18, 133, 173, 178.
 Bjorn, Anton, Landvæsenskommisær, 152.
 Blanchard, F., fransk Luftskipper, 31.
 Blicher, St. St., Digter, 126, 128, 172 f.</p> |
|---|--|

- Bloch, Jens, Biskop, 26, 30, 33, 65, 92 f., 111, 148.
- Blome, O. v., Diplomat, 38 ff.
- Blumenbach, J., tysk Zoolog, 29.
- Bonaparte, se Napoleon.
- Borch, C. A., Professor, 25, 33.
- Borghese, rom. Fyrstinde, 74.
- Borgia, Stephano, Cardinal, 73 f.
- Bourke, Edm., Gesandt, 81, 85.
- Bourrienne, L. A. F., fransk Statsminister, 136-40, 142, 149, 168, 178 ff.
- Brandt, T. N., Præst, 114.
- Brock, Eske, Rigsraad, 7.
- Jytte, 7.
- Brockdorff, Benedicte, 10.
- Brockenhuus, Birthe, se Scheel.
- Frederik, Kammerherre, 74, 81.
- H. A., Gehejmekonferensraad, 22, 41, 59, 94.
- Joh. Ludv., Hofmester, 22.
- Broglie, de, fransk Adelslægt, 27.
- Brun, Frederike, Forfatterinde, 74.
- Brondsted, P. O., Arkæolog, 75.
- Bundgaard, N., Urmager, 21.
- Bury, F., tysk Maler, 73.
- Bülow, Johan, Kammerherre, 170.
- Cabott, J. H., Hofdekoratør, 72 f., 75, 119, 121.
- Maria Gertruda, f. Pericoli, 72.
- Calmette, Familie, III.
- Campofranco, ital. Fyrsteslægt, 81.
- Canova, A., ital. Billedhugger, 81.
- Cardelli, ital. Kunstner, 73.
- Cardito, ital. Fyrsteslægt, 81.
- Carl X, fransk Konge, 95 f.
- Prins, Landgreve af Hessen, 50 f.
- Championnet, J. E. V., fransk General, 99 f.
- Charlotte Frederike, Prinsesse, 123, 138.
- Chrétien, G., fransk Kobberstikker, 108.
- Cimarosa, D., italiensk Komponist, 122.
- Cimene, ital. Hertugslægt, 81.
- Classen, Michael, Handelskommisær, 107.
- Clemens, I. F., Kobberstikker, 38.
- Cohen, Israel Moses, Pengeudlæner, 60, 88.
- Colbjørnsen, Chr., Justitiarius, 52.
- Colonna, Marianna, ital. Fyrstinde, 74.
- Cutler et Heigelin, neapol. Bankierfirma, 86.
- Damas, Roger de, fransk Greve, 81, 95 f.
- Davout, L. N., Prins af Eckmühl, fransk Marchal, 147.
- Decazes, E., Hertug af Glücksbjerg, fransk Statsminister, 168.
- Denis (Denys), Simon, flamsk Maler, 85.
- Dietrich, I. C., tysk Boghandler, 120.
- Dittersdorf, C., østrigsk Komponist, 122.
- Domcier, Læge, 74, 81.
- Dreyer, C. V., Diplomat, 107, 109.
- Emil, Prins af Augustenborg, 84.
- Ernst August, Hertug af Cumberland, Konge af Hannover, 27.
- Esmann, I. C., Snedkermester, 120.

- Esmarch, Olc, Kammerraad, 127,
141, 144, 146, 149 f., 156-59, 162.
- Etienne, fransk Juveler, 109.
- Fabritius de Tengnagel, Conr. Alex.,
Storhandelsmand, 55 f.
– Pauline, se Sehested.
- Fasco, ital. Hertugslægt, 81.
- Ferdinand IV, neapol. Konge, 76,
84, 95, 97.
- Fiorillo, D., tysk Kunsthistoriker,
29.
- Fischer, Chr. dc, Generalkrigskom-
missær, 119.
- Francavilla, ital. Fyrsteslægt, 81.
- Frederik V, 20.
– VI, 50 f., 152.
- Fulling, F., Vinhandler, 130.
- Fønss, P. S., Amtmand, 89, 93, 112-
18, 134 f., 145, 148, 155, 163 ff.
- Galeazzi, ital. Dame, 104.
- Genzano, ital. Adelslægt, 81.
- Georg II, engelsk Konge, 26.
– III, engelsk Konge, 27, 33.
- Gersdorff, C. C., Kammerherre, 51.
- Gianni, Francesco, ital. Digter, 104.
- Gleerup, E., Tjener, 165, 170.
- Gloucester, Hertug af, se Vilhelm
Frederik.
- Goethe, J. W., tysk Digter, 73, 80,
85, 87.
- Greve, B. J., Silhouetter, 58.
- Gregson, fransk Hofurmager, 38.
- Guillaumo, Guilleaumont, A., Lega-
tionssekretær, 107.
- Gumprecht, tysk Bankierhus, 34 f.,
59, 92 f., 109, 136, 138 f., 141,
146 ff.
- Gumprecht, Adolf, 138.
– Mendel, 34.
– Moses Gumprecht, 34.
– Moscs, 34 f., 92 f., 109, 138-42,
146-49, 155, 178, 180.
- Güldenchrone, F. J. Chr., Stiftamt-
mand, 124, 152 f., 179.
- Hackert, Georg, tysk Kobberstikker,
84, 98 ff.
– Philip, tysk Maler, 84 f., 98 ff.
- Hall, P. A., svensk Miniaturemaler,
40.
- Hamilton, Emma, 80 f., 83 f., 96 f.
– Will., engelsk Gesandt, 80 f.,
83 f., 96 f.
- Hansen, Thomas, Købmand, 24.
- Haven, E. C., Præst, Numismatiker,
40.
- Haxthausen, M. S., Officer, 25.
- Heigelin, C., Generalkonsul, 84, 86.
- Henriques, A. M., Købmand, 120.
- Hessen-Philippsthal, Ludvig, tysk
Prins, 81.
– Maria Fredricke, Prinsesse, 96.
- Hofmeister, F., tysk Musikforlægger,
121.
- Holberg, L., Digter, 166.
- Holstein, C. D., Hofchef, 123.
- Holsten-Lehn-Charisius, F. Chr.,
Baron, 170.
- Homer, Digter, 165.
- Hornslyd, J., Præst, 122.
- Huitfeldt, M. W., Gehejmerraad, 15,
67, 91, 114, 116.
- Høyer, Cornelius, Miniaturemaler,
38 ff.
- Ingemann, B. S., Digter, 166.

- Italiensky, A. (Jaolévitch), russisk Diplomat, 191.
- Jacobsen, J., Læge, 169.
- Jaolévitch, se Italiensky.
- Jessen, P. C., Kabinettssekretær, 143.
- Joachim, Behrendt Israel, Kommissionær, 60.
- Joseph Xaver, „chevalier de Saxe“, 81, 96.
- Juel, Jens, Maler, 11, 38, 58.
- Juel, Fred., Baron, General, 116.
– Karl, Baron, Stiftamtmand, 15.
– Knud Fred., General, 38 f., 74.
- Juel-Rysensteen, O. H., Baron, 25.
- Justine, fransk Skuespillerinde, 38.
- Jürgensen, U., Hofurmager, 160.
- Kaas, F. J., Kancellipræsident, 134 f., 145 f., 152.
- Karl se Carl.
- Katharina II, russisk Kejserinde, 15 ff., 20, 82.
- Kauffmann, Angelica, tysk Malerinde, 80.
- Kniep, C. H., tysk Maler, 85.
- Knuth, A. C., Greve, 74, 81, 131.
- Kock, Slægt, 181.
– P. G., Godsejer, 181.
- Kotzebue, Aug. v., tysk Forfatter, 77.
- Krey, K., Kaptajn, 130.
- Kunzen, A. C., Kapelmester, 122.
- Könemann, I., Legationssekretær, 38 f.
- Lange, Kammertjener, 89, 109 f.
- Lassen, Alex., Forpagter, 165.
- Lasson, I. Chr., General, 103.
- Larrère, Veuve, hamborgsk Firma, 123.
- Lepel, C. H., General, 126.
- Leth, H. J. de, Justitssekretær, 145, 153, 155.
- Levin Abraham, Pengeudlaaner, 170.
- Lichtenberg, G. C., tysk Professor, 29.
- Ludvig XVI, fransk Konge, 40.
– XVIII, fransk Konge, 137.
- Lund, Ane Cathrine, Kammerjomfrue, 174 ff.
– Chr., Toldinspektør, 118, 143, 150 f.
– Johanne Maric, 160.
– Niels, Bogtrykker, 125.
- Lüttichau, C. D. v., Godsejer, 25.
– F. C. T., Kammerherre, 49-52.
- Mandragone, ital. Fyrsteslægt, 81.
- Marco, Santa, ital. Adelslægt, 81.
- Marcussen, Poul, Generalkrigskommissær, 154-59, 161.
– Louise Elisabeth, f. Saabye, 154-57, 161.
- Marie Sofie Frederikke, dansk Dronning, 22, 50 f.
– Antoinette, fransk Dronning, 76.
– Karoline, neapol. Dronning, 76.
– Theresia, østrigsk Kejserinde, 76.
- Masséna, A., fransk General, 105.
- Medici-Marignano, ital. Marchese, 100.
- Melstedt, K., Major, 129.
– Lene, 129.
- Mercier, L. S., fransk Forfatter, 37.
- Metastasio, P., italiensk Digter, 165.
- Milan, C. U., Maler, 12.

- Molbech, Chr., Historiker, 18, 166.
- Moltke, A. G., Overhofmarchal, 15.
 – A. G., til Nütschau, 30 f., 34.
 – A. L., General, 70, 113.
 – Margrethe Sophie, 113.
- Moltke-Huitfeldt, Gebhardt, Greve,
 22, 50, 152, 159.
- Monrad, P. J., Kancellideputeret,
 134 f., 145 f., 152.
- Montefraglioso, italiensk Adelslægt,
 81.
- Montemaggiore, ital. Fyrsteslægt,
 81.
- Montmorency-Luxembourg, fransk
 Fyrsteslægt, 27.
- Morellet, I. A., Generalkonsul, 104.
- Mozart, W. A., østrigsk Komponist,
 122.
- Munch, G., Præst, 126.
- Müller, Rasmus, Landvæsenskom-
 missær, 89, 135.
- Münster, Ernst, tysk Statsmand, 74,
 77.
- Mätsch (Metch), tysk General i
 Neapolit. Tjeneste, 81.
- Møller, Christen, Muremester, 119.
- Mørup, Chr., Muremester, 186.
- Napoleon, fransk Kejser, 95, 99,
 105, 108, 127, 136 ff.
- Nattier, J. M., fransk Maler, 11.
- Naumann, I. G., Kapelmester, 122.
- Nelson, Horatio, engelsk Søhelt, 83,
 96 f.
- Niza, Domingo J. de Lima, Mar-
 chese, portugisisk Admiral, 97 ff.
- Orlov, russisk Slægt, 16.
 – Gregor, Fyrste, 20.
- Paesiello (Paisiello), G., italiensk
 Komponist, 82, 84, 122.
- Palavicini, Luigina, genuesk
 Adelsdame, 104.
- Panin, P. J., russisk General, 20.
- Pericoli se Cabott.
- Peter III, russisk Kejser, 20.
- Perthes, F., tysk Boghandler, 120.
- Petropersia, italiensk Adelslægt,
 81.
- Pilo, K. G., svensk Maler, 11.
- Piroli, T., italiensk Kobberstikker,
 80.
- Pleyel, I., tysk Komponist, 121.
- Potemkin, G. A., russisk Fyrste, 82.
- Poul, russisk Kejser, 20, 113.
- Puschkin, Mussin, russisk Diplomat,
 82.
- Pütter, J., tysk Retslærd, 29.
- Raben, Chr. Fred., Gehejmerraad,
 14, 69.
 – Fred. Chr., Greve, 25.
 – Eleonora Agnes se Scheel.
- Raben-Levtzau, Antoinette, Grev-
 inde, 131.
- Ramus, C., Numismatiker, 28, 31,
 79.
- Rantzau, Chr., Stiftamtmand, 15.
- Réc, Philip Hartvig, et Co., Han-
 delshus, 178.
- Rega, F., italiensk Stenskerer, 85.
- Rehberg, F., tysk Litograf, 80.
- Reinhardt, I. C., tysk Maler, 73.
- Reventlov, Ditlev, Overkammer-
 herre, 15 f.
 – Fritz, 74, 81.
- Ricciulli, G., italiensk Baron, 98,
 100 f., 103.

- Ricciulli, Pauline, italiensk Baronesse, 100, 102 f.
- Rinderhagen, fransk Juvcler, 38.
- Roccaromana, italiensk Hertugslægt, 81.
- Rogert, I., Landfysikus, 67.
- Rohde, H. C., Adjunkt, 194.
- Romney, G., engelsk Maler, 80.
- Rosenberg, G., Arkitekt, 19.
- Rosenkrantz, Birgitte, 8.
- Niels, Udenrigsminister, 178.
- Rothermundt (Rohtermundt), Silhouetter, 58.
- Rottbøll, J. L., Generalfiskal, 118.
- Ruben, Michael Ephraim, Pengeudlaaner, 60.
- Ruffo, F., italiensk Cardinal, 81, 100 f.
- Saabye, H., Overkrigskommissær, 157.
- Salandra, italiensk Hertugslægt, 81.
- Samuel Moses, Pengeudlaaner, 60.
- Sandberg, A., Skovrider, 45, 126, 172 ff., 188.
- San Lorenzo, italiensk Fyrsteslægt, 81.
- San Teodoro, italiensk Hertugslægt, 81.
- Schack, G., Advokat, 143.
- Schack-Rathloul, I. O., Statsminister, 29.
- Scheel, Navn, 7, 11, 47. - Axel, 154 f., 169. - Birthe, gift Brockenhuis, 15, 22. - Carl Ludvig 112, 154 f. - Charlotte Louise, f. v. Plessen, 14, 23, 25, 63 f., 66, 90, 92, 104, 114 f., 134. - Christen, Gesandt, 14-17, 19, 26, 67. - Christen, Greve, 66, 154, 160, 167, 169, 181. - Christiane, 17, 22, 66, 69. - Christiane Mette, f. Bille-Brahe, 26, 48 f., 66, 70, 72, 74, 86, 89, 91, 93, 104, 111, 132, 154, 160. - Elconora Agnes, f. Raben, 14, 19-26, 33, 64, 66 ff., 88, 90-94, 104, 109 f., 113, 131 ff., 178. - Eleonora Caroline, 66, 88, 160 f., 179. - Frederik, 16, 69. - Henrik Jørgen, 64, 91, 154, 169. - Jørgen, Overstaldmester, 10-14, 19, 23 ff., 46 f., 63. - Juliane Maric, 16, 22, 66, 88-91, 132 f., 172-181. - Lucie Charlotte, gift Schestedt-Juul, 15, 22, 131, 160 f., 189. - Siegfred Victor, 112, 169.
- Schimmelmänn, H. E., Statsminister, 54.
- Schlözer, A. L., tysk Historiker, 29.
- Schubart, H., Diplomat, 32, 36, 54.
- Schulz, I. A. P., Kapelmester, 122.
- Sehestedt-Juul, C., Gehjneraad, 22. - Lucie Charlotte, se Scheel. - O. Chr., Kammerherre, 159.
- Servant, fransk Juvcler, 188.
- Silvestre, L., fransk Maler, 11.
- Simon, tysk Kusk, 31.
- Skawronsky, Catharina, russisk Grevinde, 82.
- Skeel, Slægt, 7-17. - Christen, Rigsraad, 7, 19. - Christen, „den Rige“, Stiftamtmand, 8 f. - Christen, Oberst, 10, 44. - Jørgen, Rigsmarsk, 7 f., 19, 47. - Jørgen, Kammerjunker, 9.
- Sneedorff, Fred., Historiker, 28, 31.

- Starck, C. H. W., Toldinspektør., 122.
- Stockmann, H. A., Toldinspektør, 125 f.
- Svendsen, A., Forvalter, 22.
- Syling et Moll, hamburgsk Handelshus, 88.
- Talani, V., neapol. Kobberstikforhandler, 85.
- Talleyrand, C. M., fransk Statsmand, 178.
- Tallien, Thérésia, Mme, 107.
- Tasso, B. T., italiensk Digter, 165.
- Thiébauld, D., fransk Forfatter, 108.
– P., fransk General, 100-03, 108.
- Thienen, v., Lucie, gift Scheel, 12, 14.
– Wolff, Geheimkonferensraad, 25 f., 41, 54, 65, 67, 131.
- Thorvaldsen, B., Billedhugger, 85 f.
- Tischbein, Wilh., tysk Maler, 85 f., 100, 170.
- Tode, J. C., Læge, Forf., 67.
- Tomasini, ital. Adelslægt, 81.
- Torre, della, ital. Hertugslægt, 81.
- Tour, de la, fransk General, 81.
- Tourlonia, romersk Bankierhus, 74 f., 103.
- Unzer, J. A., tysk Læge, 67.
- Wahlmann, Sekretær, 170.
- Vedel Simonsen, L. S., Historiker, 108, 141, 155.
- Wedell, ostfriesisk Greve, 160 f.
- Wegener, J. Th., General, 129, 159.
- Wemmenhøi, Skovrider, 196.
- Vigée-Lebrun, E. L., fransk Malerinde, 75, 80.
- Vilhelm Frederik, Hertug af Gloucester, 112.
- Vinterfeldt, Augusta, gift Skeel, 10.
- Vintimiglia, ital. Adelslægt, 81.
- Würgler, Navn, 68.
– Adam, Kammertjener, 67-69.
- Zoëga, Georg, Arkæolog, 73, 75.

Gehejmekonferensraad, kgl. Overstaldmester, Lensgreve Jørgen Scheel
(1718-86). Maleri af Jens Juul.
(Højesteretssagfører Davids Samling).

Lensgrevinde Charlotte Louise Schæel, f. v. Plessen (1720-1801).
Maleri af Jens Juell. (Gl. Estrup).

Gesandt. Greve Christen Scheel (1713-71).
Maleri af A. Roslin. (Eriksholm).

Grevinde Eleonora Agnes Scheel, f. v. Raben (1743-1808).
Maleri af P. Als. (Kunstmuseet).

Lensgreve Jørgen Scheel (1768-1825).
(Miniature paa Ryegaard).

Lensgreve Jørgen Scheel (1768-1825).
Maleri af Jens Juul. (Ryegaard).

Leusgrevinde Christiane Mette Scheel, f. Bille-Brabe (1771-1811).
Maleri af Jens Juel. (Ryegaard).

Lensgreve Jørgen Scheel (1768-1825).
Stik af G. L. Chrétien, Paris 1800.

Schæel (Sostrup, Benzon).

Gl. Estrup.

Ustrup.

Scheele's Gravkapel i Auning Kirke.

Ud af et hidtil ubenyttet Arkivstof har Forfatteren tegnet Billedet af den Grev Jørgen Scheel (1768-1825), som ved sin Pragtglæde, Samlerlidenskab, Gavmilhed og storslaaede Ødselhed satte Størstedelen af Slægtens Godsvælde overstyr. Smuk, begavet og elskværdig syntes han forudbestemt til en straalende Løbebane, men hans Letsind bragte ham allerede i Studieaarene i Göttingen i Hænderne paa Aagerkarle og drog ham saa dybt i Gæld, at skiftende Administrationer forgæves søgte at rette hans Økonomi op. 1815 erklæredes han endelig for umyndig og Ordningen af hans Bo betroedes en Kommission, der dog efter 18 Aars Arbejde ikke kunde afværge en Kæmpefallit, som bragte Grevskaftet til Fald og konstaterede et Millionunderskud. Kun Stamhuset Gl. Estrup reddedes for Familien. Fattig og ensom levede han sine sidste 10 Aar paa den fynske Herregaard Hellerup. Støttet paa Breve, Dagbøger og andre Optegnelser har det været muligt at opridse Billedet ikke blot af hans mærkeligt sammensatte Personlighed, men hele hans bevægede Liv, dels som jydsk Storgodsejer, dels som Verdensmand paa hans fleraarige eventyrlige Udenlandsfærd, hvor han f. Eks. i Neapel og Paris færdedes i de højeste Kredse og kom i Forbindelse med en Mængde historiske Personligheder. Hjemvendt 1801 tjente han frivilligt og ulønnet i 13 Aar sit Fædreland som Officer uden Hensyn til sine vanskelige økonomiske Forhold, og Statsbankerotten i 1813 beseglede hans Skæbne.